

Nejvyšší soud

SBÍRKA soudních rozhodnutí a stanovisek

Ročník: LXXVI

5
2024

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu

Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu je jediným pramenem, který obsahuje výlučně judikaturu vycházející z kolektivní procedury upravené zákonem, jejím vydavatelem je Nejvyšší soud. Výběr rozhodnutí provádějí a o zařazování rozhodují kolegia Nejvyššího soudu.

Před projednáním jednotlivých vybraných rozhodnutí jsou tyto judikáty zasílány na připomínková místa. Rozhodnutí publikovaná v této Sbírce nepředstavují názor jednotlivce, ale jsou výsledkem kolektivního projednání a kolektivního názoru o vhodnosti zveřejnění řešení nového nebo dosud neřešeného problému.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Místopředseda: JUDr. Petr Šuk
Členové: JUDr. Antonín Draštík, JUDr. Václav Duda, JUDr. Roman Fiala, JUDr. František Púry, Ph.D., JUDr. Zdeněk Krčmář, JUDr. Radek Doležel, JUDr. Vladimír Veselý, Mgr. Aleš Pavel, Mgr. Michal Ježek

Adresa redakce:

Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: sbirka@nsoud.cz

Ročník LXXVI

Číslo 5/2024 vychází 19. 6. 2024

Připomínková místa:

Nejvyšší správní soud, Vrchní soud v Praze, Vrchní soud v Olomouci, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Česká advokátní komora, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Právnická fakulta Masarykovy univerzity, Právnická fakulta Palackého univerzity, Právnická fakulta Západočeské univerzity, Ústav státu a práva Akademie věd ČR, Krajský soud v Ústí nad Labem, Krajský soud v Hradci Králové, Krajský soud v Plzni, Krajský soud v Brně, Krajský soud v Ostravě, Krajský soud v Českých Budějovicích, Krajský soud v Praze, Městský soud v Praze, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Nejvyšší státní zastupitelství

Vzor citace rozhodnutí uveřejněných ve Sbírce:

- stanovisko pléna Nejvyššího soudu ze dne 5. 1. 2017, sp. zn. Plsn 1/2015 (uveřejněné pod č. 1/2017 Sb. rozh. st.)
 - rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010 (uveřejněný pod č. 32/2013 Sb. rozh. obč.);
- nebo
- rozsudek Nejvyššího soudu uveřejněný pod č. 99/1995 Sb. rozh. tr.

Vzor citace rozhodnutí neuveřejněných ve Sbírce:

- usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. 3 Tdo 225/2012

Rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce jsou redakčně zpracovávána.

OBSAH

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH.....	5
č. 19	
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 8. 2023, sp. zn. 1 Ntd 2/2023	6
č. 20	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. 8 Tdo 731/2023	8
č. 21	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2023, sp. zn. 8 Tdo 254/2023	24
ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH, OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH	34
č. 46	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. 29 Cdo 1772/2023	35
č. 47	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2023, sp. zn. 23 Cdo 2178/2022	47
č. 48	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. 24 Cdo 111/2023	61
č. 49	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2023, sp. zn. 29 Cdo 2304/2022	68
č. 50	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2202/2021	81
č. 51	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2022, sp. zn. 30 Cdo 107/2021	96
č. 52	
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2023, sen. zn. 29 ICdo 117/2022	109
č. 53	
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sen. zn. 29 ICdo 65/2022	126

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH TRESTNÍCH

č. 19

Pro určení místní příslušnosti soudu ve smyslu § 320 odst. 2 tr. ř. k řízení o podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody podle § 331 odst. 1 tr. ř. je rozhodující, ve které věznici odsouzený v době zahájení tohoto řízení vykonává trest odnětí svobody.

Místní příslušnost, Podmíněné propuštění

§ 320 odst. 2, § 331 odst. 1 tr. ř.

č. 19

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 8. 2023, sp. zn. [1 Ntd 2/2023](#), ECLI:CZ:VSPH:2023:1.NTD.2.2023.1

Vrchní soud v Praze ve věci vedené u Okresního soudu v Sokolově pod sp. zn. 35 PP 118/2023 podle § 24 odst. 1 tr. ř. rozhodl, že k projednání a rozhodnutí věci je příslušný Okresní soud v Jablonci nad Nisou.

I.

Návrh na určení místní příslušnosti

1. Dne 24. 8. 2023 byl Vrchnímu soudu v Praze doručen návrh Okresního soudu v Sokolově ze dne 1. 8. 2023, sp. zn. 35 PP 118/2023, kterým tento soud podle § 24 odst. 1 tr. ř. předložil věc Vrchnímu soudu v Praze k rozhodnutí o příslušnosti soudu.

2. Vrchní soud v Praze na základě tohoto návrhu a spisového materiálu dospěl k následujícím zjištěním a právním závěrům.

II.

Rozhodnutí o místní příslušnosti

3. Stručně lze shrnout, že odsouzený E. G. podal dne 23. 3. 2023, tj. v době, kdy byl ve výkonu trestu ve Věznici Rýnovice, Okresnímu soudu v Jablonci nad Nisou žádost o podmíněné propuštění z výkonu trestu. Jmenovaný okresní soud svou místní a věcnou příslušnost nerozporoval a dne 26. 5. 2023 ve věci vedené pod sp. zn. 1 PP 11/2023 negativně rozhodl o žádosti odsouzeného na přiznání nároku na bezplatnou obhajobu, resp. obhajobu za sníženou odměnu, pro řízení o podmíněném propuštění. Ke stížnosti odsouzeného Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka Liberec dne 27. 6. 2023, sp. zn. 55 To 209/2023, toto rozhodnutí zrušil a Okresnímu soudu v Jablonci nad Nisou uložil o věci znovu jednat a rozhodnout. V odůvodnění svého usnesení krajský soud současně vyjádřil pochybnosti o tom, zda okresní soud je i nadále příslušný k rozhodování o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění s poukazem na skutečnost, že dne 1. 6. 2023 byl odsouzený přemístěn k dalšímu výkonu trestu odnětí svobody do Věznice Kynšperk nad Ohří. V návaznosti na to (a nepochybně i v reakci na písemný pokyn předsedy senátu Krajského soudu v Ústí

nad Labem – pobočky v Liberci ze dne 28. 6. 2023, který je založen na č. I. 120 tr. spisu) Okresní soud v Jablonci nad Nisou spis postoupil Okresnímu soudu v Sokolově.

4. Podle § 320 odst. 2 tr. ř., kromě dalšího, rozhodnutí podle § 331 tr. ř. o podmíněném propuštění z trestu odnětí svobody, resp. o návrhu na podmíněné propuštění podle § 333 odst. 1 tr. ř., činí okresní soud, v jehož obvodu se trest odnětí svobody vykonává. Za místo výkonu trestu se považuje i pobočka nebo jiný detašovaný útvar věznice, není podstatné, zda se její sídlo nachází v obvodu jiného okresního soudu, tedy kam je taková pobočka organizačně začleněna. Pro určení příslušnosti jsou rozhodující skutečnosti, které jsou dány při zahájení řízení, jejich změna v průběhu řízení může být ale důvodem pro postup podle § 25 tr. ř. (srov. DRAŠTÍK, A., a kol. Trestní řád: Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 848 až 900, a rovněž usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 10. 2017, sp. zn. [7 Td 43/2017](#), na které odkazuje Okresní soud v Sokolově ve svém návrhu, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2019, sp. zn. [7 Td 6/2019](#)).

5. Podle rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 11. 2020, sp. zn. [7 Td 57/2020](#), podáním žádosti bylo zahájeno řízení o podmíněném propuštění, přičemž pro místní příslušnost soudu, vyplývající ze skutečností daných při zahájení řízení, není podstatné, že odsouzený byl v mezidobí převezen pro výkon trestu do jiné věznice, neboť předmětem řízení je nadále rozhodnutí o žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění, která byla doručena soudu v době, kdy odsouzený vykonával trest odnětí svobody ve věznici v jeho obvodu.

6. Podle nálezu Ústavního soudu ze dne 20. 12. 2020, sp. zn. [II. ÚS 2152/22](#), pro rozhodnutí o podmíněném propuštění není významné, že stěžovatel byl v mezidobí přemístěn k výkonu trestu do jiné věznice, jelikož stále jde o žádost stěžovatele o podmíněné propuštění z výkonu trestu, který vykonával v původní věznici. Pro určení příslušnosti jsou rozhodující skutečnosti, které jsou dány při zahájení řízení.

7. Podle § 12 odst. 10 tr. ř. kromě dalšího se trestním řízením rozumí řízení podle tohoto zákona. Vykonávací řízení ve smyslu tohoto zákonného ustanovení se nepochybně zahajuje prvním úkonem věcně a místně příslušného soudu směřujícím k vlastnímu rozhodnutí.

8. Vycházejí z výše uvedeného Vrchní soud v Praze rozhodl tak, že k projednání věci odsouzeného E. G. je podle § 24 odst. 1 tr. ř. i nadále příslušný Okresní soud v Jablonci nad Nisou.

č. 20

Smrt obviněného nepřekáží podle § 265p odst. 3 tr. ř. řízení o dovolání ani řízení vedenému po kasačním rozhodnutí Nejvyššího soudu. Proto obhájce zemřelého obviněného, který vykonává práva obviněného (§ 304 odst. 1 tr. ř. *per analogiam*), je oprávněn podávat opravné prostředky proti rozhodnutím učiněným v takovém navazujícím řízení.

Řízení o dovolání

§ 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 a § 265p odst. 3 tr. ř.

č. 20

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 8. 2023, sp. zn. [8 Tdo 731/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:8.TDO.731.2023.1

Nejvyšší soud odmítl dovolání obviněného PharmDr. Martina Mašáta proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 3 To 121/2018, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu v Praze, pod sp. zn. 40 T 16/2015.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, byl obviněný Martin Mašát v bodě I. 1. uznán vinným zločinem zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby podle § 240 odst. 1, odst. 2 písm. a), odst. 3 tr. zákoníku, jehož se (zkráceně) dopustil tím, že

jako jednatel společností Interpharmac, IPC Pharmaservices, Lékárna Atrium, Třebechovická Lékárna a Lékárna Zelená hvězda, dále jako předseda představenstva společností IPC Palladium a International Pharmaceutical Corporation, v době od 25. 10. 2010 do 9. 7. 2013 podával u příslušných finančních úřadů daňová přiznání k dani z přidané hodnoty (dále „DPH“) a k dani z příjmů právnických osob (dále „DPPO“) za jednotlivá zdaňovací období, do nichž cíleně zahrnoval faktury o přijatých zdanitelných plněních, které si opatřil po předchozí dohodě s obviněným J. S., jenž je na objednávku obdržel od obviněných F. V. a R. P., a počínaje lednem roku 2013 přímo na základě dohody s F. V., jenž je vyhotovoval, ačkoli ke zdanitelnému plnění uvedenému na těchto fakturách nedošlo, a jednalo se o faktury vytvořené za účelem ovlivnění daňové povinnosti k DPH a DPPO a také s cílem získat finanční hotovost pro vlastní potřebu, když provedené platby, po odečtení provize, mu byly vráceny zpět v hotovosti, ať už přímo nebo prostřednictvím zaměstnance B. H., přičemž takto jednal za jednotlivé jím ovládané nebo vlastněné společnosti v konkrétně uvedených případech v bodech A., B., D., E., F., G, jimiž společným jednáním s dalšími osobami způsobil celkovou škodu na DPH ve výši 16.300.848 Kč a na DPPO ve výši 11.159.645 Kč, tj. celkem ve výši 27.460.493 Kč, na jejímž způsobení se obviněný Martin Mašát podílel v tomto celém rozsahu.

2. Za uvedený zločin byl podle § 240 odst. 3 tr. zákoníku za použití § 58 odst. 1 tr. zákoníku odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání dvou let, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání čtyř let. Podle § 68 odst. 1 tr. zákoníku mu byl uložen peněžitý trest ve výměře celkem 1.000.000 Kč (200 denních sazeb po 5.000 Kč) a podle § 69 odst. 1 tr. zákoníku mu byl pro případ, že by jej nevykonal ve stanovené lhůtě, vyměřen náhradní trest odnětí svobody v trvání deseti měsíců. Podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku mu byl uložen trest propadnutí náhradní hodnoty, a to peněžní hotovosti v částce 270.300 Kč odňaté při domovní prohlídce u přítelkyně T. B. dne 5. 3. 2013, peněžní hotovosti 4.115.000 Kč odňaté v prostorách společnosti IPC Pharmaservices při domovní prohlídce jiných prostor dne 5. 3. 2013 a peněžní hotovosti ve výši 11.513.400 Kč odňaté při prohlídce jiných prostor dne 5. 3. 2013 z bezpečností schránky ČSOB vedené na jméno obviněného Martina Mašáta.

3. Vrchní soud v Praze jako soud odvolací usnesením ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 3 To 121/2018, z podnětu odvolání obviněného Martina Mašáta podaného proti rozsudku soudu prvního stupně znovu rozhodl a podle § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 tr. ř. jej zrušil ve vztahu k tomuto obviněnému ve výroku o uloženém trestu propadnutí náhradní hodnoty podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku. Jinak ponechal uvedený rozsudek beze změn.

4. Takto Vrchní soud postupoval poté, co Nejvyšší soud v uvedené věci již dříve rozhodl usnesením ze dne 14. 12. 2021, sp. zn. [8 Tdo 340/2021](#), tak, že z podnětu dovolání obviněného Martina Mašáta podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. částečně zrušil rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, ve výroku pod bodem II., jímž bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání obviněného Martina Mašáta směřující proti výroku o trestech, které mu byly rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, uloženy. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil další rozhodnutí na zrušenou část rozsudku obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Vrchnímu soudu v Praze, aby věc v rozsahu zrušení o trestech obviněného Martina Mašáta znovu rozhodl. Jinak ponechal rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, nezměněn, přičemž dovolání dalších dovolatelů směřující proti uvedenému rozsudku odmítl.

II.

Z dovolání obviněného

5. Obviněný Martin Mašát zemřel dne 14. 3. 2021 a dovolání jeho jménem podal jeho obhájce proti usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 3 To 121/2018, s odkazem na důvody podle § 265b odst. 1 písm. d), e), i), l), m) tr. ř.

6. Podle důvodu uvedeného v § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. dovolatel vytýkal zkrácení práva na osobní přítomnost u veřejného zasedání odvolacího soudu, jehož se nemohl dne 31. 10. 2022 zúčastnit, když dne 14. 3. 2021 zemřel, v čemž spatřoval porušení spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále „Úmluva“), stejně jako čl. 36 odst. 1, 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále „Listina“) a čl. 14 odst. 3 písm. d) Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, jimiž je zaručeno právo být přítomen projednání své věci, zásada ústnosti a bezprostřednosti i princip veřejnosti řízení. Obviněný byl tedy zkrácen na svých základních právech, neboť se již nemohl osobně k prováděným důkazům vyjadřovat v probíhajícím

trestním řízení (viz nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. [Pl. ÚS 4/94](#), a ze dne 20. 4. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 36/04](#)).

7. Vrchní soud v Praze těmito principům podle obhajoby nedostál, neboť ve věci konal veřejné zasedání, v němž znovu rozhodoval o trestu propadnutí náhradní hodnoty podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku, k němuž si z vlastní iniciativy vyžádal zprávy finančního úřadu ke společnostem, jež obviněný v minulosti ovládal, a ze kterých je patrné, že u těchto společností nejsou evidovány žádné daňové nedoplatky. Vrchní soud těmito důkazy prokázal, že obviněný již v průběhu řízení před soudem prvního stupně aktivně přistoupil k uhrazení všech nedoplatků, čímž neutralizoval vzniklou škodu. Již po podání prvního dovolání však obviněný zemřel a nemohl se aktivně účastnit navazujícího soudního řízení a ani se vyjádřit k provedenému dokazování, a tudíž mu byla upřena jeho práva podle čl. 38 odst. 2 Listiny. Rovněž nemohl hovořit o existenčních komplikacích, které jeho společnostem vznikly kvůli uloženým trestům, a hotovosti, jež byla předmětem zajištění a propadnutí věci, a tudíž se nemohl vyjádřit k následkům, které pro něj mělo trestní řízení. Dovolatel připomněl, že usnesení o dědictví bylo vydáno až dne 19. 10. 2021, sp. zn. 34 D 985/2021, a dědicové byli do evidence skutečných majitelů společností obviněného zapsáni až dne 31. 12. 2021, a tudíž nemohli objektivně zhodnotit následky spojené s trestním řízením konaným před devíti lety.

8. Námitky vztahující se k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. spočívaly v tom, že trestní stíhání obviněného, pokud zemřel, mělo být zastaveno podle § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. I když o mimořádných opravných prostředcích může být po smrti obviněného ještě rozhodnuto, řízení nemůže dále pokračovat po zrušení a přikázání věci, tedy v takové situaci, jaká v projednávané věci nastala. Místo zastavení trestního stíhání došlo v navazujícím řízení k jinému rozhodnutí, které je pro obviněného méně příznivé, a které je rozhodnutím ve věci samé ve smyslu § 265a odst. 1, 2 tr. ř., pro které má být rozhodným stav v době vydání usnesení odvolacího soudu, nikoliv stav v době rozhodování Nejvyššího soudu. Obviněný, který zemřel, nemohl v nově probíhajícím řízení uplatňovat práva plynoucí z § 33 tr. ř., a proto by bylo možné hovořit o rozhodnutí v jeho prospěch pouze v případě, kdyby došlo k vydání zprošťujícího rozsudku, což se však v dané věci nestalo. Z usnesení Nejvyššího soudu vyplývalo, že odvolací soud měl povinnost odvolání obviněného do výroku o trestu přezkoumat i poté, co zemřel, což však vedlo k absurdní situaci, neboť obviněný nemohl uložený trest již nikdy vykonat. Poukázal však na to, že ještě před smrtí peněžitý trest uhradil dne 4. 12. 2020. Pokud Nejvyšší soud původní rozsudek odvolacího soudu zrušil a přikázal mu, aby o trestech znovu rozhodl, mělo dojít k vydání již uhrazeného peněžitého trestu manželce obviněného a jeho dětem, a pokud se tak nestalo, došlo k zásahu do jejich majetkových práv podle čl. 11 Listiny, neboť peněžitý trest se měl stát aktivem v pozůstalosti. K uvedenému obhájce připomněl též závěry Ústavního soudu, že plynutím času zaniká legitimita omezení základních práv dotčené osoby ve prospěch veřejného zájmu na naplnění účelu trestního řízení (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. [II. ÚS 642/07](#), ze dne 19. 3. 2009, sp. zn. [III. ÚS 1396/07](#)) a vznesl otázku, kdo by byl v případě vrácení peněžitého trestu dědicům obviněného nově povinen pravomocný peněžitý trest vykonat.

9. Výhrady podřazené pod důvod podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. obviněný zaměřil především proti peněžitému trestu, a zčásti i proti podmíněně odloženému trestu odnětí svobody a spatřoval jej naplněným v tom, že mu byl uložen trest, který zákon nepřipouští, a to s ohledem na způsob, jakým soudy stanovily výši a počet jednotlivých denních sazeb

peněžitého trestu. Poukazoval rovněž na zásady, jimiž jsou soudy povinny se řídit při řešení otázky dobytosti, případně nedobytnosti ukládaného peněžitého trestu, a to i s odkazem na aktuální judikaturu Nejvyššího soudu k této problematice se vztahující. K trestu, jenž byl obviněnému uložen, zdůraznil, že soud prvního stupně o něm rozhodoval v roce 2017, avšak tyto okolnosti nelze vztahovat ke zcela novým poměrům platným v roce 2022, s poukazem na to, že skutečnosti rozhodné pro ukládání trestu se mají posuzovat vždy v době, kdy k jeho ukládání dochází. Je nepochybné, že v době rozhodování odvolacího soudu nemohl mít obviněný majetek a výnosy z něj plynoucí, neboť jeho majetek již byl předmětem dědického řízení. Kdyby odvolací soud postupoval podle § 68 odst. 4 tr. zákoníku a odhadoval majetek obviněného, dospěl by k závěru, že jím již nedisponuje, neboť zemřel, přičemž již v přípravném řízení podal doplňující daňová přiznání a vyrovnal splatné daňové nedoplatky na dani z příjmů, přičemž DPH byla řešena samostatně a finanční úřad mu zajistil další hotovost ve výši 15.068.597 Kč, což například u spoluobviněného M. K. vedlo ke zrušení výroku o peněžitém trestu. Odvolací soud měl proto respektovat, že obviněnému nemohl vzniknout žádný výnos z trestné činnosti, a měl opětovně zkoumat majetkové poměry obviněného. Neztotožnil se ani s výkladem odvolacího soudu k uloženému podmíněnému trestu odnětí svobody, neboť jeho opětovné uložení rovněž nebylo správné vzhledem k tomu, že zemřel. Nejvyšší soud vrátil věc odvolacímu soudu k rozhodnutí o všech trestech, a odvolací soud, byť byl vázán jeho pokynem k novému rozhodnutí, nemohl takové rozhodnutí učinit. Odvolací soud tudíž zcela ignoroval nové posouzení podmínek pro ukládání trestů podle § 38 až 42 tr. zákoníku a pouze převzal názor Nejvyššího soudu, aniž by se těmito tresty zabýval, což vedlo k situaci, kdy obviněnému byly uloženy nedobytné tresty anebo trest odnětí svobody v situaci, kdy již nežije.

10. Důvod podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. podle dovolatele spočíval v tom, že odvolací soud v přezkoumávaném rozhodnutí neučinil odpovídající výrok, když pouze zrušil výrok o uloženém trestu propadnutí náhradní hodnoty podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku a o zbytku odvolání rozhodl tak, že ve zbytku zůstává napadené rozhodnutí beze změn. Takový způsob rozhodnutí nevyhovuje nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 56/22](#), který se vztahoval k tomu, jakým způsobem mají být formulovány výroky soudů, dojde-li k pouze částečnému vyhovění oprávněnému prostředku. Usnesení odvolacího soudu neobsahuje ani dostatečné odůvodnění toho, jak se vypořádal s námitkami, jež obviněný vnesl k peněžitému trestu a trestu odnětí svobody, přičemž v novém rozhodnutí pouze odkázal na rozhodnutí soudu prvního stupně, který se k těmto trestům vyjadřoval, což nebylo dostatečné, a to i vzhledem k tomu, že obviněný své daňové nedoplatky uhradil. Připomněl, že usnesení odvolacího soudu ze dne 31. 10. 2022 mu bylo doručeno až dne 6. 2. 2023 po opakovaných urgencích směrem k odvolacímu soudu.

11. Dovolatel poukázal i na důvod dovolání podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř., jenž spatřoval naplněným v tom, že odvolací soud rozhodl o odvolání obviněného, aniž by odstranil vady prvostupňového rozsudku, jak byly výše popsány, a navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 265k odst. 1 tr. ř. zrušil napadené usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 13. 10. 2022, sp. zn. 3 To 121/2018, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. věc přikázal tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí.

III.

Z vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství

12. Státní zástupce (§ 265h odst. 2 tr. ř.) se s dovoláním obviněného neztotožnil, protože nezjistil v této trestní věci jím předesílané vady a za nesrozumitelnou považoval argumentaci k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř. [označeného jako písmeno l) ve znění trestního řádu účinného do 31. 12. 2021], k němuž dovolatel konstatoval jeho první variantu, avšak vzápětí připustil, že odvolací soud jeho odvolání projednal a rozhodl o něm, neodstranil ale vady rozsudku městského soudu.

13. K dovolacímu důvodu podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. uvedl, že je dán tehdy, jestliže byla porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Zmíněný dovolací důvod tedy nespočívá v jakékoli nepřítomnosti obviněného u hlavního líčení nebo u veřejného zasedání, ale jen v takové jeho nepřítomnosti, která je v rozporu s konkrétním zákonným ustanovením, podle něhož nelze konat hlavní líčení nebo veřejné zasedání bez osobní účasti obviněného.

14. Výhrady dovolatele vztahující se k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. státní zástupce rozvedl s ohledem na zákonem stanovené podmínky, za kterých je možné z hledisek uvedených v § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. a § 265p odst. 3 tr. ř. vést řízení proti zemřelému obviněnému v řízení o dovolání. Zdůraznil, že i když je třeba respektovat právo obviněného vystupovat osobně v řízení před soudem (čl. 38 odst. 2 Listiny a č. I. 6 odst. 3 Úmluvy), existují výjimky pro specifické situace, kdy zajištění osobní účasti obviněného před soudem není z objektivních příčin možné (např. v řízení proti uprchlému podle § 302 a násl. tr. ř. aj.), takovou výjimkou je možnost stíhání zemřelé osoby za podmínek stanovených v § 265p odst. 3 tr. ř., je-li vedeno další řízení ve prospěch obviněného. Obdobně je tomu u stížnosti pro porušení zákona v § 275 odst. 1 tr. ř. a obnovy řízení podle § 289 písm. c) tr. ř. a § 341i písm. c) tr. ř. po zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu, neboť v těchto případech zákon výslovně stanoví, že smrt obviněného nepřekáží provedení dalšího řízení. Tato ustanovení jsou ve vztahu k obecným ustanovením [§ 257 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř.] v poměru speciality, a obviněný se nemůže úspěšně dovolávat vydání rozhodnutí o zastavení trestního stíhání podle § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř. v řízení před odvolacím soudem po přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí. Státní zástupce přitom poukázal na nutnost právního zastoupení v následném řízení, byť to trestní řád u § 265p odst. 3 tr. ř. výslovně nestanoví. V posuzovaném případě byl zemřelý obviněný zastoupen obhájcem, na něhož přešla práva obviněného, a to ve stejném rozsahu, který zákon přiznává obviněnému, jehož o konání veřejného zasedání nemohl vyrozumět. I v takovém případě musí platit, že pokud nelze vyrozumění o veřejném zasedání doručit osobě, která rozhodnutím o dovolání může být přímo dotčena, stačí o konání veřejného zasedání vyrozumět jejího obhájce, a proto k porušení žádných zákonných ustanovení nedošlo.

15. Státní zástupce neshledal důvodnými ani námitky podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř., neboť z důvodů výše uvedených nebyly splněny podmínky pro zastavení trestního stíhání obviněného, který zemřel, a postup odvolacího soudu byl správný nejen z hlediska názorů uvedených v odborné literatuře, ale i v rozhodovací praxi soudů (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. [7 Tz 15/2016](#)). Zdůraznil, že smrt obviněného nebrání rozhodnutí o dovolání a v souvislosti s ním ani novému projednání a rozhodnutí věci,

jestliže bylo podáno dovolání pouze v jeho prospěch, pokud obviněný zemře po rozhodnutí soudu druhého stupně, ale před podáním dovolání v jeho prospěch nejvyšším státním zástupcem nebo po podání takového dovolání (ať již obviněným či nejvyšším státním zástupcem), v průběhu řízení o takovém dovolání, ale i po zrušení napadeného rozhodnutí či některého výroku a po přikázání orgánu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. V takovém případě musí proběhnout kompletní řízení až do pravomocného meritorního rozhodnutí. V něm sice může, ale nutně nemusí být vydán zprošťující rozsudek. Může dojít i k vydání mírnějšího odsuzujícího rozsudku při vyslovení všech výroků, tedy i výroku o upuštění od potrestání nebo výroku o trestu, a to přesto, že takový trest nebude vykonán. I když rozhodnutí, jímž je obviněnému uložen trest, je pro něj méně příznivé než zprošťující rozsudek, řízení po přikázání věci k novému projednání a rozhodnutí (§ 265l odst. 1, 2 tr. ř.) ovšem obviněnému automaticky vydání takového rozsudku nezaručuje. Projevem zásady zákazu *reformationis in peius* podle § 265s odst. 2 tr. ř. není pro pachatele změna v podobě toho nejpříznivějšího rozhodnutí, nýbrž to, že nemůže dojít ke změně rozhodnutí v neprospěch obviněného. Výše popsaná interpretace nevybočuje ani z ústavních mezí. Podstata základních práv a svobod obviněného, který zemřel, je zachována, neboť důvodem neúčasti obviněného před odvolacím soudem (kde ani jeho přítomnost není povinná), byla objektivní událost v podobě úmrtí obviněného, nikoli porušení jeho práv ze strany obecných soudů. Odvolací soud nepostupoval mimo meze, které stanoví trestní řád, a pokud se obviněný nemohl vyjádřit ke škodám, které v důsledku trestního řízení na jím zanechaném majetku vznikly, tyto skutečnosti nebyly předmětem projednání trestní věci.

16. Podle státního zástupce nebyl námitkami dovolatele naplněn ani dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. Výhrady proti nedobytnosti peněžitého trestu považoval v posuzované věci za bezpředmětné, když obviněný peněžitý trest uhradil v době, kdy byl výrok o tomto trestu pravomocný, tedy ještě před kasačním rozhodnutím Nejvyššího soudu, a když byl obviněným vykonán. Rovněž i vedle něj uložený podmíněně odložený trest odnětí svobody byl trestem přípustným. Trest odnětí svobody byl uložen za využití moderačního oprávnění soudu podle § 58 odst. 1 tr. zákoníku v trestní sazbě stanovené v trestním zákoně na trestný čin, jímž byl obviněný uznán vinným. Navíc je nutno poznamenat, že obviněný konkrétně k výroku o uloženém trestu odnětí svobody a peněžitém trestu, jež již jednou nabyly právní moci, ve svém předchozím dovolání námitky nevznášel, a tím spíše by v tomto směru mělo být respektováno, že odvolací soud byl stran trestu peněžitého a podmíněného trestu odnětí svobody vázán právním názorem vysloveným Nejvyšším soudem v jeho kasačním rozhodnutí.

17. K důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. státní zástupce poukázal na to, že vada v chybějícím výroku byla dovolatelem spatřována v tom, že soud druhého stupně sice z podnětu jeho odvolání zrušil napadený rozsudek ve výroku, v němž nalézací soud obviněnému uložil trest propadnutí náhradní hodnoty, avšak zároveň nerozhodl o zbytku jeho odvolání, které směřovalo i do výroku o vině a výroku o dalších trestech, výrokem podle § 256 tr. ř., což je názor nesprávný. Výrok o zamítnutí odvolání podle § 256 tr. ř., přistoupil-li již soud k věcnému přezkoumání odůvodněnosti odvoláním napadeného rozsudku v rozsahu vymezeném v § 254 tr. ř., se podle dlouhodobě zavedené rozhodovací praxe vydává, jen pokud se rozhoduje o úplném potvrzení zákonnosti a odůvodněnosti napadeného rozhodnutí, jakož i řízení, které předcházelo rozsudku. Pokud soud shledá důvod ke zrušení napadeného

rozsudku nebo i jen jeho části, odvolací soud odvolání samostatným výrokem ohledně zbývající (správné) části napadeného rozsudku nezamítá. Obviněný k této situaci zaznamenal stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 56/22](#), které shora uvedený přístup potvrdilo, a proto je dovoláními napadený výrok usnesení odvolacího soudu v této trestní věci vydán v souladu se zákonem a odpovídá i všeobecně uznávané soudní praxi, když obsahuje všechny obligatorní náležitosti. Jde-li o odůvodnění rozhodnutí, je třeba zohlednit, že soud druhého stupně o odvolání obviněného rozhodoval již podruhé, přičemž již ve svém prvním rozhodnutí se vypořádal s obviněným uplatněnými odvolacími námitkami směřujícími jak do výroku o vině, tak do výroku o trestech, jež byly obviněnému rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, uloženy. Stejně tak se s námitkami vypořádal dovolací soud. Výhrady obviněného uplatněné v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. tudíž nemohou obstát a nelze je hodnotit jinak než jako zjevně neopodstatněné.

č. 20

18. Na základě všech výše vyslovených názorů státní zástupce neshledal opodstatněným ani důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř. a navrhl, aby Nejvyšší soud dovolání podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

19. Vyjádření Nejvyššího státního zastupitelství bylo doručeno obhájci obviněného, jenž k němu do dne konání neveřejného zasedání Nejvyššímu soudu nezaslal žádné připomínky.

IV.

Přípustnost a další formální podmínky dovolání

20. Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal, že dovolání je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., protože bylo podáno proti pravomocnému rozhodnutí soudu ve věci samé, v níž soud rozhodl ve druhém stupni a zákon to připouští. Odvolací soud zrušil částečně rozsudek soudu prvního stupně ve výroku o jednom druhu trestů za podmínek § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 tr. ř., což splňuje podmínky rozhodnutí ve věci ve smyslu § 265a odst. 2 písm. a) tr. ř., neboť tím upravil rozsudek soudu prvního stupně, jímž byl obviněný uznán vinným a byl mu uložen trest. Není pochyb o tom, že dovolání bylo podáno v zákonné lhůtě a na místě, kde lze toto podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

21. Nejvyšší soud dospěl v této věci, v níž obviněný již nežije, k závěru, že dovolání bylo podáno osobou oprávněnou podle § 265d odst. 1 písm. c), odst. 2 tr. ř., podle něhož může dovolání podat obviněný pro nesprávnost výroku rozhodnutí, který se ho bezprostředně týká, a to pouze prostřednictvím obhájce. V posuzované věci jde o rozhodování v době, kdy obviněný již zemřel, a to na základě výjimky zákonem stanovené v § 265p odst. 3 tr. ř., podle něhož nepřekáží smrt obviněného v konání řízení o dovolání, a proto lze na podkladě dovolání podaného obhájcem za již zemřelého obviněného v jeho prospěch o tomto dovolání věcně rozhodnout tak, jako by je podal sám obviněný. Obhájce zemřelého obviněného, jehož trestní stíhání v takovém případě nelze zastavit podle § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř., je za splnění dalších podmínek uvedených v § 265d tr. ř. osobou oprávněnou dovolání podat. Z těchto důvodů osoba, proti níž se za jejího života řízení konalo až do pravomocného skončení věci ani po její smrti neztrácí postavení obviněného ve smyslu § 32 tr. ř., ale je v tomto případě stále tím, proti komu se vede trestní řízení. Z povahy řízení o dovolání, v němž musí mít obviněný vždy obhájce (§ 265d odst. 2 tr. ř.), jakož i z obecných zásad plynoucích z důvodů

nutné obhajoby podle § 36 odst. 2 tr. ř., lze rovněž analogicky pro zajištění práv takové osoby vycházet z pravidel stanovených trestním řádem pro situace, kdy se obviněný sám nemůže dostatečně hájit a uplatňovat svá práva. Pro úplnost lze na tuto situaci aplikovat na základě analogie ve prospěch obviněného pravidla, jaká platí v řízení proti uprchlému, a použít ustanovení § 304 odst. 1 tr. ř. a v souladu s ním stanovit, že obhájce zemřelého obviněného má pro řízení o dovolání vedené na základě ustanovení § 265d odst. 3 tr. ř. stejná práva jako obviněný (srov. přiměřeně rozhodnutí č. [71/1980-I](#). Sb. rozh. tr.).

22. V této trestní věci Nejvyšší soud upozorňuje, že i když bylo shledáno, že dovolání je přípustné a podané oprávněnou osobou, tak rozsah, v jakém může dovolání přezkoumat, je limitován tím, že jde o další dovolání proti rozhodnutí soudu druhého stupně v téže trestní věci poté, co bylo předchozí dovolání stejného obviněného Nejvyšším soudem přezkoumáno. V takovém případě je dovolání omezeno jen na rozsah, v němž Nejvyšší soud shledal dřívější dovolání důvodným (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3276).

23. Z tohoto důvodu je nutné pro další přezkumnou činnost Nejvyššího soudu poukázat na to, že Nejvyšší soud poprvé rozhodoval o dovolání obviněného Martina Mašáta, které podal prostřednictvím obhájce dne 10. 5. 2020 (č. I. 40120 až 40127 spisu, k předložení věci dovolacímu soudu došlo dne 7. 4. 2021), což svědčí o tom, že první dovolání obviněný podal ještě za svého života (zemřel až po jeho podání dne 14. 3. 2021). O něm (kromě dovolání dalších dovolatelů) rozhodl usnesením ze dne 14. 12. 2021, sp. zn. [8 Tdo 340/2021](#), tak, že „podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. z podnětu dovolání obviněného Martina Mašáta rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, částečně zrušil ve výroku pod bodem II., jímž bylo podle § 256 tr. ř. zamítnuto odvolání obviněného Martina Mašáta směřující proti výroku o trestech, které mu byly rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, uloženy. Podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil další rozhodnutí na zrušenou část rozsudku obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Vrchnímu soudu v Praze, aby věc v rozsahu zrušení o trestech obviněného Martina Mašáta znovu rozhodl. Jinak zůstal rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, nezměněn“.

24. Tímto výrokem Nejvyšší soud vymezil, že předchozí rozsudek odvolacího soudu byl zrušen pouze ve výroku o trestech uložených obviněnému Martinu Mašátovi, avšak podstatným je faktický rozsah, v jakém odvolacímu soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl, což plyne především z odůvodnění tohoto usnesení. Jedná se o základní podmínku vymezující rozsah, v jakém se Nejvyšší soud může i nyní dalším dovoláním obviněného zabývat. Z tohoto důvodu je vhodné z odůvodnění tohoto rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2021, sp. zn. [8 Tdo 340/2021](#), připomenout, že jako dovolací soud přezkoumal tehdy podané dovolání obviněného Martina Mašáta proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, jímž bylo jeho odvolání proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, podle § 256 tr. ř. zamítnuto (lze jen poznamenat, že jde o týž rozsudek soudu prvního stupně, který je předmětem stávajícího přezkumu dovolacího soudu, neboť předcházal nyní přezkoumávanému usnesení odvolacího soudu). Dovolání obviněného Martina Mašáta co do jeho procesních, skutkových a právních vad ohledně subjektivní stránky neshledal důvodným (srov. část V., body 143. až 152., 170., 203.; část VII., body 210. a násl. zejména bod 232. citovaného usnesení). Pokud obviněný

tehdy zaměřil dovolání proti výroku o trestu (viz bod 24., 26. a 27.), týkaly se jeho námitky pouze trestu propadnutí náhradní hodnoty podle § 71 tr. zákoníku, jak byl soudem prvního stupně uložen, a v této části Nejvyšší soud shledal namítané pochybení důvodným, a pouze ohledně trestu propadnutí náhradní hodnoty dovolání obviněného vyhověl (srov. část XII., body 305. až 312.). Uvedený nedostatek u tohoto druhu trestu byl jediným důvodem zrušení rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 2019, sp. zn. 3 To 121/2018, ve vztahu k obviněnému Martinu Mašátovi.

25. Pokud Nejvyšší soud i přesto, že vadu shledal jen u tohoto jednoho druhu trestu, tj. propadnutí náhradní hodnoty, uloženého podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku, zrušil v rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo zamítnuto odvolání tohoto dovolatele, celý výrok o trestu (tzn. včetně peněžitého trestu a výroku o trestu odnětí svobody podmíněně odloženého na zkušební dobu), a to proto, že nebylo možné, aby zrušil jen jeden z více současně uložených trestů (viz bod 311.), učinil tak s odkazem na důvody vycházející z rozhodnutí č. [40/2011-II.](#), a č. [10/1997](#) Sb. rozh. tr. Rovněž mimo dovolací důvody pro úplnost a potvrzení správnosti rozhodnutí z hledisek spravedlivého procesu (viz KMEC, J., a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 784, např. rozsudek ve věci Sommer proti Itálii ze dne 23. 3. 2010, stížnost č. [36586/08](#), aj.) konstatoval, že žádné excesy neshledal ani u ostatních trestů obviněnému uložených, jež však jím v dovolání nebyly napadány a vlastní přezkumná činnost Nejvyššího soudu se jich netýkala.

26. Posoudí-li se nyní přezkoumávané rozhodnutí Vrchního soudu v Praze ze dne 31. 10. 2022, tak je z jeho obsahu zjevné, že soud respektoval zrušením vymezený rozsah, a věcí se zabýval v Nejvyšším soudem stanovených mezích a v jeho duchu a smyslu rozhodl toliko ve vztahu k trestu propadnutí náhradní hodnoty, když výrok o jeho uložení z rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, proti němuž původně odvolání obviněného Martina Mašáta směřovalo, zrušil, a jinak ponechal napadený rozsudek beze změn. Odvolací soud tedy postupoval ve smyslu pokynů Nejvyššího soudu a neshledal důvody pro uložení trestu propadnutí náhradní hodnoty, jak jej Městský soud v Praze v napadeném rozhodnutí obviněnému uložil, a to s ohledem na výsledky jím provedeného dokazování, podle nichž obviněný, ještě za svého života, v průběhu řízení před nalézacím soudem, aktivně přistoupil k úhradě jednotlivých daňových nedoplatků včetně penále. Z aktuálně odvolacím soudem vyžádaných zpráv finančního úřadu jednoznačně vyplynulo, že u společností Interpharmac, s. r. o., IPC Pharmservices, s. r. o., Lékárna Atrium, s. r. o., Třebechovická Lékárna, s. r. o., IPC Palladium, a. s., a International Pharmaceutical Corporation, a. s., nejsou evidovány daňové nedoplatky, které by souvisely se skutky projednávanými v tomto trestním řízení. Výnos obviněného z popsané trestné činnosti, který pocházel ze zkrácení daňové povinnosti jednotlivých společností, tak byl v daném případě již fakticky neutralizován, když škodlivý následek trestného činu spočívající v krácení daní byl obviněným zcela napraven, neboť tento vyčíslený daňový nedoplatek v plné výši uhradil. Pro uložení trestu propadnutí náhradní hodnoty, jehož účelem je především zabavení a odčerpání výnosů z trestné činnosti, neshledal věcné důvody, a proto v této části rozsudku soudu prvního stupně zrušil (srov. body 11. až 13. usnesení odvolacího soudu).

27. Na základě takto vymezené přezkumné činnosti jak Nejvyššího soudu, tak i Vrchního soudu v Praze jako soudu druhého stupně, byl stanoven rozsah, v jakém mohl obviněný dovolání proti nyní přezkoumávanému usnesení podat. Posoudí-li se však obsah dovolání, je zřejmé,

že obviněný takto daný rámec nedodržel, pokud vytýkal vady a nedostatky v peněžitém trestu nebo trestu odnětí svobody podřazené pod § 265b odst. 1 písm. i) tr. ř. Protože tyto výhrady z výše uvedených důvodů nemohl v tomto dovolání uplatnit, Nejvyšší soud se jimi nezabýval, neboť ani tuto část dovolání již přezkoumávat nemohl, a to kromě již výše uvedených důvodů v zásadě i proto, že právním názorem vysloveným v rozhodnutí Nejvyššího soudu jako soudu dovolacího je v téže věci vázán nejen ten orgán činný v trestním řízení, jemuž byla věc dovolacím soudem přikázána k novému projednání a rozhodnutí, nýbrž i sám dovolací soud, tj. kterýkoliv další senát dovolacího soudu (bez ohledu na to, zda v mezidobí došlo či nedošlo ke změně v jeho složení), pokud se tato věc znovu stane předmětem řízení o dovolání (srov. usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. [15 Tdo 44/2004](#), publikováno v Trestněprávní revue č. 6/2004, s. 183). Z tohoto důvodu nebylo možné se zabývat výhradami, jimiž obviněný poukazoval na nutnost jej zprostit obžaloby, což považoval za jediný rozsudek, který by byl učiněn v jeho prospěch. Pro takové rozhodnutí však v této věci nebyl dán prostor, jak z výkladu shora vyplynulo. Takové námitky mířily proti výroku o vině, který vůbec nemohl být předmětem přezkumu odvolacího soudu a ten se jím nemohl zabývat a nijak do něj zasahovat. Nelze přisvědčit názoru dovolatele, že by jen zprošťující rozsudek byl tím, jenž by byl vydán ve prospěch obviněného ve smyslu § 265p odst. 3 tr. ř., protože ve prospěch obviněného může být i jiný výrok, jenž mu prospívá. Takovým rozhodnutím ve prospěch je i výrok, jímž je zrušen jeden z více původně uložených trestů, jak tomu je v této posuzované trestní věci.

V.

K důvodům dovolání, jež bylo možné uplatnit

28. Výše uvedeným názorům odpovídají výhrady obviněného zaměřené proti procesnímu postupu odvolacího soudu, jež podřadil pod důvody podle § 265b odst. 1 písm. d), e), tr. ř., neboť ty byly uplatněny nově a směřovaly proti postupům odvolacího soudu v souvislosti s vydáním nyní přezkoumávaného rozhodnutí. Jejich prostřednictvím tvrdil, že odvolací soud nemohl provádět dokazování bez možnosti obviněného být u provádění důkazů přítomen, a shledával v tom porušení práva na jeho obhajobu, když před konáním veřejného zasedání zemřel [§ 265b odst. 1 písm. d) tr. ř.]. Z obdobné příčiny se domáhal na podkladě důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. zastavení trestního stíhání podle § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř. a § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. a vytýkal, že výrok odvolacího soudu je neúplný [§ 265b odst. 1 písm. l) tr. ř.], a že odvolací soud rozhodl, aniž by napravil pochybení, jichž se dopustil soud prvního stupně [§ 265b odst. 1 písm. m) tr. ř.].

a) k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř.

29. Důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. lze použít, bylo-li proti obviněnému vedeno trestní stíhání, ačkoliv podle zákona bylo nepřípustné. Obviněný v souladu se zákonným vymezením tohoto důvodu tvrdil, že trestní řízení již proti obviněnému, který před nyní posuzovaným rozhodnutím odvolacího soudu zemřel, nemělo být vedeno, a mělo být z důvodu § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. zastaveno. Uvedený názor lze sice pod uvedený důvod podřadit (srov. rozhodnutí č. [38/2005](#) Sb. rozh. tr.), ale nelze souhlasit s dovolatelem v tom, že poté, co byla věc vrácena Nejvyšším soudem odvolacímu soudu, ten již nemohl o odvolání obviněného znovu rozhodovat, protože zemřel dne 14. 3. 2021, a proto trestní stíhání proti

němu nemohlo být v rámci odvolacího řízení vedeno a mělo být zastaveno podle § 257 odst. 1 písm. c) tr. ř.

30. Nejvyšší soud k tomuto požadavku považuje za nutné (v souladu s vyjádřením Nejvyššího státního zastupitelství k dovolání) uvést, že je třeba přisvědčit dovolateli v tom směru, že obecně podle současné právní úpravy představuje smrt obviněného objektivní okolnost, se kterou je v zásadě spojen zánik trestně procesního vztahu mezi orgány činnými v trestním řízení a osobou, proti níž se trestní řízení vede. Jestliže obviněný zemřel, je to obecně (až na výjimku) překážkou jeho trestního stíhání podle § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř., která vede k nezahájení nebo k zastavení trestního stíhání, protože takové trestní stíhání je nepřípustné, neboť trestní stíhání se vede pro určitý čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. Jestliže tato osoba již fakticky neexistuje, protože zemřela, nejsou splněny podmínky pro to, aby proti ní bylo dále vedeno trestní stíhání (srov. § 160 odst. 1 tr. ř.). Tato zásada platí pro převážnou část trestního řízení, avšak nedopadá na řízení o mimořádných opravných prostředcích, neboť ohledně nich zákon z uvedené zásady obecné nepřípustnosti trestního stíhání zemřelé osoby vybočil a stanovil, že smrt obviněného nebrání v dalším řízení a nelze trestní stíhání zastavit proto, že obviněný zemřel [viz § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř.] poté, co byla povolena obnova řízení ve prospěch obviněného [§ 289 písm. c) tr. ř.], bylo podáno dovolání ve prospěch obviněného (§ 265p odst. 3 tr. ř.), anebo poté, co byl zrušen rozsudek v řízení o stížnosti pro porušení zákona s tím, že zákon byl porušen v neprospěch obviněného (§ 275 odst. 1 věta první tr. ř.), případně došlo ke zrušení rozhodnutí nálezem Ústavního soudu [§ 314i písm. c) tr. ř.]. V těchto případech smrt obviněného nebrání, aby v uvedených situacích bylo rozhodnuto.

31. V posuzované věci jde o dovolání, na které dopadá ustanovení § 265p odst. 3 tr. ř., na jehož základě postupoval Nejvyšší soud již při svém prvním rozhodnutí usnesením ze dne 14. 12. 2021, sp. zn. [8 Tdo 340/2021](#), protože obviněný zemřel předtím, než Nejvyšší soud o jím (za jeho života) podaném dovolání rozhodl, a dovolání bylo podáno ve prospěch obviněného. Jeho smrt tudíž nepřekážela provedení řízení na podkladě tohoto dovolání. V nyní posuzovaném řízení však jde již o situaci, kdy na základě předmětného rozhodnutí Nejvyššího soudu, jímž byla zrušena část rozhodnutí odvolacího soudu, bylo vedeno další řízení podle pokynů odvolacího soudu, a obviněný tvrdí, že v takovém řízení již výše uvedená zásada neplatí, protože nedošlo ke zproštění obviněného, což by byl jediný možný výsledek v jeho prospěch, ale bylo rozhodováno o trestu, a tudíž mělo být trestní stíhání zastaveno. S takovým názorem nelze souhlasit jednak proto, že není opodstatněný v tom, že rozhodnutím ve prospěch obviněného ve smyslu § 265p odst. 3 tr. ř. je jen zprošťující výrok, protože i v tomto smyslu je třeba vycházet z obecných zásad pro to, kdy jde o rozhodnutí ve prospěch obviněného. Vezme-li se do úvahy výsledek řízení v této věci, v jehož závěru odvolací soud zrušil jeden ze tří druhů trestů, které byly obviněnému uloženy, je zcela důvodným závěr, že šlo o rozhodnutí ve prospěch obviněného, a i řízení, které se po zrušení rozhodnutí, proti již zemřelému obviněnému vedlo, bylo podníceno důvody směřujícími k vydání rozhodnutí v jeho prospěch. Druhým důvodem je to, že byť to výslovně z ustanovení § 265p odst. 3 tr. ř. nevyplývá, musí tatáž zásada dopadat nejenom na samotné projednání dovolání, ale i na navazující řízení před soudem nižšího stupně, jemuž byla po zrušení dovoláním napadeného rozhodnutí věc vrácena. Jinak by totiž předmětná výjimka zcela postrádala účel i smysl, a proto je třeba dovodit, že i pro toto další řízení, které vzešlo z postupu podle § 265p odst. 3 tr. ř., je třeba uvedenou výjimku aplikovat a řízení z podnětu původního

dovolání podaného pouze ve prospěch obviněného provést s tím, že takovému řízení, v němž je rozhodováno ve prospěch obviněného, smrt obviněného rovněž nebrání.

32. Uvedená úvaha má oporu v obdobném postupu při obnově řízení, na kterou pro stejnou situaci dopadá ustanovení § 289 písm. c) tr. ř., které je formulováno obdobně jako § 265p odst. 3 tr. ř., a Nejvyšší soud k němu rozsudkem ze dne 30. 3. 2016, sp. zn. [7 Tz 15/2016](#), uveřejněným pod č. 2/2017 Sb. rozh. tr., konstatoval, že se vztahuje na případy, kdy obviněný zemřel až poté, co bylo učiněno rozhodnutí, proti kterému směřuje návrh na povolení obnovy řízení. Toto ustanovení navazuje na § 279 písm. d) tr. ř. a je výjimkou z obecného pravidla. Dopadá na případy, kdy obviněný zemřel v době mezi právní mocí původního napadeného rozhodnutí a právní mocí rozhodnutí, kterým byla povolena obnova ve prospěch obviněného, a na případy, kdy obviněný zemřel po pravomocném rozhodnutí. V tomto případě nelze trestní stíhání obviněného zastavit z důvodu, že zemřel. Stejná situace nastane v případě, že obviněný byl prohlášen za mrtvého. V obnoveném řízení se musí pokračovat, stejně jako kdyby obviněný žil, a věc musí být projednána a rozhodnuta. V takto vedeném obnoveném řízení lze soudem rozhodnout i o vině a trestu. Oprávněné osoby mohou proti tomuto rozsudku podat odvolání, stejně jako kdyby obviněný žil. Není však vyloučeno, aby trestní stíhání zemřelého obviněného bylo po jeho smrti zastaveno, ale z jiných důvodů než podle § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř.

33. Pro aplikaci uvedeného názoru i pro dovolací řízení svědčí i názor vyjádřený v odborné literatuře (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3281, 3282), podle něhož úprava v § 265p odst. 3 tr. ř. představuje výjimku z obecné nepřípustnosti trestního stíhání zemřelé osoby. Smrt obviněného nebrání rozhodnutí o dovolání ani novému projednání a rozhodnutí věci, jestliže bylo podáno dovolání pouze v jeho prospěch: a) zemře-li obviněný po rozhodnutí soudu druhého stupně, ale před podáním dovolání nejvyšším státním zástupcem nebo po podání dovolání jím samým nebo nejvyšším státním zástupcem, b) zemře-li obviněný v průběhu řízení o takovém dovolání, ale i c) zemře-li obviněný až po zrušení napadeného rozhodnutí či některého výroku a po příkázání orgánu, o jehož rozhodnutí jde, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Řízením na podkladě dovolání se tu totiž míní nejen rozhodnutí (Nejvyššího soudu) o podaném dovolání, nýbrž i další řízení, k němuž má dojít po rozhodnutí uvedeném v § 265k odst. 1, 2 tr. ř., tj. např. nové rozhodování podle § 265l odst. 1 nebo § 265m odst. 1 tr. ř. V tomto případě proběhne kompletní řízení až do pravomocného meritorního rozhodnutí (např. zprošťujícího rozsudku nebo mírnějšího odsuzujícího rozsudku při vyslovení všech výroků, tedy i výroku o upuštění od potrestání nebo výroku o trestu, i když je zřejmé, že trest nebude vykonán; viz též § 265s odst. 2 tr. ř.). Zemřel-li však před podáním nebo po podání dovolání obviněný, v jehož neprospěch podal dovolání nejvyšší státní zástupce, brání smrt obviněného rozhodnutí o takovém dovolání a Nejvyšší soud ho odmítne podle § 265i odst. 1 písm. a) tr. ř. z důvodu uvedeného v § 265p odst. 2 písm. a) tr. ř. Zemře-li pak takový obviněný až po zrušení napadeného rozhodnutí, byť jen částečném, a po příkázání věci k novému projednání a rozhodnutí (§ 265l odst. 1 tr. ř.), případně k rozhodnutí o chybějícím výroku nebo k doplnění neúplného výroku (§ 265l odst. 2 tr. ř.), brání pokračování v novém projednání věci § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. a orgán, jemuž byla věc přikázána, trestní stíhání zastaví.

34. S ohledem na shora uvedené a z obsahu spisu i výše rozvedených zjištění je zřejmé, že první dovolání obviněného bylo podáno v jeho prospěch po rozhodnutí soudu druhého stupně ještě před tím, než zemřel a než započalo dovolací řízení u Nejvyššího soudu, v jehož rámci došlo

ke kasaci předchozího napadeného rozhodnutí, a tedy z výše uvedených tří možných situací, šlo o tu, která je uvedena v bodě a), a proto další projednání věci nebylo vyloučeno úmrtím obviněného, jak mylně dovozoval jeho obhájce v nyní podaném dovolání, nýbrž muselo proběhnout kompletní řízení až do vydání meritorního rozhodnutí i po zrušení původně dovoláním napadeného rozhodnutí.

35. S ohledem na shora uvedené smrt obviněného nebránila tomu, aby ve smyslu § 265p odst. 3 tr. ř. z podnětu dovolání obviněného podaného v jeho prospěch byla věc v dalším řízení po zrušení části rozsudku soudu druhého stupně Nejvyšším soudem na základě jeho pokynů a v rozsahu zrušení odvolacím soudem projednána a bylo vydáno nyní přezkoumávané rozhodnutí. Proto dovolání podle § 265b odst. 1 písm. e) tr. ř. bylo shledáno nedůvodným.

b) k důvodu podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř.

36. Dovolatel v řízení předcházejícím vydání nyní přezkoumávaného rozhodnutí namítal porušení ustanovení o přítomnosti obviněného při veřejném zasedání dne 31. 10. 2022, jehož se proto, že dne 14. 3. 2021 zemřel, nemohl účastnit, v čemž shledal důvod podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř. Vada podle něj spočívala v tom, že když se nemohl tohoto veřejného zasedání účastnit, neměl možnost uplatňovat v něm svá práva, zejména reagovat na prováděné dokazování a nové skutečnosti, jež z něj vyplynuly.

37. Takto vznesená výhrada sice obecně koresponduje s dovolacím důvodem podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř., o který lze dovolání opřít, byla-li porušena ustanovení o přítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání, ale je z hlediska posuzované situace absurdní. Existence tohoto dovolacího důvodu předpokládá situaci, kdy bylo konáno hlavní líčení nebo veřejné zasedání v nepřítomnosti obviněného, ač měla být jeho přítomnost umožněna nebo zajištěna (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 6. 2003, sp. zn. [5 Tdo 442/2003](#), uveřejněné pod č. T 621 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sešit 26, vydávaném Nakladatelstvím C. H. Beck Praha), vždy však je uvažováno o žijícím obviněném. Tento dovolací důvod dopadá na situace, kdy v rozporu se zákonem bylo konáno hlavní líčení nebo veřejné zasedání v nepřítomnosti obviněného, ač měla být jeho přítomnost umožněna nebo zajištěna, a byl tak zkrácen na svém právu ve smyslu čl. 38 odst. 2 Listiny, podle něhož má každý právo, aby jeho věc byla projednána ... v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům. Jak však z uvedeného zákonného vymezení tohoto důvodu plyne, jeho účelem je náprava vad spočívajících v nepřítomnosti obviněného v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání a v nemožnosti obviněného vyjádřit se před soudem k tomu, co je mu podle obžaloby kladeno za vinu, a k jednotlivým důkazům, na nichž je postavena obžaloba. Přitom nelze pominout, že právo obviněného osobně se účastnit řízení před soudem vyplývá z článku 8 Směrnice Evropského parlamentu a rady (EU) 2016/343, na nějž navazuje i právní úprava v § 234 a násl. tr. ř. Je významně zastoupeno i v judikatuře Evropského soudu pro lidská práva, kde je považováno za základní prvek práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy [srov. např. náleze ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. [IV. ÚS 215/09](#), rozsudek ESLP ve věci [Lobo Machado proti Portugalsku](#) ze dne 20. 2. 1996, § 31; či ve věci [Vermeulen proti Belgii](#) ze dne 20. 2. 1996, § 33]. Nutné je však předeslat, že toto právo na kontradiktorní řízení není absolutní a jeho šíře se může lišit v závislosti na zvláštích dotčeného řízení (srov. např. náleze Ústavního soudu ze dne 13. 10. 2016, sp. zn. [II. ÚS 771/2016](#)).

38. Logickou návazností na to, že z důvodů výše rozvedených nebylo možné, aby odvolací soud podle § 257 odst. 2 tr. ř. pro důvod podle § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř. trestní řízení zastavil, je ve smyslu § 265p odst. 3 tr. ř. předpokladem konání řízení před odvolacím soudem nepřítomnost obviněného, jenž se jej pro svou smrt nemohl účastnit. I tato skutečnost je důsledkem výjimky z jinak obecně stanovené nepřípustnosti trestního stíhání zemřelé osoby stanovené v § 11 odst. 1 písm. e) tr. ř., která předpokládá i výjimečnou situaci pro to, že nelze dodržet jinak platná pravidla pro přítomnost obviněného zaručená čl. 8 výše uvedené Směrnice a čl. 38 odst. 2 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy, a vymezená v § 234 a násl. tr. ř.

39. Z obsahu spisového materiálu v posuzované věci je však patrné, že soud si byl všech těchto skutečností vědom, veřejné zasedání u odvolacího soudu bylo nařizeno na den 31. 10. 2022 a obhájce obviněného o něm byl vyrozuměn dne 27. 9. 2022 (č. l. 40711 spisu). Z protokolu o veřejném zasedání ze dne 31. 10. 2022 (č. l. 40760 a násl. spisu) se podává, že přímo při veřejném zasedání předsedkyně senátu konstatovala, že bude konáno podle § 265p odst. 3 tr. ř. o zemřelém obviněném. Obhájce obviněného Mgr. Petr Eliáš mu byl přítomen a aktivně se vyjadřoval k probíhajícímu řízení a obviněného při veřejném zasedání zastupoval.

40. Takový postup nesvědčí o porušení zásady kontradiktornosti řízení ani o omezení práv již zemřelého obviněného, jehož zájmy hájil obhájce zvolený M. M., nar. XY, což osvědčuje plná moc ze dne 7. 10. 2022 (srov. č. l. 70 738 spisu). Vzhledem k tomu, že trestní řád zná situaci, kdy není možné přítomnost obviněného u soudního řízení v trestních věcech zajistit, jako je tomu v řízení proti uprchlému (§ 302 a další tr. ř.), lze pro řízení navazující po zrušení rozhodnutí soudu na základě dovolání podle § 265p odst. 3 tr. ř. analogicky pro průběh řízení a zajištění práv obviněného prostřednictvím obhájce užít ustanovení, která toto řízení upravují (srov. § 303 odst. 1 tr. ř., § 304 odst. 1 tr. ř., § 306 odst. 1 tr. ř.). Posoudí-li se z těchto hledisek úkony, které byly v souzené věci provedeny, byly zákonem stanovené postupy dodrženy. Obviněný byl adekvátně zastoupen obhájcem, jenž se veřejného zasedání před odvolacím soudem účastnil, reagoval na provedené dokazování a měl možnost zpochybňovat jeho výsledky a podávat opravné prostředky. Ve vztahu k němu tedy byla dodržena všechna relevantní procesní ustanovení (srov. přiměřeně rozhodnutí č. [28/2007](#) Sb. rozh. tr.). Bylo bráno do úvahy, že v řízení proti osobě, kterou není možno vůbec postavit před soud (mimo jiné proto, že zemřela), jsou do značné míry ústavní principy spravedlivého procesu omezeny. Nutně tedy musí být ustanovení trestního řádu aplikována tak, jak to stanoví čl. 4 odst. 4 Listiny, tj. že při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu a nesmějí být zneužívána k jiným účelům, než pro které byla stanovena (srov. přiměřeně nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 11. 1996, sp. zn. [IV. ÚS 200/1996](#)). V daném případě je třeba vycházet z uvedené konstrukce požadavku na zachování podstaty a smyslu základního práva při jeho omezení v případech, které zákon připouští, tedy dochází k němu v souladu s výjimečnou situací zákonem předpokládanou (srov. KÜHN, Z., KRATOCHVÍL, J., KMEC, J., KOSAŘ, D. a kolektiv: Listina základních práv a svobody. Velký komentář. Praha: Leges, 2022, s. 161).

41. Nelze proto přisvědčit dovolateli, že bylo porušeno právo zemřelého obviněného na spravedlivý proces, pokud nebyl osobně přítomen při veřejném zasedání před odvolacím soudem a nemohl se vyjadřovat k provedenému dokazování. Nedošlo tudíž ani k naplnění důvodu podle § 265b odst. 1 písm. d) tr. ř.

c) k důvodům podle § 265b odst. 1 písm. l) a m) tr. ř.

42. Dovolatel namítal též nedostatky na základě důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř., tvrzením, že v přezkoumávaném rozsudku chybí výrok podle § 256 tr. ř. o zamítnutí zbytku odvolání obviněného podaného proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 16. 12. 2016, sp. zn. 40 T 16/2015, což je námitka, která s uvedeným důvodem koresponduje, avšak není důvodná.

43. Podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. je možné dovolání podat, jestliže v rozhodnutí některý výrok chybí nebo je neúplný. Chybějícím je jen některý výrok jako celek, pokud není obsažen v určitém rozhodnutí, přestože podle zákona ho měl soud pojmout do výrokové části, a to popřípadě i z důvodu, že jeho vyslovení navrhovala některá ze stran (např. státní zástupce navrhl uložit ochranné opatření, poškozený navrhl rozhodnout o jeho uplatněném nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení – poškozený ovšem není oprávněn podat dovolání; učinit tak může v jeho zájmu nejvyšší státní zástupce). Chybějícím výrokem v rozhodnutí soudu druhého stupně, které se v dovolacím řízení přezkoumává, může být typicky neexistence výroku o tom, jak bylo rozhodnuto o některém z více souběžně podaných opravných prostředků, o nichž rozhodoval soud druhého stupně v rozhodnutí napadeném dovoláním (např. chybějící výrok o zamítnutí nedůvodného odvolání jednoho z více odvolatelů, z nichž některému bylo vyhověno – srov. rozhodnutí č. [34/2000](#) Sb. rozh. tr. a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2002, sp. zn. [7 Tdo 91/2002](#), publikované v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, svazek 18, ročník 2002, pod číslem T-421.). Pokud soud druhého stupně vyhoví opravnému prostředku určité osoby jen částečně, ve zbytku ho již nezamítá, takže v tomto směru, tj. co do nevyhovění neúspěšné části opravného prostředku, nemůže jít o chybějící nebo neúplný výrok v rozhodnutí soudu druhého stupně (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2002, sp. zn. [5 Tdo 388/2002](#), publikované v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, svazek 17, ročník 2002, pod číslem T-417., a další).

44. V posuzované věci nelze ani u formulace výroku odvolacího soudu odhlížet od skutečnosti, že odvolací soud rozhodoval poté, co byl jím dříve vydaný rozsudek usnesením Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2021, sp. zn. [8 Tdo 340/2021](#), zrušen v řízení o mimořádném opravném prostředku, a rozsahem tohoto zrušení byl odvolací soud vázán. Jak již bylo výše uvedeno (viz bod 26. shora), Vrchní soud Praze usnesením ze dne 31. 10. 2022, sp. zn. 3 To 121/2018, napadeným dovoláním, rozhodoval o odvolání obviněného výlučně ve vztahu k výroku o trestu propadnutí náhradní hodnoty, jenž byl dovolacím soudem označen za vadný, a proto podle § 258 odst. 1 písm. d), e), odst. 2 tr. ř. zrušil rozsudek soudu prvního stupně pouze ve vztahu k tomuto obviněnému ve výroku o uloženém trestu propadnutí náhradní hodnoty podle § 71 odst. 1 tr. zákoníku. Jinak ponechal napadený rozsudek beze změn. Z uvedeného je zřejmé, že odvolací soud výrok o tom, jak ve vztahu k odvolání jmenovaného odvolatele s tímto naložil, do svého rozhodnutí včlenil. Vyhověl obviněnému v jeho námitkách uplatněných v odvolání proti výroku o trestu, protože shledal, že trest propadnutí náhradní hodnoty byl nevhodně uložen, zatímco další tresty považoval za správné, výrok svého rozsudku u tohoto odvolatele omezil jen na to, že uvedenou vadnou část zrušil (viz § 258 odst. 2 tr. ř.). Soud druhého stupně vyhověl opravnému prostředku jen částečně a vyjádřil ve výroku to, jak nově rozhodl. O zbytku odvolání již nerozhodoval (tedy nepoužil § 256 tr. ř., tím se rozhoduje jen o celém odvolání), což vyjádřil výrokem „Jinak zůstává napadený

rozsudek beze změn“, čímž vyjádřil svůj závěr o tom, že do ostatních částí rozsudku nebylo zasahováno. Z těchto důvodů nemůže jít o chybějící nebo neúplný výrok (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 7. 2002, sp. zn. [5 Tdo 388/2002](#)). Zároveň je možné konstatovat, že odvolací soud splnil nezbytný požadavek pro přezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, neboť ve výrokové části rozsudku formuloval svůj závazný názor v projednávané věci. Výrok je vyjádřen tak, aby z něho bylo jednoznačně patrné, jak soud rozhodl o podaném odvolání, a proto je vydané rozhodnutí plně přezkoumatelným a neodporuje principům řádného a spravedlivého procesu zakotveným v čl. 36 odst. 1 Listiny.

45. Uvedený způsob, jakým odvolací soud rozhodl, je v souladu s názorem vysloveným ve stanovisku pléna Ústavního soudu ze dne 10. 5. 2022, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 56/22](#), podle něhož není porušením čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 1 Listiny ve spojení s čl. 2 odst. 2 Listiny a čl. 1 odst. 1 a čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky, obsahuje-li oddělitelná část napadeného rozhodnutí odvolacího soudu ve smyslu § 258 odst. 2 tr. ř. či dovolacího soudu ve smyslu § 265k odst. 2 tr. ř. pouze částečně vyhovující výrok (ve výroku o trestu nebo o ochranném opatření, o náhradě škody apod.) a neobsahuje-li zvláštní výrok zamítající nebo odmítající odvolání, popř. dovolání, ve zbývajících částech; podmínkou je, že se v odůvodnění vypořádá se všemi podstatnými námitkami.

46. Výhrady obviněného uplatněné v rámci dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. l) tr. ř. proto Nejvyšší soud považoval za neopodstatněné.

47. Při výše podaných závěrech k jednotlivým důvodům dovolání, o něž dovolatel tento mimořádný opravný prostředek opřel, je zjevné, že žádné z nich nebyly shledány důvodnými, a proto nebyl naplněn ani důvod podle § 265b odst. 1 písm. m) tr. ř., podle něhož je možné dovolání podat, bylo-li rozhodnuto o zamítnutí nebo odmítnutí řádného opravného prostředku proti rozsudku nebo usnesení uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) až g) tr. ř., aniž byly splněny procesní podmínky stanovené zákonem pro takové rozhodnutí nebo přestože byl v řízení mu předcházejícím dán důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. a) až k) tr. ř.

48. Vzhledem k tomu, že odvolací soud napadený rozsudek ve smyslu § 254 odst. 1 tr. ř. přezkoumal, je zřejmé, že obviněný mohl použít uvedený dovolací důvod v jeho druhé alternativě, neboť současně v dovolání uvedl i další dovolací důvody podle § 265b odst. 1 písm. d), e), i) a l) tr. ř., ty však podle Nejvyššího soudu nemohou obstát, a proto i tento důvod nemá opodstatnění.

VI. Závěr

49. Z důvodů výše rozvedených Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání obviněného není důvodné. Tento závěr mohl dovolací soud učinit na základě obsahu přezkoumávaných rozhodnutí i připojeného spisového materiálu, z nichž vyplynuly všechny rozhodné skutkové i právní okolnosti svědčící o tom, že přezkoumávaná rozhodnutí netrpí vytýkanými vadami, a proto dovolání obviněného jako zjevně neopodstatněné podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř. odmítl.

č. 21

Závěr o existenci těžké újmy na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 tr. zákoníku není podmíněn tím, aby vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění odpovídající některé z alternativ uvedených pod písm. a) až h) navíc trvaly po dobu delší než šest týdnů, což představuje další alternativu uvedenou pod písm. i). Tato alternativa vymezuje poruchu nebo onemocnění, jejichž závažnost se projevuje právě v délce doby, po kterou byl poškozený podstatně omezen v obvyklém způsobu života.

Těžká újma na zdraví

§ 122 odst. 2 tr. zákoníku

č. 21

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2023, sp. zn. [8 Tdo 254/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:8.TDO.254.2023.1

Nejvyšší soud k dovolání, které podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného J. J., zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 2022, sp. zn. 5 To 180/2022, jakož i další rozhodnutí na zrušený rozsudek obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a Krajskému soudu v Ostravě přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

I.

Rozhodnutí soudů nižších stupňů

1. Rozsudkem Okresního soudu v Ostravě ze dne 1. 4. 2022, sp. zn. 71 T 1/2020 (dále „soud prvního stupně“ nebo „okresní soud“), byl obviněný J. J. uznán vinným pokusem zvláště závažného zločinu ublížení na zdraví podle 21 odst. 1 k § 145 odst. 1 tr. zákoníku a přečinem výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, a byl odsouzen podle § 145 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1 tr. zákoníku k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání tří roků, jehož výkon mu byl podle § 81 odst. 1 a § 82 odst. 1 tr. zákoníku podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání tří roků.

2. Krajský soud v Ostravě jako soud odvolací (dále „odvolací soud“ nebo „krajský soud“) rozsudkem ze dne 30. 9. 2022, sp. zn. 5 To 180/2022, z podnětu odvolání obviněného rozsudek soudu prvního stupně podle § 258 odst. 1 písm. b), d) tr. ř. zrušil v celém rozsahu a podle § 259 odst. 3 písm. a) tr. ř. nově rozhodl tak, že obviněného uznal vinným přečinem ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku a přečinem výtržnictví podle § 358 odst. 1 tr. zákoníku, kterých se dopustil skutkem spočívajícím v tom, že

dne 17. 3. 2019 v době kolem 02:15 hodiny v XY před XY nejdříve rukou udeřil do obličeje poškozeného R. B. a když po tomto úderu poškozený upadl na zem a zůstal na zádech bezvládně ležet, ukročil k pravé straně těla poškozeného a nejméně jednou mu nohou dupnul do obličeje, pak z místa odešel, čímž mu způsobil zranění spočívající

ve zhmoždění v oblasti pravé očníce s krevní podlitinou očních víček a se dvěma rankami v oblasti dolního očního víčka, krvácení pod měkkou mozkovou plenu v rozsahu pravého spánkového laloku mozku a otřes mozku, zhmoždění v horní části hrudníku vpravo s pohmatovou bolestivostí, přičemž krvácení pod měkkou mozkovou plenu je považováno za poranění těžké, naplňující kritéria poškození důležitého orgánu s průměrnou dobou léčení 4 až 5 týdnů.

3. Za tyto přečiny obviněného odsoudil podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku za použití § 43 odst. 1, § 67 odst. 2 písm. b), odst. 3 a § 68 odst. 1, odst. 2, odst. 3 tr. zákoníku k úhrnnému peněžitému trestu ve výměře 50 000 Kč ve 100 denních sazách v hodnotě jedné denní sazby 500 Kč.

II.

Z dovolání nejvyššího státního zástupce

4. Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal nejvyšší státní zástupce v neprospěch obviněného podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. dovolání, jímž vytýkal vadnou právní kvalifikaci. Požadoval, aby byl čin obviněnému kladený za vinu posouzen jako zločin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku, protože pro posouzení toho, o kterou z předmětných skutkových podstat se v konkrétní věci jedná, je určujícím kritériem, jaká forma zavinění pachatele se vztahuje ke způsobené těžké újmě na zdraví, pokud těžká újma nastala v příčinné souvislosti s jeho jednáním a jsou naplněny všechny znaky základní skutkové podstaty (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 9. 2008, sp. zn. [8 Tdo 1035/2008](#)).

5. Nejvyšší státní zástupce nezpochybnil závěr soudů o tom, že činem, jak byl odvolacím soudem popsán, byla naplněna základní skutková podstata podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, avšak nedostatek spatřoval v tom, že odvolací soud neshledal naplněným i kvalifikační znak těžké újmy na zdraví podle § 146 odst. 3 tr. zákoníku v podobě poškození důležitého orgánu podle § 122 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku. V posuzované věci tento následek vyplývá ze znaleckého posudku MUDr. M. S., Ph.D., a je obsažen i ve znění tzv. skutkové větě výroku o vině odvolacího soudu ve vyjádření, že v důsledku útoku obviněného nastalo u poškozeného krvácení pod měkkou mozkovou plenu v rozsahu pravého spánkového laloku mozku, což je třeba považovat za těžké poranění poškozující důležitý orgán s průměrnou dobou léčení v rozsahu 4 až 5 týdnů. Obdobně tuto skutečnost odvolací soud vyjádřil i v odůvodnění (viz bod 20. rozsudku krajského soudu, obdobně též bod 16. rozsudku soudu prvního stupně). Pokud krajský soud sám v tzv. skutkové větě uvedl, že u poškozeného nastalo krvácení pod měkkou plenu mozkovou, což je třeba považovat za těžké poranění poškozující důležitý orgán, je nesprávné, jestliže čin posoudil jako přečin ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku. Nemůže obstát jeho vysvětlení, že sice došlo v důsledku jednání obviněného k poškození důležitého orgánu, ale nejde o poranění vykazující znaky vážné poruchy zdraví či jiného vážného onemocnění, protože takový výklad § 122 odst. 2 tr. zákoníku je nesprávný. Státní zástupce upozornil na to, že delší doba trvání zdravotní poruchy ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku není *conditio sine qua non*, nýbrž pouze jednou z alternativních podmínek, které přistupují k prvku vyšší závažnosti zdravotní újmy. V posuzované věci přistoupil k vyšší závažnosti tělesné újmy poškozeného konkrétní znak poškození důležitého orgánu podle § 122 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku. Těžká újma na zdraví poškozeného je tedy dána již z těchto důvodů, aniž by bylo nutné současné naplnění delší doby trvání zdravotní poruchy ve smyslu § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku (srov. například usnesení

Nejvyššího soudu ze dne 13. 7. 2022, sp. zn. [8 Tdo 498/2022](#); dále též ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1317 a násl.).

6. S ohledem na tento nedostatek nejvyšší státní zástupce poukázal i na nesprávné posouzení subjektivní stránky ke zjištěnému těžšímu následku ze strany odvolacího soudu, jestliže čin obviněného v daných souvislostech kvalifikoval jen podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku. Poukázal na § 146 odst. 3 tr. zákoníku, který se užije, když dojde v důsledku ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku k těžšímu následku, a je proto třeba se zabývat subjektivním vztahem k tomu, zda obviněný takový následek zavinil a v jaké formě. Zásadně se zde předpokládá nedbalost podle § 16 tr. zákoníku ve spojení s § 17 písm. a) tr. zákoníku. Ve věci obviněného J. J. byly uvedené podmínky splněny, protože jeho úmysl zahrnoval prosté ublížení na zdraví (lokalizace úderů do vysoce zranitelných míst na těle poškozeného, mnohost úderů, jejich intenzita, předpoklad pádu poškozeného po úderu na tvrdou plochu, podnapilost poškozeného ovlivňující jeho stabilitu, znalosti obviněného týkající se bojových umění, jeho fyzická zdatnost atd.) a současně ta samá skutková zjištění nasvědčují tomu, že těžkou újmu na zdraví poškozenému způsobil z nedbalosti ve smyslu § 146 odst. 3 tr. zákoníku, neboť ho na zem srazil ranou pěstí mířenou do obličeje v situaci, kdy musel vnímat jeho opilost i tvrdou dopadovou plochu. Ve smyslu § 16 odst. 1 písm. b) tr. zákoníku minimálně vědět měl a mohl, že tím vyvolaný následný nekoordinovaný pád může poškozenému způsobit i poměrně závažné ublížení na těle, když zároveň vysokou intenzitou násilí, z níž by bylo možné usuzovat na úmysl způsobit poškozenému těžkou újmu na zdraví, nelze na základě výsledků dokazování dovodit. Rána pěstí mířící do obličeje podnapilého člověka fyzicky zdatným pachatelem trénovaným v kontaktních sportech vždy vyvolává riziko nekoordinovaného pádu poškozeného, jenž ve spojení s tvrdou plochou dopadu implikuje možnost relativně závažného poranění, o čemž obviněný s ohledem na okolnosti případu a svou osobní charakteristiku minimálně vědět měl a mohl. Jeho jednání tedy z hlediska těžšího následku svědčí o tom, že jej obviněný způsobil z nedbalosti (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech sp. zn. [8 Tdo 1342/2013](#) či sp. zn. [7 Tdo 1388/2013](#); též viz DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. a kol. Trestní zákoník. Komentář. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 885).

7. Ze všech těchto důvodů nejvyšší státní zástupce uzavřel, že právní posouzení činu obviněného jako přečinu podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku Krajským soudem v Ostravě je v tomto směru nesprávné, protože obviněný naplnil skutkovou podstatu zločinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1, 3 tr. zákoníku. Navrhl proto, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil napadený rozsudek jakož i další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. tomuto soudu přikázal, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl. Souhlas s projednáním věci v neveřejném zasedání vyjádřil i pro případ, že by Nejvyšší soud shledal důvod pro jiné nežli navrhované rozhodnutí [§ 265r odst. 1 písm. c) tr. ř.].

8. Obviněný, jemuž bylo prostřednictvím obhájce dovolání nejvyššího státního zástupce zasláno, svého práva se k němu vyjádřit před rozhodnutím Nejvyššího soudu o dovolání nevyužil.

III.

Přípustnost dovolání a jeho formální podmínky

9. Nejvyšší soud shledal, že dovolání nejvyššího státního zástupce je přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno oprávněnou osobou podle § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř., v zákonné lhůtě a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.).

10. Rovněž shledal, že výhrady uplatněné na podkladě dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. odpovídají jeho zákonnému vymezení, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávním posouzení, protože dovolatel jeho prostřednictvím namítal zásadně vady právní povahy, a to, že skutek, jak byl soudem zjištěn, byl nesprávně právně kvalifikován jako přečin podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku. Poukazoval na vady v povaze újmy, již poškozený utrpěl, zdůraznil, že šlo o těžkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku, a nesprávnými shledal i závěry v posouzení subjektivního vztahu obviněného k vzniklému těžkému následku z hlediska zločinu podle § 146 odst. 3 tr. zákoníku. Protože tyto výhrady směřují proti nedostatkům v právní kvalifikaci, byl důvod podle § 265b odst. 1 písm. h) tr. ř. naplněn. Nejvyšší soud, když zjistil, že dovolání netrpí vadami, pro které by je mohl podle § 265i odst. 1 tr. ř. odmítnout, přezkoumal na podkladě § 265i odst. 3 tr. ř. zákonnost a odůvodněnost těch výroků rozhodnutí, proti nimž bylo dovolání podáno v rozsahu a z důvodů, uvedených v dovolání, jakož i řízení napadenému rozhodnutí předcházející, a shledal, že dovolání je důvodné.

IV.

K dovolacím námitkám

11. Dovoláním nejvyšší státní zástupce brojil výhradně proti nedostatkům v právní kvalifikaci, ale nezpochybňoval skutek, jak byl odvolacím soudem zjištěn, a proto Nejvyšší soud rozvedené výhrady zkoumal na podkladě skutkového stavu zjištěného soudem druhého stupně (srov. přiměřeně usnesení Ústavního soudu např. ve věcech ze dne 9. 4. 2003, sp. zn. [I. ÚS 412/02](#), ze dne 24. 4. 2003, sp. zn. [III. ÚS 732/02](#), ze dne 9. 12. 2003, sp. zn. [II. ÚS 760/02](#), ze dne 30. 10. 2003, sp. zn. [III. ÚS 282/03](#), ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 449/03](#), aj.), jenž byl shora citován a vyloučen z výsledků provedeního dokazování.

12. Odvolací soud v kontextu dokazování zajištěného soudem prvního stupně a jež i sám provedl, zejména poté, co vyslechl znalkyni z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství, MUDr. M. S., Ph.D., na základě všech ve věci provedených důkazů dospěl k závěru, že právní posouzení činu soudem prvního stupně jako pokus zvláště závažného zločinu ublížení na zdraví podle § 21 odst. 1 k § 145 odst. tr. zákoníku není správné. Znovu sám rozhodl tak, že pokud jde o skutková zjištění, tato ponechal ve znění skutku, jak jej vyjádřil soud prvního stupně, pouze vypustil část týkající se povahy zranění, která nadupnutím na hlavu ležící osoby obviněný mohl způsobit. Uvedeným způsobem vymezený čin následně posoudil jako přečin podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku.

13. Důvodem uvedené změny právní kvalifikace (když průběh činu ani vzniklý následek odvolací soud nezměnil), jak vysvětlil odvolací soud v odůvodnění přezkoumávaného rozhodnutí, bylo jím učiněné zjištění, že „obviněný nadupnul na obličej poškozeného nikoliv velkou intenzitou síly, která byla předpokladem pro vznik závažnějšího poranění,

a proti obličeji poškozeného působilo tupé násilí malou, nejvýše střední intenzitou. Nebyla zjištěna žádná okolnost, která mohla zabránit obviněnému, pokud by měl v úmyslu způsobit zranění specifikovaná ve výrokové části napadeného rozsudku, aby toto učinil...“. Rovněž podle odvolacího soudu bylo prokázáno, že způsobená zranění nebyla závažná, nejtěžším z nich bylo krvácení pod měkkou mozkovou plenu, jež „je považováno za poranění těžké, naplňující kritéria poškození důležitého orgánu s průměrnou dobou léčení 4 až 5 týdnů“. Na základě těchto závěrů odvolací soud dovodil, že „je možné ve způsobeném zranění spatřovat toliko ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, neboť sice došlo jednáním obviněného k poškození důležitého orgánu, nicméně nebyla současně splněna druhá podmínka pro dokonání trestný čin těžké újmy na zdraví podle § 145 odst. 1 tr. zákoníku, a to, že porucha zdraví musí mít delší trvání (v praxi 6 týdnů). Uzavřel přitom, že úmysl obviněného směřoval ke způsobení následku ublížení na zdraví ve smyslu § 15 odst. 1 písm. a) tr. zákoníku (viz body 13. až 20. napadeného rozsudku).

č. 21

14. Nejvyšší soud se s odvolacím soudem neztotožnil a jím učiněné závěry považuje za nesprávné. Právní posouzení činu obviněného odvolacím soudem jako přečinu podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku totiž nekoresponduje se skutkovým zjištěním, že činem obviněného došlo k poškození důležitého orgánu. Tuto nesprávnost úvah odvolací soud dotvrzuje i v odůvodnění konstatováním, že „...krvácení pod měkkou mozkovou plenu je považováno za poranění těžké, naplňující kritéria poškození důležitého orgánu s průměrnou dobou léčení 4 až 5 týdnů“. Tomu však odporuje právní posouzení, že jde o naplnění znaků přečinu ublížení na zdraví podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, protože obviněný „jinému úmyslně ublížil na zdraví“, neboť tyto dva odlišné závěry se dostávají do zjevného rozporu, protože o prosté ublížení na zdraví se nejedná, když bylo způsobeno zranění korespondující s těžkou újmou na zdraví.

15. Znakem skutkové podstaty přečinu podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku je způsobení takové újmy na zdraví, která dosahuje intenzity ublížení na zdraví ve smyslu § 122 odst. 1 tr. zákoníku, podle něhož je ublížením na zdraví stav záležejší v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného, a který vyžaduje lékařské ošetření (srov. též rozhodnutí č. [6/1967-II](#) Sb. rozh. tr.). Jde tedy jen o poruchu zdraví, nikoliv o vážnou poruchu zdraví, která je vymezena v § 122 odst. 2 tr. zákoníku v alternativách uvedených pod písmeny a) až i). Jestliže je zjištěna újma, která spočívá ve vážné poruše zdraví, nelze dojít k závěru o ublížení na zdraví podle § 122 odst. 1 tr. zákoníku, a tedy ani o trestném činu, jehož skutková podstata spočívá ve způsobení lehké (prosté) újmy na zdraví, jako je tomu např. § 146 odst. 1 tr. zákoníku. Je to totiž právě povaha zranění, která určuje, o který z trestných činů postihující způsobení újmy na zdraví (viz § 145 až § 148 tr. zákoníku), u nichž je dalším dělítkem forma zavinění, se jedná.

16. Odvolací soud se uvedenými zásadami neřídil, neboť učinil-li skutkový závěr, že „...krvácení pod měkkou mozkovou plenu je považováno za poranění těžké, naplňující kritéria poškození důležitého orgánu“, odpovídá povaha této újmy podmínkám stanoveným v § 122 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku, a tím vážnému porušení zdraví v alternativě poškození důležitého orgánu, což je těžká újma na zdraví. Nemohl proto dojít k právnímu závěru, že jde o lehkou újmu na zdraví, jak uvedl i v tzv. právní větě výroku o vině, v souladu s níž čin obviněného také právně kvalifikoval, byť v odůvodnění svého rozsudku tento právní názor vysvětlil tím, že nejzávažnějším z poškozeným utrpěných zranění bylo krvácení pod měkkou plenu

mozkovou, což je „toliko ublížení na zdraví dle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, neboť sice došlo v důsledku jednání obžalovaného k poškození důležitého orgánu, nicméně nebyla současně splněna druhá podmínka, v důsledku které by mohlo být jednání kvalifikováno dokonce jako dokonaný trestný čin těžké újmy na zdraví ve smyslu § 145 odst. 1 tr. zákoníku, a to, že porucha zdraví musí mít delší trvání (v praxi 6 týdnů). Lze tak shrnout, že obžalovaný způsobil poškozenému shora citovaná zranění, v důsledku kterých byl omezen v obvyklém způsobu života nikoli jen po krátkou dobu, kdy v důsledku napadení obžalovaným podstoupil lékařské ošetření. S ohledem na charakter útoku bylo jednoznačně prokázáno, že úmysl obžalovaného směřoval ke způsobení následku ublížení na zdraví“. Nejvyšší soud tyto úvahy považuje za nesprávné, protože jimi odvolací soud naznačuje, že o těžkou újmu na zdraví jde, pokud při existenci vážné poruchy zdraví nebo jiného vážného onemocnění byla naplněna některá z alternativ podle písmen a) až i) odst. 2 § 122 tr. zákoníku a navíc současně jde i o delší dobu trvající poruchu zdraví s dobou léčení přesahující 6 týdnů. Takový výklad je mylný, jak důvodně vytýkal i nejvyšší státní zástupce v dovolání. Trestní zákoník vymezuje pojem těžké újmy na zdraví pouze dvěma podmínkami, které musí být splněny společně, a to existencí vážné poruchy zdraví nebo vážného onemocnění, jež musí zároveň (současně) odpovídat alespoň jedné z taxativně vymezených alternativ uvedených ve výčtu v § 122 odst. 2 písm. a) až i) tr. zákoníku [a) zmrzačení, b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, c) ochromení údu, d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, e) poškození důležitého orgánu, f) zohyzdění, g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, h) mučivé útrapy, nebo i) delší dobu trvající porucha zdraví] (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1315). Základní rozdíl mezi ublížením na zdraví (§ 122 odst. 1 tr. zákoníku) a těžkou újmu na zdraví (§ 122 odst. 2 tr. zákoníku) spočívá v tom, že u těžké újmy na zdraví musí vždy jít o vážnou poruchu zdraví nebo jiné vážné onemocnění, což vyplývá z návěť § 122 odst. 2 tr. zákoníku. Kromě toho však tato vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění musí být podřaditelné pod některou z taxativně uvedených alternativ. Je však třeba s ohledem na argumentaci a závěry odvolacího soudu zdůraznit, že vznik těžké újmy na zdraví není podmíněn tím, aby některá z alternativ uvedených v odstavci 2 § 122 tr. zákoníku byla navíc spojena s léčením přesahujícím šest týdnů, jak nesprávně dovozoval odvolací soud. Uvedené kritérium delší doby trvající poruchy zdraví je podřazeno pod alternativu podle § 122 odst. 2 písm. i) tr. zákoníku a představuje poruchu, která nevykazuje znaky ani jedné z předchozích alternativ, ale její závažnost se projevuje v délce doby, po kterou byl poškozený omezen v obvyklém způsobu života. Za delší dobu trvající poruchu zdraví soudy považují vážnou poruchu zdraví nebo vážné onemocnění, které omezovaly obvyklý způsob života poškozeného nejméně po dobu šesti týdnů (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník I. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1322). Jde tedy jen o jednu z alternativ, nikoliv o třetí podmínku charakterizující těžkou újmu na zdraví (srov. materiál uveřejněný pod č. [16/1988](#), s. 76, dále rozhodnutí č. [5/1962](#), č. [II/1965](#), č. [13/1966](#), č. [18/1969](#) Sb. rozh. tr.).

17. V posuzované věci odvolací soud na jedné straně dospívá k závěru, že krvácení pod měkkou plenu mozkovou je těžkým poraněním a vážnou újmu na zdraví, což opírá o závěr znalkyň z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství MUDr. M. S., Ph.D., avšak je třeba poznamenat, že hodnocení povahy újmy, tzn., zda v konkrétním případě jde o některý druh těžké újmy na zdraví, je otázkou právní, jejíž řešení přísluší orgánům činným v trestním řízení a v konečné fázi soudu. Tuto otázku soud řeší zpravidla na podkladě posudku znalce, resp. znalců z oboru zdravotnictví, poněvadž právní posouzení jednotlivých typů těžké újmy na zdraví mohou

zpravidla usnadnit soudně lékařská hlediska. Znalec či znalci se zde vyjadřují zejména k povaze a závažnosti zranění nebo onemocnění, k příčinám jeho vzniku, k potížím z něj nastalým pro poškozeného, k povaze, závažnosti a délce trvání omezení obvyklého způsobu života poškozeného, ke způsobu a trvání jeho léčení a k jeho eventuálním následkům, avšak závěr o povaze újmy musí učinit soud. Odvolací soud však vyšel jen z uvedeného konstatování znalce bez toho, aby vlastní právní závěry dostatečně vyjádřil. V poranění utrpěném poškozeným shledal újmu na zdraví méně závažnou a, jak zdůraznil, odpovídající § 146 odst. 1 tr. zákoníku, vycházel však ze závěru o těžkém poranění naplňujícím kritéria poškození důležitého orgánu (viz bod 20. napadeného rozsudku). Tím se jeho závěry, jak již bylo výše zmíněno, dostaly do rozporu, a je patrné, že závěr o povaze utrpěné újmy nemůže být správný. Je to právě charakter způsobené újmy na zdraví, jenž je určující pro její právní posouzení a její závažnost z hlediska podmínek § 122 odst. 1 a § 122 odst. 2 tr. zákoníku, a je rozhodný pro správnost použité právní kvalifikace podle § 146 nebo § 145 tr. zákoníku.

č. 21

18. Je též třeba uvést, že jak z výroku rozsudku, tak ani z jeho odůvodnění není zcela zřejmé, v jakém stavu se poškozený subjektivně i objektivně nacházel. Pro závěr o povaze zranění poškozeného v rozhodnutí chybí úvahy o tom, jak zranění poškozený subjektivně pociťoval, byť k nim poškozený stručně uvedl, že po předmětném incidentu nemá žádné následky (viz body, 7., 8. rozsudku soudu prvního stupně), bylo třeba zkoumat, v jaké podobě se zjištěná újma u něj skutečně i subjektivně projevila, případně po jak dlouhou dobu. Má-li takový závěr vyplývat z lékařských zpráv obsažených ve spisu, soudy se s nimi nevypořádaly. Rovněž i z těchto důvodů skutečnosti uváděné v popisu skutku nekorespondují s právním posouzením věci, a přestože odvolací soud posoudil čin obviněného podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku, nebral ohled na to, že došlo-li k ublížení na zdraví, mají význam zejména povaha poruchy zdraví, jak byla způsobena, jakými příznaky se projevuje, který orgán a která funkce byla narušena, bolestivost poranění a její intenzita, zda a do jaké míry porucha zdraví narušila obvyklý způsob života postiženého a po jak dlouhou dobu, počítaje v to i vyřazení z pracovního procesu, a zda a jaké lékařské ošetření vyžaduje. Posuzování každého případu musí být komplexní a přísně individuální (srov. stanovisko pléna Nejvyššího soudu č. [II/1965](#) Sb. rozh. tr.). Bylo třeba posuzovat, jaké potíže měl poškozený a zda tyto potíže odpovídaly lékařskému nálezu (srov. rozhodnutí č. [2/1966](#) Sb. rozh. tr.).

19. Soud dostatečně nebral na vědomí závěr znaleckého posudku znalkyně z oboru zdravotnictví, odvětví soudní lékařství MUDr. M. S., Ph.D., z něhož vyplynulo, že „pokud by bylo prokázáno, že bylo nadupnuto na hlavu ležící osoby, pak ze soudně lékařského hlediska tímto mechanismem hrozí závažná poranění (např. tříštivé zlomeniny obličejového skeletu se ztrátovým poraněním oční koule, krvácení pod či nad tvrdou plenu mozkovou, zlomeniny klenby lebni se zhmožděním mozku, tedy poranění naplňující kritéria poškození důležitého orgánu, resp. delší doby trvající poruchy zdraví, s významným omezením poškozeného v obvyklém způsobu života po dobu delší než 6 týdnů)...“. O intenzitě samotného útoku znalkyně nic nevěděla, a proto pouze v obecné rovině konstatovala, že „každý útok, který je veden nášlapem, je způsobilý k tomu, aby závažný následek vznikl“.

20. V důsledku těchto odlišných závěrů se rozsudek odvolacího soudu stává vadným, současně však i nepřezkoumatelným, protože v jeho obsahu není dostatek správných úvah ani závěrů a potřebná vysvětlení absentují, protože za právní vysvětlení vztahující se k závěru o povaze utrpěné újmy nelze považovat teze, které odvolací soud rozváděl ve vztahu k intenzitě

„nášlapu“, „nadupnutí“, nebo ve výroku užitého pojmu „dupnul do obličeje“ (viz body 12. až 17. cit. rozsudku).

21. K tomu je třeba zdůraznit, že odvolací soud pro jednání obviněného nejednotně použil v odůvodnění „nášlap“ a „nadupnutí“, nebo ve výroku „dupnul do obličeje“, tedy odlišné mechanismy útoku, jímž ke zranění mělo dojít, z nichž je zřejmé, že ani řádně nezjistil, jakým konkrétním způsobem ke zranění poškozeného došlo. Lze zmínit, že znalkyně mimo jiné i podle závěrů odvolacího soudu uváděla, že „pokud by bylo prokázáno, že by bylo ...nadupnuto na hlavu ležící osoby, pak ze soudně lékařského hlediska tímto mechanismem hrozí závažná poranění...“. Odvolací soud však takto útok obviněného jednoznačně nestanovil. Ve výroku rozsudku konstatoval, že obviněný na hlavu ležícího poškozeného nohou „dupnul“. Tento skutkový závěr však neodpovídá tomu, že v odůvodnění rozsudku v bodě 17. uvedl, že „sice bylo prokázáno, že došlo k nadupnutí na obličej poškozeného obžalovaným, ale nikoliv to, že tento nášlap byl učiněn velkou intenzitou síly...“. Po skutkové stránce tedy neurčil, o jaké skutečné jednání ze strany obviněného šlo. Právě to, zda obviněný dupl, nadupnul nebo našlápl, svědčí o síle, s níž obviněný nohou na obličej poškozeného působil. Je totiž zjevné, že každý z uvedených způsobů určuje jinou povahu útoku. Jen teoreticky by bylo možné usuzovat na to, že nejvíce silné by bylo dupnutí, méně silné nadupnutí a nejmírnější našlápnutí, ale tyto úvahy v přezkoumávaném rozhodnutí chybí, a byť se odvolací soud snažil vypořádat s intenzitou útoku obviněného, zůstala jednak nedořešena a jednak vykazuje zmíněný rozpor v uvedených třech formách.

22. Z uvedených důvodů tedy nebyla ujasněna povaha utrpěné újmy ani mechanismus, jímž obviněný na tělo poškozeného působil.

23. Nejvyšší soud s ohledem na uvedené zjištěné nedostatky shledal, že odvolací soud nedodržel zásadu, že výrok rozsudku a jeho odůvodnění musejí být ve vzájemném souladu, resp. skutečnosti, které vyplynuly z výsledků provedení dokazování, musejí být vyjádřeny v popisu skutku ve výroku o vině, s nímž musí korespondovat i odůvodnění rozsudku. Výrok je konstitutivní, esenciální součástí soudního rozhodnutí, v němž soud formuluje svůj závazný názor v projednávané věci. Výrok má být formulován tak, aby z něho bylo jednoznačně patrné, jak soud rozhodl, což nemůže nastat tehdy, je-li tento výrok v rozporu s tím, jaké závěry jsou uvedeny v odůvodnění. Současně s tím z odůvodnění musí vyplynout, na základě jakých úvah a důkazů soud dospěl ke skutkovým závěrům, i to, jak se vypořádal s obhajobou obviněného, proč nevyhověl návrhům na provedení důkazů a jakými právními úvahami se řídil, když posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona o otázce viny a trestu. Takové odůvodnění výroku o vině musí být výrazem naprosto jednoznačného, žádné důvodné pochybnosti nevzbuzujícího závěru, že se skutek stal tak, jak je popsáno ve výroku rozsudku, tedy že se právě obviněný dopustil skutku uvedeného ve výroku o vině a že tento skutek vykazuje znaky některého trestného činu, zde provinění (srov. ŠÁMAL, P. a kol. Trestní zákoník II. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 1692, 1693). Pokud tato zásadní pravidla nejsou splněna, jde o nepřezkoumatelné rozhodnutí, které nemůže obstát (srov. přiměřeně nález Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. [IV. ÚS 386/2000](#)). Jestliže uvedené podmínky tak, jak tomu bylo v posuzované věci, nebyly splněny, jde o extrémní rozpor mezi skutkovými zjištěními a právním posouzením věci. K tomu je nutné uvést, i to, že alternativní skutkové zjištění je zásadně nepřípustné (srov. materiál uveřejněný pod č. [I/1966](#) Sb. rozh. tr., rovněž nález Ústavního soudu ze dne 15. 8. 2008, sp. zn. [III. ÚS 1076/08](#)).

Z tohoto důvodu je třeba v přezkoumávaném rozhodnutí spatřovat rozpor s článkem 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a článkem 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2018, sp. zn. [I. ÚS 2283/17](#)).

24. V posuzované věci pro zjištěné nesrovnalosti a nepřezkoumatelnost rozsudku odvolacího soudu lze shrnout, že jde o vady, pro něž Nejvyšší soud z podnětu podaného dovolání nemohl posoudit, zda jsou v činu, jenž je obviněnému kladen za vinu, naplněny znaky přečinu podle § 146 odst. 1 tr. zákoníku nebo zda jde o zločin podle § 145 odst. 1 tr. zákoníku (případně jeho pokus), eventuálně zda nešlo o zločin podle § 146 odst. 1, odst. 3 tr. zákoníku, jehož se domáhal dovolatel. Žádný takový právní závěr Nejvyšší soud nemohl spolehlivě pro zjištěné vady a nedostatky učinit, protože posuzované rozhodnutí, u něhož výrok rozsudku nekoresponduje s právním posouzením věci, nemůže být dostačujícím podkladem pro právní závěry (srov. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2001, sp. zn. [IV. ÚS 386/2000](#), ze dne 29. 3. 2003, sp. zn. [IV. ÚS 565/2002](#), nebo 6. 10. 2005, sp. zn. [II. ÚS 83/2004](#)).

č. 21

V. Závěr

25. Všechna uvedená zjištění Nejvyššího soudu svědčí o tom, že rozsudek odvolacího soudu nemohl obstát, v čemž se zásadně ztotožňuje s dovoláním nejvyššího státního zástupce, a proto podle 265k odst. 1 tr. ř. zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 30. 9. 2022, sp. zn. 5 To 180/2022, v celém rozsahu, podle § 265k odst. 2 tr. ř. zrušil i další rozhodnutí na něj obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a podle § 265l odst. 1 tr. ř. přikázal Krajskému soudu v Ostravě, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

26. Věc se vrací soudu druhého stupně, jenž bude povinen při respektu ke všem výše uvedeným výtkám zjištěné nedostatky napravit, zejména se zaměřit na to, aby jím učiněná skutková zjištění byla v souladu s použitou právní kvalifikací. Bude muset mít na zřeteli zásadu, že z odůvodnění rozhodnutí musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, tzn., že nesmí jít o případy, kdy v soudním rozhodování jsou učiněná skutková zjištění v extrémním nesouladu s provedenými důkazy (k tomuto srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 6. 1995, sp. zn. [III. ÚS 84/94](#), ze dne 30. 11. 1995, sp. zn. [III. ÚS 166/95](#), ze dne 11. 11. 2003, sp. zn. [II. ÚS 182/02](#), ze dne 30. 6. 2004, sp. zn. [IV. ÚS 570/03](#), a další).

27. Se zřetelem na okolnosti posuzované věci by mělo být konkrétně určeno podle výše uvedených kritérií, o jakou újmu (těžkou či lehkou) na zdraví u poškozeného šlo a jednáním jaké povahy tato újma nastala, tj. objektivní znaky posuzovaného činu, a teprve poté by se měl soud zabývat zaviněním, tj. tím, k jakému následku obviněný s ohledem na intenzitu a způsob provedení směřoval. Nejvyšší soud jen v obecné rovině a zcela předběžně podotýká, že při posuzování povahy zranění bude významné, že obviněný působil nohou na obličej poškozeného, který v tom okamžiku bezvládně ležel na zemi, kam se dostal po úderu pěstí obviněného do obličeje. Tyto závěry v této fázi řízení nesvědčí pro to, že poškozený utrpěl lehkou újmu na zdraví ve smyslu § 122 odst. 1 tr. zákoníku, ale je pravděpodobné podle výše uvedených východisek i z právního vymezení těžké újmy podle § 122 odst. 2 písm. e) tr. zákoníku, že by se mohlo jednat o těžkou újmu na zdraví.

28. Jen pro úplnost Nejvyšší soud připomíná, že o jaký trestný čin půjde, určuje forma zavinění, a proto soud bude muset pro závěry o vině posoudit zavinění obviněného, jež vyjadřuje vnitřní vztah pachatele k trestnému činu a usuzuje se na něj z takových skutečností, z nichž vyplývá průběh pachatelova činu, který se projevil v objektivní realitě a odpovídá znakům skutkové podstaty trestného činu, vztahuje se k podstatným skutečnostem, které tvoří pachatelův skutek (čin). Subjektivní stránka je takovým psychickým vztahem pachatele, který nelze přímo pozorovat, a na zavinění lze proto usuzovat ze všech okolností případu, za kterých ke spáchání trestného činu došlo. Může to být i určité chování pachatele, neboť i jednání je projevem vůle. Závěr o zavinění musí být podložen výsledky dokazování a musí z nich logicky vyplynout, okolnosti subjektivního charakteru lze zpravidla dovozovat toliko nepřímou z okolností objektivní povahy, z nichž je možno podle zásad logického myšlení usuzovat na vnitřní vztah pachatele k porušení nebo ohrožení zájmů chráněných trestním zákonem (srov. například rozhodnutí č. [62/1973](#) a [41/1976](#) Sb. rozh. tr., usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2010, sp. zn. [8 Tdo 394/2010](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. [5 Tz 225/2001](#), či usnesení Ústavního soudu ze dne 18. 12. 2013, sp. zn. [IV. ÚS 2728/12](#)). Úmysl u trestného činu tedy musí zahrnovat především pachatelovu skutečnou vůli určitý trestný čin spáchat. Při právním posuzování jednání pachatele, jímž útočil proti zdraví poškozeného, nelze vycházet jen z toho, jaká újma na zdraví poškozeného byla nebo mohla být takovýmto útokem způsobena, ale je třeba přihlídnout i k okolnostem, za kterých se útok stal, jakým předmětem bylo útočeno a jaké nebezpečí pro napadeného z útoku hrozilo (srov. rozhodnutí č. [16/1964](#) Sb. rozh. tr.). Úmysl pachatele způsobit jinému (těžkou či prostou) újmu na zdraví nelze dovozovat jen z povahy předmětu, kterým byl veden útok. Je třeba zvážit i další okolnosti případu, jako jsou způsob použití tohoto předmětu, intenzita vedeného úderu, zdravotní stav poškozeného i obviněného v době činu, fyzickou konstituci apod. (srov. rozhodnutí č. [35/1991](#) Sb. rozh. tr.).

29. Teprve po pečlivém odstranění výše vytčených vad a vyvození správných právních závěrů o povaze utrpěné újmy v souladu se zjištěným skutkovým stavem, bude možné dojít k závěru o tom, znaky kterého trestného činu obviněný naplnil.

30. Nejvyšší soud připomíná, že podle § 265s odst. 1 tr. ř. je nalézací soud vázán shora uvedenými právními názory vyslovenými v tomto rozhodnutí a je povinen provést úkony a doplnění, jejichž provedení Nejvyšší soud nařídil. Vzhledem k tomu, že napadené rozhodnutí bylo zrušeno v důsledku dovolání nejvyššího státního zástupce podaného v neprospěch obviněného, nebrání případně změně rozhodnutí v jeho neprospěch v novém řízení zákaz *reformationis in peius* (srov. § 265s odst. 2, § 265p odst. 1 tr. ř.).

ROZHODNUTÍ VE VĚCECH OBČANSKOPRÁVNÍCH,
OBCHODNÍCH A SPRÁVNÍCH

č. 46

Povaha řízení o odpůrcí žalobě podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nevylučuje skončení řízení soudním smírem, a tudíž ani možnost vydat v takové věci rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 2 o. s. ř.).

Má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovra majetku, nižší hodnotu než je výše věřitelovy pohledávky za dlužníkem, zproští se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., této povinnosti ve smyslu ustanovení § 597 odst. 1 o. z. tím, že uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z.

Neúčinnost právního jednání, Smír, Rozsudek pro uznání

§ 99 o. s. ř., § 114b o. s. ř., § 153a o. s. ř., § 589 o. z., § 595 o. z.

č. 46

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2023, sp. zn. [29 Cdo 1772/2023](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.CDO.1772.2023.1

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 10. 1. 2023, sp. zn. 23 Co 166/2022, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Rozsudkem ze dne 21. 2. 2022, č. j. 7 C 390/2021-159 (vydaným jako rozsudek pro uznání), Okresní soud Praha–západ (dále jen „okresní soud“):

[1] Určil, že kupní smlouva o převodu vlastnického práva ke spoluvlastnickému podílu v rozsahu jedné ideální poloviny na označené nemovitosti v katastrálním území H., uzavřená dne 22. 1. 2020 mezi D. R. (jako prodávajícím) a žalovanou R. H. (jako kupující) je vůči žalobci (České republice – Krajskému soudu v Praze) právně neúčinná (bod I. výroku).

[2] Uložil žalované zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci rozhodnutí částku 300 Kč.

2. Okresní soud – vycházející z obsahu žaloby a ze svého usnesení ze dne 29. 12. 2021, č. j. 7 C 390/2021-149 – dospěl na základě ustanovení § 114b a § 153a zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), k následujícím závěrům:

3. Žalovaná (přes poučení o následcích) nereagovala na usnesení ze dne 29. 12. 2021, které bylo výzvou k vyjádření dle § 114b o. s. ř. (ve stanovené třicetidenní lhůtě) a jež jí bylo doručeno (společně se žalobou) do vlastních rukou dne 7. 1. 2022.

4. Vzhledem k tomu, že to zákon nevyklučuje a uplatněný nárok neodporuje kogentním ustanovením právních předpisů, byly splněny podmínky pro postup podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 114b o. s. ř.; okresní soud proto (bez nařízení jednání) rozhodl o nároku žalobce rozsudkem pro uznání.

5. K odvolání žalované Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 10. 1. 2023, č. j. 23 Co 166/2022-204, změnil rozsudek okresního soudu tak, že rozsudek pro uznání se nevydává.

6. Odvolací soud – vycházející z ustanovení § 99 odst. 1, § 114b, § 153a a § 205b o. s. ř. – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

7. Žalobce se odpůřící žalobou domáhá vyslovení neúčinnosti právního jednání ve smyslu ustanovení § 589 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“). Odporovatelnost [uplatňující se odpůřící žalobou, jež je právním prostředkem sloužícím k uspokojení vymahatelné pohledávky věřitele v řízení o výkon rozhodnutí (exekučním řízení), a to postižením věcí, práv nebo jiných majetkových hodnot, které odporovaným právním jednáním ušly z dlužníkovy majetku, popřípadě vymožením peněžité náhrady ve výši odpovídající prospěchu získanému z odporovatelného právního jednání] je z hlediska hmotného práva nastolením tzv. relativní neúčinnosti právního jednání.

8. Relativně neúčinné jednání je platné (nastávají podle něj všechny účinky právem spojované s platným právním jednáním), pouze ve vztahu mezi účastníky (tedy ve vztahu mezi věřitelem a třetí osobou, která nabyla majetek odporovaným právním jednáním dlužníka) se na tento právní vztah hledí, jako by k onomu právnímu jednání nedošlo.

9. Dohoda, kterou by si věřitel a osoba, s níž nebo v jejíž prospěch bylo právní jednání učiněno, sjednali, že takové právní jednání je vůči věřiteli neúčinné, by nevedla k nastolení relativní neúčinnosti onoho právního jednání, a nemohla by se tudíž stát podkladem pro výkon rozhodnutí (exekuci). Z toho vyplývá, že hmotné právo nepřipouští vyřízení této věci dohodou účastníků. Judikatura proto dovodila, že v řízení o určení neúčinnosti právního úkonu podle ustanovení § 42a zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „obč. zák.“), nemůže být vydán rozsudek pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř. (není totiž možné uzavřít a schválit smír); srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2009, sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) [rozsudek je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný na webových stránkách Nejvyššího soudu]. Byť šlo o rozhodnutí k zákonu č. 40/1964 Sb., občanskému zákoníku, jsou jeho závěry použitelné i za stávající právní úpravy.

10. Na poměry dané věci nejsou naopak uplatnitelné závěry obsažené v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2019, sen. zn. [29 ICdo 108/2017](#), uveřejněném pod číslem 31/2020 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 31/2020“), jelikož ten se zabývá odpůřící žalobou podle zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a k závěru, že řízení o takové žalobě lze skončit soudním smírem, dospívá na základě úsudku o odlišné povaze odpůřící žaloby podle insolvenčního zákona (v porovnání s odpůřící žalobou podle zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku).

11. Odvolací soud nesdílí ani názor žalobce [podložený poukazem na usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 26. 6. 2015, sp. zn. 64 Co 257/2015, a na literaturu v něm citovanou,

představovanou dílem Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek III. § 419-654. Vydání první. Praha: Leges, 2014 dále jen „Melzer, Tégl a kolektiv“), str. 801 a násl., a str. 825)], že použitelnost závěrů rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) je sporná v poměrech zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku. Argumentaci obecně prosazovanou dispozitivností nové právní úpravy nepokládá odvolací soud za dostatečnou k prolomení precizní argumentace Nejvyššího soudu v rozsudku sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#).

12. Okresní soud tedy pochybil, měl-li za to, že povaha projednávané věci umožňuje uzavření smíru (což je zákonný předpoklad pro vydání rozsudku pro uznání dle § 153a o. s. ř.). Odvolací soud proto napadené rozhodnutí změnil tak, že se rozsudek pro uznání nevydává, aniž se zabýval dalšími žalovanou uplatňovanými důvody nepřípustnosti jeho vydání v projednávané věci.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

13. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

Lze uzavřít a schválit soudní smír (a tudíž vydat rozsudek pro uznání podle ustanovení § 153a odst. 3 o. s. ř.) v řízení o určení neúčinnosti právního jednání, zahájeném odpůřčí žalobou podanou podle ustanovení § 589 a násl. o. z.?

14. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že rozsudek okresního soudu se potvrzuje.

15. V mezích uplatněného dovolacího důvodu dovolatel uvádí, že podle současné právní úpravy (v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku) nemůže obstát právní názor formulovaný v rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) (ze kterého vychází napadené rozhodnutí). Jen z toho, že podle ustanovení § 589 odst. 2 o. z. musí být neúčinnost právního jednání dlužníka uplatněna odpůřčí žalobou, nelze (totiž) bez dalšího dovozovat, že rozhodnutí soudu o takové žalobě se nemohlo zakládat na dohodě stran a že by mělo (muselo mít) konstitutivní povahu.

16. Soudní rozhodnutí má konstitutivní povahu, jestliže se jím vytváří nový (jiný) hmotněprávní stav věci. Při vyslovení neúčinnosti právního jednání dlužníka tomu tak ale není; práva a povinnosti z neúčinných právních jednání tu jsou (jak dokládá též ustanovení § 597 o. z.) bez ohledu na to, zda neúčinnost právního jednání dlužníka byla uplatněna žalobou, a prosadí se, i kdyby soud nevyslovil neúčinnost právního jednání dlužníka rozhodnutím; např. tehdy, jestliže pasivně legitimovaná osoba uspokojí věřitele (na základě dohody nebo bez ní) dobrovolně. Soudní rozhodnutí o neúčinnosti právního jednání dlužníka má tudíž jen deklaratorní povahu a v tomto smyslu je třeba interpretovat též dikci, podle které se neúčinnost právního jednání dlužníka zakládá „rozhodnutím soudu“ (§ 589 odst. 2 o. z.).

17. Schválený soudní smír má účinky pravomocného rozsudku (§ 99 odst. 3 věta první o. s. ř.). Podle současné právní úpravy je nepochybně možné, aby otázky neúčinnosti právního jednání dlužníka, jakož i práva a povinnosti z ní vyplývající, byly způsobilým předmětem smlouvy (dohody) stran; takové ujednání pak může mít i povahu soudního smíru. Může-li řízení o odpůrčí žalobě skončit soudním smírem, pak může skončit (ve smyslu ustanovení § 153a o. s. ř.) též rozsudkem pro uznání, ať již na základě uznání žalovaného, nebo na základě fikce uznání.

18. Žalovaná ve vyjádření navrhuje dovolání zamítnout, majíc napadené rozhodnutí za správné. Mínil, že závěry rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#) se nadále uplatní, což pojmenováním rozdílů mezi účelem insolvenční odpůrčí žaloby (podle § 235 a násl. insolvenčního zákona) a obecné odpůrčí žaloby (podle § 42a obč. zák.) potvrzují i závěry [R 31/2020](#). K tomu dále dovozuje (při současném poukazu na závěry, které Nejvyšší soud formuloval ke smyslu odpůrčí žaloby podle § 589 a násl. o. z. v usnesení ze dne 20. 1. 2017, sp. zn. [21 Cdo 3914/2016](#), a v rozsudku ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. [24 Cdo 1415/2020](#)), že i podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, je jediným účelem odpůrčí žaloby vznik práva věřitele domáhat se (výkonem rozhodnutí, respektive exekucí) uspokojení své pohledávky z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo, vůči třetí osobě (§ 595 odst. 1 o. z.).

19. Byť tedy dovolací soud dosud výslovně neřešil otázku možnosti uzavření soudního smíru (a vydání rozsudku pro uznání) v případě odpůrčí žaloby dle § 589 a násl. o. z., všechny nosné důvody, které dovolací soud vedly (v rozsudku sp. zn. [30 Cdo 2666/2007](#)) k závěru o nemožnosti dohody účastníků v případě odpůrčí žaloby dle § 42a obč. zák., respektive k odlišení od odpůrčí žaloby dle § 235 odst. 2 insolvenčního zákona (v [R 31/2020](#)), jsou uplatnitelné i v poměrech právní úpravy účinné od 1. 1. 2014.

20. Žalovaná též nesouhlasí s argumentací, podle které rozhodnutí o (obecné) odpůrčí žalobě není rozhodnutím konstitutivním.

III.

Přípustnost dovolání

21. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

22. Dovolání, které nesměřuje proti žádnému z usnesení vypočtených v § 238a o. s. ř., je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř. a v posouzení dovoláním předestřené právní otázky jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

23. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

24. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu [ve znění, jež nedoznalo změn od podání žaloby (od 23. 11. 2021)] a zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku [ve znění, jež nedoznalo změn od uzavření kupní smlouvy (od 22. 1. 2020)]:

§ 99 (o. s. ř.)

(1) Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu. Je-li to s ohledem na povahu věci vhodné, upozorní předseda senátu účastníky rovněž na možnost využití mediace podle zákona o mediaci nebo sociálního poradenství podle zákona o sociálních službách.

(2) Soud rozhodne o tom, zda smír schvaluje; neschválí jej, je-li v rozporu s právními předpisy. V takovém případě soud po právní moci usnesení pokračuje v řízení.

(3) Schválený smír má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.

§ 114b (o. s. ř.)

(1) Vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a/ nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení; to neplatí ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), nebo je-li žalovaným ke dni zahájení řízení nebo ke dni vstupu do řízení nezletilý, který nenabyl plné svéprávnosti.

(2) K podání vyjádření podle odstavce 1 předseda senátu určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení. Bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, určí tuto lhůtu až ode dne uplynutí lhůty k podání odporu proti platebnímu rozkazu, elektronickému platebnímu rozkazu nebo evropskému platebnímu rozkazu.

(3) Usnesení podle odstavce 1 nelze vydat nebo doručit po přípravném jednání podle § 114c nebo po prvním jednání ve věci.

(4) Usnesení podle odstavce 1 musí být žalovanému doručeno do vlastních rukou. Náhradní doručení je vyloučeno; to neplatí, doručuje-li se prostřednictvím veřejné datové sítě do datové schránky. Usnesení nesmí být žalovanému doručeno dříve než žaloba.

(5) Jestliže se žalovaný bez vážného důvodu na výzvu soudu podle odstavce 1 včas nevyjádří a ani ve stanovené lhůtě soudu nesdělí, jaký vážný důvod mu v tom brání, má se za to, že nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznává; o tomto následku (§ 153a odst. 3) musí být poučen. To neplatí, jsou-li splněny předpoklady pro zastavení řízení nebo odmítnutí žaloby.

§ 153a (o. s. ř.)

(1) Uzná-li žalovaný v průběhu soudního řízení nárok nebo základ nároku, který je proti němu žalobou uplatňován, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání. Uzná-li žalovaný nárok proti němu žalobou uplatněný jen zčásti, rozhodne soud rozsudkem podle tohoto uznání, jen navrhne-li to žalobce.

(2) Rozsudek pro uznání nelze vydat ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2).

(3) Rozsudkem pro uznání rozhodne soud také tehdy, má-li se za to, že žalovaný nárok, který je proti němu žalobou uplatňován, uznal (§ 114b odst. 5 a § 114c odst. 6).

(4) Jen pro vydání rozsudku pro uznání nemusí být nařízeno jednání.

§ 205b (o. s. ř.)

U odvolání proti rozsudku pro uznání nebo proti rozsudku pro zmeškání jsou odvolacím důvodem jen vady uvedené v § 205 odst. 2 písm. a/ a skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být prokázáno, že nebyly splněny předpoklady pro jejich vydání (§ 153a, 153b).

§ 589 (o. z.)

(1) Zkracuje-li právní jednání dlužníka uspokojení vykonatelné pohledávky věřitele, má věřitel právo domáhat se, aby soud určil, že právní jednání dlužníka není vůči věřiteli právně účinné. Toto právo má věřitel i tehdy, je-li právo třetí osoby již vykonatelné, anebo bylo-li již uspokojeno.

(2) Neúčinnost právního jednání dlužníka se zakládá rozhodnutím soudu o žalobě věřitele, kterou bylo odporováno právnímu jednání dlužníka (odpůrčí žaloba).

§ 593 (o. z.)

Vyhradí-li si věřitel dříve, než se jeho pohledávka stane vykonatelnou, právo dovolat se neúčinnosti právního jednání tím, že výhradu prostřednictvím notáře, exekutora nebo soudu oznámí tomu, vůči komu se neúčinnosti právního jednání může dovolat,

pak věřiteli lhůta k dovolání se neúčinnosti právního jednání neběží, dokud se pohledávka vykonatelnou nestane.

§ 594 (o. z.)

(1) Neúčinnosti právního jednání se lze dovolat proti tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce.

(2) Vůči jinému právnímu nástupci se lze neúčinnosti dovolat jen tehdy, jestliže

a/ právnímu nástupci musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání,

b/ právní nástupce nabyl právo bezúplatně, anebo

c/ je právním nástupcem osoba blízká, ledaže jí v době, kdy právo po předchůdci nabyla, nemusely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

§ 595 (o. z.)

(1) Neúčinnost právního jednání zakládá věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovra majetku ušlo. Není-li to dobře možné, náleží věřiteli odpovídající náhrada.

(2) Kdo je zavázán plnit, považuje se za nepoctivého držitele; jeho dědic nebo jiný všeobecný právní nástupce však jen tehdy, jestliže mu musely být známy okolnosti, pro něž by se věřitel mohl dovolat neúčinnosti právního jednání.

(3) Poctivý příjemce bezúplatného plnění uspokojí věřitele z tohoto plnění v rozsahu, v němž jím byl obohacen. To neplatí, mohl-li se věřitel dovolat neúčinnosti právního jednání, i kdyby se stalo za úplatu.

§ 597 (o. z.)

(1) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 595 nebo 596, může se jí zprostit uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem. Může tak učinit i předtím, než se věřitel neúčinnosti dovolá.

(2) Kdo má vůči věřiteli povinnost podle § 595 nebo 596, může od dlužníka požadovat vrácení vzájemného plnění nebo splnění pohledávky oživé následkem toho, že se věřitel dovolal neúčinnosti.

§ 1930 (o. z.)

(1) Dluh se plní vcelku.

(2) Nabízí-li dlužník částečné plnění, musí je věřitel přijmout, neodporuje-li to povaze závazku nebo účelu smlouvy, pokud tento účel musel být dlužníku alespoň zřejmý. Věřiteli tím nevzniknou žádné jiné povinnosti. Dlužník nahradí věřiteli zvýšené náklady způsobené mu částečným plněním.

26. Ve výše ustaveném právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním položené právní otázce následující závěry:

27. V dané věci jde o to, zda uznání nároku uplatněného žalobou žalovaným [lhostejno, zda žalovaný nárok uznal svým procesním úkonem (§ 153a odst. 1 o. s. ř.), nebo zda nastala fikce uznání nároku podle § 153a odst. 3 o. s. ř. pro nečinnost žalovaného poté, co obdržel tzv. kvalifikovanou výzvu k vyjádření podle § 114b o. s. ř.] umožňuje vydání rozsudku pro uznání tam, kde je předmětem řízení odpůrčí nárok podle § 589 a násl. o. z. Prostřednictvím ustanovení § 153a odst. 2 o. s. ř. se totiž klade otázka, zda rozsudek pro uznání nelze vydat (jak uzavřel odvolací soud), jelikož jde o věc, ve které nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2 o. s. ř.).

28. Rozsudkem pro uznání nelze rozhodnout ve věcech, jejichž povaha nepřipouští uzavření soudního smíru, jakož i tehdy, kdyby rozsudek pro uznání byl v rozporu s právními předpisy. V literatuře i v rozhodovací praxi soudů panuje shoda v názoru, že povaha věci připouští uzavření smíru zpravidla ve věcech, v nichž jsou účastníci v typickém dvoustranném poměru, jestliže hmotněprávní úprava nevyklučuje, aby si účastníci mezi sebou upravili právní vztahy dispozitivními úkony. Povahou věci je tak vyloučeno uzavřít smír zejména ve věcech, v nichž lze zahájit řízení i bez návrhu, ve věcech, v nichž se rozhoduje o osobním stavu, a ve věcech, v nichž hmotné právo nepřipouští vyřízení věci dohodou účastníků. Srov. k tomu v literatuře např. dílo Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 643, a v judikatuře např. již shora zmíněné [R 31/2020](#).

29. Smír pak je procesním institutem, jímž se má umožnit účastníkům, aby skončili soudní řízení na základě dohody, a sami tak odstranili svým dispozičním úkonem vzniklý spor, s tím, že v tom je i podstata rozdílu mezi soudním smírem a autoritativním meritorním rozhodnutím, což nalézá svůj výraz i v jejich odlišné právní úpravě; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 1. 2006, sp. zn. [30 Cdo 641/2005](#), uveřejněný pod číslem 23/2007 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 23/2007“), jakož i [R 31/2020](#).

30. Obsahem přípustného smíru je dohoda, kterou se upravují hmotněprávní vztahy, jež jsou předmětem řízení; nelze vyloučit, aby byly upraveny i jiné vztahy než ty, které jsou vymezeny předmětem řízení, neboť je tu podmínkou přípustnosti smíru, aby povaha věci uzavření smíru připouštěla. Jestliže smír svým obsahem upravuje vztahy nad rámec dosavadního předmětu řízení, jde o smír přípustný, neboť tu jde o dispozici návrhem a schválením smíru připouští soud i tuto dispozici. Smír jako dohoda účastníků, u níž se předpokládá existence nejistých, neurčitých nebo sporných práv, je narovnáním, popřípadě dohodou o vzdání se práva [stanovisko občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSR z 11. 11. 1986, [Cpj 44/86](#), uveřejněné pod číslem 16/1987 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 16/1987“), rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2015, sp. zn. [29 Cdo 1962/2013](#), uveřejněný pod číslem 22/2016 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 22/2016“), nebo [R 31/2020](#)]. Smír může svým obsahem i překročit rámec předmětu řízení; vždy však z něho musí být patrné, jak byly vypořádány nároky, které byly předmětem řízení ([R 16/1987](#), [R 22/2016](#), [R 31/2020](#)).

31. Soudní praxe nevyklučuje možnost skončit řízení soudním smírem (na základě argumentu „povahou věci“) ani u sporů o platnost smluv, respektive u sporů o určení, zda tu je či není právní vztah nebo právo týkající se majetku nebo závazků. Srov. např. [R 23/2007](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2017, sp. zn. [21 Cdo 1981/2016](#), uveřejněný pod číslem 52/2018 Sb. rozh. obč., nebo [R 31/2020](#).

32. K možnosti uzavřít a schválit smír ve sporu o neúčinnost právního jednání dlužníka podle ustanovení § 589 a násl. o. z. zahájeném odpůřčí žalobou, Nejvyšší soud úvodem uvádí, že podle důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, který projednávala Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky ve svém 6. volebním období 2010-2013 jako tisk č. 362, je inspiračním zdrojem úpravy neúčinných právních jednání obsažené v § 589 a násl. o. z. zejména odpůřčí řád obsažený v článku III. zákona č. 64/1931 Sb. z. a n., kterým se vydávají řady konkursní, vyrovnací a odpůřčí (dále jen „odpůřčí řád z roku 1931“); srov. zvláštní část důvodové zprávy (K § 589 až 599). Dosavadní úprava odporovatelných právních jednání obsažená v § 42a obč. zák. je tamtéž označena jako „redukováná a málo funkční obdoba“ příslušné úpravy obsažené ustanoveních § 46 až § 52 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku.

33. K odpůřčí žalobě podle § 589 o. z. je aktivně věcně legitimován věřitel, jehož pohledávka za dlužníkem je vykonatelná, jestliže právní jednání dlužníka zkracuje její uspokojení. Vykonatelnou se rozumí taková pohledávka, jejíž splnění lze vynutit cestou výkonu rozhodnutí (exekuce), tj. pohledávka, která byla věřiteli přiznána vykonatelným rozhodnutím nebo jiným titulem, podle kterého lze nařídit výkon rozhodnutí (exekuci). Srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 10. 2017, sp. zn. [21 Cdo 1079/2017](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 3, ročníku 2019, pod číslem 27, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2018, sp. zn. [21 Cdo 2332/2018](#), uveřejněný pod číslem 127/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 127/2019“), anebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 4. 2023, sp. zn. [29 Cdo 2920/2022](#).

34. Smyslem (účelem) odpůřčí žaloby podle ustanovení § 589 o. z. je domoci se (vyhovujícího) rozhodnutí soudu, které bude podkladem k tomu, aby se mohl na základě titulu způsobilého k výkonu rozhodnutí (exekučního titulu) vydaného proti dlužníku domáhat nařízení výkonu rozhodnutí (exekuce) postižením toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku (nebo odpovídající náhrady za takové plnění), a to nikoliv proti dlužníku, ale vůči tomu, kdo s dlužníkem právně jednal, nebo kdo z právního jednání přímo nabyl prospěch, vůči jeho dědici nebo vůči tomu, kdo nabyl jmění při přeměně právnické osoby jako její právní nástupce, anebo vůči jinému právnímu nástupci; srov. opět (též ve vazbě na dikci § 594 o. z. a § 595 odst. 1 větu první o. z.) [R 127/2019](#) i rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2920/2022](#).

35. Takto deklarovaný smysl (účel) odpůřčí žaloby však nevypovídá ničeho o tom, zda (případně jakým způsobem) lze nárok žalobou uplatněný vypořádat (platnou) dohodou účastníků daného právního vztahu (lhostejno, zda se tak stane mimosoudně, nebo prostřednictvím soudem schváleného smíru). Příléhavou (správnou) odpověď na danou

otázku pak nelze získat snahou o rozčlenění soudních rozhodnutí podle předmětu řízení na rozhodnutí deklaratorní a na rozhodnutí konstitutivní (pravotvorná), podloženou (i v poměrech dovolací argumentace) mylnou představou, že tam, kde má soudní rozhodnutí konstitutivní účinky, smír uzavřít nelze. K ošidnosti argumentace budované (jen) na takových základech srov. v literatuře např. Macur, J.: Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného. Brno, Masarykova univerzita 1993, str. 117 až 127. V literatuře většinou převládá názor, že rozhodnutí (rozsudek), jímž soud vyhoví odpůřčí žalobě podané podle § 589 a násl. o. z., má konstitutivní účinky (se zpětnými účinky, jelikož činí právní jednání dlužníka „zpětně“ neúčinným); srov. např. Švestka, J.; Dvořák, J.; Fiala, J. a kol. Občanský zákoník Komentář. Svazek I. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, ČR, 2020, str. 1401, nebo Melzer, Tégel a kolektiv, str. 824 a násl., anebo Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019 (dále jen „Petrov, Výtisk, Beran, a kol.“). Jinak (na podporu závěru, že soudní rozhodnutí o odpůřčí žalobě má deklaratorní povahu) srov. např. Lavický, P. a kol. Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654). Komentář. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2022, str. 1897-1911 (dále jen „Lavický, a kol.“).

č. 46

36. To, že soudní rozhodnutí má konstitutivní účinky, ještě neznamena, že ohledně žalobou uplatněného nároku [jenž má (může) vyústit v rozhodnutí s konstitutivními účinky] nelze uzavřít (a schválit) smír. Srov. v tomto ohledu např. judikaturu Nejvyššího soudu k náhradě nepeněžitých újm v penězích podle § 13 obč. zák., představovanou např. rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. [30 Cdo 4296/2017](#). V soudní praxi ohledně tohoto nároku (totiž) na straně jedné nebylo pochyb o tom, že možnost přiznání úroků z prodlení při peněžitém zadostiučinění podle § 13 odst. 2 obč. zák. nepřichází v úvahu, neboť do právní moci soudního rozhodnutí není povinnost plnit peněžitá zadostiučinění závazně stanovena, na straně druhé však nebylo pochyb ani o tom, že žalobou uplatněný nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích bylo možné vypořádat dohodou (uzavřít smír).

37. Na poli odpůřčího práva lze v podobném duchu odkázat (co do možnosti vypořádat odpůřčí nárok dohodou) na [R 31/2020](#) nebo na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2022, sp. zn. [29 Cdo 2917/2020](#). V těchto rozhodnutích (v nichž jde o výklad „insolvenční neúčinnosti“) Nejvyšší soud uzavřel, že odpůřčí nárok lze vypořádat dohodou (uzavřít smír), byť současně (ve vazbě na ustanovení § 239 odst. 4 větu první insolvenčního zákona) v jiném svém rozhodnutí připustil, že soudní rozhodnutí o odpůřčí žalobě podle § 235 a násl. insolvenčního zákona má konstitutivní účinky (srov. odstavce 50. odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sen. zn. [29 ICdo 12/2020](#), uveřejněného pod číslem 101/2022 Sb. rozh. obč.).

38. V poměrech úpravy odpůřčího práva obsažené v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku, je pro odpověď na dovoláním předestřenou otázku významný především obsah ustanovení § 597 o. z.

39. Neúčinnosti právního jednání dlužníka se lze dovolat vůči osobám uvedeným v ustanovení § 594 o. z. [nejčastěji (typově) vůči osobě, která s dlužníkem právně jednala, nebo vůči osobě, která z právního jednání dlužníka přímo nabyla prospěch]. Vůči takovým osobám zakládá neúčinnost právního jednání dlužníka věřitelovo právo domáhat se uspokojení pohledávky i z toho, co neúčinným jednáním z dlužníkovy majetku ušlo (§ 595 odst. 1 věta první o. z.), případně (není-li dobře možné uspokojit se z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy

majetku) právo domáhat se uspokojení pohledávky z odpovídající náhrady (§ 595 odst. 1 věta druhá o. z.). Platí rovněž, že osoba (dle § 594 o. z.), které neúčinné právní dlužníka zakládá povinnost podle § 595 o. z. [povinnost strpět, aby věřitel uspokojil svou pohledávku vůči dlužníku z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku, respektive (není-li dobře možné uspokojit se z toho, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku) povinnost poskytnout věřiteli na uspokojení jeho pohledávky odpovídající náhradu], se této povinnosti může zprostit uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem (§ 597 odst. 1 věta první o. z.).

40. Co do posouzení otázky, zda možnost osoby, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., zprostit se této povinnosti uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem je podmíněna plnou úhradou věřitelovy pohledávky za dlužníkem i tehdy, má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku, nižší hodnotu, se aktuální komentářová literatura shoduje v závěru, že k zániku odpůrčího práva postačí, jestliže taková osoba uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z. Srov. např. Melzer, Tégl a kolektiv, str. 861, Petrov, Výtisk, Beran, a kol., str. 670-671, nebo Lavický, a kol., str. 1931-1932. Tento závěr správně vystihuje skutečnost, že oproti výkladu podávanému dříve (ve vazbě na ustanovení § 1415 zákona č. 946/1811 Sb. z. s., obecného zákoníku občanského) k obsahově srovnatelnému ustanovení odpůrčího řádu z roku 1931 (srov. např. Voska, J.: Konkursní, vyrovnací a odpůrčí řády. Právnické knihkupectví a nakladatelství Linhart & Pekárek. Praha 1931, str. 617) se z ustanovení § 1930 odst. 2 o. z. podává povinnost věřitele přijmout na úhradu své pohledávky i částečné plnění, neodporuje-li to povaze závazku nebo účelu smlouvy, pokud tento účel musel být dlužníku alespoň zřejmý.

41. Nejvyšší soud tedy ve shodě s označenou literaturou uzavírá, že má-li to, co neúčinným jednáním ušlo z dlužníkovy majetku, nižší hodnotu než je výše věřitelovy pohledávky za dlužníkem, zprostit se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., této povinnosti ve smyslu ustanovení § 597 odst. 1 o. z. tím, že uspokojí věřitelovu pohledávku za dlužníkem ve stejném rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z.

42. Uvedený závěr lze podpořit i poukazem na obsah rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 2917/2020](#), konkrétně na tam obsažený závěr, podle kterého je skutečnost, že osoba, v jejíž prospěch učinil dlužník neúčinný právní úkon, zaplatila do majetkové podstaty dlužníka peněžitou náhradu za plnění, které jí dlužník poskytl, důvodem pro zamítnutí obecné odpůrčí žaloby podané proti osobě, která plnila, věřitelem dlužníka.

43. Se zřetelem k dikci § 597 odst. 1 věty druhé o. z. se osoba zatížená povinností podle § 595 o. z. této povinnosti shora popsáním způsobem zprostit (může zprostit) kdykoli po vzniku odpůrčího práva, bez zřetele k tomu, zda věřitel předtím podal odpůrčí žalobu. Překážkou daného postupu není ani to, že věřitelova pohledávka za dlužníkem dosud není vykonatelná; podmínka, aby šlo o pohledávku vykonatelnou, musí být splněna (až) v době, kdy soud rozhoduje o odpůrčí žalobě (srov. shodně např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [21 Cdo 3914/2016](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 6. 2021, sp. zn. [24 Cdo 1413/2020](#)).

44. Může-li se osoba, která je zatížena povinností podle § 595 o. z., zprostit této povinnosti uspokojením věřitelovy pohledávky za dlužníkem v rozsahu, v jakém má vůči ní věřitel právo

na odpovídající náhradu podle § 595 odst. 1 věty druhé o. z., jednostranným právním jednáním, pak ovšem není vyloučeno, aby se tak stalo též na základě dohody této osoby s věřitelem. Srov. k tomu v literatuře shodně např. opět Melzer, Tégl a kolektiv, str. 861, nebo Petrov, Výtisk, Beran, a kol., str. 670-671. Takovou dohodu lze uzavřít i po podání odpůrčí žaloby věřitelem, přičemž nic nebrání tomu, aby tato dispozice s odpůrčí žalobou uplatněným odpůrčím nárokem měla podobu smíru schváleného soudem.

45. Nejvyšší soud tedy v odpověď na dovoláním položenou otázku uzavírá, že povaha řízení o odpůrčí žalobě podle zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, nevylučuje skončení řízení soudním smírem, a tudíž ani možnost vydat v takové věci rozsudek pro uznání (§ 153a odst. 2 o. s. ř.).

46. Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž správné není.

47. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 1 a 2 o. s. ř.). Úkolem odvolacího soudu bude vypořádat další žalovanou uplatňované důvody nepřípustnosti vydání rozsudku pro uznání, při respektu k závaznému právnímu názoru Nejvyššího soudu shrnutému v odstavci 45. shora.

č. 47

Užití díla pro účely parodie na základě zákonné licence podle § 38g autorského zákona může spočívat rovněž v pozměnění audiovizuálního díla vložím nových záběrů a následném užití audiovizuálního díla v takto pozměněné podobě.

Ustanovení § 38g autorského zákona o zákonné licenci pro karikaturu a parodii, ve znění účinném od 20. 4. 2017 do 4. 1. 2023, se použije obdobně i pro předměty práv s autorským právem souvisejících.

Duševní vlastnictví, Autorské právo, Autorské dílo, Licence, Analogie legis

§ 10 odst. 1 o. z., § 38g zákona č. 121/2000 Sb. ve znění od 20. 4. 2017 do 4. 1. 2023

č. 47

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2023, sp. zn. [23 Cdo 2178/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:23.CDO.2178.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 27. 1. 2022, sp. zn. 3 Co 55/2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 25. 1. 2021, č. j. 32 C 2/2019-118, zastavil ve výroku I řízení co do návrhu na uložení povinnosti žalovanému odstranit reklamní spot s názvem „Kde jinde“ propagující skupinu ČEZ z facebookového profilu žalovaného umístěného na webových stránkách domény facebook.com, ve výroku II uložil žalovanému povinnost zdržet se neoprávněného užití autorského díla – reklamního spotu „Kde jinde“, ve výroku III uložil žalovanému povinnost uveřejnit v jeho profilu umístěném na webových stránkách domény facebook.com omluvu způsobem a ve znění specifikovaných ve výroku, a ve výroku IV uložil žalovanému povinnost zaplatit žalobkyni náhradu nákladů řízení.

2. K odvolání žalobkyně i žalovaného Vrchní soud v Praze napadeným rozsudkem změnil výroky II a III rozsudku soudu prvního stupně tak, že žalobu o uložení povinnosti žalovanému zdržet se neoprávněného užití autorského díla – reklamního spotu „Kde jinde“ a povinnosti uveřejnit ve výroku specifikovanou omluvu v profilu žalovaného umístěném na webových stránkách domény facebook.com zamítl (první výrok), a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalovanému náhradu nákladů řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

3. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění učiněných soudem prvního stupně, neztotožnil se však s jeho právními závěry. Na rozdíl od soudu prvního stupně odvolací soud s odkazem na rozsudek Soudního dvora Evropské Unie ze dne 3. 9. 2014 ve věci Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Heleně Vandersteen a dalším, [C-201/13](#), dovedil, že žalovaným upravený reklamní spot naplňuje znaky parodie ve smyslu § 38g zákona č. 121/2000 Sb.,

o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění účinném do 4. 1. 2023.

4. Odvolací soud se neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že pro posouzení věci je významné, zda upravený reklamní spot vykazuje původní osobitost jinak než skrze zřetelné odlišnosti od parodovaného původního díla. Stejně tak nemusí být dle odvolacího soudu parodie racionálně připsatelná jinému autorovi než samotnému autorovi původního díla, týkat se samotného původního díla nebo uvádět zdroj parodovaného díla. Podstatnými znaky parodie naopak dle odvolacího soudu jsou tvůrčí návaznost (parodie evokuje existující dílo), zřetelná odlišnost a komické nebo ironické vyznění. Uplatnění výjimky pro parodii rovněž musí v konkrétní situaci respektovat přiměřenou rovnováhu mezi zájmy a právy osob uvedených v člancích 2 a 3 této směrnice na straně jedné a svobodou projevu uživatele chráněného díla na straně druhé.

č. 47

5. Odvolací soud se proto neztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že na daný případ nelze použít zákonnou licenci pro karikaturu a parodii proto, že by žalovaným upravený reklamní spot nevykazoval zřetelnou odlišnost od parodovaného díla. Odvolací soud oproti tomu zohlednil, že za situace, kdy je spot uveřejněn na facebookovém profilu žalovaného s vysvětlením, že jde o žalovaným upravený spot žalobkyně (vyšel přitom ze skutkového zjištění o obsahu znění tohoto vysvětlení, že „Skupina ČEZ, která má dnes valnou hromadu, si natočila skoro dokonalé reklamní video. Schválně říkáme skoro, protože ČEZ nesehnal ty správné záběry ze svých podniků. Naštěstí jsme zaskočili a video vylepšili. ČEZ je 4. největší znečišťovatel v Evropě. Vyplývalo to ze studie Poslední nádech, kterou jsme dnes představili, Jděte na: act.gp/last-gasp SDÍLEJTE, ať tuhle krásnou reklamu ČEZu vidí co nejvíc lidí!“), nelze dovozovat, že není racionálně připsatelný jinému autorovi. Odvolací soud tak uzavřel, že žalovaným upravený reklamní spot naplňuje znaky parodie, když vložením několika záběrů do parodovaného díla žalovaný zironizoval vyznění původního reklamního spotu.

6. Odvolací soud se při zohlednění tzv. tříkrokového testu podle § 29 odst. 1 autorského zákona a při poměrování možného omezení svobody slova žalovaného podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod neztotožnil s názorem soudu prvního stupně, že jednání žalovaného spočívající v úpravě a způsobu užití reklamního spotu žalobkyně je v přímém rozporu s běžným způsobem užití díla, jakož i oprávněnými zájmy žalobkyně. Dle odvolacího soudu musí být každému příjemci informace plynoucí z upraveného reklamního spotu jasné, že se jedná o „boj“ ekologické organizace za zdravější životní prostředí, kdy logicky jejím „protivníkem“ je velký producent emisí.

7. Žalovanému tak dle odvolacího soudu svědčí výjimka dle § 38g autorského zákona a jednání žalovaného proto dle odvolacího soudu není autorskoprávně závadným jednáním.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

8. Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním s tím, že jeho přípustnost dovozuje z ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), pro řešení otázek hmotného práva, na nichž napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí a které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny.

9. A to konkrétně otázek, zda zákonná licence pro karikaturu a parodii obsažená v ustanovení § 38g autorského zákona je aplikovatelná pouze na právo autorské, nebo se tato zákonná licence vztahuje i na práva související s právem autorským. V případě, že zákonná licence pro karikaturu a parodii se vztahuje i na práva související s právem autorským, klade žalobkyně otázku, zda žalovaný byl oprávněn užít předmětné dílo vložením několika nových záběrů do audiovizuálního díla (reklamního spotu) na základě této zákonné licence.

10. Nesprávnost právního posouzení věci spatřuje žalobkyně v tom, že žalobkyně jako výhradní licenční nabyvatelka je oprávněna domáhat se jak práv autora předmětného díla, tak práv výkonných umělců, navíc je majitelem práva výrobce zvukově obrazového záznamu. Má za to, že na uvedená související práva nelze ustanovení § 38g autorského zákona o zákonné licenci pro karikaturu a parodii použít, neboť ustanovení § 74 ani § 82 autorského zákona na toto ustanovení neodkazují.

11. Dle názoru žalobkyně navíc z rozhodovací praxe Soudního dvora plyne, že parodie se musí od původního díla zřetelně lišit a musí zde být tvůrčí návaznost, což úprava provedená žalovaným nespĺňuje, neboť došlo pouze ke vložení několika dalších záběrů. Může tak dle žalobkyně dojít k záměně obou děl. Na to nemá dle žalobkyně vliv ani doprovodný komentář, který není součástí žalovaným upraveného díla a u něhož není zaručeno, že si ho každý divák při zhlédnutí díla přečte.

12. Kromě toho má žalobkyně za to, že způsob užití předmětného díla žalovaným nenaplnil podmínky tzv. tříkrokového testu podle § 29 odst. 1 autorského zákona, neboť dílo bylo užito v rozporu s běžným způsobem užití díla a tímto užitím byly nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora, když toto dílo bylo upraveno a užito speciálně za účelem poškození žalobkyně a současně ke zviditelnění a propagaci činnosti žalovaného bez nutnosti využití nemalých finančních prostředků nutných k vytvoření legálního reklamního sdělení, a to i za účelem rozšíření svého vlastního dosahu, zviditelnění a získání finančních prostředků nutných ke své činnosti.

13. Způsob užití předmětného díla není dle žalobkyně přípustný ani z hlediska poměrování kolize mezi svobodou slova podle čl. 17 Listiny základních práv a svobod a ochranou tvůrčí duševní činnosti podle čl. 34 Listiny základních práv a svobod. V této souvislosti žalobkyně odvolacímu soudu rovněž vytýká, že způsob posouzení kolize těchto ústavních práv, včetně dopadu do práv žalobkyně na ochranu jejího díla, ve svém rozhodnutí dostatečně neodůvodnil, a jeho rozhodnutí je proto nepřezkoumatelné.

14. Žalobkyně navrhl, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu změnil tak, že žalobě vyhovějí, popřípadě aby jej zrušil a vrátil věc tomuto soudu k dalšímu řízení.

15. Žalovaný se k dovolání žalobkyně vyjádřil v tom smyslu, že je považuje za nedůvodné, a navrhl, aby dovolací soud dovolání zamítl.

III.

Přípustnost dovolání

16. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas a osobou k tomu oprávněnou, zastoupenou advokátem (§ 240 odst. 1 a § 241 odst. 1 o. s. ř.), posoudil, zda je dovolání přípustné.

17. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

18. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

19. Dovolací soud předesílá, že posoudil rozsah dovolání vymezený žalobkyní s přihlédnutím k celkovému obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) a dovodil, že proti nákladovému výroku napadeného rozsudku dovolání ve skutečnosti nesměruje, neboť ve vztahu k tomuto výroku postrádá dovolání jakékoli odůvodnění. Kromě toho by proti tomuto výroku nebylo dovolání podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustné.

20. Přípustnost dovolání nezakládají námitky žalobkyně, jejichž prostřednictvím vytýká odvolacímu soudu nepřezkoumatelnost jeho rozsudku pro nedostatek důvodů. Žalobkyně tím nepředkládá žádnou právní otázku, na jejímž vyřešení napadené rozhodnutí odvolacího soudu závisí, nýbrž tvrdí tím vadu řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k níž může dovolací soud přihlídnout pouze tehdy, je-li dovolání přípustné (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.). Podle § 237 o. s. ř. přípustnost dovolání může založit jen skutečnost, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, tedy otázky právní, kterými nejsou námitky dovolatele ke konkrétnímu procesnímu postupu soudu. Vada řízení sama o sobě přípustnost dovolání nezakládá (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2020, sp. zn. [23 Cdo 3500/2019](#), uveřejněný pod číslem 46/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2014, sp. zn. [23 Cdo 1453/2014](#), ze dne 4. 2. 2015, sp. zn. [23 Cdo 4905/2014](#), či ze dne 20. 2. 2018, sp. zn. [32 Cdo 3295/2017](#)).

21. Dovolání je však přípustné podle § 237 o. s. ř. pro řešení dovolatelkou předestřených otázek hmotného práva, jež dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny, a to, zda je zákonná licence pro karikaturu a parodii upravená v ustanovení § 38g autorského zákona ve znění účinném do 4. 1. 2023 aplikovatelná pouze na právo autorské (právo autorů k jejich dílům), nebo se tato zákonná licence vztahuje i na práva související s právem autorským (konkrétně na práva výkonného umělce a právo výrobce zvukově obrazového záznamu), a zda lze, popřípadě za jakých podmínek, v takovém případě užít dílo (resp. předměty práv s autorským právem souvisejících) vložením několika nových záběrů do audiovizuálního díla (reklamního spotu).

IV.

Důvodnost dovolání

22. Dovolání není důvodné, neboť rozhodnutí odvolacího soudu při vyřešení uvedených otázek nespočívá na nesprávném právním posouzení věci (§ 241a odst. 1 o. s. ř.).

23. Právní posouzení věci je činnost soudu spočívající v podřazení zjištěného skutkového stavu pod hypotézu (skutkovou podstatu) vyhledané právní normy, jež vede k učinění závěru, zda a komu soud právo či povinnost přizná, či nikoliv.

24. Nesprávným právním posouzením věci je obecně omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutková zjištění), tj. jestliže věc posoudil podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

25. Podle § 29 autorského zákona, ve znění účinném do 4. 1. 2023, výjimky a omezení práva autorského lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených zákonem a pouze tehdy, pokud takové užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití díla a ani jím nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora (odstavec 1). Volná užití a zákonné licence, s výjimkou licence úřední a zpravodajské (§ 34), licence pro školní dílo (§ 35 odst. 3), licence pro rozmnoženiny díla z vlastních sbírek pro archivní a konzervační potřeby [§ 37 odst. 1 písm. a)], licence pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b) a licence pro nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c), se vztahují pouze na dílo zveřejněné (odstavec 2)

26. Podle § 38g autorského zákona, ve znění účinném do 4. 1. 2023, do práva autorského nezasahuje ten, kdo užije dílo pro účely karikatury nebo parodie.

27. Podle § 74 autorského zákona, ve znění účinném do 4. 1. 2023, ustanovení § 2 odst. 3, § 4, 6, 7 a 9, § 11 odst. 4 a 5, § 12 odst. 2 a 3, § 13 až 16, § 18 až 23, § 25, § 25a a 26, § 27 odst. 8, § 27a, § 27b, § 28, § 29, § 30 odst. 1, 2, 5 a 6, § 30b, § 31, § 34 písm. a) až c), § 35, § 37, 37a, 38a, § 38c, § 38e, 38f, § 39 až 44, 58, § 62 odst. 2 a § 64 odst. 2 a 4 platí obdobně i pro výkonného umělce a jeho výkony.

28. Podle § 82 autorského zákona, ve znění účinném do 4. 1. 2023, ustanovení § 2 odst. 3, § 4, § 6, § 9 odst. 2 až 4, § 12 odst. 2 a 3, § 13 až 16, § 18 až 23, § 25, § 25a, § 27 odst. 8, § 27a, § 27b, § 28, § 29, § 30 odst. 1, 2, 5 a 6, § 30b, § 31, § 34 písm. a) až c), § 35, § 37, 37a, 38a, § 38c, § 38e, § 38f, § 39 až 44 a § 62 odst. 2 platí obdobně i pro výrobce zvukově obrazového záznamu a jeho záznam.

K použití zákonné licence pro karikaturu a parodii na předměty práv s autorským právem souvisejících

29. Dovolatelce lze přisvědčit, že podle dikce ustanovení § 74 a § 82 autorského zákona, ve znění účinném do 4. 1. 2023, nebylo ustanovení § 38g upravující zákonnou licenci pro karikaturu a parodii uvedeno v taxativním výčtu ustanovení, jež se obdobně použijí pro výkonné umělce a jejich výkony a pro výrobce zvukově obrazových záznamů a jejich záznamy.

30. Správný je rovněž názor dovolatelky, že ustanovení o zákonných licencích podle autorského zákona lze uplatnit pouze v souladu s tzv. tříkrokovým testem upraveným v § 29 odst. 1 autorského zákona, a to i v případě, kdy se tato ustanovení použijí obdobně pro předměty práv s autorským právem souvisejících.

31. Zároveň však nelze opomenout, že soud při výkladu a použití právních norem není absolutně vázán doslovným zněním zákonného ustanovení, nýbrž se od něj smí a musí odchýlit v případě, kdy to vyžaduje ze závažných důvodů účel zákona, historie jeho vzniku, systematická souvislost nebo některý z principů, jež mají svůj základ v ústavně konformním právním řádu jako významovém celku, přičemž je však nutno se vyvarovat libovůle a rozhodnutí soudu se musí zakládat na racionální argumentaci (srov. nálezy pléna Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 21/96](#)). V tomto smyslu představuje jazykový výklad pouhé prvotní přiblížení se právní normě, jejímž nositelem je právní předpis. Proto odpověď na otázku, zda je text zákona skutečně přesným vyjádřením právní normy, či zda je zapotřebí jej vykládat restriktivně nebo naopak extenzivně, nebo zda má být právní norma zpřesněna, mají dát další interpretační metody (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 12. 1997, sp. zn. [Pl. ÚS 33/97](#), ze dne 1. 2. 2013, sp. zn. [IV. ÚS 2427/12](#) a ze dne 24. 4. 2019, sp. zn. [I. ÚS 1587/17](#)).

32. V případě tzv. otevřené nepravé (teleologické) mezery v právu přichází v úvahu též soudcovské dotváření práva prostřednictvím analogického použití právní normy (ve smyslu § 10 odst. 1 zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku). O takovou mezeru se jedná v případě, kdy argumenty teleologického výkladu, které jsou relevantní při interpretaci příslušného ustanovení, platí i pro skutkové stavy, které nelze podřadit pod nejširší jazykový význam tohoto ustanovení. Stav, kdy pro jeden případ, znaky jehož skutkové podstaty jsou popsány v hypotéze právní normy, vyplývá z jejího jazykového výkladu určitý následek stanovený v dispozici, pro jiný případ však nikoliv, ačkoliv se teleologie tohoto ustanovení (vzhledem k hodnotám a principům, na nichž je založen právní řád) vztahuje stejně na oba případy, se neslučuje s principem hodnotové bezrozpornosti právního řádu a opodstatňuje závěr o neúplnosti zákona, kterou je možno a nutno dotvořit prostřednictvím judikatury. Vedle tzv. nepravé (otevřené) mezery v zákoně je dalším předpokladem pro užití analogie podobnost s jiným - právem výslovně upraveným – případem [srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2013, sp. zn. [32 Cdo 2309/2011](#), ze dne 24. 6. 2014, sp. zn. [32 Cdo 1519/2012](#), a ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. [32 Cdo 2422/2015](#), popř. nálezy Ústavního soudu ze dne 25. 6. 2002, sp. zn. [Pl. ÚS 36/01](#), ze dne 8. 2. 2006, sp. zn. [IV. ÚS 611/05](#), ze dne 21. 3. 2006, sp. zn. [I. ÚS 717/05](#), a ze dne 6. 3. 2007, sp. zn. [Pl. ÚS 3/06](#); v právní doktríně např. MELZER, F. Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 228, nebo PULKRÁBEK, Z. K problému otevřenosti (psaného) práva a možnostem jeho dotváření. Právník, 2000, č. 11, s. 1034].

33. Z tohoto hlediska je třeba především zohlednit, že zákonná licence pro karikaturu a parodii byla do českého právního řádu vtělena novelou autorského zákona č. 102/2017 Sb. s účinností od 20. 4. 2017, jako implementace čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. 5. 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti.

34. Uvedená směrnice stanoví (mimo jiné) taxativní výčet výjimek a omezení práva na rozmnožování a práva na sdělování veřejnosti, které mohou členské státy ve svém

zákonodárství zavést (srov. odst. 32 jejího odůvodnění), a to jak pro právo autorské, tak práva s autorským právem související (srov. čl. 2 a 3 této směrnice). V případě těchto výjimek a omezení stanovených v čl. 5 odst. 3 této směrnice přitom není členským států uložena povinnost k jejich zavedení, jedná se pouze o fakultativní možnost (srov. např. rozsudek Soudního dvora ze dne 1. 12. 2011, ve věci Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a dalším, [C-145/10](#)).

35. Samotné znění uvedené směrnice přitom ani z terminologického hlediska neomezuje použití předmětné výjimky podle čl. 5 odst. 3 písm. k) pouze pro autorské právo (právo autorů k jejich dílům), nýbrž počítá s jejím uplatněním i pro práva s autorským právem související vymezená v čl. 3. Je tomu tak proto, že zatímco ustanovení čl. 5 odst. 3 této směrnice v případě některých výjimek či omezení používá přímo pojem „užití děl“, „užití díla“, naopak u výjimky podle čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice termín „dílo“ nepoužívá, nýbrž hovoří pouze o „omezení práv k užití pro účely parodie, karikatury nebo pastiše“.

36. Tuzemský zákonodárce využil možnosti stanovené uvedenou směrnicí ve vztahu ke všem výjimkám a omezením podle čl. 5 uvedené směrnice, avšak do 20. 4. 2017 nikoli pro účely karikatury, parodie nebo pastiše ve smyslu čl. 5 odst. 3 písm. k) této směrnice. Absence takové zákonné licence v autorském zákoně přitom byla v právní teorii dlouhodobě kritizována (za všechny srov. např. ŠALOMOUN, M. Právní aspekty humoru. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 96, TELEČ, I. Politická svoboda a právo duševního vlastnictví: střet hodnot. Právník, 2013, č. 3, str. 218, PRCHAL, P. Limity autorskoprávní ochrany. Praha: Leges, 2016, str. 206).

37. V této souvislosti rovněž nelze přehlédnout okolnosti implementace zákonné licence pro karikaturu a parodii v rámci legislativního procesu novelizace autorského zákona zákonem č. 102/2017 Sb. Z veřejně dostupných zdrojů (přístupných na <https://odok.cz/portal/veklep/material/RACK9XLHA7VC>) je patrné, že původní návrh zákona zpracovaný v gesci Ministerstva kultury (ze dne 23. 6. 2015, č. j. OVA 1063/15) odeslaný do připomínkového řízení se zavedením této zákonné licence nepočítal. Stalo se tak až později, a to zjevně pod vlivem připomínek Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (ze dne 15. 7. 2015, č. j. MSMT- 22525/2015-2) a Ministerstva zemědělství (ze dne 21. 7. 2015, č. j. 35402/2015-MZE-12153), a to s odůvodněním těchto ministerstev, že „se navrhuje využít možnosti dané právem EU a uzákonit zákonnou bezplatnou licenci pro parodie atd. z důvodu jejího používání zejména při výkonu svobody projevu a při tvůrčích návaznostech“, resp. že „vzhledem k možnostem daným unijním právem je vhodné doplnit do předkládaného materiálu výše navrženou úpravu. Nezbytnost této úpravy je dána rovněž skutečností, že vztah základních práv autorů a jiných osob není v Listině základních práv a svobod konkrétně upraven. Zároveň lze upozornit na slovenskou úpravu – „vládní návrh autorského zákona (tlač 1496)“, který tuto problematiku řeší obdobně. Ani jedna z uvedených připomínek přitom odkaz na obdobné použití této úpravy pro práva s autorským právem související neobsahovala.

38. Ministerstvo kultury posléze jako předkladatel návrhu uvedené připomínky akceptovalo a došlo k jejich zapracování vložení ustanovení § 38g (tj. v rámci Části první, Hlavy I autorského zákona) do návrhu předloženého dne 26. 8. 2015 k projednání vládě (srov. přílohu Vyhodnocení připomínkového řízení ze dne k návrhu ze dne 26. 8. 2015, č. j. MK – S 9317/2015). V této podobě byla nakonec úprava zákonné licence pro karikaturu a parodii

vládou schválena a vládní návrh byl posléze přijat v zákoně č. 102/2017 Sb., aniž by v průběhu dalšího legislativního procesu byla otázka vtělení příslušných odkazovacích ustanovení pro použití tohoto ustanovení i pro práva s autorským právem související (§ 74, § 78, § 82 a § 86 autorského zákona) blíže projednávána.

39. Důvodová zpráva k této novele (sněmovní tisk č. 724/0, 7. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu, 2013-2017) přitom uvádí, že „Navrhuje se využít možnosti dané unijním právem, konkrétně čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice 2001/29/ES, zavést zákonnou licenci pro užití autorských děl a jiných předmětů ochrany, u nichž to připadá v úvahu, pro účely karikatury a parodie. (...) Jde o jedinou dosud v autorském zákoně absentující fakultativní výjimku, která je v různých modifikacích obsažena v úpravách řady členských států EU a jejíž zavedení doporučuje ve svém nedávném usnesení k provádění citované směrnice Evropský parlament. (...) Jejím zavedením zůstává nedotčena možnost bránit se proti zásahům do příslušných práv prostřednictvím ochrany proti nekalé soutěži, ochrany osobnosti apod.“

40. Vzhledem k tomu, že ze shora uvedeného plyne, že jedním ze zásadních legislativních inspiračních zdrojů přijaté novely autorského zákona byla právní úprava slovenská, je namístě rovněž zohlednit, že podle tamního zákona č. 185/2015 Z. z., autorského zákona, se zákonná licence pro „karikaturu, paródii, pastiš“ (§ 38) uplatňovala již od původního znění i pro práva s autorským právem související (§ 103, § 113, § 121, § 127).

41. Pro účely výkladu použité právní úpravy nelze rovněž přehlédnout, že dne 5. 1. 2023 vstoupila v účinnost další novela autorského zákona (zák. č. 429/2022 Sb.), která mimo jiné vtělila do ustanovení § 74, § 78, § 82 a § 86 příslušné odkazovací normy, čímž postavila najisto, že zákonná licence pro karikaturu a parodii (a nově též pro pastiš) podle § 38g autorského zákona se použije rovněž pro práva s autorským právem související. Důvodová zpráva (sněmovní tisk č. 31/0, 9. volební období Poslanecké sněmovny Parlamentu, od roku 2021) v tomto směru k důvodům novelizace ničeho neuvádí. Z okolností přijetí zákona je pouze patrné, že se tak stalo v souvislosti s provedením směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/790 ze dne 17. 4. 2019 o autorském právu a právech s ním souvisejících na jednotném digitálním trhu a o změně směrnic 96/9/ES a 2001/29/ES, jež toto původně fakultativní omezení autorského práva zavádí v částečném rozsahu pro členské státy jako obligatorní (srov. čl. 17 odst. 7 této směrnice).

42. K účelu a smyslu předmětné zákonné licence lze uvést, že její zákonné zavedení v autorském zákoně představuje způsob řešení střetu dvou ústavních práv, a to střetu základního práva na ochranu majetku ve smyslu čl. 11 Listiny základních práv a svobod či kulturního práva na ochranu tvůrčího duševního vlastnictví ve smyslu čl. 34 odst. 1 Listiny základních práv a svobod na straně jedné a politického práva na svobodu projevu a informace ve smyslu čl. 17 Listiny základních práv a svobod. Proto v případě této zákonné licence nabývá na významu především obsah sdělení užitých předmětů ochrany a s tím související svoboda projevu, neboť vyjádření názoru je zpravidla primárním účelem karikatury a parodie (srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. [I. ÚS 3169/19](#)).

43. Jak uvedeno již shora, řešení střetu těchto ústavních práv v nejširší možné podobě omezení autorského práva a práv souvisejících vyplývá z jednotného režimu práva unijního, jak je stanoven v čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice 2001/29/ES. Účelem této harmonizace je (srov. odst. 3 odůvodnění směrnice 2001/29/ES) usnadnit uplatňování čtyř svobod vnitřního

trhu v souladu se základními zásadami právních předpisů, a to zejména ochrany vlastnictví, včetně duševního vlastnictví (srov. čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv Evropské unie, jež má na základě čl. 6 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii, ve znění Lisabonské smlouvy ze dne 13. 12. 2007 pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, vyhlášené pod č. 111/2009 Sb. m. s., stejnou silou jako zakládací smlouvy), a svobody projevu a informací (srov. čl. 11 Listiny základních práv Evropské unie). Je přitom nesporné, že parodie představuje prostředek vhodný k vyjádření názoru (srov. rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 9. 2014, Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Heleně Vandersteen a dalším, [C-201/13](#)).

44. Rovněž Evropský soud pro lidská práva při posuzování zásahu do základního práva na svobodu slova (srov. čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, vyhlášené pod č. 209/1992 Sb.) dospěl k závěru, že parodii je třeba přiznat obzvláště široký prostor pro uplatnění v kontextu svobody projevu. Jedná se o formu uměleckého vyjádření a společenského komentáře a díky svým neodmyslitelným rysům přehánění a zkreslování skutečnosti má přirozeně za cíl provokovat a agitovat (srov. např. rozsudky ze dne 25. 1. 2007, ve věci č. [68354/01](#), Vereinigung Bildender Künstler proti Rakousku, a ze dne 22. 3. 2016, ve věci č. [70434/12](#), Sousa Goucha proti Portugalsku).

č. 47

45. Byť z výše uvedeného vymezení smyslu a účelu parodie jako zákonného důvodu pro omezení práv podle autorského zákona plyne, že pojmové znaky parodie je třeba vztahovat především k samotnému obsahu, který je prostřednictvím parodovaného díla vyjádřen, přesto by při nepoužití této zákonné licence pro předměty práv s autorským právem souvisejících došlo vzhledem k obvyklému společnému hospodářskému uplatnění těchto (nehmotných) chráněných předmětů (jejich hospodářské souvislosti), popř. vzhledem k jejich povahové (mimoprávní) tvůrčí spjatosti (jak je tomu právě v případě audiovizuálních děl a zvukově obrazových záznamů) v konečném důsledku k vyřazení podstatného okruhu děl z režimu bezúplatného užití na základě autorským zákonem připuštěného důvodu, neboť možnost užití těchto předmětů pro účely dané zákonné licence by byla ve skutečnosti podmíněna udělením svolení ostatních majitelů práv podle autorského zákona k dalším (nehmotným) předmětům ochrany, k jejichž společnému užití v takové případě obvykle (popř. nevyhnutelně) dochází.

46. Jinak řečeno, z možnosti parodování v režimu bezesmluvního užití podle autorského zákona by byla reálně vyloučena všechna díla v provedení výkonnými umělci nebo díla zachycená na zvukový nebo zvukově obrazový záznam (popř. vysílaná rozhlasovým nebo televizním vysíláním), tedy včetně veškerých děl audiovizuálních. Při zohlednění výkladového principu objektivního teleologického výkladu a interpretačního argumentu předpokladu racionálního zákonodárce (k tomu srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. [31 Cdo 2459/2012](#), uveřejněný pod číslem 57/2016 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, nebo též nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 10. 2006, sp. zn. [I. ÚS 69/06](#), a ze dne 15. 11. 2010, sp. zn. [I. ÚS 517/10](#)) lze těžko ve vztahu k takovému důsledku shledávat záměr zákonodárce (srov. obdobně v právní teorii např. MYŠKA, M.: § 38g. In POLČÁK, R., a kol.: Autorský zákon. Praktický komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2020, s. 394).

47. V tomto směru je třeba rovněž zohlednit, že parodovatelná nejsou pouze autorská díla, nýbrž za účelem dosažení parodického účinku lze užit i výkon výkonného umělce, stejně jako

zvukový nebo zvukově obrazový záznam. Zejména pak s ohledem na rozmach služeb informační společnosti a platforem určených k uživatelskému sdílení informací a vlastní tvorby (user-generated content) by opačný závěr činil z předmětné zákonné licence málo užitečný institut, neschopný v současnosti plnit v podstatném rozsahu svůj sledovaný účel.

48. Jinak řečeno, u podstatného okruhu parodovaných děl by tak existovala širší či užší skupina osob, která by mohla v souvislosti s užitím parodovaného díla uplatnit svá práva podle autorského zákona, ačkoli samotný autor by byl v uplatnění svých práv zákonem omezen. V konečném důsledku by tak právům souvisejícím s právem autorským byla takto poskytnuta vyšší ochrana, než jaká by byla poskytnuta samotnému právu autorskému.

49. Ostatně i Soudní dvůr v tomto směru uvádí, že v případě, že členský stát zavedl zákonnou licenci pro účely parodie, musí výklad tohoto pojmu v každém případě umožnit zachování užitečného účinku takto stanovené výjimky a být v souladu s jejím účelem (srov. již shora citovaný rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 9. 2014, Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Heleně Vandersteen a dalším, [C-201/13](#)).

50. Rovněž shora uvedený průběh legislativního procesu při zavádění předmětné zákonné licence značí, že novelizace ustanovení § 38g autorského zákona a příslušných odkazovacích ustanovení s účinností od 5. 1. 2023 neměla ve vztahu k právům s autorským právem souvisejícím za cíl zavést (zcela) novou normativní úpravu této zákonné licence oproti jejímu původnímu znění účinnému od 20. 4. 2017, nýbrž šlo o nápravu zákonodárcem nezamýšlené mezery v původní úpravě rozsahu použití této zákonné licence.

51. Byť tedy předměty práv s autorským právem souvisejících nelze podřadit pod nejširší jazykový význam pojmu dílo podle § 38g autorského zákona, přesto i přes absenci příslušných odkazovacích ustanovení vede teleologie zavedení této zákonné licence k závěru o jejím použití obdobně i pro práva s autorským právem související, neboť opačný závěr by se neslučoval s principem hodnotové bezrozpornosti právního řádu, čímž je opodstatněn závěr o neúplnosti zákona, který je možno a nutno překlenout prostřednictvím judikatury.

52. Je třeba rovněž podotknout, že takovéto výkladové překlenutí vzniklé otevřené mezery v právu není v kolizi se zákazem rozšiřování výjimek a omezení autorského práva nad rámec čl. 5 odst. 2 a 3 směrnice 2001/29/ES ani nepředstavuje jejich uplatnění mimo zvláštní případy stanovené v zákoně ve smyslu § 29 odst. 1 autorského zákona. Nejedná se totiž o zavedení nové výjimky či omezení, nýbrž pouze o vyložení smyslu a účelu výjimky do právního řádu již zavedené.

53. Vzhledem ke shora uvedenému proto dovolací soud dospěl k závěru, že právní úprava zákonné licence pro karikaturu a parodii podle autorského zákona obsahovala ve znění účinném od 20. 4. 2017 do 4. 1. 2023 tzv. otevřenou nepravou (teleologickou) mezeru. Tato mezera spočívala v tom, že ačkoli dle výslovného znění § 38g autorského zákona ve spojení s příslušnými odkazovacími ustanoveními (§ 74, § 78, § 82 a § 86) by se zákonná licence pro karikaturu a parodii měla použít pouze pro autorské právo (právo autorů k jejich dílům), tak argumenty shora uvedených relevantních výkladových hledisek platí i pro obdobné použití této zákonné licence pro práva s autorským právem související.

K užití audiovizuálního díla pro účely parodie

54. Jak uvedeno shora, zákonná licence k užití díla pro účely karikatury a parodie podle § 38g autorského zákona byla zavedena s účinností od 20. 4. 2017 pod vlivem úpravy stanovené v unijním právu podle čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice 2001/29/ES.

55. Parodie přitom není pojmem, který by byl v tuzemském autorském právu zákonem definován. K tomu Soudní dvůr ve svém rozhodování uvedl, že pojem „parodie“, který se nachází v ustanovení, jež je součástí směrnice a jež neobsahuje žádný odkaz na vnitrostátní právní řády, musí být považován za autonomní pojem unijního práva a vykládán na území Unie jednotně, na čemž nic nemění ani fakultativní povaha výjimky uvedené v čl. 5 odst. 3 písm. k) směrnice 2001/29/ES.

56. Soudní dvůr dále dovodil, že znakem parodie je, že evokuje existující dílo, přitom se od něj liší, a zároveň je komická nebo ironická. Naopak nemusí vykazovat původní osobitost jinak než skrze zřetelné odlišnosti od parodovaného původního díla, nemusí být racionálně připsatelná jinému autorovi než samotnému autorovi původního díla, nemusí se týkat samotného původního díla nebo uvádět zdroj parodovaného díla. Při konkrétním posouzení věci však musí být zohledněna přiměřená rovnováha mezi zájmy a právy osob uvedených v čl. 2 a 3 této směrnice na straně jedné a svobodou projevu uživatele chráněného díla, který se dovolává výjimky pro parodii ve smyslu čl. 5 odst. 3 písm. k) této směrnice, na straně druhé, přičemž je třeba přihlížet ke všem okolnostem dané věci (srov. již shora citovaný rozsudek Soudního dvora ze dne 3. 9. 2014, Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Heleně Vandersteen a dalším, [C-201/13](#)).

57. Ze shora uvedeného vymezení autonomního unijního pojmu parodie pro účely zákonné licence podle § 38g autorského zákona proto plyne, že samo o sobě nevylučuje možnost bezesmluvního užití audiovizuálního díla pro tento účel, a to i formou pozměnění tohoto díla vložením několika nových záběrů a jeho následného užití v takto pozměněné podobě, neboť i takové pozměnění a následné užití může plnit svůj shora vymezený parodický účel.

58. Zda takové užití audiovizuálního díla v jeho konkrétní podobě naplňuje přiměřenou rovnováhu mezi zájmy autora na straně jedné a svobodou projevu uživatele chráněného díla na straně druhé, je třeba vždy posoudit individuálně podle konkrétních okolností dané věci.

Posouzení v poměrech projednávané věci

59. Vzhledem k výše uvedeným závěrům dovolacího soudu o tom, že se zákonná licence pro karikaturu a parodii ve znění účinném do 4. 1. 2023 použije obdobně i pro práva s autorským právem související (jejichž ochranu žalobkyně uplatňuje z titulu výhradní licenční nabyvatelky práv výkonných umělců a majitelky práva výrobce zvukově obrazového záznamu), přičemž užití audiovizuálního díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) pro účely parodie může spočívat v jeho pozměnění vložením několika nových záběrů, postupoval odvolací soud správně, pokud vzhledem ke konkrétním okolnostem projednávané věci individuálně posoudil, zda způsob užití díla žalobkyně ze strany žalovaného naplnil znaky dovoleného užití díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) podle předmětné zákonné licence.

60. Jak uvedeno již shora, žalobkyni lze přisvědčit v tom, že uplatnění zákonné licence pro karikaturu a parodii podle § 38g autorského zákona musí být vzhledem ke konkrétním okolnostem věci v souladu s tzv. tříkrokovým testem podle § 29 odst. 1 autorského zákona. Ostatně Soudním dvorem zdůrazněné zohlednění rovnováhy mezi zájmy autora na straně jedné a svobodou projevu uživatele chráněného díla na straně druhé je v případě předmětné zákonné licence přirozenou součástí posouzení podmínky bezesmluvního užití díla běžným způsobem, jímž nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora, ve smyslu tzv. tříkrokového testu.

61. Přitom sama skutečnost, že žalovaný užil dílo žalobkyně (a dotčené předměty práv s autorským právem souvisejících) v jeho podstatné části, resp. vložil do něj dodatečně některé (obsahově nesourodé) záběry, sama o sobě nepostačuje k závěru, že takové užití je v rozporu s běžným způsobem užití díla pro účely parodie, jímž by byly nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy žalobkyně, neboť vložením těchto záběrů do žalobkyní pořízeného reklamního spotu byla naplněna samotná podstata parodického užití původního díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) prostřednictvím ironického pozměnění (kritického zesměšnění) jeho původního poselství, jak vyplývá též ze shora uvedených výkladových závěrů Soudního dvora.

62. K tomu pak lze doplnit, že ze samotné (mimoprávní) podstaty umělecké tvorby a tvůrčích přístupů k jejímu parodování plyne, že pro právní posouzení bezesmluvního užití díla pro účely předmětné zákonné licence nemůže být významné, zda se karikaturou či parodií skutečně podařilo dosáhnout kýženého humorného apod. účelu, ať již by taková podmínka měla být hodnocena pohledem průměrného spotřebitele, informované (poučené) nebo odborné veřejnosti či jakkoli jinak. Rozhodující je v tomto směru pouze tvůrčí záměr uživatele vyjádřený konkrétním účelovým ztvárněním původního díla (předmětu práv s autorským právem souvisejících), jež musí směřovat k myšlenkovému vymezení se (uměleckému vyjádření názoru) vůči obsahové či formální podstatě původního díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících). Požadavek zřetelné odlišnosti parodie od původního díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) přitom nelze zaměňovat s požadavkem původnosti jako pojmového znaku výtvorů považovaných za autorská díla podle § 2 odst. 2 autorského zákona.

63. Pro posouzení rozporu s obvyklým užitím předmětného díla (předmětů práv s autorským právem souvisejících), jímž by byly nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora (majitelů práv s autorským právem souvisejících), proto rovněž není sama o sobě významná skutečnost, zda v důsledku užití předmětného reklamního spotu žalobkyně došlo k přímému nebo nepřímému hospodářskému prospěchu na straně žalovaného (resp. že by uživatel díla či předmětu práv s autorským právem souvisejících nesměl takového prospěchu nikdy dosáhnout). Taková skutečnost, jak uvedeno shora, jednak není pojmovým znakem bezesmluvního užití díla (předmětu ochrany práv s autorským právem souvisejících) pro účely parodie, zároveň pak konkrétní podoba užití předmětného díla žalobkyně (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) ze strany žalovaného zjevně směřovala právě k vymezení se vůči obsahu díla (a dotčených předmětů práv s autorským právem souvisejících) v podobě reklamního spotu a potažmo vůči konkrétní činnosti žalobkyně, jež měla být takto propagována. A to přípustnou formou zironizování (kritického zesměšnění)

celkového vyznění obsahu tohoto reklamního spotu za účelem vyjádření názoru žalovaného na vliv činnosti žalobkyně na ochranu životního prostředí jako oblasti veřejného zájmu.

64. Proto nelze též pominout, že dle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu a Ústavního soudu požívá debata o věcech veřejných velmi silnou ochranu. Svoboda projevu totiž představuje jeden ze základních pilířů demokratické společnosti, jednu ze základních podmínek jejího pokroku a rozvoje každého jednotlivce, přičemž se vztahuje nejen na informace a myšlenky, které jsou přijímané příznivě či jsou považovány za neškodné či bezvýznamné, ale i na ty, které jsou nepříjemné, zraňují, šokují nebo znepokojují (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2019, sp. zn. [23 Cdo 3372/2018](#), popř. nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. [IV. ÚS 1511/13](#), a ze dne 3. 2. 2015, sp. zn. [II. ÚS 2051/14](#)).

65. Věcí veřejnou je (kromě veškeré agendy státních institucí a činnosti osob působících ve veřejném životě) v zásadě vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob, mohou být veřejně posuzovány (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2011, sp. zn. [30 Cdo 2563/2009](#), popř. nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. [I. ÚS 453/03](#)). Tzv. osobou veřejného zájmu je proto v zásadě každý, kdo hraje roli ve veřejném životě, včetně osob veřejného zájmu na základě svého chování, např. pokud taková osoba na sebe nejprve upozorní nějakým kontroverzním činem a posléze se k dané věci vyjadřuje do médií (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3770/2011](#), uveřejněný pod číslem 31/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

66. Osoby dotčené debatou o věcech veřejných (tzv. osoby veřejného zájmu) proto požívají ve vztahu ke kritice jejich činnosti zásadně nižší ochrany než osoby soukromé sféry (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. [30 Cdo 3770/2011](#), uveřejněný pod číslem 31/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2016, sp. zn. [30 Cdo 464/2016](#)).

67. Proto pokud žalovaný prostřednictvím parodování předmětného reklamního spotu žalobkyně naplnil účel své činnosti týkající se věci veřejného zájmu, nemůže být bez dalšího významné, zda je v této své činnosti úspěšný a zda mu v důsledku toho i mohl v určité formě vzniknout přímý nebo nepřímý hospodářský prospěch, a naopak žalobkyni určitá újma.

68. Namítá-li žalobkyně, že způsob pozměnění jí pořízeného díla ze strany žalovaného se ve výsledku dostatečně zřetelně neliší od původního díla, resp. zřetelným způsobem se vůči němu nevymezuje, v důsledku čehož může dojít k záměně obou děl k újmě žalobkyně, na což nemůže mít vliv ani doprovodný komentář žalovaného, pak žalobkyně pomíjí, že odvolací soud se ztotožnil se skutkovým zjištěním soudu prvního stupně, podle kterého žalovaný do reklamního spotu žalobkyně propagujícího ve své původní podobě kvalitu a přínosy činnosti žalobkyně vyvoláním idylické atmosféry ve vztahu k výrobě elektrické energie vložil naopak „hrozivé“ záběry (záběry lidí ležících v řadě s bílými či zelenými obličejí, s růží na hrudi, zakryté bílou plachtou evokující mrtvolu a záběry vytěžených uhelných dolů).

69. Dospěl-li odvolací soud za této situace k závěru, že musí být každému příjemci informace plynoucí z upraveného reklamního spotu jasné, že se jedná o „boj“ ekologické organizace proti velkému producentovi emisí za zdravější životní prostředí, čímž se žalovaný tímto způsobem

vzhledem ke konkrétnímu obsahu a účelu užití původního parodovaného díla žalobkyně od tohoto díla dostatečně zřetelným (nezaměnitelným) způsobem jeho zironizování (kritického zesměšnění) odlišil, lze takový závěr odvolacího soudu považovat za správný.

Posouzení vad řízení

70. Vzhledem k přípustnosti dovolání přezkoumal dovolací soud podle § 242 odst. 3 věty druhé o. s. ř. rovněž, zda řízení nebylo postiženo vadami uvedenými v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., jakož i jinými vadami řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a shledal, že řízení před soudy obou stupňů takovými vadami netrpí.

71. A to ani žalobkyní namítanou vadou řízení spočívající v tvrzené nepřezkoumatelnosti napadeného rozsudku odvolacího soudu pro nedostatek důvodů. Otázka, za jakých okolností je možno považovat rozhodnutí odvolacího soudu za nepřezkoumatelné, byla v rozhodování dovolacího soudu již vyřešena a rozhodovací praxe dovolacího soudu se ustálila v závěru, že měřítkem toho, zda lze v dovolacím řízení považovat rozhodnutí odvolacího za přezkoumatelné, je především zájem účastníků řízení na tom, aby mohli náležitě využít dovolání jako opravného prostředku proti tomuto rozhodnutí. I když rozhodnutí odvolacího soudu nevyhovuje všem požadavkům na jeho odůvodnění, není zpravidla nepřezkoumatelné, jestliže případné nedostatky odůvodnění nejsou podle obsahu dovolání na újmu práv účastníků řízení. Rozhodnutí odvolacího soudu je nepřezkoumatelné pro nesrozumitelnost nebo nedostatek důvodů tehdy, když vůči němu nemůže účastník, který s rozhodnutím nesouhlasí, náležitě formulovat důvody dovolání, a ani soud rozhodující o tomto opravném prostředku nemá náležité podmínky pro zaujetí názoru na věc. Nelze pokládat za nepřezkoumatelné takové rozhodnutí, u něhož je všem účastníkům nepochybné, jak a proč bylo rozhodnuto (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2543/2011](#), uveřejněný pod číslem 100/2013 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. [22 Cdo 3814/2015](#)).

72. Kromě toho Ústavní soud opakovaně vysvětlil, že není porušením práva na spravedlivý proces, jestliže soudy nebudují vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jejich závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. [III. ÚS 989/08](#), a usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. [III. ÚS 3122/09](#)).

73. Z obsahu dovolacích důvodů formulovaných žalobkyní vyplývá, že jí bylo zřejmé, na základě jakých důvodů založených na ochraně práv podle autorského zákona dospěl odvolací soud za dané situace k závěru o naplnění podmínek zákonné licence pro karikaturu a parodii podle § 38g autorského zákona ve vztahu k žalobkyní uplatněné ochraně jejich subjektivních práv podle autorského zákona, a tudíž napadené rozhodnutí vadou spočívající v jeho nepřezkoumatelnosti netrpí.

74. Dovolací soud proto s ohledem na výše uvedené důvody dospěl k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je (při řešení právních otázek, pro které je dovolání žalobkyně přípustné) správné, proto dovolání žalobkyně podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

č. 48

Dochází-li mezi dědici k neshodám ohledně správy pozůstalosti, může soud rozhodnout o tom (§ 156 z. ř. s.), že správu pozůstalosti má vykonávat pouze jeden z dědiců, zejména za situace, kdy tomuto dědici svědčí právní důvod k dědění, o němž nejsou pochybnosti, dědictví neodmítl a je schopen a ochoten spravovat pozůstalost.

*Správce pozůstalosti (o. z.), Dědic zákonný, Prostá správa cizího majetku (o. z.)
[Správa cizího majetku (o. z.)]*

§ 1677 odst. 1 a 2 o. z., § 156 zákona č. 292/2013 Sb., § 157 zákona č. 292/2013 Sb.

č. 48

*Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2023, sp. zn. [24 Cdo 111/2023](#),
ECLI:CZ:NS:2023:24.CDO.111.2023.1*

*Nejvyšší soud zamítl dovolání M. V. proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. 8. 2019,
sp. zn. 29 Co 231/2019.*

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 8 usnesením ze dne 7. 3. 2019, č. j. 20 D 666/2018-169, ustanovil pozůstalou dceru M. V. správkyň celou pozůstalost s tím, že je povinna při výkonu této funkce jednat s péčí řádného hospodáře. Uvedl, že „v řízení o pozůstalosti byl zjištěn spor o dědické právo a je zde předpoklad, že toto řízení bude trvat delší dobu“, a že „zůstavitelka byla osobou samostatně výdělečně činnou, která pronajímala nemovitosti, a proto je vhodné, aby byl ustanoven správce pozůstalosti, který bude činit úkony nezbytné pro zachování a fungování této činnosti a též povinnosti vyplývající z daňového řádu“. Dospěl k závěru, že „jako nejvhodnější osobou se soudu jeví pozůstalá dcera M. V., která je dle předložené závěti ustanovena dědičkou nemovitostí zůstavitelky, bez ohledu na to, že ohledně platnosti této závěti je zjištěn spor o dědické právo“.

2. K odvolání M. V. Městský soud v Praze usnesením ze dne 12. 8. 2019, č. j. 29 Co 231/2019-208, změnil usnesení soudu prvního stupně jen tak, že pozůstalá dcera M. V. je oprávněna ke správě celé pozůstalosti; jinak usnesení soudu prvního stupně potvrdil. Vycházel z toho, že „je nepochybné, že charakter majetku zůstavitelky, který má být předmětem správy, jakož i současný stav pozůstalostního řízení, vyžadují, aby tuto správu pozůstalosti vykonávala osoba, jejíž oprávnění bude odvozeno od rozhodnutí soudu“, že „důvodem pro takový postup je okolnost, která nastala v tomto pozůstalostním řízení, kdy zůstavitelka nepovolala správce pozůstalosti a ke správě nebyl povolán ani vykonavatel závěti“, že „v dané věci je namístě postupovat podle § 156 z. ř. s., který stanoví, že vznikne-li pochybnost o tom, zda má pozůstalost spravovat správce pozůstalosti povoláný zůstavitelem nebo vykonavatel závěti, nebo dědic, nebo některý z více dědiců, anebo všichni dědicové, soud i bez návrhu usnesením rozhodne, kdo z nich je oprávněn ke správě pozůstalosti“,

že „zmíněné ustanovení totiž upřednostňuje, aby pozůstalost spravovali především dědici, popř. některý z nich, což lze dovodit i ze znění ustanovení § 157 odst. 1 písm. a) z. ř. s., podle něhož jednou z podmínek ustanovení správce pozůstalosti je to, že dědici nejsou schopni řádně spravovat pozůstalost“, že „teprve při zjištění, že dědici nejsou schopni pozůstalost řádně spravovat (a současně zůstavitel nepovolal správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti), lze postupovat dle § 157 odst. 1 z. ř. s. a jmenovat správce pozůstalosti“ a že „úvaha o tom, že správu pozůstalosti by event. měly ve smyslu § 1586 z. ř. s. vykonávat obě pozůstalé dcery společně, v tomto případě není namístě“. K tomu uvedl, že „z průběhu řízení je zřejmé, že zůstavitelka zanechala závěť, podle níž dědičkou veškerého svého majetku ustanovila pozůstalou dceru M. V., a byla též předložena listina, podle níž zůstavitelka vydělila dceru M. V.“, že „pokud soud I. stupně neshledal žádné formální nedostatky těchto pořízení pro případ smrti a o určení dědičského práva pozůstalé dcery M. V. nebylo dosud ve sporném řízení rozhodnuto, svědčí dědičné právo M. V., naproti tomu dědičné právo M. V. je prozatím sporné“, že „za daného stavu řízení je tedy pozůstalá dcera M. V. jedinou, které prokazatelně svědčí dědičné právo, ať už ze závěti či ze zákona, a z tohoto titulu je pouze ona ve smyslu § 156 z. ř. s. a § 1677 o. z. oprávněna ke správě pozůstalosti“, že „i kdyby totiž závěť zůstavitelky byla shledána neplatnou a nedošlo by ani k vydělení pozůstalé dcery M. V., nastalo by dědění ze zákona a v takovém případě by pozůstalá dcera M. V. byla zákonným dědicem v první třídě dědiců podle § 1635 odst. 1 o. z.“, a že „lze proto mít za to, že její dědičné právo k dané věci je jasně prokázáno“. Odvolací soud dodal, že „napadené rozhodnutí bylo formulačně změněno jen s ohledem na skutečnost, že při posouzení toho, zda jmenovaná má vykonávat správu pozůstalosti, je třeba postupovat podle § 156 z. ř. s., podle něhož soud rozhoduje o tom, kdo z dědiců je oprávněn ke správě pozůstalosti, tj. nedochází k ustanovení či jmenování správce pozůstalosti“.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti usnesení odvolacího soudu podala M. V. (dále též jen „dovolatelka“) dovolání, jehož přípustnost dovozuje z toho, že „v napadeném usnesení je řešena otázka hmotného i procesního práva, která dosud nebyla dovolacím soudem řešena“. Důvodem dovolání je, že „napadená rozhodnutí spočívají na nesprávném právním posouzení věci“. Podle jejího názoru je zřejmé, že jmenovaná správkyň „jednoznačně prosazuje vlastní zájmy oproti oprávněným zájmům ostatních dědiců a není kvalifikována pro výkon správy rozsáhlého dědictví“. Uvedla, že „mezi správkyň a dovolatelkou probíhá několik soudních sporů, které se týkají jejich podílového spoluvlastnictví“, a že „dovolatelka rovněž napadla samostatnou žalobou závěť zůstavitelky a listiny o vydělení“. Je přesvědčena, že „za situace, kdy je zřejmé, že vztahy mezi dědici jsou více než napjaté a jeden z nich se již před smrtí zůstavitelky pokoušel dosáhnout převodu významného majetku zůstavitelky na vlastní osobu, jsou dány vážné důvody pro opatření soudu dle ust. § 1677 odst. 2 o. z. a jmenování nezávislého správce, jak po celou dobu navrhuje“. Dovolatelka „žádala a žádá, aby soud jmenoval nezávislého správce pozůstalosti, neboť jsou pro to vážné důvody, jak podle ust. § 1677 odst. 2 o. z., tak podle ust. § 157 odst. 1 písm. c) z. ř. s.“, když „střet zájmů obou dědiček je zřejmý i v tomto stadiu řízení a ani jedna z nich proto není způsobilá pozůstalost spravovat a je nutno ustanovit správce nestranného“. Navrhla, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

4. M. V. ve vyjádření k dovolání vyslovila nesouhlas s tvrzeními své sestry M. V.

III.

Přípustnost dovolání

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a občanského soudního řádu, dále jen „o. s. ř.“) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastnicí řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

6. Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

7. Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

8. V posuzované věci bylo z hlediska skutkového stavu – mimo jiné – zjištěno (správnost skutkových zjištění soudů přezkumu dovolacího soudu nepodléhá, jak vyplývá z ust. § 241a odst. 1 a § 242 odst. 3 věty první o. s. ř.), že H. V., zemřelá dne 14. 6. 2018 (dále též jen „zůstavitelka“), byla vdaná za L. V. a měla dvě dcery M. V. a M. V. (potenciální dědičky ze zákona v první třídě dědiců). Zůstavitelka zanechala holografní závěť ze dne 23. 11. 2014 (pořízenou navíc v přítomnosti tří svědků), kterou ustanovila dědičkou „svých nemovitostí a pozemků“ dceru M. V. (případně vnučku A.) s tím, že si nepřeje, aby cokoli z jejího „zůstávajícího“ majetku dostala mladší dcera M. V. Svou dceru M. V. žádala, aby tuto závěť respektovala a z dědictví nic nepožadovala. Závěť je datována a opatřena podpisem zůstavitelky, který je následován textem „vlastnoručně, v plném vědomí“. Vlastnoručním dodatkem k závěti ze dne 23. 3. 2017 zůstavitelka zdůraznila, že „si opravdu nepřeje, aby cokoli z jejího majetku dostala M. V.“, s tím, že „se o ně nestará, nekomunikuje s nimi, dostala majetek a peníze a nic ze svého slibu, který dala, nedodržela“. Vlastnoručním doplněním poslední vůle ze dne 11. 4. 2017 zůstavitelka prohlásila, že „s plným vědomím vyděňuje svou dceru M. V. ze svého všeho majetku, protože o ně jako o rodiče nejvíce zájem, ani jim v ničem nepomáhá, jen je psychicky týrá, nereaguje na kontakty a vše ignoruje. Pozůstalý manžel L. V. v zastoupení M. V. dědictví odmítl, pozůstalé dcery dědictví neodmítly. Z protokolu sepsaného před soudním komisařem dne 7. 3. 2019 vyplynulo, že přítomné pozůstalé dcery prohlásily, že mezi nimi nadále trvá spor o dědické právo (M. V. závěť s dodatkem i prohlášení o vydědění neuznala za pravé a platné, když je podle ní zůstavitelka učinila v omylu a pod nátlakem), že M. V. prohlásila, že žádá, aby byla ustanovena správcem celé pozůstalosti, a naopak pozůstalá dcera M. V. prohlásila, že s tím nesouhlasí. Soudní komisař konstatoval, že vyhoví žádosti pozůstalé dcery M. V. a „ustanoví ji správcem pozůstalosti z důvodu vhodnosti“. Poskytl poučení, že proti tomuto usnesení může pozůstalá dcera M. V. podat odvolání. Usnesením ze dne 20. 3. 2019, č. j. 20 D 666/2018-181, byla M. V. odkázána k podání žaloby proti pozůstalé dceři M. V. na určení, že M. V. je dědičkou po zůstavitelce a M. V. není dědičkou zůstavitelky ze závěti ze dne 23. 11. 2014 s dodatkem ze dne 23. 3. 2017, s odůvodněním, že k podání žaloby se odkazuje potomek, který tvrdí,

že byl vyděděn neprávem. Dědické právo M. V. sejevilo soudu (soudnímu komisaři) se zřetelem k okolnostem případu jako slabší.

9. Dovoláním napadené rozhodnutí záviselo na odvolacím soudem řešené otázce, zda jeden z dědiců, mezi nimiž dochází (mimo jiné) k neshodám o správě pozůstalosti, je oprávněn pozůstalost spravovat a zda má být takový dědic povolán ke správě pozůstalosti rozhodnutím soudu podle ustanovení § 156 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Protože otázka správy pozůstalosti nebyla v dosavadní rozhodovací praxi dovolacího soudu v uvedených souvislostech řešena, dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání je podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

IV.

Důvodnost dovolání

č. 48

10. Po přezkoumání dovoláním napadeného usnesení odvolacího soudu podle ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dospěl Nejvyšší soud k závěru, že dovolání není důvodné.

11. Vzhledem k tomu, že zůstavitelka zemřela dne 14. 6. 2018, řídí se dědické právo po ní zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinným od 1. 1. 2014 (dále jen „o. z.“).

12. Účelem správy pozůstalosti je postarat se o zůstavitelem zanechaný majetek do doby, než je pravomocně skončeno řízení o pozůstalosti, tak, aby byl tento majetek zachován pro dědice, popř. věřitele (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. [24 Cdo 1286/2021](#)).

13. Právní úprava správy pozůstalosti je obsažena především v ustanovení § 1677 a násl. o. z.

14. Povolal-li zůstavitel správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti, spravuje pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví správce pozůstalosti, jinak vykonavatel závěti. Nepovolal-li zůstavitel žádného z nich, spravuje pozůstalost dědic; je-li dědiců více a neujedná-li si nic jiného, spravují pozůstalost všichni dědicové (§ 1677 odst. 1 o. z.). Kdo spravuje pozůstalost, vykonává její prostou správu (§ 1678 odst. 1 o. z.). Kdo vykonává prostou správu cizího majetku, činí vše, co je nutné k jeho zachování (§ 1405 o. z.).

15. Při aplikaci uvedených hmotněprávních ustanovení se nelze obejít bez ustanovení procesních, která jsou součástí úpravy řízení o pozůstalosti v zákoně č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“), obdobně jako tomu je i u dalších institutů dědického práva, pro které je značná provázanost hmotněprávní a procesněprávní úpravy charakteristická. Ostatně i důvodová zpráva k § 156 až § 161 z. ř. s. uvádí, že se v těchto ustanoveních rovněž procesně provádí úprava obsažená v § 1677 až § 1680 o. z.

16. Vznikne-li pochybnost o tom, zda má pozůstalost spravovat správce pozůstalosti povolany zůstavitelem, nebo vykonavatel závěti, nebo dědic, nebo některý z více dědiců anebo všichni dědicové, soud i bez návrhu usnesením rozhodne, kdo z nich je oprávněn ke správě pozůstalosti (§ 156 z. ř. s.).

17. Nepovolal-li zůstavitel správce pozůstalosti, může soud i bez návrhu usnesením jmenovat správce pozůstalosti, jestliže a) vykonavatel závěti nebyl jmenován nebo odmítl spravovat pozůstalost nebo je zřejmě nezpůsobilý spravovat pozůstalost, a jestliže dědici nejsou schopni řádně spravovat pozůstalost, b) je třeba vyhotovit seznam majetku patřícího do pozůstalosti, nebo c) je k tomu jiný vážný důvod (§ 157 odst. 1 z. ř. s.).

18. Z uvedených zákonných ustanovení je především zcela zřejmé, že správa pozůstalosti neznamena jen výkon správy prostřednictvím správce pozůstalosti, ať již povolaného samotným zůstavitelem za jeho života, nebo rozhodnutím soudu během řízení o pozůstalosti, popř. vykonavatelem závěti, ale že pozůstalost mohou spravovat i dědici.

19. Z ustanovení § 157 z. ř. s. pak lze také dovodit, že dědicům správa pozůstalosti náleží ze zákona, provádí ji tedy (v zásadě) bez toho, aby o tom soud rozhodl. A to zejména bezprostředně po smrti zůstavitele, kdy není žádný časový prostor k tomu, aby soud dědice pověřil výkonem správy pozůstalosti, nelze než uzavřít, že pokud dědic nezbytné činnosti ve vztahu k pozůstalosti činí, provádí správu pozůstalosti fakticky (správa je odvozena přímo ze zákona). Pokud je jediným dědicem, platí to tím spíše, neboť nehrozí spory o výkon správy, jako by tomu mohlo být v případě, kdy je dědiců více (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 6. 2022, sp. zn. [24 Cdo 221/2022](#)).

20. V průběhu řízení o pozůstalosti může vzniknout pochybnost (pozn.: nejen účastníků, ale i třetích osob) o tom, kdo má pozůstalost nebo její určitou část spravovat, tedy zda správa pozůstalosti náleží správci pozůstalosti povolanému zůstavitelem, nebo vykonavateli závěti, nebo jednomu dědici, nebo některému z více dědiců, anebo všem dědicům společně, popřípadě který z více dědiců je oprávněn spravovat pozůstalost, nebo kdo má jakou část pozůstalosti spravovat. Povolán řešit takovou pochybnost je na návrh nebo i bez návrhu soud v řízení o pozůstalosti usnesením (§ 156 z. ř. s.), v němž určí, kdo je oprávněn spravovat pozůstalost, popřípadě jakou její část [srov. Fiala, R. Drápal, L. a kol. Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475 – 1720). Komentář. 2. vydání, Praha: C. H. Beck, 2022, str. 475].

21. Jinými slovy, nepanuje-li shoda mezi více dědici o správě pozůstalosti, je třeba ingerence soudu (rozhodnutí o tom, kdo bude správu vykonávat). Dovolací soud se přiklání k závěru, že v takovém případě lze rozhodnout usnesením o oprávnění ke správě pozůstalosti dle § 156 z. ř. s. K obdobnému právnímu názoru přitom dospěla i odborná literatura. Ustanovení § 156 z. ř. s. zřejmě opravňuje soud i k tomu, aby v konkrétním případě rozhodl, dochází-li mezi více dědici k neshodám ohledně správy pozůstalosti, že správu má vykonávat pouze jeden z více dědiců, popřípadě že každý z nich má vykonávat správu pozůstalosti samostatně. V případech, kdy by se ukázalo potřebné, aby pozůstalost spravoval některý z dědiců, může o tom soud rozhodnout podle § 156 z. ř. s., spíše než jmenováním některého z dědiců správcem pozůstalosti podle § 157 z. ř. s. (k tomu srov. Macková, A., Muzikář, L. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 292 a 295).

22. V daném případě odvolací soud vysvětlil, jakými úvahami byl při rozhodování o tom, kdo je oprávněn ke správě pozůstalosti po zůstavitelce, veden, a to zejména, že dědické právo po zůstavitelce prokazatelně svědčí M. V., neboť nebude-li dědičkou ze závěti, stane se jí ze zákona, že právní úprava upřednostňuje, aby pozůstalost spravovali dědici, příp. některý

z nich, a že (s ohledem na charakter spravovaného majetku i na současný stav pozůstalostního řízení) je více než žádoucí rozhodnutí soudu o osobě správce.

23. Pokud se týká dědického titulu M. V., v projednávané věci nejsou pochybnosti o její zákonné posloupnosti v první třídě dědiců; dosud je sice ve sporném řízení řešena nejen platnost listiny o vydědění M. V. zůstavitelkou, ale i platnost holografní závěti pořízené zůstavitelkou ve prospěch M. V., nicméně soud v řízení o pozůstalosti neshledal žádné formální nedostatky obou pořízeních pro případ smrti a – jak je uvedeno již výše – k podání žaloby odkázal M. V., která tvrdí, že byla vyděděna neprávem (§ 1673 odst. 2 o. z.), a jejíž dědické právo se tudíž jeví se zřetelem k okolnostem případu jako slabší. Je totiž vždy nutné přihlídnout i k tomu, že je-li zjišťování dědického práva po zůstaviteli komplikované (a déletrvajícím), je jistě žádoucí, aby soud rozhodl o osobě, jež bude vykonávat správu pozůstalosti, třeba z řad dědiců, kteří prokázali právní důvod k dědění, o němž nejsou pochybnosti (a byli soudním komisařem v řízení o pozůstalosti vyzooměni o dědickém právu postupem podle § 164 z. ř. s., dědictví neodmítli a jsou ochotni a schopni pozůstalost spravovat).

č. 48

24. Zcela neopodstatněné jsou pak dovolací námitky M. V., že „správa pozůstalosti po zůstavitelce je „značně složitá a vyžaduje jak potřebnou kvalifikaci, tak zkušenosti v tomto oboru“, a že „M. V. sice dosáhla vysokoškolského vzdělání ekonomického směru, ale v tomto oboru nikdy nepracovala“. K tomu lze především poznamenat, že správa jedním z dědiců může být vhodná právě v situaci, kdy takový dědic disponuje patřičnými znalostmi a dovednostmi a správu může vykonávat efektivně (např. i tehdy, má-li potomek zůstavitele pouze potřebné zkušenosti, neboť žil se zůstavitelem před jeho smrtí v domě, který je součástí pozůstalosti). Nadto, již soud prvního stupně v projednávané věci upozornil na tu okolnost, že zůstavitelka byla osobou samostatně výdělečně činnou, která pronajímala nemovitosti, a proto se jevila jako nejvhodnější osoba pro správcovství pozůstalosti M. V., která měla „činit úkony nezbytné pro zachování a fungování této činnosti a též povinnosti vyplývající z daňového řádu“. Nelze odhlédnout ani od toho, že taktéž již podle názoru odvolacího soudu neobstály ani odvolací námitky M. V. v tom směru, že M. V. nebude schopna správu pozůstalosti vykonávat, neboť M. V. „neuvádí žádné okolnosti, z nichž dovozuje tyto tvrzené skutečnosti, neuvádí žádné konkrétní výhrady či negativní zkušenosti, které by svědčily v neprospěch pozůstalé dcery M. V., z nichž by se dal takový závěr dovodit“. Pro úplnost budiž dodáno, že neobstojí ani námitka hrozby převodu majetku zůstavitelky na M. V. jako správkyni pozůstalosti, neboť vykonává prostou správu, jejíž rozsah lze překročit jen za podmínek stanovených zákonem (§ 1679 odst. 2 o. z.).

25. Dovolatelka se rovněž mylí, namítá-li v projednávané věci potřebu jiného opatření ve smyslu 1677 odst. 2 o. z., a to již proto, že zákon zde má na mysli „jiné opatření“, než je správa pozůstalosti prováděná správcem pozůstalosti, vykonavatelem závěti nebo dědici, tj. např. závěru pozůstalosti (§ 149 z. ř. s.), zákaz výplaty (§ 150 z. ř. s.) nebo odloučení pozůstalosti či její části (§ 152 z. ř. s.), která však v posuzované věci nejsou nijak relevantní.

26. Důvodný není ani požadavek dovolatelky, „aby soud v posuzované věci jmenoval nezávislého správce pozůstalosti, neboť jsou pro to vážné důvody podle § 157 odst. 1 písm. c) z. ř. s“. Zákon sice blíže nestanoví, co je možno považovat za jiný vážný důvod ve smyslu citovaného ustanovení, půjde však o situace spíše výjimečné (např. aktuální potřeba provést při správě některé úkony, které vyžadují zvláštní znalosti a schopnosti, nebo zajištění

bezpečnosti státu), jež soudu umožní ustanovit správce pozůstalosti i tehdy, pokud by dědicové byli schopni řádně spravovat pozůstalost, jakož i tehdy jsou-li zde osoby uvedené pod písm. a), které správu vykonávají (obdobně srov. Macková, A., Muzikář, L. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář s důvodovou zprávou a judikaturou. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, str. 294; nebo Svoboda, K., Tlášková, Š., Vlášil, D., Levý, J., Hromada, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 311).

27. Z uvedeného vyplývá, že usnesení odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu správné. Protože nebylo zjištěno, že by bylo postiženo vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání M. V. podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

č. 49

Požaduje-li pojištěný z titulu odpovědnosti za škodu, kterou způsobil jinému, podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě po pojistiteli v nalézacím řízení splnění závazku z pojistné smlouvy pro sebe (na svůj účet) [aniž jde o případ uvedený v § 44 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě], je to důvodem pro zamítnutí žaloby. I poté, co insolvenční soud rozhodl o úpadku pojištěného z odpovědnosti za škodu a prohlásil konkurs na jeho majetek, je insolvenční správce pojištěného, který poškozenému neuhradil způsobenou škodu, oprávněn domáhat se v nalézacím řízení po pojistiteli pouze toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému; právo požadovat úhradu pojistného plnění do majetkové podstaty mu nenáleží.

č. 49

Součástí poučovací povinnosti obecných soudů není poučení o tom, že žalobce může žalobu změnit (§ 95 o. s. ř.) a domáhat se jiného nároku.

Insolvenční řízení (účinky, zahájení), Náhrada škody, Pojištění odpovědnosti za škodu, § 205 odst. 1 IZ, § 229 IZ, § 246 odst. 1 IZ, § 249 odst. 1 IZ, § 43 a § 44 zákona č. 37/2004 Sb. ve znění do 31. 12. 2013, § 5 o. s. ř.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2023, sp. zn. [29 Cdo 2304/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.CDO.2304.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 9. 2. 2022, sp. zn. 21 Co 411/2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobou podanou 23. 12. 2016 se žalobce (V. CZ, v. o. s., jako insolvenční správce dlužníka G., s. r. o.) domáhal po žalovaném (České podnikatelské pojišťovně, a. s., Vienna Insurance Group) zaplacení částky 11.500.671 Kč s příslušenstvím představovaným zákonným úrokem z prodlení z této částky za dobu od 2. 2. 2016 do zaplacení. Žalobu odůvodnil tím, že jde o pojistné plnění, na jehož vyplacení vznikl dlužníku (jako pojištěnému) nárok vůči žalovanému (jako pojistiteli) na základě pojistné smlouvy o pojištění odpovědnosti za škodu ze dne 23. 3. 2011 ve znění dodatku č. 3 ze dne 19. 3. 2013 a všeobecných pojistných podmínek (dále též jen „pojistná smlouva“). Tvzenou škodu představovala částka 11.500.671 Kč, o kterou poskytovatel dotace [Státní fond životního prostředí České republiky (dále jen „Fond“)] snížil dotaci Svazku vodovodů a kanalizací I. (dále též jen „Svazek“) pro pochybení dlužníka v průběhu veřejné zakázky „SV I.-R., zajištění kvality pitné vody – zhotovitel stavby“ (dále jen „veřejná zakázka“). Přípravu a průběh veřejné zakázky měl dlužník zajistit na základě mandátní smlouvy ze dne 31. 8. 2010, kterou uzavřel se Svazkem (dále jen „mandátní smlouva“).

2. Po částečném zpětvzetí žaloby ze dne 20. 6. 2018 [o kterém rozhodl Obvodní soud pro Prahu 8 (dále jen „obvodní soud“) usnesením ze dne 30. 7. 2018, č. j. 11 C 242/2016-149] se žalobce dále domáhal již jen částky 4.990.000 Kč s příslušenstvím představovaným zákonným úrokem z prodlení z této částky za dobu od 2. 2. 2016 do zaplacení.

3. Rozsudkem ze dne 9. 10. 2019, č. j. 11 C 242/2016-317, obvodní soud:

[1] Žalobu zamítl (bod I. výroku).

[2] Uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí částku 287.000 Kč (bod II. výroku).

4. K odvolání žalobce Městský soud v Praze usnesením ze dne 19. 8. 2020, č. j. 21 Co 132/2020-347, zrušil rozsudek obvodního soudu ze dne 9. 10. 2019 a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

č. 49

5. Rozsudkem ze dne 28. 6. 2021, č. j. 11 C 242/2016-371, obvodní soud:

[1] Žalobu opět zamítl (bod I. výroku).

[2] Uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů řízení do 3 dnů od právní moci tohoto rozsudku částku 390.673 Kč (bod II. výroku).

6. Obvodní soud – vycházejí z ustanovení § 43 a násl. zákona č. 37/2004 Sb., o pojistné smlouvě, a z ustanovení § 14e zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů – dospěl po provedeném dokazování k následujícímu závěru:

7. Dlužník porušil povinnost tím, že porušil podmínky co do zveřejňování veřejné zakázky ve vztahu k Evropské unii; proto došlo ke korekci (snížení) podpory (dotace). Podle článku 4 odst. 2 písm. a/ všeobecných pojistných podmínek je z pojištění (podle pojistné smlouvy) obecně vyloučena tzv. finanční škoda, nemá-li původ v předcházející škodě na životě, zdraví nebo na věci, nebo není-li v pojistné smlouvě sjednáno jinak. Ke korekci dotace (k jejímu snížení) nedošlo na základě rozhodnutí soudu, správního orgánu nebo jiného orgánu veřejné moci, proto není podle pojistné smlouvy kryta sjednaným pojištěním. Nejde též o pokutu nebo o penále, když korekce má charakter faktického opatření.

8. K odvolání žalobce odvolací soud rozsudkem ze dne 9. 2. 2022, č. j. 21 Co 411/2021-404:

[1] Potvrdil rozsudek obvodního soudu (první výrok).

[2] Uložil žalobci zaplatit žalovanému na náhradě nákladů odvolacího řízení do 3 dnů od právní moci rozsudku částku 69.115,20 Kč (druhý výrok).

9. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 43 odst. 2 a 3 a § 44 odst. 1 a 3 zákona o pojistné smlouvě a z ustanovení § 205 odst. 1, § 244 a § 248 odst. 1 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), a cituje závěry „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 2018, sp. zn. [23 Cdo 5969/2017](#) [správně jde o rozsudek, uveřejněný pod číslem 114/2019 Sb. rozh. obč. (dále jen „R 114/2019“), který je (stejně jako další rozhodnutí

Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Nejvyššího soudu], a „rozhodnutí“ Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. [29 Cdo 3580/2017](#) (jde o usnesení) – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

10. Žalovaná částka představuje nárok na pojistné plnění, nikoli náhradu škody. Z pojistné smlouvy však dlužník, jehož jednáním měla vzniknout škoda, nemá nárok na výplatu pojistného plnění.

11. Dlužník odpovědný za tvrzenou škodu za podmínek a v rozsahu sjednaném pojistnou smlouvou by měl nárok pouze na to, aby žalovaný vyplatil pojistné plnění poškozenému (Svazku). Právo na úhradu této částky přímo sobě nemá, takový nárok by měl pouze tehdy, kdyby vzniklou škodu sám zaplatil poškozenému (Svazku).

12. V daných souvislostech není rozhodné, zda pohledávka Svazku (z titulu oné škody) byla zjištěna v insolvenčním řízení (vedeném na majetek dlužníka). Do majetkové podstaty dlužníka náleží (zásadně) majetek dlužníka, který v průběhu insolvenčního řízení slouží k uspokojování pohledávek věřitelů dlužníka. Postavení poškozeného (Svazku) však není oproti jiným věřitelům v insolvenčním řízení nijak zvýhodněno. Poškozenému by se tak v případě, že žalobě bude vyhověno, nedostalo pojistné plnění v plné výši, ale bylo by s ním naloženo podle pravidel stanovených insolvenčním zákonem (byl by poměrně rozdělen mezi nezajištěné věřitele). Žalobce proto nemá nárok na zaplacení žalované částky (pojistného plnění) do majetkové podstaty dlužníka.

13. Vzhledem k tomu, že z výše popsaných důvodů je nárok žalobce neopodstatněný, nebylo nutné se zabývat dalšími předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu, ani povahou korekce dotace nebo dalšími námitkami žalobce.

14. Ve věci nebylo zapotřebí poučit žalobce podle § 118a a § 213b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“), neboť skutková tvrzení ani důkazní návrhy nebylo třeba doplňovat.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

15. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. jednak argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, jakož i na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu.

16. Za dovolacím soudem neřešenou pokládá dovolatel otázku oprávněnosti insolvenčního správce dlužníka (pojištěného) požadovat po pojistiteli z titulu sjednaného pojištění odpovědnosti za škodu výplatu pojistného plnění do majetkové podstaty dlužníka v situaci, kdy poškozený přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku z titulu náhrady škody (jež byla v insolvenčním řízení uznána a bude uspokojována).

17. Rozpor s ustálenou judikaturou se týká poučovací povinnosti soudu podle § 118a odst. 2 o. s. ř.

18. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

19. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k předestřeným právním otázkám následovně:

K otázce č. 1 (k právu na výplatu pojistného plnění)

20. V intencích § 44 odst. 1 a 3 zákona o pojistné smlouvě ve znění účinném od 1. 5. 2004 do 31. 12. 2013 má právo na pojistné plnění spojené s aktivní legitimací pojištěný škůdce, který je oprávněn uplatnit právo na pojistné plnění vůči pojistiteli (výjimkou je pouze pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla). Poškozený (bez přímého práva na pojistné plnění proti pojistiteli) je pouhým místem, kam pojistitel poskytuje plnění za pojištěného. Srov. dílo Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář. I. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 1449.

č. 49

21. Z jazykové i teleologické interpretace uvedeného ustanovení jednoznačně vyplývá, že v případě vzniku pojistné události má pojistitel povinnost uhradit poškozenému škodu za (místo) pojištěného. Pojištění odpovědnosti za škodu je sjednáváno tehdy, je-li zájmem pojištěného zajistit, aby při vzniku jeho povinnosti zaplatit třetí osobě (poškozenému) způsobenou škodu tuto povinnost splnil třetí subjekt (pojistitel), který disponuje dostatečnými finančními prostředky. V oblasti výběrových řízení v rámci veřejných zakázek je standardní podmínkou kladenou zadavateli uchazečům povinnost doložit, že jsou dostatečně pojištěni pro výkon dané zakázky. Kdyby pojištěný mohl požadovat po pojistiteli výplatu pojistného plnění až poté, co sám uhradí poškozenému způsobenou škodu, pak by celý institut pojištění odpovědnosti za škodu postrádal smysl.

22. Ohledně majetku pojištěného (dlužníka) probíhá insolvenční řízení a byl prohlášen konkurs na majetek dlužníka. V návaznosti na to ze závěrů usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 3580/2017](#) za požití argumentu *a contrario* plyne, že přihlásil-li poškozený do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku z titulu náhrady škody, která byla „uznána“, stává se platebním místem majetková podstata dlužníka (pojištěného).

23. Odvolací soud svým rozhodnutím popřel základní zásady insolvenčního řízení dle § 5 insolvenčního zákona, jež stojí na principu poměrného uspokojování věřitelů se zjištěnými pohledávkami a na principu zákazu uspokojení těchto věřitelů mimo insolvenční řízení. Právní názor odvolacího soudu vytváří patovou situaci, jelikož oprávněným k vymáhání nároku (na pojistné plnění) je insolvenční správce, ale plnění by měl vymáhat mimo majetkovou podstatu (jen ve prospěch poškozeného), takže by mu ani nenáležela odměna.

K otázce č. 2 (k poučovací povinnosti soudu dle § 118a odst. 2 o. s. ř.)

24. Názor odvolacího soudu, že nebylo nutné poučení o odlišném právním názoru, není správný. Srov. závěry formulované v nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 6. 2006, sp. zn. [I. ÚS 287/05](#) [jde o nález uveřejněný pod číslem 121/2006 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, který je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu]. Napadené rozhodnutí je (tedy)

překvapivé. Při poučení o jiném právním názoru odvolacího soudu by dovolatel mohl např. navrhnout vydání eventuálního petitu, kterým by požadoval uhradit pojistné plnění k rukám poškozeného (přes námitky, které proti tomuto postupu má). Nejvyšší soud přijal usnesení sp. zn. [29 Cdo 3580/2017](#) až po podání žaloby v této věci, takže odvolací soud měl dovolatele poučit [v návaznosti na závěry nálezu Ústavního soudu ze dne 4. 12. 2008, sp. zn. [I. ÚS 428/06](#) (jde o nález uveřejněný pod číslem 215/2008 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu)] o změně právního názoru.

25. Žalovaný ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout, případně zamítnout, maje napadené rozhodnutí za správné. Závěr, na němž spočívá napadené rozhodnutí, je souladný s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu představovanou usnesením Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 3580/2017](#) a [R 114/2019](#). Skutečnost, že pojistné plnění z pojištění odpovědnosti za škodu nemůže sloužit k (částečnému) uspokojování pohledávek insolvenčních věřitelů ze zcela jiných právních vztahů, namítal žalovaný od samého počátku řízení. Srov. k tomu i názor, že pojištění odpovědnosti za škodu plní společensky žádoucí ochranu zájmů poškozených, kteří nejsou v uspokojení svých nároků na náhradu škody závislí na platební schopnosti škůdce tam, kde je jeho odpovědnost pojištěna, vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 4. 2008, sp. zn. [30 Cdo 1354/2006](#). V návaznosti na řečené je nedůvodná i námitka „překvapivosti“ napadeného rozhodnutí. Právní posouzení věci odvolacím soudem (totiž) nevyžadovalo doplnění skutkových tvrzení žalobcem.

26. V replice k vyjádření žalovaného setrvává dovolatel na tom, že otázka č. 1 je dovolacím soudem neřešená. Uvádí rovněž, že okolnost, že žalovaný zastává stejný názor jako odvolací soud, nic nemění na překvapivosti napadeného rozhodnutí.

III.

Přípustnost dovolání

27. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

28. Dovolání v dané věci je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., když pro ně neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřené otázky č. 1 jde v insolvenčních souvislostech o věc dovolacím soudem neřešenou. Budiž (již zde) dodáno, že usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. [29 Cdo 3580/2017](#) není (nemůže být) argumentační oporou ani pro odmítnutí dovolání (prosazované žalovaným) ani pro závěry formulované dovolatelem. Jde totiž o usnesení, jímž Nejvyšší soud odmítl podané dovolání jako nepřípustné. Nebylo-li dovolání v oné věci přípustné, nemohl z něj ani plynout meritorní právní názor, který by mohl [ve smyslu zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích (ve znění pozdějších předpisů)] jakkoli zavazovat Nejvyšší soud při meritorním zkoumání dovoláním předestřených právních otázek. Jediné, co z usnesení o odmítnutí dovolání pro nepřípustnost může plynout, je nemožnost Nejvyššího soudu zabývat se dovoláním věcně. Srov. např. usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2019, sp. zn. [31 Cdo 2389/2019](#), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 13. 12. 2022, sp. zn. [30 Cdo 3113/2022](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2023, sp. zn. [29 Cdo 2649/2022](#).

29. Otázka č. 2 se týká vady řízení spočívající v porušení práva na spravedlivý proces. Existenci takových vad zkoumá dovolací soud u přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3

o. s. ř.), takže Nejvyšší soud neshledává účelným zabývat se (poté, co dovolání připustil pro řešení otázky č. 1) samostatně přípustností dovolání k otázce č. 2; s námitkami vznesenými v souvislosti s touto otázkou se vypořádá v mezích přípustného dovolání.

IV.

Důvodnost dovolání

30. Nejvyšší soud se – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval nejprve tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

31. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

32. Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl (ani nemohl být) zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází. Pro právní posouzení věci Nejvyšším soudem jsou rozhodná především následující skutková zjištění (z nichž vyšly oba soudy):

33. Dlužník (jako pojistník a pojištěný) uzavřel dne 23. března 2011 se žalovaným (jako pojistitelem) pojistnou smlouvu (ve znění dodatku č. 1 ze dne 15. 3. 2012, dodatku č. 2 ze dne 23. 3. 2012 a dodatku č. 3 ze dne 19. 3. 2013), jejímž předmětem bylo pojištění odpovědnosti dlužníka za případnou škodu. Pojištění bylo sjednáno od 24. 3. 2011. Spolučást dlužníka byla dohodnuta částkou 10.000 Kč a limit pojistného plnění činil 5 miliónů Kč.

34. Dlužník (jako mandatář) a Svazek (jako mandant) uzavřeli dne 31. srpna 2010 [podle ustanovení § 566 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále též jen „obch. zák.“)] mandátní smlouvu, v níž se dlužník zavázal za úplatu pro Svazek provést a zajistit přípravu a průběh veřejné zakázky, podpořenou dotací z Operačního programu Životního prostředí Fondu a dotací ze státního rozpočtu – fondu soudržnosti.

35. V důsledku několika pochybení dlužníka v průběhu veřejné zakázky Fond snížil dotaci Svazku o 5 % (o částku 11.500.671 Kč).

36. Usnesením ze dne 1. 9. 2015 Městský soud v Praze (dále též jen „insolvenční soud“), mimo jiné zjistil úpadek dlužníka, prohlásil konkurs na jeho majetek a insolvenčním správcem dlužníka ustanovil žalobce.

37. Svazek přihlásil do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku ve výši 11.500.671 Kč s příslušenstvím z titulu náhrady škody ve formě ušlého zisku, způsobené snížením dotace v důsledku pochybení dlužníka při veřejné zakázce.

38. Při přezkumném jednání, jež se konalo dne 27. 11. 2015, byla pohledávka Svazku zjištěna.

39. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení zákona o pojistné smlouvě, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“), obchodního zákoníku a insolvenčního zákona:

§ 43 (zákona o pojistné smlouvě)

(...)

(2) Pojištění odpovědnosti za škodu se sjednává pro případ odpovědnosti pojištěného za škodu, kterou způsobil jinému.

(3) Náhradu škody platí pojistitel poškozenému; poškozený však právo na pojistné plnění proti pojistiteli nemá, nestanoví-li zvláštní právní předpis nebo pojistná smlouva jinak.

(...)

§ 44 (zákona o pojistné smlouvě)

(1) Z pojištění odpovědnosti za škodu má pojištěný právo, aby za něj pojistitel v případě vzniku pojistné události uhradil v rozsahu a ve výši určené právním předpisem škodu, za kterou pojištěný podle zákona odpovídá, a to až do výše limitu pojistného plnění sjednaného v pojistné smlouvě.

(...)

(3) Uhradil-li pojištěný škodu, za kterou odpovídá přímo poškozenému, má proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, a to až do výše, do které by byl jinak povinen plnit poškozenému pojistitel.

(...)

§ 1954 (o. z.)

K řádnému splnění se vyžaduje, aby byl dluh splněn ve stanoveném místě. Nelze-li místo plnění zjistit ze smlouvy, povahy závazku nebo z účelu plnění, plní se v místě stanoveném zákonem.

§ 2861 (o. z.)

(1) Z pojištění odpovědnosti má pojištěný právo, aby za něho pojistitel v případě pojistné události nahradil poškozenému škodu, popřípadě i jinou újmu, v rozsahu a ve výši určené zákonem nebo smlouvou, vznikla-li povinnost k náhradě pojištěnému.

(...)

§ 3028 (o. z.)

(...)

(3) Není-li dále stanoveno jinak, řídí se jiné právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé, včetně práv

a povinností z porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona, dosavadními právními předpisy. To nebrání ujednání stran, že se tato jejich práva a povinnosti budou řídit tímto zákonem ode dne nabytí jeho účinnosti.

§ 336 (obch. zák.)

Není-li místo plnění určeno ve smlouvě a nevyplývá-li něco jiného z povahy závazku, je dlužník povinen plnit závazek v místě, kde měl v době uzavření smlouvy své sídlo nebo místo podnikání, popřípadě bydliště. Vznikl-li však závazek v souvislosti s provozem závodu nebo provozovny dlužníka, je dlužník povinen splnit závazek v místě tohoto závodu nebo této provozovny.

§ 205 (insolvenčního zákona)
Pojem a rozsah majetkové podstaty

č. 49

(1) Jestliže insolvenční návrh podal dlužník, náleží do majetkové podstaty majetek, který dlužníkovi patřil k okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, jakož i majetek, který dlužník nabyl v průběhu insolvenčního řízení.

(...)

§ 229 (insolvenčního zákona)

(1) Zákon stanoví v závislosti na průběhu řízení, způsobech řešení úpadku a vlastnictví majetku náležejícího do majetkové podstaty, kdo je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními, případně komu přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně části těchto oprávnění nebo pouze ohledně některých z nich.

(...)

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními

(...)

b/ insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,

(...)

§ 246 (insolvenčního zákona)

(1) Prohlášením konkursu přechází na insolvenčního správce oprávnění nakládat s majetkovou podstatou, jakož i výkon práv a plnění povinností, které přísluší dlužníku, pokud souvisí s majetkovou podstatou. Insolvenční správce vykonává zejména akcionářská práva spojená s akciemi zahrnutými do majetkové podstaty, rozhoduje o obchodním tajemství a jiné mlčenlivosti, vystupuje vůči dlužníkovým zaměstnancům

jako zaměstnavatel, zajišťuje provoz dlužníkovy podniku, vedení účetnictví a plnění daňových povinností.

(...)

§ 249 (insolvenčního zákona)

(1) Není-li zákonem stanoveno jinak, je osobou oprávněnou k podání žaloby nebo jiného návrhu k vymození nároku dlužníka včetně jeho zajištění, který se týká majetkové podstaty, po prohlášení konkursu pouze insolvenční správce; návrh podaný jinou osobou soud zamítne.

(...)

č. 49

40. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení zákona o pojistné smlouvě a obchodního zákoníku v době od uzavření pojistné smlouvy do 1. 1. 2014, kdy zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zrušil obchodní zákoník i část první zákona o pojistné smlouvě. Ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, platí v nezměněné podobě od 1. 1. 2014 a citovaná ustanovení insolvenčního zákona platí beze změny od zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka (tedy od 20. 5. 2015).

41. Budiž dodáno, že vzhledem k době vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka (1. 9. 2015) se v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka i v době od 1. 6. 2019 uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019 [srov. článek II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony].

42. Ve shora ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry:

K otázce č. 1 (k právu na výplatu pojistného plnění)

43. Právní vztah z pojištění vzniká již dnem uzavření pojistné smlouvy bez ohledu na to, zda některá práva a povinnosti vzniknou až později, proto se (v intencích § 3028 odst. 3 o. z.) za rozhodný okamžik pro určení právního režimu pojistné smlouvy považuje okamžik jejího uzavření. Srov. shodně v literatuře Jandová, L., Šlauf, P., Svejkský, J. Pojištění v novém občanském zákoníku. Komentář, 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, str. 10, a v judikatuře např. odstavec 6. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2020, sp. zn. [25 Cdo 171/2019](#), uveřejněného pod číslem 84/2021 Sb. rozh. obč., nebo odstavec 24. rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. [23 Cdo 3176/2020](#).

44. V posledně označeném rozsudku (tamtéž) Nejvyšší soud (s odkazem na předchozí judikaturu) zdůraznil, že je nutno rozlišovat mezi právem oprávněné osoby na pojistné plnění a právem poškozeného na náhradu škody. Jde (totiž) o dva odlišné nároky. Pojistitel není škůdcem a neodpovídá za škodu škůdcem způsobenou, tudíž právo směřující vůči němu je vždy právem na pojistné plnění, nikoli právem na náhradu škody.

45. Z řečeného plyne, že nárok uplatněný dovolatelem v této věci je nárokem na pojistné plnění, který dovolatel opírá o pojistnou smlouvu uzavřenou s žalovaným dne 23. 3. 2011, takže otázka podmínek pro uplatnění práva pojištěného na pojistné plnění vůči pojistiteli se nadále řídí zákonem o pojistné smlouvě.

46. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že pro posouzení obsahu práva (insolvenčního) dlužníka jako pojištěného na pojistné plnění vůči pojistiteli (vymáhaného insolvenčním správcem dlužníka) je určující především zjištění, jaká práva či povinnosti by uvedeným osobám (pojištěnému a pojistiteli) příslušely, kdyby insolvenčního řízení nebylo. Teprve pak je nutno zkoumat, zda a v jakém směru zasahují do obecné úpravy těchto práv a povinností ustanovení práva insolvenčního.

47. Ustanovení § 43 a § 44 zákona o pojistné smlouvě upravují postup, podle kterého má uhradit škodu, za kterou je odpovědný pojištěný a na niž se pojištění vztahuje, zásadně pojistitel (v souladu s obsahem pojistné smlouvy), a to přímo poškozenému (srov. § 43 odst. 3 a § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě). Pouze tehdy, uhradí-li pojištěný sám (dobrovolně) škodu přímo poškozenému, vzniká mu (pojištěnému) proti pojistiteli právo na úhradu vyplacené částky, tedy částky, kterou by jinak (v souladu s pojistnou smlouvou a zákonem) měl povinnost plnit pojistitel. V případě uvedeném v § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě je tedy pojištěný z odpovědnosti za škodu oprávněn domáhat se v soudním řízení po pojistiteli toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému. Srov. shodně [R 114/2019](#).

48. V této věci nejde o případ podle § 44 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě [pojištěný (dlužník) poškozenému (Svazku) škodu neuhradil], takže první otázkou, která se otevírá k řešení, je, zda v mimoinsolvenčních poměrech je u pojištění odpovědnosti za škodu důvodem pro zamítnutí žaloby okolnost, že pojištěný (a současně pojistník) se po pojistiteli domáhá pojistného plnění z titulu škody, kterou způsobil (a dosud neuhradil) poškozenému na svůj účet (pro sebe) a nikoli na účet (k rukám) poškozeného.

49. Rozhodnutí, kterým je pojistiteli uložena povinnost nahradit za pojištěného poškozenému v souladu s pojistnou smlouvou škodu způsobenou pojištěným, zavazuje pouze pojistitele a opravňuje pouze pojištěného (jako účastníky řízení, v němž bylo rozhodnutí vydáno). Pojistiteli uložena povinnost svědčí pouze ve prospěch pojištěného, který se na základě uzavřené pojistné smlouvy domohl svého práva, aby za něj byla pojistitelem uhrazena škoda, kterou by v případě neuzavření předmětné pojistné smlouvy byl povinen hradit sám. Skutečnost, že pojistné plnění má být uhrazeno k rukám poškozeného, nečiní poškozeného osobou oprávněnou domáhat se výkonu předmětného rozhodnutí. Poškozený bude vždy moci uplatňovat své právo na náhradu škody pouze vůči škůdci. Škůdce (pojištěný) však na základě předmětného rozhodnutí bude oprávněn domáhat se toho, aby jej pojistitel zbavil povinnosti (tedy aby konal v jeho prospěch) nahradit jím způsobenou škodu v uvedené výši (srov. opět [R 114/2019](#)).

50. Dovolatelem označená literatura (ke srovnatelnému znění § 2861 o. z.) uvádí, že: „Poškozený (bez přímého práva na pojistné plnění proti pojistiteli) je pouhým místem, kam pojistitel plnění za pojištěného poskytuje“, a týž závěr (k § 2861 o. z.) obsahuje např. též dílo: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 (k místu plnění srov. v poměrech dané věci ustanovení § 336 obch. zák. a ve vazbě na komentovanou úpravu pak ustanovení § 1954 o. z.). Pojištěný však podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě (a při absenci odchylného ujednání v pojistné smlouvě) nemá právo požadovat po pojistiteli (ať již v nalézacím řízení) nebo (na základě exekučního titulu založeného způsobem předjímaným posledně označeným ustanovením) ve vykonávacím (exekučním) řízení splnění závazku z pojistné smlouvy jinak [pro sebe (na svůj účet)] než výplatou pojistného plnění poškozenému.

č. 49

51. Požaduje-li (tedy) pojištěný z titulu odpovědnosti za škodu, kterou způsobil jinému, podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě po pojistiteli v nalézacím řízení splnění závazku z pojistné smlouvy pro sebe (na svůj účet) [aniž jde o případ uvedený v § 44 odst. 3 zákona o pojistné smlouvě], je to důvodem pro zamítnutí žaloby; uplatňuje totiž nárok, který mu podle hmotného práva nepřísluší.

52. Při výše podaném výkladu obecné úpravy pojištění odpovědnosti za škodu zbývá určit, zda jiný (dovolatelem prosazovaný) názor se uplatní při vymáhání nároku podle § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě v době po prohlášení konkursu na majetek pojištěného (na základě zvláštní úpravy podle insolvenčního zákona, respektive vzhledem ke zvláštní povaze insolvenční správy majetku).

53. Insolvenční správce je zjednodušeně řečeno, správcem cizího majetku, konkrétně správcem majetku dlužníka nebo majetku ve vlastnictví jiných osob, na který se po dobu trvání účinků insolvenčního řízení pohlíží jako na dlužníkův majetek. Tam, kde na insolvenčního správce přešlo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (jako je tomu při řešení úpadku dlužníka konkursem), jedná insolvenční správce svým jménem na účet dlužníka (§ 40 odst. 1 insolvenčního zákona), přičemž k takovým jednáním patří i jeho úkony v incidenčních sporech, jakož i v dalších sporech, kterých se účastní místo dlužníka (§ 40 odst. 2 insolvenčního zákona). Srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 6. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2772/2016](#), uveřejněný pod číslem 72/2019 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2019, sen. zn. [29 NSČR 167/2017](#), uveřejněné pod číslem 73/2020 Sb. rozh. obč.

54. Tím, že na něj přejde prohlášením konkursu na majetek dlužníka oprávnění nakládat s majetkovou podstatou (§ 229 odst. 1, odst. 3 písm. c/, § 246 odst. 1 insolvenčního zákona), vstupuje insolvenční správce do těch práv a povinností, jimiž byl k okamžiku prohlášení konkursu nadán dlužník; to platí i ohledně pohledávek dlužníka za jeho dlužníky, lhotejnost, zda vzešly ze smluv nebo z jiných právních důvodů. Neurčuje-li insolvenční zákon jinak (srov. např. úpravu obsaženou v ustanovení § 263 a násl. insolvenčního zákona), neliší se postavení insolvenčního správce, jenž prohlášením konkursu vstoupil (jako správce majetkové podstaty) na místo dosavadního věřitele (dlužníka), od postavení případných jiných právních nástupců (sukcesorů) na místě původního věřitele (původního majitele pohledávky). Tomu ostatně odpovídají i závěry, jež Nejvyšší soud zformuloval k výkladu § 249 odst. 2 insolvenčního zákona v rozsudku ze dne 12. 11. 2021, sp. zn. [29 Cdo 2797/2019](#), uveřejněném pod číslem 71/2022 Sb. rozh. obč.

55. Závěr, že by insolvenční správce dlužníka (coby osoba s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě) měl či mohl po prohlášení konkursu na majetek dlužníka vymáhat [v těch případech, kdy dlužník (coby pojištěný) sám dříve neuhradil škodu poškozenému] po pojistiteli pojistné plnění jinak než způsobem předjímaným ustanovením § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě, se nepodává z žádného ustanovení insolvenčního zákona a neplyne (ve vazbě na vymezení rozsahu majetkové podstaty dlužníka v § 205 odst. 1 insolvenčního zákona) z povahy insolvenční správy majetku, a to ani při zohlednění možné subsidiární uplatnitelnosti těch ustanovení zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, jež se týkají plné správy cizího majetku (§ 1409 až § 1447 o. z.).

56. Nemohl-li dlužník (coby pojištěný) vymoci pojistné plnění podle § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě pro sebe (na svůj účet) před zahájením insolvenčního řízení, pak neexistuje žádný rozumný důvod, pro který by mělo platit něco jiného jen proto, že pojistné plnění je (bylo) vymáháno insolvenčním správcem dlužníka až po prohlášení konkursu na majetek dlužníka.

57. Tam, kde se neočekává, že pojistitel bude mít v důsledku výplaty pojistného plnění právo na náhradu toho, co plnil za pojištěného (srov. § 46 zákona o pojistné smlouvě), má (oproti mínění dovolatele) vymáhání nároku podle § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě (způsobem tam uvedeným) smysl i v průběhu insolvenčního řízení vedeného na majetek pojištěného. Tím, že pojistitel vyplatí pojistné plnění poškozenému totiž v rozsahu poskytnutého plnění zanikne (přihlášená) pohledávka poškozeného vůči (insolvenčnímu) dlužníku, čímž se zpravidla zvýší míra uspokojení ostatních přihlášených věřitelů.

58. Argumentačně nepřesný (neúplný) je i dovolatelův názor, že by mu z vymožené částky (ani) nenáležela odměna. Potud dovolatel přehlíží, že úprava obsažená v § 38 odst. 3 insolvenčního zákona umožňuje podle okolností případu i zvýšení konkursní odměny navázané jinak podle § 38 odst. 1 insolvenčního zákona na výši výtěžku zpeněžení určeného k rozdělení mezi věřitele.

59. O rozpor se základními zásadami insolvenčního řízení rovněž nejde; výplata pojistného plnění poškozenému sice způsobí zánik pohledávky poškozeného vůči dlužníku, nejde ale o výplatu „náhrady způsobené škody“ (oba nároky se liší již tím, že poškozený sám nemá nárok na výplatu pojistného plnění vůči pojistiteli).

60. Nejvyšší soud tudíž uzavírá (shrnuje), že i poté, co insolvenční soud rozhodl o úpadku pojištěného z odpovědnosti za škodu a prohlásil konkurs na jeho majetek, je insolvenční správce pojištěného, který poškozenému neuhradil způsobenou škodu, oprávněn domáhat se v nalézacím řízení po pojistiteli pouze toho, aby za něj uhradil škodu přímo poškozenému; právo požadovat úhradu pojistného plnění do majetkové podstaty mu nenáleží.

K otázce č. 2 (k poučovací povinnosti soudu dle § 118a odst. 2 o. s. ř.)

61. K dovolací námitce, že při absenci poučení (odvolacího soudu) o odlišném právním názoru je napadené rozhodnutí „překvapivé“, Nejvyšší soud uvádí, že „překvapivým“ je jen takové rozhodnutí, které nebylo možné předvídat na základě zjištěného skutkového stavu věci, postupu odvolacího soudu a doposud přednesených tvrzení účastníků. Srov. shodně např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2016, sp. zn. [23 Cdo 663/2015](#), uveřejněný pod číslem

36/2017 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 6. 2019, sp. zn. [26 Cdo 2059/2018](#), uveřejněný pod číslem 33/2020 Sb. rozh. obč. Obranu založenou na argumentaci, podle které: „Škodové pojištění slouží k náhradě vzniklé škody poškozenému a nemůže sloužit k obohacení škůdce ani k plnění ve prospěch jiných subjektů než poškozených.“, uplatnil žalovaný již v řízení před obvodním soudem (srov. závěrečný návrh žalovaného ze dne 16. 9. 2019, č. l. 306 p. v.) a znovu pak v rámci vyjádření k prvnímu odvolání žalobce (podání ze dne 26. 2. 2020, č. l. 339). Dovolatel tedy neměl být překvapen tím, že odvolací soud se touto obranou zabýval (měl a mohl se na tuto argumentaci připravit).

62. Nepříléhavé je rovněž dovolací tvrzení, že se dovolateli mělo dostat poučení dle § 118a odst. 2 o. s. ř. Označené ustanovení určuje, že má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vylíčení rozhodných skutečností; postupuje přitom obdobně podle odstavce 1. Pro účely závěru, že dovolatel uplatnil nárok, který neplyne z hmotného práva (z ustanovení § 44 odst. 1 zákona o pojistné smlouvě) [požadavkem na úhradu pojistného plnění do majetkové podstaty pojištěného], totiž žádného doplnění rozhodných skutečností zapotřebí nebylo.

63. K námitce dovolatele, že při poučení o jiném právním názoru odvolacího soudu by mohl např. navrhnout vydání eventuálního petitu, kterým by požadoval uhradit pojistné plnění k rukám poškozeného (srov. odstavec 24. shora), Nejvyšší soud připomíná, že součástí poučovací povinnosti soudu podle § 5 o. s. ř. (o § 118a odst. 2 o. s. ř. jít nemohlo) není návod či pomoc účastníku spočívající v tom, co by měl nebo mohl v daném okamžiku učinit, ale jen taková pomoc, aby mohl zákonem stanoveným způsobem vyjádřit, co v řízení sám hodlá učinit. Srov. shodně např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2003, sp. zn. [21 Cdo 890/2003](#), uveřejněného pod číslem 89/2006 Sb. rozh. obč., nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2021, sen. zn. [29 NSČR 28/2020](#), uveřejněného pod číslem 91/2022 Sb. rozh. obč.

64. Součástí poučovací povinnosti obecných soudů není poučení o tom, že žalobce může žalobu změnit (§ 95 o. s. ř.) a domáhat se jiného nároku. To by totiž dle judikatury Ústavního soudu vedlo k narušení principu rovnosti účastníků. Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 25. 6. 1997, sp. zn. [I. ÚS 63/96](#), uveřejněný pod číslem 82/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu (podle kterého závěr o tom, zda soud může návrhu vyhovět či ne, není výsledkem aplikace procesních předpisů, ale hmotně právních norem a poučení o hmotném právu, i když má důsledky v procesní oblasti, je stále poučením o hmotném právu, které ustanovení § 5 o. s. ř. nepřipouští) a shodně i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sp. zn. [29 Cdo 1172/2013](#), uveřejněného pod číslem 80/2013 Sb. rozh. obč.

65. Vadami namítanými dovolatelem tudíž řízení postiženo není.

66. Jelikož vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti, se nepodávají ani ze spisu, Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl jako neopodstatněné (§ 243d písm. a/ o. s. ř.).

č. 50

Uplatnění žalob na odčinění nemajetkové újmy způsobené pochybením poskytovatele zdravotních služeb při prenatalním vyšetření, narodí-li se posléze dítě postižené genetickou vadou, k jejímuž zjištění prenatalní vyšetření směřovalo (tzv. žaloby typu wrongful birth), je v českém právním řádu přípustné. Předpokladem vzniku tohoto nároku je prokázání pochybení při prenatalním vyšetření, dále vznik nemajetkové újmy, při níž se musí rozlišit, do jakých dílčích osobnostních práv bylo zasaženo, a konečně prokázání existence příčinné souvislosti mezi neoprávněným zásahem do konkrétního dílčího osobnostního práva a nemajetkovou újmou. Vzhledem k tomu, že může jít o zásahy do různých dílčích osobnostních práv, je třeba všechny tři předpoklady splnit ve vztahu ke každému dílčímu osobnostnímu právu.

Přiznání nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do soukromého a rodinného života, spočívající v trvalé obavě o vývoj a budoucnost dítěte postiženého genetickou chorobou a v dopadu náročné péče o ně na život celé rodiny, je podmíněno zjištěním, že nebyť pochybení poskytovatele zdravotní péče, nastávající matka by skutečně podstoupila nejen další doporučená vyšetření, ale i umělé přerušování těhotenství (že by to např. nevyklučovaly zdravotní důvody na její straně nebo její světonázorové přesvědčení).

Ochrana osobnosti, Nemajetková újma (o. z.)

§ 81 o. z., § 2956 o. z., § 2951 o. z., § 2910 o. z.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 5. 2023, sp. zn. [25 Cdo 2202/2021](#), ECLI:CZ:NS:2023:25.CDO.2202.2021.1

Nejvyšší soud zrušil rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 5. 2. 2021, sp. zn. 71 Co 285/2020, a rozsudek Okresního soudu v Olomouci ze dne 5. 6. 2020, sp. zn. 29 C 293/2016, a věc se vrátil Okresnímu soudu v Olomouci k dalšímu řízení.

1. Okresní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 5. 6. 2020, č. j. 29 C 293/2016-786, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci a) 1 500 000 Kč a žalobkyni b) 2 300 000 Kč, zamítl žalobu co do požadavku žalobce a) na zaplacení 6 500 000 Kč a žalobkyně b) na zaplacení 5 700 000 Kč, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobci a) a b) jsou manželé, kterým se v roce 2012 narodil prvorozený syn AAAAA (pseudonym). V roce 2014 žalobkyně b) podruhé otěhotněla. Těhotenství probíhalo bez komplikací, žalobkyně b) podstupovala pravidelné kontroly a vyšetření. V 8. týdnu těhotenství ji ošetřující gynekolog odeslal na tzv. I. trimestrální těhotenský screening, jehož účelem je stanovit riziko nejčastějších vývojových vad plodu, včetně Downova syndromu (trizomie 21). Žalobkyně tento screening podstoupila na gynekologicko-porodnické klinice žalované. V rámci uvedeného vyšetření byl žalobkyni b) nejprve dne 5. 8. 2014 odebrán vzorek krve, následně dne 15. 8. 2014 bylo provedeno ultrazvukové vyšetření a vyhodnocení screeningu za použití speciálního softwaru Astraia. Při zadávání údajů do tohoto softwaru

vyšetřující lékařka nežadala řádně všechny potřebné údaje, a proto nebyly do výpočtu rizika nejčastějších vrozených vývojových vad plodu zahrnuty biochemické markery, přestože byly z odebraného vzorku krve žalobkyně zjištěny. Výsledek screeningu tak stanovil riziko Downova syndromu v hodnotě 1:1834 s celkovým závěrem screeningu I. trimestru jako negativní, přičemž při zahrnutí zjištěných hodnot biochemických markerů by hodnota výsledného rizika činila 1:172 (na pracovišti žalované hodnoceno jako střední riziko výskytu Downova syndromu plodu). Ani při pozdějších kontrolách a vyšetřeních nebyl odhalen žádný ukazatel Downova syndromu, když i z hlediska morfologie vypadal plod jako zdravý. Dne 28. 2. 2015 se žalobcům narodila dcera BBBB (pseudonym). Krátce po narození u ní byl diagnostikován Downův syndrom. Soud dále zjistil, že v případě pozitivního výsledku předmětného screeningu je těhotné ženě nabízeno po konzultaci s genetikem další genetické vyšetření. V roce 2014 to byla invazivní vyšetření spočívající v odběru biologického materiálu z chloriových klků či plodové vody, na jejichž základě je diagnostikována genetická vada plodu s úspěšností dosahující hodnoty 99 %. Při zjištění střední hodnoty rizika bylo těhotné ženě nabízeno podrobnější ultrazvukové vyšetření zaměřené na přítomnost nosní kůstky, průtok v *ductus venosus* (zvýšený průtok krve zvyšuje riziko vývojových nebo srdečních vad) nebo trikuspidální regurgitace (nedomykavost trojcípé srdeční chlopně), přičemž na základě tohoto vyšetření dochází k rekalkulaci rizika a podle jeho výsledku je zvolen další postup. V roce 2014 nebyl v České republice stanoven závazný postup určující, od jaké hodnoty zjištěného rizika je potřeba výsledek prvotrimestrálního screeningu považovat za pozitivní a v návaznosti na to nabídnout těhotné ženě další vyšetření. Národní screeningové programy určuje Ministerstvo zdravotnictví, screeningový test pro zjištění rizika Downova syndromu do těchto screeningových programů není zahrnut, neexistuje ani žádná závazná metodika stanovená Českou gynekologickou a porodnickou společností (organizační složkou České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně). Každé pracoviště si tak individuální tzv. cut off hranici (kritickou mez), tedy hranici pozitivního rizika Downova syndromu může stanovit samostatně na základě aktuálních poznatků lékařské vědy. Většina tuzemských pracovišť provádějících a vyhodnocujících kombinovaný prvotrimestrální screening v roce 2014 měla jako cut off hranici nastavenou hodnotu v rozmezí od 1:200 do 1:300. Pracoviště žalované mělo v roce 2014 nastavenou cut off hranici v hodnotě 1:100 a nižší. Výsledné hodnoty rizika v rozmezí od 1:100 do 1:300 byly hodnoceny jako střední riziko a takovýmito těhotným ženám byla nabízena další vyšetření. Pokud by do provedeného screeningu žalobkyně b) byly zahrnuty zjištěné biochemické markery, a screening by byl tudíž správně vyhodnocen s výslednou hodnotou rizika 1:172, byla by žalobkyně informována o zvýšeném riziku výskytu Downova syndromu plodu, byla by odeslána na konzultaci ke genetikovi a bylo by jí jak lékaři žalované, tak jejím ošetřujícím gynekologem doporučeno další vyšetření. Při potvrzení diagnózy Downova syndromu plodu se 95 % až 98 % rodičů rozhodne pro umělé přerušování těhotenství. Narození dcery s Downovým syndromem byl pro žalobce šok. Žalobci v průběhu těhotenství měli za to, že činí vše pro to, aby zjistili, zda jejich dítě bude zdravé, k čemuž mělo sloužit právě vyšetření v prvním trimestru na zjištění vývojových vad plodu. Tvrdili, že pokud by bylo zjištěno vyšší riziko Downova syndromu, podstoupili by další vyšetření a na základě výsledku by se pak rozhodli, přičemž s největší pravděpodobností by v takové situaci těhotenství ukončili. Žalobkyni b) byla bezprostředně po porodu dcery dvakrát poskytnuta krizová psychologická intervence. Odbornou psychologickou pomoc využívá dodnes v souvislosti s pocitem neúspěchu a životního selhání a řeší i manželské problémy, které částečně souvisí s narozením dcery. Žalobci mají obavy z toho, jak bude v budoucnu jejich dcera schopna se o sebe postarat, pokud již nebudou moci o ni pečovat nebo pokud již tady nebudou. Život žalobců se oproti

představám života s dítětem bez postižení zásadně změnil, neboť již od narození se dceři museli intenzivně věnovat. Všechny věci, které děti dělají spontánně, jí museli učit. Absolvovali různé fyzioterapie, ergoterapie, oslovili Středisko rané péče, kde jim byla přidělena terapeutka. Od počátku také využívají logopedii, žalobkyně se musela naučit znakovou řeč. BBBBB byla od svého narození v péči specializovaných lékařských pracovišť pro diagnózy percepční nedoslýchavost, jednostranná ztráta sluchu, defekt síňového septa a jiný nedostatek předpokládaného normálního fyziologického vývoje. Po narození měla srdeční vadu, která se spontánně spravila. BBBBB navštěvuje dětskou lékařku, častěji absolvuje krevní testy, má problémy se zrakem (šilhá). Fyzicky je jinak v pořádku a žalobci se tak soustřeďují na její mentální vývoj. Navštěvují různé terapie, které jí mají pomáhat v rozvoji. Z psychologických posudků vyplývá závěr o opoždění dcery ve vývoji, konkrétně se v nich hovoří o mírné mentální retardaci, přičemž v této souvislosti jí byla přiznána podpůrná opatření třetího stupně. Zvýšená péče o dceru žalobcům ubírá možnost věnovat dostatek pozornosti staršímu synovi, který sestru zatím nepřijal, žárlí na ni a na zvýšenou péči, kterou jí žalobci věnují. Žalobkyni b) se výrazně změnil život, nemohla nastoupit zpět do původního, lépe placeného zaměstnání a většina péče o dceru leží na ní. Žalobce a) je zaměstnán jako vědecký a částečně pedagogický pracovník a největší nápor na psychiku pro něj představuje střet s realitou, jednak když dcera i přes předchozí pokroky není schopna zvládnout základní činnosti, jednak při srovnávání aktivit jejich rodiny s aktivitami rodin se zdravými dětmi. Původně žalobci uvažovali o třetím dítěti, ale od tohoto záměru upustili, neboť stále neví, kolik péče bude BBBBB v budoucnu potřebovat. Lidé jejich dceru pozorují se zvýšeným zájmem, protože je jiná, s čímž se žalobci museli vyrovnat. Žádné zvýšené výdaje v souvislosti se zdravotním stavem dcery žalobci zatím nemají, léky nebere a veškeré terapie podstupuje zdarma.

č. 50

2. Po právní stránce posoudil soud věc podle § 3 odst. 1 a odst. 2 písm. a), § 81 odst. 1 a 2, § 2910 věty první, § 2912 odst. 2 a § 2956 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“). Uzavřel, že pochybení při provádění prvotrimestrálního screeningu u žalobkyně b) spočívající v tom, že do jeho hodnocení nebyly zahrnuty výsledky vyšetření biochemických markerů, přestože byly k dispozici, je postupem non lege artis. Toto pochybení mělo zásadní vliv na další postup při poskytování zdravotní péče o žalobkyni b) v těhotenství, neboť v důsledku špatně vyhodnoceného screeningu jako falešně negativního nebyli žalobci vyrozuměni o vyšším riziku existence vývojové vady plodu a nebyla žalobkyni b) nabídnuta konzultace s genetikem ani další doplňující vyšetření. Tím je dána i příčinná souvislost mezi protiprávním jednáním žalované a újmou žalobců, kterou soud spatřoval ve skutečnosti, že žalobcům v důsledku chybného postupu žalované bylo upřeno právo na informování o skutečném stavu věci, tj. o zdravotním stavu plodu, a tím byli zbaveni možnosti volby, zda přivedou na svět dítě postižené Downovým syndromem a akceptují zásadní vliv na jejich dosavadní, jakož i do budoucna plánovaný život, nebo zda podstoupí další (např. i invazivní) vyšetření a případně přerušeni těhotenství. Při správně provedeném screeningu by žalobci byli o existenci zvýšeného rizika vývojové vady plodu informováni a měli by možnost rozhodnout se o podobě svého rodinného života. Nedbalostní zavinění se předpokládá (§ 2912 odst. 2 o. z.), přičemž žádné okolnosti svědčící o vyvinění žalované soud neshledal. Soud se zabýval i etickým rozměrem celého případu a s odkazy na odbornou literaturu uzavřel, že tento typ žaloby označovaný jako „wrongful birth“ lze považovat za obecně přípustný. Zdůraznil, že otázka, zda by se žalobci skutečně rozhodli pro přerušeni těhotenství či nikoliv, není v dané věci rozhodná, neboť žalovaná újma spočívá v samotném upřeni možnosti volby žalobců

takové rozhodnutí učinit. Při vyčíslení nemajetkové újmy analogicky vycházel z postupu soudů při poskytování náhrady v případě úmrtí blízké osoby. Vzal v úvahu trvalost újmy, přístup žalované, traumatický šok žalobců, kteří očekávali zdravé dítě a kterým se zhroutily představy o jejich budoucí rodině a rodinném životě. Zohlednil i nutnost psychologické intervence u žalobkyně b), společenský přínos žalobců, jejich obavy o budoucí zabezpečení dcery i jejich vlastní budoucnost. Podpůrně přihlédl i k vyloučení dalšího rodičovství u žalobců a vztahu AAAAA k jeho sestře BBBBB. Základní částku v případě žalobce a) proto navýšil na trojnásobek a v případě žalobkyně b) na jeden a půl násobek odškodnění přiznaného žalobci a) (částky zaokrouhlil), neboť újmu vnímala z pozice matky intenzivněji, BBBBB devět měsíců nosila ve svém těle, potřebuje odbornou psychologickou pomoc, převážná část péče o BBBBB spočívá na ní a musela změnit i své zaměstnání.

č. 50

3. K odvolání všech účastníků Krajský soud v Ostravě rozsudkem ze dne 5. 2. 2021, č. j. 71 Co 285/2020-863, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalované uložil povinnost zaplatit žalobci a) 300 000 Kč a žalobkyni b) 600 000 Kč, ve zbývajícím rozsahu žalobu zamítl (výrok I), rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně ve vztahu mezi účastníky (výrok II) a vůči státu (výrok III), o soudním poplatku (výroky IV a VI) a o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok V). Vyšel ze skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně a ztotožnil se v zásadě i s jeho právním posouzením. Souhlasil i s nutností přiznat žalobcům zadostiučinění v peněžní formě, nicméně považoval za nesprávně stanovenou výši náhrady. Zdůraznil, že stanovení náhrady nelze poměřovat s náhradou při úmrtí dítěte, které pro rodiče znamená celoživotní trauma spočívající v tom, že s dítětem, k němuž měl citový vztah, se již nikdy nesetká a nebude se podílet na jeho dalším životě. Oproti tomu dcera žalobců, i přes nutnost zvýšené péče jim může v budoucnu přinášet radost a štěstí. Proto při zohlednění stejných kritérií, která vzal v úvahu soud prvního stupně, považoval za přiměřenou částku 300 000 Kč v případě žalobce a) a 600 000 Kč v případě žalobkyně b).

4. Rozsudek odvolacího soudu v části výroku I, kterou byla žaloba zamítnuta, a v nákladových výrociích II a V napadli žalobci dovoláním. Jeho přípustnost spatřují v řešení otázky výše náhrady nemajetkové újmy přiznané rodičům, jimž se v důsledku nesprávného postupu poskytovatele zdravotních služeb narodilo dítě s Downovým syndromem, a vztahu její výše k výši náhrad poskytovaných za smrt blízké osoby. Má se jednat o otázky dosud neřešené nebo otázky, které by měl dovolací soud vyřešit jinak. Nesprávné právní posouzení spatřují ve stanovení nepřiměřeně nízkého zadostiučinění. Odvolací soud nesprávně považuje smrt blízkého člověka za výrazně větší zásah do osobnostních práv dotčené osoby než stav, kdy se rodičům narodí dítě trpící Downovým syndromem. Náhrada by měla reflektovat, že odčिňuje újmu přetrvávající, stálou, doživotní, na desítky let dopředu. Právě obavy z budoucnosti dovolatelé považují za rozhodující faktor ke zvýšení poskytnutého zadostiučinění. Podrobně popisují obtíže své dcery a komplikace spojené s péčí o ni. Dovolatelé navrhují, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu v napadeném rozsahu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

5. Rozsudek odvolacího soudu, s výjimkou zamítavé části výroku I a výroku IV, napadla dovoláním i žalovaná. Jeho přípustnost spatřuje v tom, že rozhodnutí odvolacího soudu záviselo na vyřešení otázky hmotného práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, a současně má žalovaná za to, že dovolacím soudem má být vyřešena právní otázka posouzena jinak. Jako dovolací důvod dovolatelka uvádí nesprávné právní posouzení

věci. Namítá, že se soud odchýlil od žaloby a neposuzoval újmu spočívající ve ztrátě možnosti žalobců rozhodnout se, zda přivedou na svět dítě postižené Downovým syndromem, jak ji vymezili v žalobě, ale odčičoval újmu spočívající v postižení dítěte Downovým syndromem, resp. duševní útrapy žalobců spojené s narozením, existencí a výchovou dcery. Nahrazoval tedy újmu, která nebyla žalobci tvrzena a žalobou uplatněna. S odkazem na odbornou literaturu žalovaná zdůraznila, že narození dítěte nemůže představovat odčinitelnou újmu. Dále žalovaná nesouhlasí s tím, jakým způsobem soud dovedl její pochybení a příčinnou souvislost. Rekapituluje v řízení provedené znalecké posudky. Ze tří posudků vypracovaných znalci z odvětví gynekologie a porodnictví a posudku vypracovaného znalcem z odvětví klinická biochemie a laboratorní medicína, podle ní plyne, že jednala *lege artis*. Provedené vyšetření mělo dostatečnou detekční schopnost. Podle žalované není dána ani příčinná souvislost mezi jejím jednáním a vznikem újmy. I kdyby vypočítala riziko správně, došlo by pouze k jeho rekalkulaci a žádná další vyšetření by se neprováděla a ani při doplnění dalších vyšetření by k odhalení Downova syndromu u plodu nedošlo. Výši přiznaného zadostiučinění pak žalovaná považuje za neodůvodněnou. Z přiznané výše náhrady je zjevné, že soudy neodškodňovaly zásah do práva svobodně se rozhodnout, ale život žalobců s hendikepovaným dítětem. Odkazuje na judikaturu nižších soudů, která akcentuje skutečnost, že narození dítěte nemůže být zvláště závažným zásahem do osobnostních práv ženy nebo muže, a podotýká, že postižení dcery Downovým syndromem nezpůsobila. Navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek změnil tak, že se žaloba v celém rozsahu zamítá.

č. 50

6. Vedlejší účastnice na straně žalované ve svém vyjádření k dovolání žalobců zrekapitulovala dosavadní průběh řízení a dále se zabývala předpoklady vzniku povinnosti k náhradě újmy žalobcům. Narozením dítěte podle ní nemůže dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí. Rovněž zdůraznila, že postižení dítěte představuje vrozenou vadu, která existuje bez ohledu na postup poskytovatele zdravotních služeb. Zpochybnila porušení právní povinnosti žalovanou a existenci příčinné souvislosti mezi tvrzeným porušením právní povinnosti a újmu. Napadené rozhodnutí podle ní nemůže obstát, protože by se žalobkyně b) mohla rozhodnout nepodstoupit umělé přerušování těhotenství i přes zjištění možného postižení plodu. Soudy také odškodňovaly újmu, kterou žalobci ani netvrdili a jejíž odčinění je nutné kategoricky odmítnout s ohledem na morální hodnoty, ale i judikaturu českých a zahraničních soudů. Vedlejší účastnice nesouhlasí ani s výši přiznaného zadostiučinění, kterou považuje za excesivní. Zpochybnuje i aktivní legitimaci žalobce a), neboť český právní řád přiznává právo na rozhodnutí o umělém přerušování těhotenství toliko ženě. Navrhuje, aby dovolací soud napadené rozhodnutí změnil tak, že se žaloba zamítá, nebo aby ho zrušil a věc vrátil k dalšímu řízení.

7. Nejvyšší soud posoudil dovolání podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2022 (dále jen „o. s. ř.“) a jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání byla podána včas, osobami oprávněnými – účastníky řízení (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), zastoupenými advokátem ve smyslu § 241 o. s. ř., a proto se zabýval jejich přípustností.

8. Vzhledem k jednoznačné dikci § 238 odst. 1 písm. h) a i) o. s. ř. jsou dovolání objektivně nepřípustná, pokud směřují proti rozhodnutím o náhradě nákladů řízení (výroky II a V) a o povinnosti zaplatit soudní poplatek (výrok VI). Dovolací soud je proto podle § 243c odst. 1 o. s. ř. v tomto rozsahu odmítl.

9. Žalovaná v dovolání proti vyhovujícímu výroku o věci samé namítá, že odvolací soud rozhodl o jiném nároku než žalobci uplatněném a žalobci i žalovaná dále předkládají k řešení otázku výše náhrady za zásah do osobnostních práv žalobců vymezených žalobou. Otázky existence nároku na náhradu újmy spočívající v zásahu do osobnostních práv rodičů upřením možnosti volby, zda přivedou na svět dítě, u něhož je pravděpodobné postižení Downovým syndromem, a výše této náhrady dosud nebyly v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešeny. Dovolání do výroků o věci samé jsou proto podle § 237 o. s. ř. přípustná.

10. Podle čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.

11. Podle § 81 odst. 1 o. z. chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Každý je povinen ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Podle odstavce 2 téhož ustanovení ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.

12. Podle § 2956 o. z. vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.

13. Podle § 2951 odst. 2 o. z. nemajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučněním. Zadostiučnění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

14. Žaloby na odčinění nemajetkové újmy, která měla být způsobena pochybením poskytovatele zdravotních služeb při prenatalním vyšetřování, a posléze se narodilo postižené dítě, neboť žena v důsledku pochybení lékařů neměla možnost zvážit podstoupení interrupce, eventuálně ji skutečně podstoupit, případně se připravit na život s postiženým dítětem, jsou v odborné literatuře (i české) označovány jako žaloby typu „wrongful birth“, tedy žaloby za nechtěné narození (Doležal, T. Náhrada škody za nechtěné dítě? Právní rozhledy, 2006, č. 21, s. 783–787).

15. Jedním ze základních předpokladů pro úspěšnost těchto žalob je právo ženy na umělé přerušování těhotenství zakotvené v právním řádu. Nemá-li žena možnost potratu, nemá ani možnost volby, zda si postižené dítě ponechat či nikoli, a následek (narození postiženého dítěte) by nastal bez ohledu na postup poskytovatele zdravotní péče. Jinak řečeno, i kdyby poskytovatel zdravotních služeb pochybil, došlo by k narození dítěte (obdobně Doležal, A. Wrongful life, wrongful birth žaloby – etické a právní úvahy. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 2013, č. 3, s. 38–57). Český právní řád dává v určité fázi těhotenství přednost autonomii vůle těhotné ženy před ochranou nenarozeného dítěte, v čemž se projevuje liberální přístup k této problematice. Zároveň ochrana osobní integrity ženy nemá absolutní přednost před ochranou života před narozením. Tuto hodnotu limituje při ukončení těhotenství v jeho určité fázi za pomoci jiné osoby zákon České národní rady č. 66/1986 Sb., o umělém přerušování těhotenství, (Nechvátalová, L. In: Husseini, F. a kol. Listina základních práv a svobod. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 211, marg. č. 13). Jeho účelem je podle § 1 úprava umělého přerušování těhotenství a stanovení podmínek pro jeho provádění, a to se zřetelem na ochranu života a zdraví ženy a v zájmu plánovaného a odpovědného rodičovství. Předmětný zákon umožňuje, aby bylo těhotenství ženy přerušeno, pokud o to písemně

požádá. Zároveň její těhotenství nesmí přesahovat dvanáct týdnů a provedení interrupce nesmí bránit její zdravotní důvody (§ 4 zákona). Ze zdravotních důvodů lze uměle přerušit těhotenství ženy s jejím souhlasem nebo z jejího podnětu v případě ohrožení jejího života nebo zdraví nebo zdravého vývoje plodu, jestliže jde o geneticky vadný vývoj plodu (§ 5 zákona). Svědčí-li pro umělé přerušování těhotenství genetické důvody, lze uměle přerušit těhotenství nejpozději do dosažení dvaceti čtyř týdnů těhotenství (§ 2 odst. 2 vyhlášky č. 75/1986 Sb., kterou se provádí zákon o umělém přerušování těhotenství). Lze tedy uzavřít, že nebrání-li tomu zdravotní důvody, umožňuje zákon ženě, aby bylo její těhotenství na základě její žádosti přerušeno, a náleží jí v této otázce v zásadě svobodná volba omezená pouze zdravotními důvody a fází těhotenství. V tuzemském právu lze proto tuto obecnou podmínku přípustnosti žalob typu *wrongful birth* považovat za splněnou.

16. I za splnění této základní podmínky existuje řada protiargumentů, se kterými je nutné se vypořádat. Žaloby typu *wrongful birth* totiž vzbuzují rozporuplné reakce, neboť jsou jimi dotčeny základní hodnoty člověka a společnosti (Doležal, T. Úvod do problematiky „*wrongful birth*“ a „*wrongful life*“ žalob. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 2013, č. 3, s. 4). Proti přiznání nároku na náhradu újmy v případech *wrongful birth* se například namítá, že by mohlo jít za následek negativní hodnotový soud o dítěti. Existence dítěte se podle odpůrců těchto žalob v takovém případě ztotožňuje se škodou. Dítě podle jejich názoru představuje za všech okolností pozitivní hodnotu (srov. názory reprodukovány in: Steininger, B. *Wrongful Birth and Wrongful Life: Basic Questions*. *Journal of European Tort Law*. 2/2010, s. 129–131). V obecné rovině lze souhlasit s tvrzením, na kterém panuje všeobecná shoda, že samotná existence dítěte nemůže představovat újmu. Opačný závěr by byl nepochybně v rozporu s důstojností dítěte (srov. Koziol, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht*. Band 1: Allgemeiner Teil. 4. Aufl. Wien: Jan Sramek Verlag, 2020, s. 92; shodně Bagińska, E. *Wrongful Birth and Non-Pecuniary Loss: Theories of Compensation*. *Journal of European Tort Law*. 2/2010, s. 174). Ve společnosti připouštějící umělé přerušování těhotenství ale úvaha, že existence dítěte nepředstavuje za žádných okolností újmu, bez výhrad neplatí proto, že narození dítěte je pro rodiče spojeno přinejmenším s finančními náklady spojenými s jeho výživou a výchovou. Stejně jako se rozlišuje mezi existencí dítěte jako hodnotou a na ni navazujícím zatížením rodičů náklady na jeho výživu, které mohou za určitých okolností představovat škodu (viz Wagner, G. in *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. Aufl. 2020, BGB § 823, Rn. 226), mělo by se rozlišovat mezi existencí dítěte jako hodnotou a nemajetkovou újmou vzniklou zásahem do osobnostních práv rodičů v důsledku protiprávního jednání poskytovatele zdravotních služeb (lékaře). Jinak řečeno, dítě je vždy přínos, ale v konkrétním případě mohou jeho specifické potřeby nebo vlastnosti představovat pro rodiče emoční, fyzickou i finanční zátěž, která může být vnímána jako újma. Obecně lze navíc odlišovat nároky na náhradu nemajetkové újmy vyplývající z porušení svobody rodičů zplodit dítě a nároky založené na nemajetkové újmě související s existencí dítěte. První kategorie nároků má poněkud jiný výchozí bod než nároky založené na nemajetkové újmě související s existencí dítěte. Pokud se jedná o zásah do autonomie rodičů, a nikoli o nemajetkovou újmu související s existencí dítěte, nelze přiznání náhrady považovat za jeho znevážení (srov. Bagińska, E., cit. dílo, s. 174–175). Avšak ani požadavek na náhradu za nemajetkovou újmu, vznikající tím, že musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a že prožívají strach o jeho rozvoj, není možno vnímat jako znevážení dítěte, neboť v obavách rodičů se odráží i jejich láska i péče o jeho prospívání. Lze uzavřít, že protiprávní jednání (pochybení při prenatalní diagnostice) poskytovatele zdravotních služeb může být posouzeno jako zásah do osobnostních práv rodičů.

17. Dále se objevuje názor, že by dítě mohlo utrpět psychickou újmu, pokud by v budoucnu zjistilo, že jeho rodiče v souvislosti s ním požadovali náhradu újmy. Avšak pouhá potencialita vzniku psychické újmy u dítěte nemůže vést sama o sobě k obecnému vyloučení těchto nároků (Steininger, B., cit. dílo, s. 131–132). I kdybychom připustili, že dítě může utrpět újmu v důsledku zjištění, že rodiče uvažovali o potratu, není tato skutečnost nutně závislá na podání žaloby. Dítě se může tuto informaci dozvědět bez ohledu na to, zda se rodiče svých nároků budou domáhat či nikoli (Bernat, E. Wrongful Birth und Wrongful Conception in der Rechtsprechung des österreichischen OGH: Kann nur die Geburt eines behinderten Kindes die Quelle eines Schadens sein? *Medizinrecht*, 2010, s. 175).

18. Obecné vyloučení žalob typu wrongful birth může být odůvodňováno i argumentem, že by přiznání těchto nároků mohlo vést k rozšiřování defenzivní medicíny. Lékaři by častěji prohlašovali, že plod trpí s vysokou pravděpodobností vadou. Podstatné ale je, že lékaři mohou být odpovědní pouze tehdy, pokud jednali nedbale. V případě poskytnutí správné informace ke vzniku odpovědnosti dojít nemůže. Rodiče totiž budou mít příležitost se informovaně rozhodnout a konečné rozhodnutí bude ležet na nich (Steininger, B., cit. dílo, s. 139–140). Obecné vyloučení odpovědnosti lékaře za neplánované potomstvo by ve výsledku vedlo k izolaci medicíny v odvětví porodnictví a prenatalní diagnostiky od nároků na náhradu škody (Wagner, G. in *Münchener Kommentar zum BGB*, 8. Aufl. 2020, § 823 BGB, Rn. 226). Naopak z obecných principů občanského práva vyplývá, že by se nároky přiznávat měly (Steininger, B., cit. dílo, s. 143; Šustek, P., Holčápek, T. a kol. *Zdravotnické právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 432–433).

19. Výše uvedené argumenty uváděné zejména v zahraniční literatuře jsou platné i v poměrech českého právního řádu. Proto Nejvyšší soud posuzoval, zda existuje v českém právním řádu opora pro přiznání nároků z těchto druhů žalob. Žalobami wrongful birth může být uplatněna náhrada za odčinění různých druhů újem. Vzhledem k povaze nároku uplatněného žalobou se Nejvyšší soud dále zabýval pouze nárokem rodičů postiženého dítěte na odškodnění nemajetkové újmy (náhrady majetkové újmy se žalobci nedomáhali).

20. Český právní řád výslovnou právní úpravu takto vzniklé nemajetkové újmy neobsahuje a tuzemské soudnictví se dosud s tímto typem žalob v podstatě nesetkalo. Proto se jeví jako užitečné nahlédnout do evropských jurisdikcí, které mohou být důležitým zdrojem inspirace. V souvislosti s uplatňováním nároku na odčinění nemajetkové újmy v případech wrongful birth se v zahraničí rozlišuje, do kterého konkrétního dílčího osobnostního práva bylo zasaženo. U žalob založených na jednání poskytovatele zdravotních služeb spočívajícím ve špatně provedené prenatalní genetické diagnostice se uvádí zejména tři v úvahu připadající zásahy do jednotlivých dílčích osobnostních práv člověka, které se liší druhem újmy, za niž je požadována náhrada: 1. nemajetková újma vzniklá zásahem do práva rodičů na plánování rodiny, neboť nebyli náležitě informováni o stavu plodu; 2. nemajetková újma způsobená zjištěním skutečného zdravotního stavu dítěte; 3. nemajetková újma vznikající tím, že rodiče musí být svědky života svého handicapovaného dítěte a že prožívají strach o jeho rozvoj (srov. Winiger, B., Koziol, H., Koch, B. A. and Zimmermann, R. *Essential Cases on Damage*. Berlin, Boston: De Gruyter, 2011, s. 905–935). Obdobně diferencuje mezi různými zásahy do dílčích osobnostních práv i tuzemská odborná literatura. Nemajetková újma způsobená nedostatečným informováním rodičů podle ní může spočívat v porušení možnosti rozhodnout se autonomně, resp. ve zbavení rodičů možnosti ukončit těhotenství, ale i v emocionální

úzkosti rodičů, že se musí starat o postižené dítě (Doležal, A., cit. dílo, s. 38–57). Z mezinárodního srovnání soudní praxe i závěrů tuzemské a zahraniční literatury pak vyplývá, že jediné protiprávní jednání může vést k zasažení více dílčích osobnostních práv. V takovém případě se zasažení každého dílčího osobnostního práva posuzuje samostatně a samostatně se posuzují i podmínky pro vznik nároku na náhradu nemajetkové újmy. Ke stejnému závěru dospěla i tuzemská judikatura. Vyplývá z ní, že zásah do jednoho dílčího osobnostního práva bez dalšího nepředstavuje zásah do dalších dílčích osobnostních práv (zdraví, čest, důstojnost atd.). Otázku případného dotčení takových jednotlivých dílčích práv je třeba u každého z nich posuzovat samostatně (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 7. 2000, sp. zn. [30 Cdo 2304/99](#), nebo rozsudek ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. [30 Cdo 1873/2006](#), uveřejněný v Souboru rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu, C. H. Beck, dále jen „Soubor“, pod C 5097, nebo rozsudek ze dne 11. 2. 2021, sp. zn. [25 Cdo 801/2020](#), publikovaný pod č. 79/2021 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, část občanskoprávní, – dále jen „Sb. rozh. obč.“).

21. V případě první kategorie (označené výše jako 1.) se jedná o újmu oddělenou od narození dítěte a jeho důsledků. Protože se nahrazuje zásah do osobnostních práv rodičů, etické obavy, které provázejí náhradu újmy související zejména s postižením dítěte, zde vůbec nemají místo (navíc se obecně považují za překonané). Evropské státy, které se touto otázkou zabývaly, v nesprávném informování o stavu plodu spatřovaly zásah do práva rodičů na sebeurčení. Náhradu nemajetkové újmy za zásah do práva na plánování rodiny přiznaly soudy v Řecku, Španělsku, Nizozemsku, Itálii nebo Polsku. Ve Francii existence tohoto nároku vyplývá přímo ze zákona (pro podrobný přehled v rámci jednotlivých států srov. Winiger, B., Koziol, H., Koch, B. A. and Zimmermann, R., cit. dílo, s. 905–935; stručný přehled přístupů ve vybraných zemích viz Šustek, P., Holčapek, T. a kol., cit. dílo, s. 442–450).

22. Primární funkcí práva na respekt k soukromému a rodinnému životu zakotveného v čl. 10 odst. 2 Listiny je zajistit prostor pro rozvoj a seberealizaci individuální osobnosti jak v její prostorové dimenzi, tak i v souvislosti s autonomní existencí a veřejnou mocí nerušenou tvorbou sociálních vztahů, tak konečně i v garanci sebeurčení ve smyslu zásadního rozhodování jednotlivce o sobě samém (nález Ústavního soudu ze dne 2. 6. 2011, sp. zn. [II. ÚS 3647/10](#)). Právo na sebeurčení lze také zjednodušeně definovat jako právo jednotlivce na rozhodnutí, jak chce žít svůj život (Kratochvíl, Jan. In: Kmec, Jiří a kol. Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 869). Pojmy jako sebeurčení a osobní autonomie jsou důležitými principy, na základě kterých je třeba vykládat i Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Podle rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ze dne 8. 7. 2004 ve věci Vo proti Francii, stížnost č. [53924/00](#), § 181, náleží rozhodnutí těhotné ženy, zda bude pokračovat v těhotenství nebo ho přerušit, do sféry jejího soukromého života a autonomie. Soud rovněž dovodil právo těhotné ženy na informace o zdravotním stavu plodu (rozhodnutí ESLP ze dne 26. 5. 2011 ve věci R. R. proti Polsku, stížnost č. [27617/04](#), § 197), přičemž podle něj přání rodičů počít dítě nepostižené genetickou chorobou představuje formu projevu jejich soukromého a rodinného života (rozhodnutí ESLP ze dne 15. 4. 2014 ve věci M. P. proti Rumunsku, stížnost č. [39974/10](#), § 50). Zároveň ale upozornil, že toto právo nelze zaměňovat za právo mít zdravé dítě (rozhodnutí ESLP ze dne 28. 8. 2012 ve věci Costa a Pavan proti Itálii, stížnost č. [54270/10](#), § 53 a § 57). Tyto principy reflektuje v českém právním řádu i občanský zákoník, v němž je zakotveno, že soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny nebo lidí jemu blízkých způsobem, jenž nepůsobí

bezdůvodně újmu druhým (§ 3 odst. 1 o. z.). Ustanovení § 81 odst. 1 o. z. zdůrazňuje povinnost každého ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Podústavní právo zde tudíž provádí ústavní požadavky související s právem na soukromí a z něj plynoucím právem na sebeurčení a osobní autonomii (nález Ústavního soudu ze dne 16. 3. 2021, sp. zn. [III. ÚS 2480/20](#)). Český právní řád tedy garantuje právo na sebeurčení spočívající v možnosti jednotlivce rozhodovat o sobě samém, a to i v reprodukční oblasti. Jinak řečeno, uplatnění žalob tohoto typu v českém právním řádu nic nebrání. Pokud lékaři pochybí při prenatalním genetickém vyšetření plodu a nesprávně ho vyhodnotí jako negativní, rodiče přirozeně očekávají narození dítěte nepostíženého genetickou vadou. Zjištění skutečného stavu u nich může způsobit psychickou újmu – šok (výše označeno jako 2.). V českém prostředí se k takto vzniklé psychické újmě při stanovení výše náhrady může přihlížet, je-li prokázána její zvýšená intenzita (např. v případě, když je druhotná oběť svědkem smrti osoby blízké).

č. 50

23. Nemajetkovou újmu může ale vyvolat i skutečnost, že rodiče musí trvale pozorovat handicap svého dítěte a mají obavu o jeho vývoj. V takovém případě se musí rozlišovat, zda došlo či nedošlo k zásahu do absolutního osobnostního práva, příp. do kterého. Může se jednat o újmu v podobě „pouhých“ duševních útrap (stavy smutku, nespavosti, zvýšené citlivosti, podrážděnosti, ztráta životní perspektivy, obava o budoucnost apod.) nebo v podobě lékařsky zjiitelné diagnózy, a tedy ublížení na zdraví (srov. Bagińska, E., cit. dílo, s. 185–186; Melzer in Melzer, F., Tégl, P. a kol., *Občanský zákoník – velký komentář*. Svazek IX. Praha: Leges, 2018, s. 1021–1022). Duševní útrapy projevující se stavy smutku, nespavosti, zvýšené citlivosti, podrážděnosti, ztrátou životní perspektivy a obavou o budoucnost nepředstavují samy o sobě zásah do osobnostního práva, ale jsou jeho důsledkem, a proto nejsou bez dalšího nahraditelné (§ 2894 odst. 2 o. z.). Avšak jejich intenzita, četnost a závažnost hraje roli při určení formy a výše náhrady za zásah do osobnostního práva (§ 2956 část věty za středníkem o. z.).

24. Ochranu soukromého a rodinného života na ústavní úrovni zakotvují čl. 8 Úmluvy a čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Rodinný život se skládá nejen ze sociálních, morálních a kulturních vztahů, ale zahrnuje i zájmy peněžní povahy. Právo na respektování rodinného života se aplikuje na rodinné vztahy, tedy předpokládá existenci rodiny (Kratochvíl, Jan. In: Kmec, Jiří a kol., cit. dílo, s. 872–873). Legální definice rodiny neexistuje. Ústavní soud tento pojem chápe jako biologický konstrukt založený na pokrevním příbuzenství osob, které spolu žijí, případně jako vztah nepříbuzenský, který vztah biologický napodobuje – osvojení, pěstounství (nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. [PI. ÚS 7/15](#)). Na zákonné úrovni právo na rodinný život jako jednomu z přirozených práv člověka podle § 81 o. z. poskytuje ochranu § 2956 o. z. (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 9. 2019, sp. zn. [25 Cdo 2308/2018](#)). Skutečnost, že rodiče musí trvale pozorovat handicap svého dítěte, došlo v důsledku péče o ně k podstatné změně jejich života a prožívají obavu o jeho vývoj a budoucnost, může vyústit až v zásah do jejich rodinného života a vznik nemajetkové újmy (výše označeno jako 3.), takže ani uplatnění takových žalob naše právní úprava nebrání. Sluší se zmínit, že k takovému zásahu nemusí dojít v případě, že život rodičů péče o postižené dítě podstatně nezměnila, anebo rodiče o dítě nepečují (nemohou pečovat) například proto, že je umístěno v ústavu.

25. Ke vzniku občanskoprávní povinnosti odčinit nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do osobnosti člověka musí být splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobitelného vyvolat nemajetkovou újmu. Tento zásah spočívá buď v porušení nebo ohrožení osobnosti

člověka v jeho fyzické, psychické či morální integritě. Musí být neoprávněný (protiprávní) a musí být zjištěna existence příčinné souvislosti mezi takovým zásahem a dotčením osobnostní sféry člověka. Neoprávněným je zásah do osobnosti člověka, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem (obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2019, sp. zn. [25 Cdo 3423/2018](#)).

26. Lze shrnout, že uplatnění žalob na odčinění nemajetkové újmy způsobené pochybením poskytovatele zdravotních služeb při prenatálním vyšetření, narodí-li se posléze dítě postižené genetickou vadou, k jejímuž zjištění prenatální vyšetření směřovalo (tzv. žaloby typu wrongful birth), je v českém právním řádu přípustné. Předpokladem vzniku tohoto nároku je prokázání pochybení při prenatálním vyšetření, dále vznik nemajetkové újmy, při níž se musí rozlišit, do jakých dílčích osobnostních práv bylo zasaženo, a konečně prokázání existence příčinné souvislosti mezi neoprávněným zásahem do konkrétního dílčího osobnostního práva a nemajetkovou újmou. Vzhledem k tomu, že může jít o zásahy do různých dílčích osobnostních práv, je třeba všechny tři předpoklady splnit ve vztahu ke každému dílčímu osobnostnímu právu.

č. 50

27. Soudy obou stupňů vycházely z výslovně vyjádřeného žádání v žalobě, kde žalobci uvedli, že se domáhají odčinění nemajetkové újmy, kterou jim měla způsobit žalovaná tím, že je zbavila možnosti svobodně rozhodnout o založení rodiny, tedy zda si ponechají dítě zdravé nebo postižené, čímž ztratili možnost plánovat si svou budoucnost. Tím uplatnili nárok na odčinění nemajetkové újmy za zásah do svého práva na sebeurčení ve formě práva na plánování rodiny, jež český právní řád (za splnění zákonných předpokladů) garantuje (viz bod 22 tohoto rozsudku).

28. Podle skutkových zjištění, jejichž správnost nepodléhá dovolacímu přezkumu (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), žalovaná v průběhu těhotenství u žalobkyně b) v důsledku pochybení při vyšetření vyhodnotila prenatální genetické vyšetření plodu jako negativní, přestože při správně provedeném vyšetření by riziko existence Downova syndromu u plodu muselo být posouzeno jako střední. V takovém případě by byla žalobkyně b) odeslána na podrobnější vyšetření, která by vadu plodu s velkou pravděpodobností mohla odhalit (invazivními vyšetřeními by byla odhalena téměř určitě). V důsledku nesprávně provedeného vyšetření tak žalovaná žalobcům znemožnila získat informace o zdravotním stavu plodu a informovaně se rozhodnout o dalším průběhu (zachování, či ukončení) těhotenství žalobkyně b) a o budoucí podobě jejich rodinného života. Jinak řečeno, žalovaná protiprávním jednáním spočívajícím v pochybení při prenatálním genetickém vyšetření způsobila, že nebylo odhaleno postižení plodu genetickou chorobou, ač s největší pravděpodobností odhaleno být mohlo, čímž zasáhla do jejich osobnostního práva. Jedná se o zásah do práva žalobců na sebeurčení představovaného zde právem na plánované rodičovství. Mezi protiprávním jednáním žalované a zásahem do osobnostního práva žalobců je dán vztah příčiny a následku (příčinná souvislost). Jsou tak splněny všechny předpoklady ke vzniku občanskoprávní povinnosti odčinit tuto nemajetkovou újmu. Pro závěr o tom, že došlo k tomuto zásahu, je nerozhodné, zda by žalobkyně b) umělé přerušení těhotenství podstoupila či nikoli, neboť újma spočívá již v samotném zásahu do uvedeného osobnostního práva žalobců. Proto je závěr odvolacího soudu, že žalovaná zaviněně zasáhla do absolutního (osobnostního) práva žalobců v podobě dílčího osobnostního práva na reprodukční sebeurčení, čímž došlo ke vzniku nemajetkové újmy, správný.

29. Dovozuje-li žalovaná ze znaleckých posudků, že postupovala *lege artis*, neuplatňuje způsobilý dovolací důvod nesprávného právního posouzení, ale rozporuje skutková zjištění, která nejsou předmětem dovolacího přezkumu. Totéž platí, napadá-li žalovaná závěr o existenci příčinné souvislosti mezi jejím jednáním a zásahem do práva žalobců na reprodukční sebeurčení. Její verze skutkového děje, podle které by v případě správného výpočtu rizika ve výši 1:172 došlo pouze k jeho rekalkulaci s výsledkem negativní, se v řízení neprokázala. Buduje tedy své právní závěry na skutkovém stavu odlišném od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně. Soudy postupovaly v souladu s ustálenou rozhodovací praxí, jestliže za situace, kdy měly k dispozici několik znaleckých posudků s rozdílnými závěry o stejné otázce, vycházely ze znaleckého posudku MUDr. Z., který (na rozdíl od ostatních znaleckých posudků) odpovídal dalším, zejména listinným důkazům. Soud tedy učinil skutkový závěr o pochybení žalované v souladu s § 132 o. s. ř. při respektování § 127a o. s. ř., a řízení tak nezatížil vadou, která by měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 o. s. ř.). Případná není ani námitka žalované, že Downův syndrom u dcery žalobců nezpůsobila. Tato okolnost (o níž není pochybnost) není pro rozhodnutí o tomto uplatněném nároku žalobců podstatná.

30. Dovolací soud se neztotožňuje s námitkou vedlejší účastnice týkající se nedostatku aktivní věcné legitimace žalobce a) ve vztahu k tomuto nároku. Zákon o umělém přerušení těhotenství sice přiznává právo na rozhodnutí o umělém přerušení těhotenství pouze ženě, avšak životní partneri (manželé) činí zpravidla významná rozhodnutí o své budoucnosti společně. Předpokládá se dohoda o záležitostech rodiny a způsobu života rodiny (§ 692 odst. 1 o. z.). Konečně i ESLP ve výše citovaném rozhodnutí ve věci M. P. proti Rumunsku dovedl, že přání rodičů počít dítě nepostižené genetickou chorobou představuje formu projevu jejich soukromého a rodinného života. Právo na sebeurčení v reprodukční oblasti tedy přiznal oběma rodičům, nikoliv pouze ženě. Přestože tedy vůle otce v případě rozhodnutí o umělém přerušení těhotenství podle příslušného zákona nehraje roli, může dojít nesprávným informováním ženy o stavu plodu i k zásahu do jeho práva na plánování rodiny a na reprodukční autonomii. V posuzovaném případě oba žalobci plánovali rodičovství společně a činili důležitá rozhodnutí o budoucnosti své rodiny ve vzájemné shodě. Lze důvodně předpokládat, že by tak činili i v případě rozhodování o přerušení těhotenství. Proto je i žalobce a) ve vztahu k uplatněnému nároku aktivně legitimován.

31. Lze uzavřít, že žalobci mají právo na přiměřené zadostiučinění za zásah do jejich osobnostního práva na reprodukční sebeurčení. Je však třeba dát zapravdu námitce žalované uplatněné v dovolání, že si soudy zcela neujasnily, zda žalobci žalobou požadují náhradu újmy pouze za zásah do tohoto osobnostního práva, anebo současně i újmy jiné, spočívající v zásahu do soukromého a rodinného života tím, že trvale pozorují handicap svého dítěte, prožívají obavu o jeho vývoj a budoucnost a jejich rodinný život se podstatně změnil. Oproti výslovnému označení požadovaného žádání uvedeného v žalobě, obsahuje již žaloba v části VI popis (negativních) dopadů péče o nezletilou dceru BBBB na jejich další soukromý i pracovní život, jejich vzájemný vztah i péči o staršího syna. Tato tvrzení se opakovaně objevují i v dalších podáních žalobců v průběhu celého řízení, v nichž je zdůrazňován zásah do jejich dalšího života (č. I. 335, 762). V odvolání proti rozsudku soudu prvního stupně zdůrazňují, že jejich újma je přetrvávající, stálá, doživotní, spočívající v nejistotě, každodenních obavách z toho, co bude dál, jaký bude skutečný vývoj dcery, zda svou péčí dosáhnou co největší její soběstačnosti, jaký bude život jich samotných vztahově, zda bude rodina fungovat, zda budou zdraví a živí,

zda budou mít zaměstnání s dostatečným příjmem, aby mohli obě děti zabezpečit (č. I. 809). Ve vyjádření k odvolání žalované mimo jiné uvádějí, že újmou pro ně není pouze nemožnost se rozhodnout o tom, zda se jim narodí dítě s Downovým syndromem, ale zejména to, že narození postižené BBBB zásadním způsobem změnilo život celé jejich rodiny ve všech směrech (č. I. 849 a 851). Stejné argumenty uplatňují žalobci i v dovolání. Ze skutkových tvrzení uvedených v žalobě i dalších podání v průběhu řízení tak vyplývá, že žalobci požadují (i) náhradu za život s postiženým dítětem a nikoli pouze za zásah do jejich reprodukčního sebeurčení. Vzhledem k tomu, že soudy nejsou vázány právní kvalifikací uvedenou v žalobě, měly věnovat pozornost skutkovým tvrzením žalobců a ujasnit si, v čem podle svých tvrzení spatřují újmu, a posoudit ji z hlediska obecných předpokladů vzniku nároku na náhradu nemajetkové újmy. To však soud prvního stupně ani odvolací soud neučinily. V důsledku pomnutí skutkových tvrzení žalobců nerozlišily, že žalobci požadují náhradu újmy za zásahy do různých dílčích osobnostních práv, přičemž podmínky vzniku odpovědnosti za újmu jsou u nich různé. Jestliže žalobci požadují náhradu i za to, že musí trvale pozorovat handicap svého dítěte, prožívají obavu o jeho vývoj a budoucnost, případně za zásadní změnu života celé jejich rodiny, museli by prokázat nejen tyto skutečnosti, ale i příčinnou souvislost, tedy že bez pochybení žalované by jim tvrzená újma nevznikla. Požadavek na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do soukromého a rodinného života, spočívajícím v trvalé obavě o vývoj a budoucnost dítěte postiženého genetickou chorobou a v dopadu náročné péče o ně na život celé rodiny, je podmíněn zjištěním, že nebýt pochybení poskytovatele zdravotní péče, dítě by se nenarodilo. V podmínkách projednávané věci by tedy muselo být prokázáno, že při správně provedené prenatalní diagnostice by žalobkyně b) skutečně podstoupila nejen doporučená vyšetření, ale i umělé přerušování těhotenství (že by to např. nevyklučovaly zdravotní důvody na její straně nebo její světonázorové přesvědčení).

32. Soudy, byť se věci věnovaly velmi pečlivě, neposoudily správně otázku, za jaké zásahy do osobnostních práv žalobci náhradu nemajetkové újmy požadují, nerozlišily tak do jakých dílčích osobnostních práv mělo být zasaženo a v důsledku toho nezjistily řádně skutkový stav věci. Řízení tak zatížily vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Z tohoto důvodu je rozsudek odvolacího soudu nesprávný, a proto jej Nejvyšší soud podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí také na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil dovolací soud podle § 243e odst. 2 o. s. ř. také tento rozsudek a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (rozsudky byly zrušeny i v závislých výrocích, ohledně nichž byla dovolání odmítnuta).

33. Vzhledem k tomu, že dosud není postaveno najisto, v jakém rozsahu došlo k neoprávněnému zásahu do dílčích osobnostních práv žalobců (zda pouze do práva na reprodukční sebeurčení nebo i do práva na soukromý a rodinný život ve výše uvedeném smyslu), je posouzení otázky konkrétní výše přiměřené náhrady náležející žalobcům předčasné. Lze však podotknout, že dojde-li k neoprávněnému zásahu do osobnosti člověka, má poškozený právo se domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byly odstraněny následky tohoto zásahu (§ 82 odst. 1 o. z.), případně aby mu bylo podle § 2951 odst. 2 o. z. poskytnuto přiměřené zadostiučinění, které náleží v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Lze se ztotožnit se závěrem soudů, že v posuzovaném případě jiné než peněžité zadostiučinění nezajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění újmy způsobené žalobcům, ať již jde o zásah do reprodukčního sebeurčení nebo i o zásah do práva na rodinný život.

34. Obecně pak platí, že soud musí při úvaze o přiměřenosti navrhované satisfakce za nemajetkovou újmu vzniklou na osobnosti fyzické osoby především vyjít jak z celkové povahy, tak i z jednotlivých okolností konkrétního případu, musí přihlédnout např. k intenzitě, povaze a způsobu neoprávněného zásahu nebo k charakteru a rozsahu zasažené hodnoty osobnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2007, sp. zn. [30 Cdo 2206/2006](#)). Vycházet je přitom třeba z principu proporcionality, který je potřeba použít tak, že soud porovná částky této náhrady přisouzené v jiných případech, a to nejen v obdobných (které se s projednávanou věcí v podstatných znacích shodují), ale i v dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, např. z titulu odpovědnosti státu za nezákonné omezení osobní svobody, nepřiměřenou délku řízení, náhrady nemajetkové újmy na zdraví ve formě bolestného nebo ztížení společenského uplatnění, újmy na osobnostních právech v rámci ochrany osobnosti, újmy z titulu porušení zákazu diskriminace podle obecné úpravy i v pracovněprávních vztazích apod. (srov. obdobně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. [30 Cdo 1747/2014](#), uveřejněný pod č. 67/2016 Sb. rozh. obč., nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2021, sp. zn. [25 Cdo 2422/2019](#), uveřejněný pod č. 6/2022 Sb. rozh. obč.). Jinými slovy způsobem, jak lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení výše relativně nízké náhrady, je zohlednění částek přiznaných v jiných srovnatelných řízeních, současně při respektování předem jasných a pevných kritérií (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. [I. ÚS 2844/14](#)).

35. Nárok rodičů za zásah do jejich dílčích osobnostních práv je proto třeba zařadit do určité hierarchie hodnot, od jejichž dotčení se náhrada nemajetkové újmy odvíjí. I když nejde o nároky proti státu, lze využít zkušenosti ESLP, v jehož rozhodovací praxi lze vysledovat zřetelnou strukturalizaci podle určité hierarchie těchto základních hodnot, jak ji ve své analýze prováděné na společných zasedáních občanskoprávních a obchodních kolegií dovodil Nejvyšší soud Slovenskej republiky a Nejvyšší soud České republiky (tzv. Hierarchie nemajetkových hodnot). Tímto způsobem je možno nastavit i rámcové proporce, v nichž se mají pohybovat výše náhrad jednotlivých občanskoprávních nároků nemajetkové povahy (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2019, sp. zn. [25 Cdo 2109/2018](#), nebo ze dne 15. 7. 2021, sp. zn. [25 Cdo 3402/2019](#), publikovaný pod č. 50/2022 Sb. rozh. obč.). Judikatura ESLP práva zakotvená v Úmluvě rozřazuje do určitých pásem, k nimž lze přiřadit procentní vyjádření. Nejdůležitější v demokratické společnosti všeobecně uznávanou hodnotou je život (čl. 2), následuje například zákaz mučení (čl. 3), rovněž tu figurují osobní svoboda a bezpečnost (zejména čl. 5), přístup k soudu (čl. 6), rodinný a soukromý život (čl. 8), svoboda projevu (čl. 10), náboženská svoboda (čl. 9), svoboda shromažďování (čl. 11) a majetková práva (čl. 1 protokolu 1). Význam takového výčtu a porovnání jednotlivých hodnot tkví v tom, že přizná-li národní soud za porušení konkrétního práva náhradu v nepřiměřeně nižší částce, než by ji přiznal ESLP, zůstává poškozený stále obětí zásahu do lidských práv a může se domáhat ochrany u ESLP. Právě přehled jednotlivých základních práv a uvědomění si, jaký význam jim v jejich vzájemném poměru přiznává rozhodovací praxe ESLP, může být jakýmsi základním nástrojem směřujícím k dosažení vyšší míry právní jistoty jako jednoho z klíčových principů právního systému v demokratické společnosti každého národního státu. Sladění přístupu ESLP s národní judikaturou může přispět k předvídatelnosti soudních rozhodnutí v tak složitých, lidsky citlivých a zároveň těžce měřitelných případech újem vyvolaných zásahem do základních práv a svobod. Při stanovení výše náhrady mají soudy plnou míru volné úvahy, nicméně ESLP při standardních situacích a okolnostech případu upřednostňuje částku pohybující se přibližně ve středu nastaveného rozpětí, samozřejmě

s možností (a nutností) jít i směrem k minimu či naopak v případech s vážnějšími následky až výjimečnými okolnostmi od středu k maximu. V případě zásahu do soukromého života podle čl. 8 Úmluvy považuje ESLP zásah za závažný v rozsahu od 3 % do 20 % (se střední hodnotou 10 %) té nejzávažnější újmy, jíž je porušení práva na život, k němuž ESLP přiřazuje částku 100 000 EUR (viz již citovaný rozsudek publikovaný pod č. [50/2022](#) Sb. rozh. obč.). Při zasazení uplatněného nároku do hierarchie hodnot a dodržení principu proporcionality se lze inspirovat i rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 19. 9. 2018, sp. zn. [25 Cdo 894/2018](#), publikovaným pod č. 85/2019 Sb. rozh. obč.

36. Soudy jsou ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázány právními názory dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vyslovenými.

č. 51

Uplatnění nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu zůstavitelem u úřadu uvedeného v § 6 zákona č. 82/1998 Sb. postupem podle § 14 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. není uplatněním práva u orgánu veřejné moci ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z.

Odpovědnost státu za nemajetkovou újmu [Odpovědnost státu za újmu], Zadostiučinění (satisfakce), Kompenzační řízení

§ 12 o. z., § 1475 odst. 2 o. z., § 1475 odst. 2 o. z., § 2009 odst. 2 o. z., § 6 zákona č. 82/1998 Sb., § 14 a § 15 zákona č. 82/1998 Sb.

č. 51

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 11. 2022, sp. zn. [30 Cdo 107/2021](#), ECLI:CZ:NS:2022:30.CDO.107.2021.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 9. 9. 2020, sp. zn. 44 Co 716/2018.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně (dále také „dovolatelka“) se domáhala zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení vedeného před Městským soudem v Brně pod sp. zn. 15 C 59/2007 proti (tehdy) žalovanému J. J. (manželovi), který později zemřel, s tvrzením, že žalobkyně je procesní nástupkyní žalovaného, že předmětné řízení ke dni podání žaloby nebylo ukončeno, neboť pokračuje řízením o žalobě na obnovu řízení, že řízení probíhalo v uvedené době pod dobu více než 11 let a že jeho konec se jeví v nedohlednu.

2. Městský soud v Brně (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 7. 9. 2018, č. j. 247 C 47/2017-72, konstatoval, že bylo porušeno právo žalobkyně na projednání a rozhodnutí věci v přiměřené době v řízení o žalobě na obnovu řízení, vedeném u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 15 C 59/2007 (výrok I), zamítl žalobu, kterou žalobkyně požadovala, aby žalovaná byla povinna zaplatit žalobkyni částku ve výši 325 000 Kč s úrokem z prodlení ve výši 8,05 % ročně z částky 325 000 Kč od 7. 10. 2017 do zaplacení (výrok II), a rozhodl o nákladech řízení (výrok III).

3. Krajský soud v Brně (dále jen „odvolací soud“) napadeným rozsudkem potvrdil výrok II rozsudku soudu prvního stupně (výrok I), výrok I soudu prvního stupně změnil tak, že se žalobkyni neposkytuje ani zadostiučinění v podobě konstatování, že bylo porušeno právo žalobkyně na projednání věci v přiměřené době v řízení o žalobě na obnovu řízení, vedeném u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 15 C 59/2007 (výrok II), a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů (výrok III).

4. Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Nalézací řízení probíhalo od 12. 7. 2006 do 9. 8. 2010, a dvě řízení o žalobách pro zmatečnost od 22. 11. 2010 do 5. 10. 2015 a od 22. 11. 2010 do 30. 11. 2015. Žaloba na obnovu řízení byla podána též dne 22. 11. 2010. Odvolací soud měl za správné, že soud prvního stupně pro právní posouzení věci rozlišil, s ohledem na obsah původního žalobního návrhu, dvě fáze řízení před soudy, tj. 1) fázi nalézacího řízení a řízení o žalobách pro zmatečnost a 2) fázi řízení o návrhu na povolení obnovy řízení.

5. Pokud jde o fázi prvou, tak odvolací soud měl za to, že tvrzený nárok na zadostiučinění za nepřiměřenou délku nalézacího řízení a řízení o žalobách pro zmatečnost předběžně uplatněný manželkou žalobkyně u žalované (podle skutkových zjištění soudu prvního stupně dne 19. 1. 2016 v částce 250 000 Kč) se nestal pozůstalostí. Tato tvrzená pohledávka tedy v každém případě zanikla smrtí manžela (dne 31. 1. 2016), na žalobkyni nepřešla, a není tak dána aktivní věcná legitimace žalobkyně k uplatnění pohledávky v odškodňovacím řízení, a to s odkazem na zcela jednoznačné znění § 12 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále „o. z.“), ve spojení s § 1475 odst. 2 o. z., podle nichž by muselo k uplatnění předmětného nároku dojít za života manžela žalobkyně u soudu. Dle odvolacího soudu (i s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. [25 Cdo 3556/2016](#)) nešlo v této souvislosti akceptovat úvahu žalobkyně, že v případě nároků podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále též „OdpŠk“), by předběžným projednáním nároku u úřadu měla být podmínka podle § 1475 odst. 2 o. z. považována za splněnou. Měl za nesprávnou úvahu žalobkyně, že by orgánem veřejné moci mohl být jiný orgán než soud, tj. v pojetí žalobkyně úřad ve smyslu § 14 OdpŠk. Pro výše uvedené považoval odvolací soud za nadbytečné hodnotit právní posouzení soudu prvního stupně, jež se týkalo námitky promlčení ve vztahu k první uvažované fázi.

6. V souvislosti s druhou fází týkající se tvrzeného nároku na zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení o žalobě na obnovu řízení odvolací soud (s odkazem na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. [33 Cdo 954/2009](#)) přisvědčil odvolací námitce žalované, podle níž rozhodnutí pozůstalostního soudu o zastavení pozůstalostního řízení nezakládá právní důvod pro připuštění procesního nástupnictví žalobkyně v řízení o žalobě na obnovu řízení a tudíž ani její aktivní věcnou legitimaci k uplatnění předmětného nároku. Na uvedeném nemůže podle názoru odvolacího soudu ničeho změnit ani skutečnost, že žalobkyně byla jako procesní nástupkyně svého zemřelého manžela do řízení v rámci řízení o žalobě na obnovu řízení připuštěna, jak to vyplývá z usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. 6. 2016, č. j. 15 C 59/2007-196, jímž odvolací soud zopakoval dokazování.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

7. Rozsudek odvolacího soudu v rozsahu výroku I a II napadla žalobkyně včasným dovoláním.

8. V rozsahu dovolacích námitek proti závěru odvolacího soudu, který se týkal věcné legitimace žalobkyně, měla dovolatelka za to, že ze strany odvolacího soudu se jedná o nesprávné právní posouzení věci a odchýlení od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu (případně stran dílčích otázek, má jít o věc dovolacím soudem dosud neřešenou), pokud soud nepovažoval

předběžné projednání nároku u úřadu za projednání u orgánu veřejné moci. Dovolatelka namítá, že uplatněním nároku na náhradu nehmotné újmy vzniklé nepřiměřenou délkou řízení u orgánu dle § 6 OdpŠk je nárok uplatněn ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z. Ustanovení § 12 o. z. v první části jeho druhé věty pamatuje na „jiné“, od soudu odlišné orgány, přičemž je to právě zákon č. 82/1998 Sb., který určuje pro uplatnění jiný orgán veřejné moci než soud. I v případě posuzování otázky „zahájení řízení“ ve věcech dle zákona č. 82/1998 Sb. má dovolatelka za to, dovolací soud v návaznosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) judikoval (rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. [30 Cdo 1084/2017](#)), že právě s ohledem na zmíněnou specifickou postupu je třeba za okamžik „zahájení řízení“ považovat datum předběžného povinného uplatnění nároku. Při výkladu otázky právního nástupnictví v případě úmrtí poškozeného tak je třeba dovodit, že předsoudním uplatněním nároku je naplněn § 1475 odst. 2 o. z. V této souvislosti měla dovolatelka též za nesprávný právní názor odvolacího soudu, jež předcházel výše uvedenému závěru o povaze orgánu veřejné moci, že se pohledávka manžela nestala součástí dědictví, čímž se měl odchýlit od usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2009, sp. zn. [33 Cdo 954/2009](#). Dovolatelka formulovala otázky následovně:

a. namítala, že v rozporu s rozhodovací praxí dovolacího soudu odvolací soud nepřipustil změnu žaloby spočívající v uplatnění dalšího nároku, a to odškodnění za nepřiměřenou délku kompenzačního řízení. Odkázala přitom na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. [30 Cdo 5189/2016](#);

b. dále měla dovolatelka za otázku dosud dovolacím soudem nevyřešenou, zda je správným pro účely rozhodnutí o věci samé dělení posuzovaného řízení na dílčí, samostatné a jednotlivé fáze (v daném případě řízení nalézací a „zmatečnostní“ a řízení o povolení obnovy) „jednotlivého“ soudního řízení, či posuzované řízení musí být hodnoceno vždy jako jeden celek;

c. zda je nárok uplatněný předběžně dle příslušných ustanovení zákona č. 82/1998 Sb. u Ministerstva spravedlnosti před jeho následným uplatněním u soudu součástí pozůstalosti či nikoli ve smyslu § 1475 odst. 2 o. z.;

d. zda musel či nemusel odvolací soud respektovat pravomocné usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. 6. 2016, č. j. 15 C 59/2007-196, kterým byla žalobkyně jako účastnice připuštěna do řízení o žalobě na obnovu řízení;

e. zda je výklad ustanovení § 1475 odst. 2 o. z. provedený odvolacím soudem ohledně toho, zda je nárok uplatněný v tomto soudním řízení součástí pozůstalosti mého manžela, správným či nikoli;

f. zda je napadené rozhodnutí vzhledem k faktu, že dosud nebylo rozhodnuto v probíhajícím řízení o dodatečném projednání dědictví o nároku, jež je předmětem tohoto řízení, předčasné či nikoli a zda měl odvolací soud před konečným rozhodnutím si buď sám „pro účely tohoto řízení objasnit, jaký majetek, popřípadě v jaké ceně zůstavitel zanechal a komu svědčí (ze zákona nebo na základě závěti, popřípadě z obou těchto důvodů) dědické právo po zůstaviteli“, anebo měl řízení přerušit a vyčkat rozhodnutí o předmětném dodatečném projednání dědictví či nikoli.

9. Žalovaná se k podanému dovolání vyjádřila tak, že by mělo být jako nepřipustné odmítnuto. Ministerstvo spravedlnosti nemělo v procesu odškodňování roli orgánu veřejné moci poskytujícího ochranu práv osobám ve smyslu § 12 a § 1475 odst. 2 o. z. Uplatnění nároku tak nelze považovat za uplatnění u orgánu veřejné moci. Pohledávka manžela žalobkyně zanikla, neboť nebyla za jeho života uplatněna u orgánu veřejné moci. K otázce rozšíření žaloby má žalovaná za to, že na jejím řešení napadené rozhodnutí nezáviselo, a také souhlasila s postupem odvolacího soudu, který vycházel z judikatury dovolacího soudu, ze které plyne, že při posouzení přiměřenosti délky řízení se nepřihlíží k délce řízení o povolení obnovy.

III.

Připustnost dovolání

10. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 2. 2019 (viz čl. IV a XII zákona č. 287/2018 Sb.), dále jen „o. s. ř.“

č. 51

11. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 odst. 1 o. s. ř.

12. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

13. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

14. Podle § 241a o. s. ř. dovolání lze podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 1, věta první). V dovolání musí být vedle obecných náležitostí (§ 42 odst. 4) uvedeno, proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čemž dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh) (odstavec 2). Důvod dovolání se vymezí tak, že dovolatel uvede právní posouzení věci, které pokládá za nesprávné, a že vyloží, v čem spočívá nesprávnost tohoto právního posouzení (odstavec 3).

15. V rozsahu otázky d) dovolatelka nepředkládá (krom nesouhlasu s právním posouzením jejího účastenství v řízení o žalobě na obnovu řízení učiněným odvolacím soudem) žádný předpoklad přípustnosti ve smyslu § 237 o. s. ř. Dovolací soud odkazuje na již ustálenou judikaturu Nejvyššího a Ústavního soudu, ze které vyplývá, že k projednání dovolání je nezbytné, aby z něj bylo zřejmé, od jaké (konkrétní) ustálené rozhodovací praxe se v rozhodnutí odvolací soud odchýlil, která konkrétní otázka hmotného či procesního práva má být dovolacím soudem vyřešena nebo je rozhodována rozdílně, případně od kterého (svého dříve přijatého) řešení se dovolací soud má odchýlit (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2013, sp. zn. [25 Cdo 1559/2013](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2488/2013](#), proti němuž podaná ústavní stížnost byla odmítnuta

usnesením Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2014, sp. zn. [I. ÚS 3524/13](#); rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou dostupná na www.nsoud.cz a rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na nalus.usoud.cz). Ústavní soud se dále k otázce náležitostí dovolání vyjádřil v usnesení ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. [III. ÚS 1675/14](#) (srov. také stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. [Pl. ÚS-st. 45/16](#)), kde přílehlavě vysvětlil účel povinnosti dovolatele uvést, v čem konkrétně spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Účelem zavedení této povinnosti je podle Ústavního soudu „regulace vysokého počtu problematicky formulovaných dovolání a preventivní působení na advokáty potenciálních dovolatelů, aby se otázkou přípustnosti dovolání odpovídajícím způsobem zabývali“. Ostatně z dalších částí dovolání je zřejmé, že si dovolatelka je vědoma této nezbytnosti uvést zákonné náležitosti dovolání (§ 241a o. s. ř.). Pro výše uvedené vady dovolání tak dovolací soud nemohl v rozsahu této otázky pokračovat v dovolacím řízení.

č. 51

16. Přípustnost dovolání nemůže založit otázka a), tj. zda měl odvolací soud připustit rozšíření žaloby o nárok založený na tvrzené nepřiměřené délce samotného kompenzačního řízení, neboť při řešení otázky připuštění změny žaloby se odvolací soud neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu. Jak totiž vyplývá již z odkazovaného rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2017, sp. zn. [30 Cdo 5189/2016](#), již ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [Cpjn 206/2010](#), uveřejněném pod číslem 58/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, v části „VI. Stanovení výše zadostiučinění“ bylo vyjádřeno, že lze zvýšit základní částku za příslušný časový úsek v případě, kdy je samotné kompenzační řízení nepřiměřeně dlouhé a žalobce zvýšení odškodnění z tohoto důvodu navrhne. Jedná se však o navýšení v řízení požadovaného zadostiučinění za nepřiměřenou délku posuzovaného řízení, jestliže toto nebylo poskytnuto včas. Sama délka odškodňovacího řízení zde není relevantní, pokud samo přiměřené zadostiučinění za nepřiměřenou délku posuzovaného řízení bylo poskytnuto včas, např. již v rámci předběžného projednání ze strany ministerstva. Nejedná se tedy o odškodnění za nepřiměřenou délku samotného odškodňovacího řízení, které je nutno považovat za nový nárok ve smyslu § 216 odst. 2 o. s. ř. (ostatně soudce ve smyslu § 14 odst. 1 o. s. ř. nemůže odškodňovat svůj vlastní nesprávný úřední postup), nýbrž o navýšení zadostiučinění za nepřiměřenou délku posuzovaného řízení, jestliže toto nebylo žalobci žalovanou poskytnuto včas. Jak však vyplývá z protokolu o jednání odvolacího soudu, právní zástupce žalobkyně k dotazu soudu uvedl, že rozšíření žaloby o částku 150 000 Kč představuje požadavek žalobkyně na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za nepřiměřenou délku samotného odškodňovacího řízení. Z protokolu současně vyplývá, že právnímu zástupci žalobkyně bylo odkazované rozhodnutí sp. zn. [30 Cdo 5189/2016](#), tudíž mohl předpokládat, jaký význam má jeho vyjádření pro rozhodnutí odvolacího soudu o připuštění změny žaloby.

17. Dovolání též není přípustné v rozsahu otázky b), neboť rozdělení řízení na „fáze“, které učinil odvolací soud při aplikaci právních norem na projednávanou věc, se nevymyká ustálené rozhodovací praxi dovolacího soudu. Nejvyšší soud v rozsudku ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. [30 Cdo 2780/2015](#), který byl uveřejněný pod číslem 112/2017 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, v poměrech občanského soudního řízení vyložil, že poněvadž okolnosti, jež mohou být důvodem obnovy řízení, nemohou být přičítány k tíži rozhodujícího orgánu, resp. státu, činí tento mimořádný opravný prostředek natolik odlišným od jiných opravných prostředků, že jej nelze zahrnout do celkové délky řízení. Umožňuje-li právní řád nad rámec povinností uložených čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních

svobod (dále jen „Úmluva“) prolomit právní moc rozhodnutí i z důvodů objektivní povahy, tedy nikoliv z důvodů pochybení rozhodujících orgánů, pak řízení, v němž je rozhodováno o tom, zda řízení bude obnoveno, či nikoliv, nelze zahrnout pod čl. 6 odst. 1 Úmluvy, neboť v době rozhodování o obnově řízení již účastník původního řízení není v nejistotě ohledně jeho výsledku. V případě, že bude povolena obnova řízení, čímž dojde k prolomení právní moci rozhodnutí, však již je nutné k dalšímu průběhu řízení přihlížet. Uvedený závěr byl znovu zopakován např. v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2017, sp. zn. [30 Cdo 4011/2016](#). Soudy nižších stupňů tudíž postupovaly správně, když pro určení důvodnosti nároku žalobkyně rozlišily posuzované nalézací řízení a následně řízení o návrhu na povolení obnovy řízení.

18. Dovolání není přípustné pro otázky uvedené pod písm. f), neboť na jejich vyřešení (tj. na vyřešení předčasnosti rozhodování odvolacího soudu vzhledem k dodatečném projednání dědictví) napadené rozhodnutí ve smyslu § 237 o. s. ř. nezáviselo. Odvolací soud postavil své rozhodnutí dílem na právním posouzení [sporovaném pod otázkami c) a e)] zániku existence do té doby sporného nároku na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení v důsledku smrti věřitele (manžela žalobkyně), a z toho vyplývající neexistenci věcné legitimace žalobkyně, a dílem na konstatovaném neúčastenství žalobkyně v řízení o žalobě na obnovu řízení [sporovaném pod otázkou d)].

19. Dovolání je však přípustné v rozsahu otázek uvedených pod bodem c) a e) stojících ve své podstatě na tom, zda uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení dle § 14 odst. 1 OdpŠk je uplatněním u orgánu veřejné moci, neboť tato otázka dosud nebyla dovolacím soudem ve všech souvislostech vyřešena.

IV.

Důvodnost dovolání

20. Dovolání není důvodné.

21. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédně též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolatelka namítala vadnost napadeného rozhodnutí, protože se v něm odvolací soud řádně nevypořádal s klíčovými odvolacími námitkami, kterými jednak zpochybňovala správnost dělení posuzovaného řízení na samostatné jednotlivé fáze „jednotlivého“ soudního řízení, jednak i správnost nalézacím soudem provedeného výkladu § 1475 odst. 2 o. z. Dovolatelkou tvrzené vady však dovolací soud neshledal. Dovolatelka ve své argumentaci (opakovaně) pomíjí, že soud není povinen budovat vlastní závěry na podrobné oponentuře (a vyvracení) jednotlivě vznesených námitek, pakliže proti nim staví vlastní ucelený argumentační systém, který logicky a v právu rozumně vyloží tak, že podpora správnosti jeho závěrů je sama o sobě dostatečná (srov. například nálezy Ústavního soudu ze dne 12. 2. 2009, sp. zn. [III. ÚS 989/08](#), či usnesení ze dne 14. 6. 2012, sp. zn. [III. ÚS 3122/09](#), anebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 6. 2012, sp. zn. [29 Cdo 2214/2010](#)). Ani jiné vady řízení dovolací soud neshledal.

22. Podle § 12 o. z. každý, kdo se cítí ve svém právu zkrácen, může se domáhat ochrany u orgánu vykonávajícího veřejnou moc (dále jen „orgán veřejné moci“). Není-li v zákoně stanoveno něco jiného, je tímto orgánem veřejné moci soud.

23. Podle § 1475 odst. 2 o. z. pozůstalost tvoří celé jmění zůstavitele, kromě práv a povinností vázaných výlučně na jeho osobu, ledaže byly jako dluh uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci.

24. Podle § 2009 odst. 2 o. z. smrtí věřitele právo zanikne, bylo-li plnění omezeno jen na jeho osobu.

25. Podle § 6 odst. 1 Odpšk ve věcech náhrady škody způsobené rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o regresních úhradách jednají jménem státu ministerstva a jiné ústřední správní úřady (dále jen „úřad“).

26. Podle § 14 Odpšk se nárok na náhradu škody uplatňuje u úřadu uvedeného v § 6 (odstavec 1). Uplatnění nároku na náhradu škody podle tohoto zákona je podmínkou pro případné uplatnění nároku na náhradu škody u soudu (odstavec 3).

27. Podle § 15 Odpšk přizná-li příslušný úřad náhradu škody, je třeba nahradit škodu do šesti měsíců od uplatnění nároku (odstavec 1). Domáhat se náhrady škody u soudu může poškozený pouze tehdy, pokud do šesti měsíců ode dne uplatnění nebyla jeho nárok plně uspokojen (odstavec 2).

28. Podle § 26 Odpšk pokud není stanoveno jinak, řídí se právní vztahy upravené v tomto zákoně občanským zákoníkem.

29. Podle ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu je právo na zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem spočívajícím v nepřiměřené délce (soudního) řízení nárokem (ryze) osobní povahy (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. [30 Cdo 3394/2010](#), ale zejména též část III bod 1 stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. [Cpjn 206/2010](#), publikovaného pod č. 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), a to i v případě zadostiučinění ve formě práva na peněžitou (relutární) náhradu. Na tomto pojetí se nic nezměnilo ani v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku (srov. § 2009 odst. 2 o. z. a dále usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. [30 Cdo 89/2015](#)).

30. Z hlediska nemajetkových újem zakotvených v zákoně č. 89/2012 Sb. přitom Nejvyšší soud v usnesení ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. [25 Cdo 3556/2016](#), uveřejněném pod číslem 133/2018 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, vyložil, že podle § 1475 odst. 2 o. z. spadají do pozůstalosti i subjektivní práva a povinnosti zakládající se pouze na osobních poměrech zůstavitele, pokud byly jako dluh uznány nebo jako pohledávka uplatněny tak, že to vede k určení nebo uspokojení nároku zásahem veřejné moci. Důsledkem toho přejdou do pozůstalosti např. i zůstavitelova práva na bolestné, na satisfakci v penězích apod., byla-li za jeho života uznána nebo zažalována (srov. též usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2018, sp. zn. [25 Cdo 293/2018](#), uveřejněné pod číslem 50/2019 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tento závěr sdílí i část právnické literatury, srov. např. Kindl, T. in Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek V. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, str. 532, podle které jde zjevně o návrat k poměrům, které v této oblasti panovaly za účinnosti Obecného zákoníku občanského z roku 1811 (srov. § 531 a § 1325) a které i tehdejší judikatura vymezila tak, že „bolestné jest zděditelné pouze tehdy, bylo-li

za života poškozeného buď smlouvou (smírem) uznáno nebo poškozeným soudně vymáháno“ (k tomu srov. např. plenární rozhodnutí bývalého rakouského Nejvyššího soudu ve Vídni ze dne 17. 6. 1913 Pres 169/13, judikát č. 204, Nowakova sbírka č. 1503, či na něj odkazující rozhodnutí NS Rv I 183/23, Sbírka rozhodnutí, Vážný). Navíc i podle ustanovení § 335 zákona č. 141/1950 Sb., občanského zákoníku, účinného od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964, závazek k náhradě bolestného a k náhradě za zohyždění nezánikal smrti oprávněného, byl-li nárok již oprávněným uplatněn.

31. Ve vztahu k zákonu č. 82/1998 Sb. následně Nejvyšší soud v usnesení ze dne 18. 4. 2017, sp. zn. [30 Cdo 89/2015](#), konstatoval, že „z ustanovení § 2009 odst. 2 o. z. ... vyplývá, že se i v poměrech nového občanského zákoníku nadále uplatní závěr, podle nějž právo na náhradu nemajetkové újmy ve formě konstatování porušení práva, omluvy či relutární satisfakce smrti poškozeného zaniká. Výjimku z tohoto pravidla však představuje výše citované ustanovení § 1475 odst. 2 o. z., které předpokládá, že právo na relutární satisfakci (a pouze toto právo) se stává ke dni smrti poškozeného součástí jeho pozůstalosti, pokud bylo jako dluh uznáno nebo uplatněno u orgánu veřejné moci... [T]ento závěr se přirozeně týká toliko zadostiučinění v penězích, když nárok na jinou formu zadostiučinění ve smyslu § 31a odst. 2 [Odpšk], jakou je například konstatování porušení práva nebo omluva, smrti poškozeného zaniká, neboť nemůže být součástí pozůstalosti (nejde o jmění ve smyslu § 495 o. z.).“

32. Ve věci sp. zn. [30 Cdo 89/2015](#) byl nicméně zůstavitelem nárok již uplatněn u soudu, tudíž nebylo nutno řešit otázku, zda i v případě předběžného uplatnění nároku u úřadu podle § 14 odst. 1 Odpšk je možno pro účely aplikace § 1475 odst. 2 o. z. považovat úřad podle § 6 odst. 1 Odpšk za orgán veřejné moci podle § 12 o. z.

33. Pojem „orgán veřejné moci“ přitom není definován v ústavním pořádku, v zákonech ani v jiných právních předpisech. Ani v § 12 o. z. není obsažena legální definice tohoto pojmu, nýbrž se v něm toliko deklaruje, co by i jinak bylo zřejmé, že ochrany svých práv se může domáhat každý, kdo se na nich cítí být krácen, u orgánu veřejné moci, kterým je (i v souladu s čl. 4 a především čl. 90 Ústavy České republiky) v pochybnostech soud, jestliže ovšem není zákonem určen k ochraně určitého práva jiný orgán veřejné moci. I podle komentářové literatury má toto ustanovení spíše interpretační charakter, „jehož význam vynikne především v situacích, kdy je sporné, kterým veřejným orgánem má být ochrana soukromoprávnímu oprávnění poskytnuta“, přičemž se zde poukazuje na „zavádějící dojem“, který může budít důvodová zpráva k tomuto ustanovení (srov. Dvořák, B. In: Melzer, F., Tégl, P. a kolektiv: Občanský zákoník – velký komentář. Svazek I. § 1–117. Praha: Leges, 2013, str. 207). Není tedy přiléhavé uvádět, že hovoří-li § 1475 odst. 2 o. z. o orgánu veřejné moci, má se tím ve spojení s § 12 o. z. na mysli (pouze) soud.

34. Obsah pojmu „orgán veřejné moci“ ovšem osvětlil ve své rozhodovací činnosti již Ústavní soud ČSFR, jenž uvedl, že veřejnou mocí se rozumí taková moc, která (přímo nebo zprostředkovaně) autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, které nejsou vůči ní v rovnoprávném postavení a obsah rozhodnutí orgánu veřejné moci nezávisí na jejich vůli. Taková rozhodnutí jsou státní mocí vynutitelná (srov. usnesení Ústavního soudu ČSFR ze dne 9. 6. 1992, sp. zn. I. ÚS 191/92, publikované ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 1, str. 10). Toto pojetí bylo převzato i v rozhodnutích Ústavního soudu České republiky (srov. např. jeho usnesení ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. [II. ÚS 75/93](#)

(publikované ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 2, str. 201). Pro podřazení určitého subjektu (orgánu, fyzické či právnické osoby) pod uvedený pojem proto není rozhodné jeho zařazení v soustavě veřejné moci, nýbrž „povaha jeho činnosti.“ Důležité tak „je postavení (nadřazenost...) a možnost zasahování do základních práv a svobod... Proto v této roli může vystupovat i fyzická osoba, na kterou stát výkon veřejné moci přenesl a naopak stát, pokud vystupuje ve vztazích soukromého práva, nebude brán jako „vrchnost“, nýbrž jako subjekt, který se může základních práv dovolávat“ [Filip, J. In: Bahyřová, L., Filip, J., Molek, P. a další. Ústava České republiky. Komentář. Praha: Linde Praha, 2010 (komentář k čl. 87 Ústavy ČR)].

č. 51

35. Jinými slovy řečeno, za orgán veřejné moci (v tomto případě moci státní) se považuje jen takový orgán, který je součástí mechanismu uskutečňování státní moci lidu a je při plnění těchto funkcí (zákonodárné, výkonné či soudní) vybaven pravomocí coby oprávněním vystupovat jménem státu v rámci své působnosti a vydávat při tom právně závazná rozhodnutí vynutitelná prostředky státního donucení (srov. Filip, J. Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Masarykova univerzita, Brno 2001, str. 208). Orgán veřejné moci autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo nebo zprostředkovaně, přičemž subjekt, o jehož právech nebo povinnostech orgán veřejné moci rozhoduje, není s ním v rovnoprávném postavení a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu. Orgánem v právním slova smyslu je právnická osoba, vykonávající svou činnost jako povinnost nebo kompetenci a je zřízená k trvalému a opakujícímu se výkonu činnosti (nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 1998, sp. zn. [I. ÚS 229/98](#)).

36. Co se týče postavení ministerstev a jiných ústředních správních úřadů (dále též jen „úřad“) při tzv. předběžném projednání nároku podle § 14 OdpŠk, pak povinnost předběžného projednání nároku u příslušného orgánu byla do zákona č. 82/1998 Sb. přejata ze zákona č. 58/1969 Sb. Důvodová zpráva k ustanovením § 9 a 10 tohoto zákona uvádí: „Aby nedocházelo ke zbytečným soudním sporům, zavádí se institut předběžného projednání nároku v případech, kde otázka nezákonnosti byla vyřešena, a v případech odškodnění za vazbu a trest u ústředního orgánu. Tento institut se plně osvědčil v dosavadní úpravě odškodňování za vazbu a trest podle trestního řádu a lze tedy důvodně předpokládat, že splní svůj účel i v případech, kde nezákonné rozhodnutí bylo zrušeno. Toto předběžné projednání nemá ještě povahu uplatnění nároku u orgánu, který je povolán o něm rozhodnout, tj. u soudu. Jde o jednání neformální povahy omezené jen na případy, kde předpoklady nároku jsou již dány a kde nepřicházejí v úvahu instituty procesních předpisů.“ Rovněž v odborné literatuře je zastáván názor, že „[p]ředběžné projednání nároku na náhradu škody u příslušného ústředního orgánu má neformální povahu, nejsou pro něj stanoveny žádné procesní předpisy a nepředpokládá se ani, že by tento orgán vydával nějaké rozhodnutí“ (viz Vojtek, P.: Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 185).

37. Odtud plyne, že účelem zavedení povinnosti předběžného projednání nároku u příslušného orgánu nebylo přenesení kompetence rozhodnout o daném nároku na správní orgány. Jelikož jde o nárok soukromoprávní povahy (byť má většinou základ v právu veřejném), přísluší o tomto nároku rozhodnout soudům v občanském soudním řízení (srov. § 7 odst. 1 o. s. ř. a také rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1728/2011](#)). Předběžné projednání nároku u příslušného orgánu tak slouží pouze k formulaci vůle státu

ohledně možného dobrovolného odškodnění před zahájením soudního řízení. Sdělení příslušného orgánu poškozenému, že jím uplatněný nárok bude (zcela nebo zčásti) či nebude uspokojen, není správním rozhodnutím, ale svou povahou odpovídá občanskoprávnímu úkonu (resp. právnímu jednání) státu jednajícího prostřednictvím k tomu povolané organizační složky státu (§ 6 OdpŠk).

38. Tomuto výkladu odpovídá i ustálená rozhodovací praxe dovolacího soudu, kdy tak v rozsudku ze dne 27. 3. 2019, sp. zn. [30 Cdo 1084/2017](#), Nejvyšší soud konstatoval, že „[s]myslem předběžného projednání nároku je umožnit, aby úřad uvedený v § 6 OdpŠk nárok posoudil a v případě jeho opodstatněnosti jej uspokojil, čímž je možné předejít řadě zbytečných soudních sporů. Po novele č. 160/2006 Sb. se tento režim vztahuje na všechny nároky vůči státu, tedy i na nároky z nesprávného úředního postupu, které podle předchozí úpravy předběžnému projednání nepodléhaly... Předběžné projednání nároku na náhradu škody u příslušného ústředního orgánu má neformální povahu, nejsou pro ně stanoveny žádné procesní předpisy a nepředpokládá se ani, že by tento orgán vydával nějaké rozhodnutí (buď požadavku vyhoví a uplatněnou částku zaplatí, nebo tak neučiní; nesdělí-li poškozenému své odmítavé stanovisko, zakládá mu uplynutí šestiměsíční lhůty možnost obrátit se na soud). Tím spíše tedy není možné považovat tento specifický institut za správní řízení, na něž by se vztahovala ustanovení správního řádu; sdělení příslušného orgánu poškozenému, že jím uplatněný nárok bude (zcela nebo zčásti) či nebude uspokojen, není správním rozhodnutím, ale svou povahou odpovídá občanskoprávnímu úkonu (resp. právnímu jednání) státu jednajícího příslušným správním orgánem. Aplikace správního řádu je pro tento případ výslovně vyloučena [§ 1 odst. 3 SprŘ (zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů)]“. V rozsudku ze dne 7. 7. 2020, sp. zn. [30 Cdo 1776/2020](#), uveřejněném pod číslem 60/2021 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, Nejvyšší soud pak učinil závěr, že předběžné projednání nároku podle § 14 odst. 1 a 3 OdpŠk není řízením před orgánem veřejné moci ve smyslu § 648 o. z.

39. Je tedy zřejmé, že úřad vymezený v § 6 OdpŠk sice při postupu podle § 14 OdpŠk jedná jako státní orgán jménem státu, činí tak trvale či opakovaně v rámci povinnosti uložené mu zákonem, avšak nevydává v jeho rámci žádné právní akty, prostřednictvím kterých by závazně a vynutitelně ze své státně mocenské (vrchnostenské) pozice určoval práva a povinnosti jiných subjektů. Nelze tedy uzavřít, že by úřad v rámci této činnosti vystupoval jako orgán veřejné moci, neboť při užití interpretačních kritérií uvedených shora nespadá do rozsahu tohoto pojmu (leží mimo hranice jeho nejširšího možného významu).

40. Není-li podle právě uvedených závěrů možno na postup předepsaný § 14 OdpŠk pohlížet jako na uplatnění nároku u orgánu, který by měl pravomoc o tomto nároku rozhodnout ve smyslu výše uvedeném, tedy u orgánu veřejné moci, pak se jeví jako přiléhavé uzavřít, že podmínky podle § 1475 odst. 2 o. z. nejsou naplněny a práva vázaná na osobu zůstavitele takto uplatněná se nestávají součástí pozůstalosti.

41. Nelze však přehlédnout, že komentářová literatura k zákonu č. 82/1998 Sb. nabízí i jiné řešení uvedené otázky, když ve vazbě na ustanovení § 12 o. z. dospívá k závěru, že „[j]akkoli citované ustanovení předpokládá, že orgánem veřejné moci, u kterého musí být nárok uplatněn, je primárně soud, nelze přehlédnout, že možnost uplatnění nároku na náhradu škody proti státu u soudu je podmíněna jeho uplatněním v rámci předběžného projednání

(§ 14 odst. 3). K zachování účelu § 1475 odst. 2 o. z., kterým je navození situace, kdy škůdce nebude profitovat ze smrti poškozeného, je třeba vykládat v poměrech odpovědnosti státu § 1475 odst. 2 o. z. tak, že se nárok na náhradu nemajetkové újmy stane součástí pozůstalosti i tehdy, je-li uplatněn u soudu, a v případě, kdy poškozený zemře v průběhu předběžného projednání nároku nebo krátce po něm a lze důvodně předpokládat, že by svůj nárok býval u soudu uplatnil, nebýt jeho smrti, bude podmínka uplatnění nároku u orgánu veřejné moci splněna i jeho uplatněním v rámci předběžného projednání“ [Simon, P. in Ištváněk, F., Simon, P., Korbel, F. Zákon o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci. Komentář. Wolters Kluwer (ČR), Praha 2017, komentář k § 26].

42. Z tohoto pohledu je tak nutno znovu zvážit charakter předběžného projednání nároku podle § 14 OdpŠk a postavení úřadu podle § 6 OdpŠk a zodpovědět otázku, zda dosavadní judikatorní závěry mohou obstát i při aplikaci ustanovení § 1475 odst. 2 o. z., příp. zda zejména s ohledem na výslovné znění ustanovení § 14 odst. 3 a § 15 odst. 2 OdpŠk je na místě zvolit v podmínkách zákona č. 82/1998 Sb. řešení přechodu práva podle § 1475 odst. 2 o. z. odlišné od ostatních soukromoprávních vztahů tak, aby ve smyslu § 2 odst. 1 o. z. byl výklad označených ustanovení ve shodě s Listinou základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a ústavním pořádkem vůbec, se zásadami, na nichž spočívá občanský zákoník, jakož i s trvalým zřetelem k hodnotám, které se tím chrání.

43. I při řešení této otázky Nejvyšší soud primárně vyšel ze své dosavadní judikatury, která dospěla k následujícím závěrům:

44. Uplatnění nároku u příslušného orgánu má spíše podobu „vyjednávání“ mezi poškozeným a státem. Na druhou stranu soud v případě, kdy poškozený podá žalobu před vyjádřením příslušného orgánu, vyčká tohoto vyjádření a poté pokračuje v řízení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2011, sp. zn. [30 Cdo 1529/2011](#)). Uplatnění nároku u příslušného orgánu podle § 14 odst. 3 OdpŠk je sice podmínkou pro případné uplatnění nároku u soudu, přičemž se poškozený může domáhat odškodnění u soudu pouze tehdy, pokud do šesti měsíců ode dne uplatnění nebyl jeho nárok plně uspokojen, to však neznámá, že by poškozený nemohl podat žalobu i předtím, než se příslušný orgán k jeho nároku vyjádří (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 5. 2012, sp. zn. [30 Cdo 1728/2011](#)). Proto pro účely posouzení přiměřenosti celkové délky odškodňovacího řízení podle zákona č. 82/1998 Sb. (u nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nepřiměřenou délkou odškodňovacího řízení) dospěl Nejvyšší soud k závěru, že ať už byl nárok u soudu uplatněn rovnou či poškozený vyčkal uplynutí šestiměsíční lhůty předběžného projednání, dies a quo je třeba v obou případech určit ke dni uplatnění nároku u příslušného orgánu. Právě uvedený závěr ve vztahu k České republice potvrdil ESLP v dovolatelkou namítaném rozsudku ze dne 8. 2. 2018, ve věci Žirovnický proti České republice, stížnost č. [10092/13](#) a šest dalších, bod 133 (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sp. zn. [30 Cdo 3680/2019](#)).

45. Uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy podle zákona č. 82/1998 Sb. poškozeným u úřadu specifikovaném v § 14 OdpŠk je tak zásadně (až na výjimky) podmínkou, bez které nelze s úspěchem posléze uplatnit tvrzený nárok u soudu (*condicio sine qua non*), taktéž ESLP, byť podle něj kompenzační řízení z hlediska posuzování jeho délky začíná již uplatněním předběžného nároku u úřadu, má tento krok za podmínku zahájení soudního řízení

o náhradě škody, současně však podmínkou uplatnění nároku u soudu již není uplynutí šestiměsíční lhůty pro předběžné projednání či vydání stanoviska úřadem v tom smyslu, že by soud řízení o takto již u úřadu uplatněném nároku zastavil, nýbrž pouze vyčká výsledku předběžného projednání (srov. již shora odkazované rozhodnutí sp. zn. [30 Cdo 3680/2019](#)).

46. Běh šestiměsíční lhůty pro předběžné projednání nelze tedy brát jako překážku bránící poškozenému, aby se svého nároku domáhal u soudu, jakkoliv to běžně nelze považovat za zcela hospodárné či procesně účelné, zvláště pokud úřad v rámci předběžného projednání nároku zcela vyhoví či poškozený následně akceptuje důvody, pro které mu vyhovět nešlo. Nicméně s ohledem na poměrně krátkou šestiměsíční promlčecí lhůtu, musí poškozený svůj nárok zpravidla uplatnit u soudu tak jako tak nejpozději do 1 roku od jeho vzniku (srov. § 32 odst. 3 a § 35 odst. 1 OdpŠk).

47. Nelze přitom nevidět, že i mimo rámec zákona č. 82/1998 Sb. dochází k uplatnění nároku na náhradu nemajetkové újmy s odstupem v řádu měsíců či let od škodní události, ať již z důvodu, že poškozený např. vyčkává ustálení svého zdravotního stavu, zpracování znaleckých posudků na svůj zdravotní stav, vede mimosoudní jednání či vyčkává skončení šetření pojistné události pojišťovnou, má-li škůdce uzavřeno pojištění odpovědnosti za škodu (typicky u provozu motorového vozidla). Časová prodleva mezi vznikem nároku a jeho uplatněním u soudu tedy není nic neobvyklého či specifického pro nároky podle zákona č. 82/1998 Sb. Ostatně chce-li poškozený dosáhnout uznání dluhu jako jednoho z možných předpokladů přechodu nároku na dědice, nic jiného než uplatnění nároku u dlužníka a vyčkání jeho stanoviska, příp. vedení mimosoudních jednání, mu ani nezbyvá, bez ohledu na to, z jakého právního základu jeho nárok vychází.

48. K tomu je nutné dále zdůraznit, že pohledávka z titulu zadostiučinění za nemajetkovou újmu svým přechodem ze zůstavitele na dědice ztrácí svůj satisfakční charakter. Dědic dědí pouze peněžitou pohledávku za dlužníkem (státem), přičemž je zcela nevýznamné, jaký měl či má dědic vztah k nezákonnému rozhodnutí či nesprávnému úřednímu postupu i jaký měl či má vztah k nemajetkové újmě prožívané zůstavitelem. V řízení s dědicem už soud řeší toliko otázku, zda zůstavitel měl k datu svého úmrtí za žalovaným státem peněžitou pohledávku z titulu zadostiučinění za nemajetkovou újmu, a pokud ano, v jaké výši. Pro tuto zděděnou pohledávku tak již nelze hledat ústavněprávní oporu v čl. 36 odst. 3 Listiny jinak než ve vztahu k zůstaviteli a k okamžiku jeho smrti. Ve vztahu k dědici již nepoživá jiné ochrany než ostatní pohledávky, které se rovněž zakládaly na osobních poměrech zůstavitele (např. bolestné) a které se stejně jako zadostiučinění podle zákona č. 82/1998 Sb. do účinnosti zákona č. 89/2012 Sb. nedělily vůbec, přičemž v tomto řešení nebyl nikdy shledán ústavněprávní deficit, alespoň ne do té míry, aby to vedlo k derogaci ustanovení § 579 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v posledně účinném znění, na které obsahově navazuje aktuálně platný § 2009 odst. 2 o. z. Ostatně i v současnosti je přechod těchto pohledávek, jestliže byly uznány nebo zažalovány, výjimkou z pravidla daného ustanovením § 2009 odst. 2 o. z., že smrtí věřitele zanikají.

49. Rovněž tak výhrada, že stát může na smrti poškozeného před podáním žaloby v důsledku zániku svého dluhu vydělat, je stejně platná jako v případě ostatních pohledávek zakládajících se na osobních poměrech zůstavitele. Účel předběžného projednání přitom není jiný než dosažení mimosoudního a potenciálně i rychlejšího vyřešení sporu, včetně případného

uspokojení nároku. Nicméně i pokud by snad s ohledem na zdravotní stav poškozeného (žadatele) bylo možno očekávat, že zemře již v průběhu předběžného projednání, a úřadu podle § 6 OdpŠk snad byla tato okolnost známa, nemůže stát (úřad) jednostranně zabránit přechodu nároku na dědice tím, že by účelově prodlužoval předběžné projednání, neboť poškozený může kdykoliv i v průběhu předběžného projednání svůj nárok uplatnit u soudu. Tak jak to musí učinit i ostatní věřitelé ohledně pohledávek, které jejich smrtí, nejsou-li uznány či zažalovány, zanikají. Ostatně kdyby zákonodárce mínil zajistit přechod nároku i v případě, že v okamžiku smrti vedl věřitel toliko mimosoudní jednání s dlužníkem či dokonce ještě nárok u dlužníka ani neuplatnil, pak by takovou právní úpravu nepochybně přijal.

50. V podmínkách zákona č. 82/1998 Sb. tak dovolací soud, a to i ve vazbě na svoji dosavadní ustálenou rozhodovací činnost, v povinnosti poškozeného svůj nárok předběžně uplatnit u úřadu neshledává překážku či podstatné omezení možnosti poškozeného uplatnit nárok u soudu včas (z hlediska předejití zániku dluhu smrtí poškozeného). Proto tuto podmínku uplatnění nároku u soudu neshledává dostatečným důvodem nejen pro odlišné posouzení charakteru předběžného projednání podle § 14 OdpŠk a postavení úřadu podle § 6 OdpŠk oproti své dosavadní ustálené rozhodovací praxi, ale ani pro odlišné pojetí orgánu veřejné moci podle § 12 a § 1475 odst. 2 o. z. oproti ostatním soukromoprávním vztahům. Předběžné uplatnění nároku u úřadu neshledává ani prostředkem k profitování škůdce ze smrti poškozeného, alespoň nikoliv ve větší míře než je tomu v ostatních soukromoprávních vztazích, kde nárok v okamžiku smrti ještě nebyl uplatněn u soudu. Za významné naopak dovolací soud považuje, že stát jako škůdce a dlužník nemůže skrze povinnost poškozeného k předběžnému uplatnění nároku přivodit zánik svého dluhu ve spojení se smrtí poškozeného, neboť ten jej může u soudu uplatnit prakticky ihned (reálně dokonce může poškozený podmínku předběžného uplatnění nároku splnit i později, než u soudu tento nedostatek vyjde najevo). Na okraj je možno též poznamenat, že pojetí předběžného uplatnění podle § 14 OdpŠk jako uplatnění nároku u orgánu veřejné moci ve smyslu § 12 a § 1475 odst. 2 o. z. by kromě nastolení nejednotnosti ve výkladu jednoho a téhož právního institutu a tím i znepřehlednění právní úpravy nutně nastolilo k řešení i další související otázky zániku či přechodu práva v případě úmrtí poškozeného až po obdržení negativního (či částečně negativního) stanoviska úřadu či po marném uplynutí šestiměsíční lhůty podle § 15 OdpŠk. Soudy by přitom svým výkladem neměly cíleně vytvářet v právu mezery, které by potom dalším výkladem musely zacelovat.

51. V poměrech dané věci je tedy správné (výchozí) právní posouzení odvolacího soudu, že nárok zesnulého manžela žalobkyně na zadostiučinění za nepřiměřenou délku nalézacího řízení a řízení o žalobě pro zmatečnost jím nebyl za života uplatněn u orgánu veřejné moci podle § 12 a § 1475 odst. 2 o. z. tím, že byl uplatněn u úřadu ve smyslu § 6 a § 14 OdpŠk.

52. Protože je rozhodnutí odvolacího soudu co do řešení přípustné právní otázky správné, dovolací soud dovolání žalobkyně podle § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.

č. 52

Dohledací činnost insolvenčního soudu je ve smyslu ustanovení § 10 písm. b/ insolvenčního zákona též dohledem nad činností věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku (§ 9 písm. c/ insolvenčního zákona).

Jestliže banka po rozhodnutí o úpadku dlužníka a poté, co dlužník podal návrh na povolení reorganizace, k zajištění své přihlášené zajištěné pohledávky za dlužníkem zablokuje prostředky dlužníka na běžném účtu, který pro něj vede (pohledávku dlužníka coby majitele účtu za bankou), na základě smluvních ujednání s dlužníkem ve smlouvě o běžném účtu a ve smlouvě o zřízení zástavního práva k pohledávce dlužníka na běžném účtu, pak je usnesení, jímž insolvenční soud bance uloží, aby tak dále nečinila a aby umožnila nakládání s pohledávkou osobě s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě dlužníka (kterou ve smyslu ustanovení § 229 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona může být i dlužník), usnesením vydaným v rámci dohledací činnosti insolvenčního soudu.

č. 52

Insolvenční řízení (zásady), Dohledací činnost soudu

§ 5 IZ, § 7 IZ, § 9 IZ, § 10 IZ, § 11 IZ, § 91 IZ, § 229 IZ, § 324 IZ

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2023, sen. zn. [29 ICdo 117/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.117.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání R. a. s. proti usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 17. 3. 2022.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Usnesením ze dne 31. 10. 2017 Krajský soud v Brně (dále jen „insolvenční soud“) zamítl návrh dlužníka (E.-P. a. s.) ze dne 17. 10. 2017 (B-19), aby uložil R a. s. (dále jen „banka“) obnovit dlužníku v rozsahu vymezeném ve výročí přístup ke dvěma označeným bankovním účtům vedeným bankou pro dlužníka (body I. a II. výroku).

2. Insolvenční soud – vycházející z ustanovení § 10 a § 11 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – dospěl k závěru, že o takovém návrhu není oprávněn rozhodnout při výkonu dohledací činnosti. Dodal, že jde o případné porušení závazkového vztahu vzešlého ze smluv o poskytnutí bankovních služeb, které se má řešit jako běžný soukromoprávní spor v nalézacím řízení u věcně příslušného okresního soudu. Usnesení obsahovalo poučení, podle kterého je odvolání proti němu přípustné.

3. K odvolání dlužníka Vrchní soud v Olomouci usnesením ze dne 13. 2. 2018 zrušil usnesení insolvenčního soudu ze dne 31. 10. 2017 a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

4. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 2 písm. g/, § 7, § 11 odst. 1 a § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona a z ustanovení § 498 a § 1395 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (dále též jen „o. z.“) – dospěl po přezkoumání napadeného usnesení k následujícím závěrům:

5. V projednávané věci nebylo mezi bankou a dlužníkem sporu o tom, že nastaly podmínky pro smluvní aplikaci článku XIII. odst. 2 písm. i/ podmínek pro úvěrové produkty banky účinných od 1. 6. 2015 (dále jen „úvěrové podmínky“) a že banka po zahájení insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka přistoupila ke smluvní blokaci prostředků na (dvou) bankovních účtech dlužníka k 31. 5. 2017.

6. Ujednání obsažené v článku XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek je smluvní „precizací“ zákonem aprobovaného zadržovacího práva dle § 1395 a násl. o. z.

7. Jednání banky, která (nově) založila (své) zadržovací právo po zahájení insolvenčního řízení, se týká činnosti banky v insolvenčním řízení a může mít vliv na dosažení účelu insolvenčního řízení. Důsledkem tohoto závěru je, že ono jednání podléhá dohledu insolvenčního soudu ve smyslu ustanovení § 11 insolvenčního zákona. Insolvenční soud, jenž měl za to, že nejde o návrh dlužníka v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu, tedy pochybil tím, že onen návrh zamítl, aniž posoudil jeho důvodnost (nezabýval se jím věcně).

8. Usnesením ze dne 2. 3. 2018 insolvenční soud uložil bance, aby do tří dnů od doručení usnesení:

[1] obnovila přístup dlužníka k účtu č. 4129112001/5500 (dále též jen „bankovní účet č. 1“), vedenému pro dlužníka v rozsahu sjednaném smlouvou o poskytování bankovních a dalších služeb ze dne 18. 3. 2009 (dále jen „smlouva č. 1“), zejména aby dlužníku umožnila dispozice s peněžními prostředky uloženými na účtu, a to i bez nutnosti bezprostředního kontaktu se zaměstnanci banky, s výjimkou dispozice s peněžními prostředky ve výši 56.352.813 Kč zajištěnými na onom účtu na základě označeného usnesení Policie České republiky ze dne 9. 8. 2016 ve spojení s označeným usnesením Krajského státního zastupitelství v Brně ze dne 19. 9. 2016 (bod I. výroku),

[2] obnovila přístup dlužníka k účtu č. 5775669001/5500 (dále též jen „bankovní účet č. 2“), vedenému pro dlužníka v rozsahu sjednaném smlouvou o poskytování bankovních a dalších služeb ze dne 25. 10. 2010 (dále jen „smlouva č. 2“), zejména aby dlužníku umožnila dispozice s peněžními prostředky uloženými na onom účtu, a to i bez nutnosti bezprostředního kontaktu se zaměstnanci banky (bod II. výroku).

9. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 10 a § 11 insolvenčního zákona a ze závěrů zrušujícího usnesení odvolacího soudu ze dne 13. 2. 2018 – dospěl k následujícím závěrům:

10. Skutečnost, že banka po zahájení insolvenčního řízení přistoupila k výkonu sjednaného práva nevyplácet peněžní prostředky z bankovních účtů dlužníka (tedy k jejich zadržení), je nesporná.

11. Při provedené blokaci bankovních účtů však dlužník nemůže využívat finanční prostředky uložené na bankovních účtech (kromě těch, které zajistily orgány činné v trestním řízení) v zájmu zachování provozu svého závodu. Zachování provozu dlužníkovy „podniku“ (správně závodu) je přitom ve smyslu § 316 odst. 1 insolvenčního zákona pojmovou náležitostí reorganizace povolené dlužníku dne 11. 9. 2017. Bez možnosti řádného financování by mohla být ohrožena ekonomická životaschopnost „podniku“ (správně závodu) dlužníka, a tím i zmařena reorganizace. Proto soud přistoupil k opatření, které zajišťuje účel insolvenčního řízení.

12. O odvolání, které banka podala proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018, rozhodl odvolací soud tak, že je odmítl usnesením ze dne 28. 5. 2018.

13. Odvolací soud – odkazuje na ustanovení § 218 písm. c/ zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále též jen „o. s. ř.“) – odůvodnil odmítnutí odvolání tím, že usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018 je ve smyslu ustanovení § 11 insolvenčního zákona usnesením vydaným při výkonu dohlédací činnosti, proti kterému podle § 91 insolvenčního zákona není odvolání přípustné.

14. Banka podala dne 20. 7. 2018 proti usnesení odvolacího soudu ze dne 28. 5. 2018 žalobu pro zmatečnost, domáhajíc se jeho zrušení a vrácení věci odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

15. Usnesením ze dne 20. 7. 2021, č. j. 40 ICm 2855/2018-117, insolvenční soud:

[1] Zamítl žalobu pro zmatečnost (bod I. výroku).

[2] Rozhodl o nákladech řízení (bod II. výroku).

16. Insolvenční soud – vycházejí z ustanovení § 10, § 11, § 91, § 159 odst. 1 písm. g/ a § 316 odst. 1 insolvenčního zákona, a z ustanovení § 229 odst. 4 a § 235e odst. 2 o. s. ř. – dospěl k závěru, že usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018 bylo usnesením vydaným při výkonu dohlédací činnosti, takže odvolací soud odvolání proti němu podané správně odmítl.

17. K odvolání banky odvolací soud usnesením ze dne 17. 3. 2022:

[1] Potvrdil usnesení insolvenčního soudu ze dne 20. 7. 2021 v bodu I. výroku (první výrok).

[2] Zrušil usnesení insolvenčního soudu ze dne 20. 7. 2021 v bodu II. výroku (druhý výrok).

18. Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 2 písm. g/, § 7, § 10, § 11, § 91 a § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona, z ustanovení § 229 odst. 4 a § 234 odst. 1 o. s. ř. a z ustanovení § 1395 a násl. o. z. a judikatury Nejvyššího soudu představované usnesením ze dne 14. 12. 2005, sp. zn. [21 Cdo 489/2005](#) [usnesení je (stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže) dostupné na webových stránkách Nejvyššího soudu] – dospěl po přezkoumání napadeného rozhodnutí k následujícím závěrům:

19. Rozsah pravomoci insolvenčního soudu při výkonu dohlédací činnosti nelze omezovat pouze na úpravu vedení insolvenčního řízení s argumentací, že se právní úprava ustanovení § 91 insolvenčního zákona svým obsahem blíží úpravě § 202 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. Takový výklad je v rozporu s jazykovým výkladem ustanovení § 10 písm. b/ a § 11 insolvenčního zákona a také se samotným účelem i základními zásadami insolvenčního řízení.

20. Při výkonu dohlédací činnosti může insolvenční soud zasáhnout v případech, kdy přihlášený věřitel jedná v rozporu s omezením vyplývajícím z § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona a důsledky jeho jednání ohrožují naplnění účelu insolvenčního řízení. Tehdy není vyloučeno, že usnesení insolvenčního soudu vydané v rámci dohlédací činnosti bude mít dopad i do hmotněprávních poměrů účastníků insolvenčního řízení.

21. Uplatnění smluvní blokace zůstatků peněžních prostředků na bankovních účtech vedených bankou na základě smluv o běžném účtu dle § 708 a násl. zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, vedlo nejen k faktickému „zadržení“ peněžních prostředků na běžných účtech dlužníka, nýbrž i ke vzniku práva na uspokojení ze zajištění, a to ve formě realizace, respektive nového nabytí zadržovacího práva dle § 1395 a násl. o. z., což odporovalo § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona (ke vzniku práva na uspokojení z tohoto zajištění došlo až poté, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení).

22. Závěr (obsažený v usnesení odvolacího soudu ze dne 28. 5. 2018), že odvolání banky proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018 není přípustné, neboť šlo o rozhodnutí vydané v rámci výkonu dohlédací činnosti, je tudíž správný.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

23. Proti prvnímu výroku usnesení odvolacího soudu podala banka dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právních otázek, které v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyly vyřešeny. Konkrétně jde o následující otázky:

[1] Lze rozhodnutím insolvenčního soudu vydaným v rámci dohlédací činnosti zasahovat do hmotněprávního vztahu účastníků insolvenčního řízení?

[2] Lze rozhodnutí insolvenčního soudu v rámci dohlédací činnosti vydat i tehdy, nesouvisí-li jednání věřitele dotčené takovým rozhodnutím s jeho účastí v daném insolvenčním řízení?

[3] Lze vydat rozhodnutí insolvenčního soudu v rámci dohlédací činnosti ve věci, o níž by jinak mohl rozhodovat obecný nalézací soud, nebo by mohlo dojít k vydání předběžného opatření (které by tak fakticky „nahradilo“ vydání předběžného opatření věcně a místně příslušným obecným soudem)?

[4] Lze z hlediska principů procesního práva a garantovaného ústavního práva na spravedlivý proces připustit odmítnutí odvolání proti usnesení o odblokování účtů (provedené usnesením ze dne 28. 5. 2018), aniž by došlo k meritornímu projednání

odvolání podaného bankou, jestliže odvolací soud (stejný senát) předchází rozhodnutí insolvenčního soudu ve stejné věci k odvolání dlužníka meritorně projednal?

[5] Lze považovat blokaci peněžních prostředků na bankovním účtu dlužníka za vznik nebo realizaci zadržovacího práva podle § 1395 o. z.?

24. Dovolatel namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.), a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

25. V mezích uplatněného dovolacího důvodu argumentuje dovolatel k položeným právním otázkám následovně:

K otázkám č. 1 až 4 (k možnosti vydat usnesení o odblokování bankovních účtů v rámci dohlédací činnosti a k možnosti odvolání odmítnout po předchozím meritorním projednání dřívějšího odvolání)

č. 52

26. K provedení smluvní blokace bankovních účtů č. 1 a 2 byl dovolatel oprávněn na základě:

[1] článku XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek, v návaznosti na článek XIII. odst. 1 úvěrových podmínek,

[2] článku 3.2.6. produktových podmínek banky k vedení účtů a vkladů, které jsou nedílnou součástí smluv č. 1 a 2 (dále jen „produktové podmínky“),

[3] článku VII. odst. 2. smlouvy o zřízení zástavního práva k pohledávkám z vkladů ze dne 3. 11. 2016 (dále jen „zástavní smlouva“).

27. Jde o tato ustanovení:

článek XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek

„V případě, že nastane některá ze závažných skutečností uvedených v článku XIII. odst. 1 úvěrových podmínek a/nebo ve smlouvě, je banka oprávněna (a to i bez předchozího sdělení klientovi přijmout kterékoli jedno, více nebo všechna následující opatření:

(...)

i/ nevyplácet klientovi ani žádné třetí osobě peněžní prostředky z běžného účtu nebo jiných bankovních účtů klienta vedených u banky, a to až do výše veškerých nesplacených pohledávek banky vůči klientovi.“

(...)

článek 3.2.6. produktových podmínek

„Kromě případů upravených obecně závaznými právními předpisy je banka dále oprávněna zablokovat prostředky na účtu (to znamená, že banka je oprávněna neumožnit majiteli účtu ani disponentům nakládat s prostředky na účtu a že v důsledku blokace dojde ke snížení disponibilního zůstatku o blokovanou částku) v těchto případech:

(...)

c/ existují vzájemné dluhy banky a klienta, přičemž banka je připravena svůj dluh splnit nebo jej již splnila a klient nikoliv; banka je za těchto okolností oprávněna zablokovat prostředky na Účtu do předpokládané nebo sjednané výše klientova dluhu. V případě, že banka splnila svůj dluh spočívající v povinnosti převést na účet klienta prostředky, ale klient dosud svůj dluh nesplnil, je banka oprávněna až do splnění dluhu klientem blokovat na účtu prostředky poukázané bankou.“

článek VII. odst. 2. zástavní smlouvy

„Zástavní věřitel (rozuměj banka) je oprávněn zablokovat zůstatek peněžních prostředků na běžných účtech a případných budoucích účtech do výše zajištěných dluhů v případě, že je podle jeho názoru ohrožena návratnost finančních prostředků poskytnutých dle zajišťované smlouvy, a to až do doby úplného uhrazení zajištěných dluhů.“

28. Za závažnou skutečnost ve smyslu článku XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek se přitom podle článku XIII. odst. 1 úvěrových podmínek považují (mimo jiné) následující skutečnosti:

„a/ klient nesplnil kterýkoli svůj splatný peněžitý dluh v souvislosti se smlouvou v den jeho splatnosti;

(...)

c/ klient nebo garant vykáže zhoršení finanční situace, které dle opodstatněného názoru banky ohrožuje návratnost úvěru či řádné a včasné splnění jiných peněžitých dluhů klienta vůči bance;

(...)

g/ na majetek klienta nebo garanta nebo člena skupiny byl podán návrh na zahájení insolvenčního řízení, prohlášen konkurs, nebo byla zahájena likvidace klienta nebo je proti klientovi vedeno soudní, rozhodčí nebo exekuční řízení (s výjimkou návrhů, o kterých bude bance klientem doloženo, že jsou z hlediska zákonných podmínek zjevně neodůvodněné nebo podané svévolně či účelově a za předpokladu, že klient, garant, respektive příslušný člen skupiny činí řádně veškeré kroky k tomu, aby takové návrhy byly bezodkladně zamítnuty nebo odmítnuty, s tím, že posouzení,

zda je příslušný návrh neodůvodněný, svévolný nebo účelový a zda jsou činěny řádně veškeré kroky, náleží bance;

(...)

k/ klient nebo jakýkoli člen skupiny nebo garant nesplnil jakýkoli ze svých splatných dluhů vůči bance (neuvedených v písmenu a/ tohoto článku XIII. odst. 1 úvěrových podmínek) či jiné finanční instituci nebo vyhlásil platební neschopnost nebo v poměrech klienta, jakéhokoli člena skupiny nebo garanta nastaly takové změny, které podle důvodného názoru banky znamenají nepříznivé ovlivnění schopnosti klienta splácet poskytnutý úvěr nebo jiné peněžité dluhy klienta vůči bance;

(...)

s/ došlo ke skutečnosti nebo souhrnu skutečností, které znamenají podstatnou změnu podmínek oproti těm, za nichž byla smlouva uzavřena, nebo nastala jakákoli další závažná skutečnost, která může mít dle opodstatněného názoru banky výrazný nepříznivý vliv na ekonomickou či finanční situaci klienta či garanta, hodnotu jeho majetku a schopnost nebo možnost dostát svým povinnostem ze smlouvy (např. nastanou pro banku nepříznivé změny ve vlastnické struktuře nebo ve složení statutárních orgánů, managementu či dozorčí rady klienta nebo člena skupiny), a to včetně uzavření smlouvy podstatné pro podnikání klienta (např. smlouva o tiché společnosti, smlouva o výhradním obchodním zastoupení, smlouva o společnosti apod.) bez předchozího písemného souhlasu banky.“

č. 52

29. Usnesení o odblokování účtů nelze vydat v rámci dohlédací činnosti. Úprava obsažená v § 91 insolvenčního zákona se blíží úpravě nepřípustnosti odvolání proti usnesením, jimiž se v civilním řízení upravuje vedení řízení. Srov. v literatuře dílo Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol.: Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020 (dále jen „Komentář k insolvenčnímu zákonu, 2020“) [k § 10 a k § 91]. V občanském soudním řízení platí, že těmito usneseními lze řešit pouze otázky, které v rámci procesní ekonomie vyžadují rychlé řešení.

30. Odepření možnosti opravného prostředku však v žádném případě nemá být na újmu práv účastníků řízení nebo třetích osob; srov. (k § 202 o. s. ř.) Svoboda, K., Smolík, P., Levý, J., Doležilek, J. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 3. vydání (1. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2022, str. 850. Stejně je třeba pohlížet i na právní úpravu nepřípustnosti odvolání v insolvenčním řízení. Z dohlédací činnosti insolvenčního soudu je proto třeba vyloučit rozhodnutí, jež by mohla zásadním způsobem zasahovat do subjektivních práv osoby, vůči které rozhodnutí směřuje.

31. Odmítnutím odvolání (usnesením ze dne 28. 5. 2018) tak odvolací soud zasáhl do procesních práv dovolatele, jelikož se odvoláním nezabýval meritorně, ač tak měl učinit (stejně jako odvolací soud v usnesení ze dne 13. 2. 2018). Takový postup porušuje zákaz překvapivých rozhodnutí promítnutý v zásadě legitimního očekávání a ve svém důsledku odporuje principu rovnosti účastníků řízení (článek 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod) a právu na spravedlivý proces v širším smyslu (článek 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod). Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 8. 2004, č. j.

[2 Afs 47/2004-83](#) (jde o rozsudek uveřejněný pod číslem 398/2004 Sbírky rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, dostupný i na webových stránkách Nejvyššího správního soudu), a „rozsudek“ (správně usnesení) Nejvyššího soudu ze dne 18. 9. 2019, sp. zn. [22 Cdo 2079/2019](#).

32. Z žádného zákonného ustanovení nevyplývá právo účastníků insolvenčního řízení činit návrhy na dohlédací činnost soudu, jež by mohly mít dopad do hmotněprávní sféry ostatních účastníků. Podněty a návrhy na vydání rozhodnutí (v rámci dohlédací činnosti) se mohou vztahovat jen k otázkám, které se týkají výkonu procesních práv a povinností procesních subjektů; srov. opět Komentář k insolvenčnímu zákonu, 2020 (k § 11). Odvolací soudy navíc přistupují k řešení uvedené otázky odlišně; srov. (označené) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 11. 5. 2020.

č. 52

K otázce č. 5 (k zadržovacímu právu dle § 1395 o. z.)

33. Dovolatel nesouhlasí ani s názorem odvolacího soudu, že blokadí bankovních účtů mu po zahájení insolvenčního řízení mělo vzniknout zadržovací právo (v rozporu s § 109 odst. 1 písm. b/ insolvenčního zákona). Pohledávka totiž není způsobilým předmětem zadržovacího práva.

III.

Přípustnost dovolání

34. Pro dovolací řízení je rozhodný občanský soudní řád v aktuálním znění.

35. Dovolání v dané věci je přípustné podle § 237 o. s. ř., když pro daný případ neplatí žádné z omezení přípustnosti dovolání podle § 237 o. s. ř., vypočtených v § 238 o. s. ř., a v posouzení dovoláním předestřených právních otázek jde o věc dovolacím soudem neřešenou.

IV.

Důvodnost dovolání

36. Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají; Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

37. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

38. Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především následující skutkové údaje (jak plynou z insolvenčního spisu):

39. Banka uzavřela s dlužníkem dne 18. 3. 2009 smlouvu č. 1 a dne 25. 10. 2010 smlouvu č. 2; na základě těchto smluv banka zřídila a vedla pro dlužníka bankovní účty č. 1 a 2.

40. Insolvenční řízení na majetek dlužníka bylo zahájeno dne 16. 5. 2017; téhož dne zveřejnil insolvenční soud v insolvenčním rejstříku insolvenční návrh dlužníka ze dne 15. 5. 2017, spojený s návrhem na povolení reorganizace (A-1) a vyhlášku, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení (A-2).

41. Usnesením ze dne 31. 5. 2017 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud mimo jiné zjistil (hrozící) úpadek dlužníka.

42. Dne 31. 5. 2017 zablokovala banka peněžní prostředky na bankovních účtech č. 1 a 2, a to na základě článku XIII. bodu 2 písm. i/ úvěrových podmínek.

43. Dne 27. 7. 2017 přihlásila banka do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka nevykonatelnou pohledávku vůči dlužníku v celkové výši 105.318.809,20 Kč vzešlou ze smlouvy o úvěru ze dne 5. 5. 2010, a to jako zajištěnou (v celé výši) mimo jiné i smluvně zřízeným zástavním právem k pohledávkám dlužníka z bankovních účtů č. 1 a 2 vůči bance (P22).

44. Při přezkumném jednání, jež se konalo dne 30. 8. 2017, byla pohledávka banky zjištěna, včetně práva na uspokojení ze zajištění.

45. Usnesením ze dne 11. 9. 2017 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne), insolvenční soud (mimo jiné) povolil dlužníku reorganizaci a uložil mu, aby do 120 dní od zveřejnění usnesení předložil reorganizační plán.

46. Pro další úvahy Nejvyššího soudu jsou rozhodná následující ustanovení občanského soudního řádu a insolvenčního zákona:

§ 229 (o. s. ř.)

(...)

(4) Žalobou pro zmatečnost účastník může napadnout rovněž pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo odmítnuto odvolání nebo kterým bylo zastaveno odvolací řízení, jakož i pravomocné usnesení odvolacího soudu, kterým bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně o odmítnutí odvolání nebo dovolání pro opožděnost.

§ 5

Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení spočívá zejména na těchto zásadách:

a/ insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn a aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

b/ věřitelé, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení, mají v insolvenčním řízení rovné možnosti;

c/ nestanoví-li tento zákon jinak, nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce;

d/ věřitelé jsou povinni zdržet se jednání, směřujícího k uspokojení jejich pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

§ 7 (insolvenčního zákona)

Použití občanského soudního řádu a zákona o zvláštních řízeních soudních

Nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.

§ 9 (insolvenčního zákona)

Procesními subjekty podle tohoto zákona jsou

a/ insolvenční soud,

b/ dlužník,

c/ věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku,

d/ insolvenční správce, popřípadě další správce,

e/ státní zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a

f/ likvidátor dlužníka.

§ 10 (insolvenčního zákona)

Insolvenční soud

Insolvenční soud v insolvenčním řízení

a/ vydává rozhodnutí, jejichž vydání zákon ukládá nebo předpokládá,

b/ průběžně vykonává dohled nad postupem a činností ostatních procesních subjektů a rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících (dále jen „dohledací činnost“).

§ 11 (insolvenčního zákona)

(1) Při výkonu dohlédací činnosti insolvenční soud rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení.

(2) Insolvenční soud je oprávněn vyžadovat od insolvenčního správce zprávy a vysvětlení o jeho postupu, nahlížet do jeho účtů a konat potřebná šetření. Je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru.

§ 91 (insolvenčního zákona)

Proti rozhodnutím, která insolvenční soud učinil při výkonu dohlédací činnosti včetně předběžných opatření, není odvolání přípustné, pokud zákon nestanoví jinak.

č. 52

§ 229 (insolvenčního zákona)

(1) Zákon stanoví v závislosti na průběhu řízení, způsobech řešení úpadku a vlastnictví majetku náležejícího do majetkové podstaty, kdo je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními, případně komu přísluší právo nakládat s majetkovou podstatou ohledně části těchto oprávnění nebo pouze ohledně některých z nich.

(2) Je-li majetek náležející do majetkové podstaty ve vlastnictví jiné osoby než dlužníka, lze právo této osoby s takovým majetkem nakládat omezit jen zákonem nebo rozhodnutím insolvenčního soudu.

(3) Nestanoví-li tento zákon jinak, je ve vztahu k majetkové podstatě osobou s dispozičními oprávněními

a/ dlužník v době do rozhodnutí o úpadku,

b/ dlužník v době od rozhodnutí o úpadku do rozhodnutí o způsobu řešení úpadku,

c/ insolvenční správce v době od prohlášení konkursu,

d) dlužník v době od povolení reorganizace a

e/ dlužník v době od povolení oddlužení.

(...)

§ 324 (insolvenčního zákona)

(1) Po podání návrhu na povolení reorganizace a před rozhodnutím o úpadku jsou osoby oprávněné nakládat s majetkovou podstatou povinny zdržet se právních úkonů, jimiž by mohla být zmařena nebo ohrožena navrhovaná reorganizace.

(2) Insolvenční soud může po podání návrhu na povolení reorganizace i bez návrhu změnit své předběžné opatření.

(3) Od okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku není přípustné započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele, ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením. To platí i tehdy, jestliže zákonné podmínky tohoto započtení byly splněny před uvedeným okamžikem.

č. 52

47. Ve výše uvedené podobě, pro věc rozhodné, platila citovaná ustanovení občanského soudního řádu a insolvenčního zákona již v době zahájení insolvenčního řízení na majetek dlužníka a do vydání napadeného usnesení nedoznala změn. Budiž dodáno, že s přihlédnutím k době vydání rozhodnutí o úpadku dlužníka (31. 5. 2017) se v insolvenčním řízení vedeném na majetek dlužníka i v době od 1. 6. 2019 uplatní insolvenční zákon ve znění účinném do 31. 5. 2019. Srov. článek II (Přechodné ustanovení) části první zákona č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony].

48. V takto ustaveném skutkovém a právním rámci činí Nejvyšší soud k dovoláním otevřeným právním otázkám následující závěry:

49. Žaloba pro zmatečnost představuje mimořádný opravný prostředek, který slouží k tomu, aby mohla být zrušena pravomocná rozhodnutí soudu, která trpí takovými vadami, jež představují porušení základních principů ovládajících řízení před soudem, popřípadě je takovými vadami postiženo řízení, které vydání rozhodnutí předcházelo (zmatečností), jestliže je nejen v zájmu účastníků, ale i ve veřejném zájmu, aby taková pravomocná rozhodnutí byla odklizená, bez ohledu na to, zda jsou věcně správná. Žalobou pro zmatečnost lze napadnout (za podmínek upravených v § 229 a násl. o. s. ř.) také rozhodnutí vydané v insolvenčním řízení (srov. § 7 a § 96 odst. 2 insolvenčního zákona). Srov. shodně např. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2020, sen. zn. [29 ICdo 2/2019](#), uveřejněného pod číslem 49/2021 Sb. rozh. obč.

50. Důvodem žaloby pro zmatečnost podané podle ustanovení § 229 odst. 4 o. s. ř. proti usnesení, jímž odvolací soud odmítl podané odvolání, je skutkově nebo právně chybný (v rozporu se zákonem učiněný) závěr o tom, že odvolání muselo být odmítnuto. V řízení o žalobě pro zmatečnost soud proto posuzuje správnost závěrů odvolacího soudu o odmítnutí

odvolání. Žaloba pro zmatečnost není důvodná jen tehdy, jsou-li tyto závěry po skutkové a právní stránce v souladu se zákonem; srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2006, sp. zn. [29 Odo 783/2005](#) uveřejněné v časopise Soudní judikatura, číslo 10, ročníku 2006, pod číslem 147.

51. Z uvedeného plyne, že pro výsledek dovolacího řízení je určující odpověď na otázku, zda usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018 bylo usnesením vydaným při výkonu dohlédací činnosti soudu, tedy usnesením, u kterého je přípustnost odvolání zásadně vyloučena ustanovením § 91 insolvenčního zákona.

52. Nejde-li o rozhodnutí, jejichž vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo (lhostejno zda mlčky nebo výslovně) „předpokládá“ (§ 10 písm. a/ insolvenčního zákona), včetně těch, u kterých onen „předpoklad“ plyne (za použití § 7 insolvenčního zákona) z ustanovení občanského soudního řádu týkajících se sporného řízení (a není-li to možné, z ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních), pak ve zbývajícím rozsahu nemůže jít o jiná (další) „rozhodnutí“ nebo „opatření“, než jsou ta, jejichž prostřednictvím insolvenční soud vykonává dohlédací činnost (§ 10 písm. b/ insolvenčního zákona) tím, že rozhoduje o záležitostech, které se týkají průběhu insolvenčního řízení, činí opatření potřebná k zajištění jeho účelu a ukládá povinnosti, týkající se činnosti jednotlivých subjektů řízení (§ 11 odst. 1 insolvenčního zákona), včetně toho, že je oprávněn dávat insolvenčnímu správci pokyny a uložit mu, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru (§ 11 odst. 2 insolvenčního zákona).

53. Dohlédací činnost soudu se netýká jen procedurální části insolvenčního řízení; zaměřuje se též k dohledu nad tím, zda některý z (dalších) procesních subjektů nepřekračuje meze svých oprávnění, anebo zda jinak nedochází k porušení zákona; srov. v literatuře (k obdobně formulovanému ustanovení § 12 zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 30. 4. 2000) např. dílo Zoulík, F.: Zákon o konkursu a vyrovnání. Komentář. 3. vydání. Praha, C. H. Beck 1998 (dále jen „Zoulík“), str. 82, a v judikatuře usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2023, sen. zn. 29 NSČR 134/2022. K tomu budiž dodáno, že dohlédací činnost insolvenčního soudu je v § 10 písm. b/ insolvenčního zákona výslovně definována (oproti dikci § 12 ZKV v komentovaném znění) jako dohled nad postupem a činností „ostatních procesních subjektů“, tedy těch subjektů, které vypočítává jako procesní subjekty podle insolvenčního zákona ustanovení § 9 insolvenčního zákona, vyjma insolvenčního soudu samotného (srov. § 9 písm. a/ insolvenčního zákona).

54. Jde tedy nejen o dohled nad činností insolvenčního správce, popřípadě dalšího správce (§ 9 písm. d/ insolvenčního zákona), nýbrž i o dohled nad činností dlužníka (§ 9 písm. b/ insolvenčního zákona), státního zastupitelství, které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu (§ 9 písm. e/ insolvenčního zákona), likvidátora dlužníka (§ 9 písm. f/ insolvenčního zákona) a nad činností věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku (§ 9 písm. c/ insolvenčního zákona). V mezích tohoto dohledu insolvenční soud také „rozhoduje o záležitostech s tím souvisejících“ (§ 10 písm. b/ insolvenčního zákona).

55. „Rozhodnutí“, „opatření“ a „pokyny“, které insolvenční soud vydává, činí nebo udílí „při výkonu dohlédací činnosti“, mohou být zatížena chybami (nesprávnostmi) stejně jako rozhodnutí, jejichž vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo „předpokládá“. Důvod, pro který proti takovému „rozhodnutí“, „opatření“ nebo „pokynu“ [jež insolvenční

soud vydává (v souladu s § 88 odst. 1 insolvenčního zákona) formou usnesení] není zásadně (pokud zákon nestanoví jinak) odvolání přípustné (§ 91 insolvenčního zákona), tkví v tom, že zásadně (typově) mají povahu usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení, leč v některých případech by povaha vydaného „usnesení“ mohla být z pohledu ustanovení § 201 odst. 1 písm. a/ o. s. ř. sporná (srov. opět Zoulík, str. 82 a usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 134/2022](#)). Závěr, že rozhodnutí vydaná v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu se neomezují (poměřováno úpravou obsaženou v občanském soudním řádu) jen na usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení, ostatně podporuje přímo dikce § 91 insolvenčního zákona, z něž je patrné, že „opatření“, které insolvenční soud v tomto rámci vydá, a proti němuž zásadně není odvolání přípustné, může být i předběžné opatření (srov. slovní spojení „včetně předběžných opatření“).

č. 52

56. Dalším důvodem pro (pravidelné) vyloučení přípustnosti odvolání tu je okolnost, že „rozhodnutí“, „opatření“ nebo „pokyn“ insolvenčního soudu při výkonu dohlédací činnosti zpravidla dříve nebo později vyúsťuje (stejně jako usnesení, jímž se upravuje vedení řízení) ve vydání rozhodnutí, jehož vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo „předpokládá“ (a správnost rozhodnutí vydaného předtím v rámci dohlédací činnosti se zásadně prověřuje prostřednictvím opravného prostředku směřujícího proti rozhodnutí, jehož vydání zákon v průběhu insolvenčního řízení „ukládá“ nebo „předpokládá“). „Rozhodnutí“, „opatření“ nebo „pokyn“ insolvenčního soudu vydané při výkonu dohlédací činnosti neztrácí svou povahu jen proto, že je nesprávné; jeho povahu nelze poměřovat tím, zda bylo vydáno „správně“, ani tím, že (nebo jak výrazně) případně omezilo konkrétní procesní subjekt nebo subjekty (jde o jeden z účinků, který takové usnesení podle ustanovení § 11 insolvenčního zákona může mít) [srov. opět usnesení Nejvyššího soudu sen. zn. [29 NSČR 134/2022](#)].

57. Na tomto místě budiž připomenuto, že dlužník, ohledně jehož majetku je vedeno insolvenční řízení a který dal zástavnímu věřiteli do zástavy svou pohledávku, není „třetí osobou“ ve smyslu ustanovení § 183 odst. 1 insolvenčního zákona. Zastavená pohledávka je stále majetkem dlužníka. Od okamžiku, kdy nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, přechází právo domáhat se zaplacení zastavené pohledávky zpět na dlužníka. Srov. shodně rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2012, sp. zn. [29 Cdo 3963/2011](#), uveřejněný pod číslem 70/2012 Sb. rozh. obč., z něž dále vychází např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2013, sp. zn. [29 Cdo 2690/2011](#), uveřejněný v časopise Soudní judikatura, číslo 10, ročníku 2014, pod číslem 122. To, že pohledávka je zástavou určenou i v insolvenčním řízení k uspokojení pohledávky zajištěného (zástavního) věřitele, však současně znamená, že osoba s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě s ní nemůže volně nakládat způsobem, jímž by ji využila k uspokojení svých vlastních závazků (dluhů), stejně jako tak nemohla učinit před zahájením insolvenčního řízení. Zajištěný věřitel má právo, aby byl v insolvenčním řízení při splnění stanovených předpokladů uspokojen z výtěžku zpeněžení zajištění, přičemž předmět zajištění tvoří do jisté míry oddělenou majetkovou podstatu, z níž nemohou být (před plným uspokojením nároků zajištěného věřitele) uspokojeni jiní věřitelé dlužníka. Pro posouzení výše zastavené pohledávky z běžného účtu dlužníka (zástavy), jež by měla být určující pro výplatu plnění zástavnímu věřiteli, je pak rozhodná její výše k okamžiku zveřejnění rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním rejstříku. Srov. odstavce 37., 38. a 42. odůvodnění usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sen. zn. [29 NSČR 193/2016](#), uveřejněného pod číslem 80/2019 Sb. rozh. obč.

58. Smysl úpravy, která (v § 324 odst. 3 insolvenčního zákona) od okamžiku zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku nepřipouští započtení vzájemných pohledávek dlužníka a věřitele (ledaže insolvenční soud určí jinak předběžným opatřením), pak ozřejmuje již důvodová zpráva k vládnímu návrhu pozdějšího zákona č. 217/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony (tento zákon nabyl účinnosti 20. 7. 2009), prostřednictvím kterého bylo uvedené ustanovení vtěleno do insolvenčního zákona. Vládní návrh onoho zákona projednávala Poslanecká Sněmovna ve svém 5. volebním období 2006-2010 jako tisk č. 770/0, přičemž podle zvláštní části důvodové zprávy [K bodům 6., 9., 11, 20. a 22. a 24. (změny § 82, § 122, § 140, § 324, § 352 a § 363 odst. 5)] má zákonem formulovaný zákaz započtení v době po zveřejnění návrhu na povolení reorganizace v insolvenčním rejstříku přispět k tomu, aby uplatňování institutu započtení těmi věřiteli, kteří mají vůči dlužníku vzájemné pohledávky k započtení způsobilé, nemařilo celospolečenský zájem na podpoře nelikvidačních forem řešení úpadku. V témže duchu srov. v literatuře Sprinz, P., Jirmásek, T., Řeháček, O., Vrba, M., Zoubek, H. a kol. Insolvenční zákon. Komentář. 1. vydání (4. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023 (komentář k § 324 insolvenčního zákona). V rozsudku ze dne 30. 11. 2016, sp. zn. [29 Cdo 1430/2014](#), uveřejněném pod číslem 63/2018 Sb. rozh. obč., pak Nejvyšší soud vysvětlil, že započítávání pohledávek je od účinnosti reorganizačního plánu možné pouze v případě, kdy tyto pohledávky splňují podmínky pro započtení uvedené v § 140 odst. 2 až 4 insolvenčního zákona, jinak pouze tehdy, stanovili to reorganizační plán.

59. Dovolatel v dovolání cituje pasáže ze smluvních dokumentů (sjednaných s dlužníkem), které učinil součástí insolvenčního spisu již v rámci svého vyjádření (podání datované 21. 12. 2017, B-29) k odvolání dlužníka proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 31. 10. 2017. Shrnutí obsažené v odstavcích 57. (ke způsobu uplatnění zajištěné pohledávky, je-li zástavou pohledávka z běžného účtu dlužníka) a 58. (k zakazu započtení pohledávek při řešení dlužníkovy úpadku reorganizací) shora, má význam pro odpověď na otázky č. 1 až 3. Plyne z něj totiž, že článek XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek, článek 3.2.6 produktových podmínek a článek VII. odst. 2. zástavní smlouvy. jsou těmi klauzulemi, jejichž aktivaci (v podobě blokace prostředků na účtech č. 1 a 2) poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení na majetek dlužníka (16. 5. 2017), co byl v insolvenčním rejstříku zveřejněn dlužníkův návrh na povolení reorganizace (16. 5. 2017) a co soud vydal rozhodnutí o úpadku dlužníka (31. 5. 2017), insolvenční právo brání (má bránit).

60. Odhlédne-li Nejvyšší soud od skutečnosti, že pohledávky z účtů č. 1 a č. 2 tvoří zástavu (podle zástavní smlouvy) zajišťující pohledávku banky, pak ustanovení článku XIII. odst. 2 písm. i/ úvěrových podmínek ve spojení (zejména) s článkem XIII. odst. 1 písm. g/ úvěrových podmínek, a ustanovení článku 3.2.6 produktových podmínek jsou ustanoveními, která mají po zahájení insolvenčního řízení bránit osobě s dispozičním oprávněním (i když je jí dlužník) v nakládání s pohledávkou z běžného účtu, i když banka proti této pohledávce nemůže započíst svou vzájemnou pohledávku. Taková ujednání (a jejich následná aktivace) jsou ve zjevném rozporu se základní zásadou insolvenčního řízení vyjádřenou v ustanovení § 5 písm. d/ insolvenčního zákona); jde o nepřipustnou formu nátlaku na dlužníka, zejména (a právě) v těch případech, kdy se sám pokouší řešit svůj hrozící úpadek některým ze sanačních způsobů řešení úpadku (u dlužníka-podnikatele typově reorganizací).

61. Při zohlednění zástavního práva zřízeného k pohledávkám z bankovních účtů č. 1 a 2 ve prospěch banky pak závěry shrnuté v odstavci 57. shora dokládají, že ani v takovém případě není banka oprávněna (coby zástavní věřitel a poddlužník) poté, co nastanou účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka (coby zástavního i osobního dlužníka), „blokovat“ (podle článku VII. odst. 2 zástavní smlouvy) přístup k předmětu zástavy osobě s dispozičními oprávněními.

62. To platí i tehdy, je-li osobou s dispozičními oprávněními dlužník, a bez zřetele k tomu, že osoba s dispozičními oprávněními dlužník sama nemůže se zástavou (v této věci s pohledávkami z bankovních účtů č. 1 a 2 podle stavu k okamžiku zveřejnění rozhodnutí o úpadku dlužníka v insolvenčním rejstříku) volně nakládat.

63. V rozsahu představovaném peněžními prostředky, které případně přirostly na bankovních účtech č. 1 a 2 v době od rozhodnutí o úpadku, přitom nakládání s pohledávkami na bankovních účtech č. 1 a 2 (ani) není omezeno zřízeným zástavním právem.

64. Důvod k zásahu proti procesnímu subjektu [bance coby přihlášenému zajištěnému věřiteli (od 27. 7. 2017) ve smyslu § 9 písm. c/ insolvenčního zákona] tedy insolvenční soud v březnu 2018 měl.

65. Účelem řízení o ústavní stížnosti je ochrana základních práv či svobod, což se promítá i do povahy a obsahu odmítacích usnesení Ústavního soudu, která plní (mimo jiné) funkci jistého procesního ventilu uvolňujícího rozhodovací kapacitu Ústavního soudu. Usnesení Ústavního soudu nejsou proto považována za závazná ani pro Ústavní soud, ani za obecně precedenčně významná (srov. náleží Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2007, sp. zn. [I. ÚS 643/06](#), uveřejněný pod číslem 142/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu [náleží je (stejně jako další rozhodnutí Ústavního soudu zmíněná níže) dostupný i na webových stránkách Ústavního soudu], nebo náleží Ústavního soudu ze dne 13. 11. 2007, sp. zn. [IV. ÚS 301/05](#), uveřejněný pod číslem 190/2007 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu. Pro dokreslení závěrů formulovaných shora však Nejvyšší soud poukazuje na to, že stejně široce (jinak než dovolatel) chápe ve své rozhodovací činnosti dohlédací činnost insolvenčního soudu i Ústavní soud. Srov. např. usnesení ze dne 21. 2. 2017, sp. zn. [III. ÚS 405/17](#), ze dne 19. 9. 2017, sp. zn. [I. ÚS 2380/17](#), ze dne 14. 11. 2017, [I. ÚS 2557/17](#), ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. [III. ÚS 1857/19](#), ze dne 21. 1. 2019, sp. zn. [II. ÚS 1579/18](#), a ze dne 6. 9. 2022, sp. zn. [I. ÚS 2341/22](#).

66. V posledně označeném usnesení Ústavní soud též uvedl, že „již v minulosti aproboval“, že insolvenční soud v rámci dohlédací činnosti může ukládat související povinnosti i třetím osobám. Usnesení sp. zn. [ÚS 1579/18](#), na které Ústavní soud v této souvislosti odkázal, je přitom usnesením, jímž Ústavní soud odmítl jako zjevně neopodstatněný návrh ústavní stížnost, kterou banka podala (v této věci) proti usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018.

67. Na otázky dovolatele č. 1 až 3 lze tedy odpovědět tak, že:

68. Dohlédací činnost insolvenčního soudu je ve smyslu ustanovení § 10 písm. b/ insolvenčního zákona též dohledem nad činností věřitelů, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku (§ 9 písm. c/ insolvenčního zákona).

69. Jestliže banka po rozhodnutí o úpadku dlužníka a poté, co dlužník podal návrh na povolení reorganizace, k zajištění své přihlášené zajištěné pohledávky za dlužníkem zablokuje prostředky dlužníka na běžném účtu, který pro něj vede (zablokuje pohledávku dlužníka coby majitele účtu za bankou), na základě smluvních ujednání s dlužníkem ve smlouvě o běžném účtu a ve smlouvě o zřízení zástavního práva k pohledávce dlužníka na běžném účtu, pak je usnesení, jímž insolvenční soud bance uloží, aby tak dále nečinila a aby umožnila nakládání s pohledávkou osobě s dispozičními oprávněními k majetkové podstatě dlužníka (kterou ve smyslu ustanovení § 229 odst. 1 a 3 insolvenčního zákona může být i dlužník), usnesením vydaným v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu.

70. K otázce č. 4 budiž dodáno, že z usnesení insolvenčního soudu ze dne 31. 10. 2017 je zjevné, že insolvenční soud měl při jeho vydání za to, že rozhoduje mimo rámec své dohlédací činnosti, a takto věc chápal (při meritorním projednání odvolání dlužníka) podle zrušujícího usnesení ze dne 13. 8. 2018 i odvolací soud.

71. Nejvyšší soud nicméně dodává, že z toho, že odvolací soud věc případně nesprávně projednal věcně (ač mělo jít o usnesení, proti kterému není odvolání přípustné), nelze vyvozovat žádné „legitimní očekávání“ v tom ohledu, že taková nezákonnost (jen proto, že proti usnesení odvolacího soudu ze dne 13. 8. 2018 banka žádný opravný prostředek, včetně ústavní stížnosti, nepodala) musí být „zopakována“. Přitom z obsahu zrušujícího usnesení odvolacího soudu ze dne 13. 8. 2018 muselo být bance zřejmé, že nové rozhodnutí insolvenčního soudu o návrhu dlužníka bude rozhodnutím vydaným v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu. Ostatně, je zjevné, že taková (dovolatelem prosazovaná) úvaha by se v případě své správnosti musela promítnout i v rozhodnutí Ústavního soudu o ústavní stížnosti banky (v usnesení Ústavního soudu sp. zn. [ÚS 1579/18](#)), což se nestalo.

72. Ve vazbě na otázky č. 1 až 4 tedy dovolání není opodstatněné.

73. Důvod zabývat se odpovědí na otázku č. 5 Nejvyšší soud neměl, když závěr, že usnesení insolvenčního soudu ze dne 2. 3. 2018 bylo usnesením vydaným v rámci dohlédací činnosti insolvenčního soudu, proti kterému nebylo odvolání (objektivně) přípustné, plyne již z odpovědi na předchozí otázky.

74. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), dovolání zamítl (§ 243d odst. 1 písm. a/ o. s. ř.).

75. Absence výroku o nákladech dovolacího řízení je odůvodněna tím, že předmětná žaloba pro zmatečnost je stále mimořádným opravným prostředkem proti rozhodnutí insolvenčního soudu vydanému v insolvenčním řízení, takže i na náklady účastníků řízení o takové žalobě se vztahuje pravidlo obsažené v § 170 písm. f/ insolvenčního zákona. Srov. k tomu např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2017, sen. zn. [29 ICdo 112/2017](#), uveřejněné pod číslem 143/2018 Sb. rozh. obč.

č. 53

Limitem pro posouzení, zda a v jakém rozsahu je pohledávka z titulu úroků, úroků z prodlení a poplatku z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuty sjednané pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, podřízenou pohledávkou (§ 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona), je výše jistiny přihlášené pohledávky v okamžiku jejího vzniku, a to bez ohledu na skutečnost, zda, kdy a v jaké výši následně dlužník plnil věřiteli na jistinu pohledávky.

Incidenční spory, Leasing, Smluvní pokuta, Úroky z prodlení

§ 172 odst. 2 IZ ve znění od 1. 6. 2019, § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb.

č. 53

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2023, sen. zn. [29 ICdo 65/2022](#), ECLI:CZ:NS:2023:29.ICDO.65.2022.1

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalovaného proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 11. 2021.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Hradci Králové – pobočka v Pardubicích (dále jen „insolvenční soud“) rozsudkem ze dne 24. 6. 2021, určil, že pohledávka žalobce (I. investiční fond, a. s.) vůči dlužníku (M. D.) ve výši 368.977,- Kč (tj. část pohledávky P22/2) je pohledávkou nepodřízenou (výrok I.) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výrok II.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání žalovaného rozsudkem ze dne 25. 11. 2021, potvrdil rozsudek insolvenčního soudu (první výrok) a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení (druhý výrok).

3. Odvolací soud (ve shodě se soudem insolvenčním) vyšel z toho, že:

1) Dne 20. 8. 1996 uzavřeli právní předchůdce žalobce (společnost E. s. r. o.) jako pronajímatel a dlužník jako nájemce smlouvu o finančním pronájmu a následnou koupí najaté věci (dále též jen „leasingová smlouva“). Předmětem leasingu byl (označený) nákladní automobil a smluvní cena za nájem předmětu leasingu činila 1.495.848 Kč; dlužník se tuto cenu zavázal zaplatit ve 48 měsíčních splátkách po 31.138,10 Kč; odkupní cena činila 1.220 Kč.

2) Usnesením ze dne 24. 2. 2020, insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníka, povolil mu oddlužení a ustanovil žalovaného insolvenčním správcem; usnesením ze dne 14. 8. 2020, (mimo jiné) schválil zprávu o přezkumu zveřejněnou v insolvenčním

rejstříku jako součást dokumentu na č. I. B-2 a schválil oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.

3) Příhláškou ze dne 24. 4. 2020 (P22) přihlásil žalobce do insolvenčního řízení dlužníka:

a) Dílčí pohledávku č. 1 ve výši 413.804,05 Kč, sestávající z jistiny (neuhrazené směnečné sumy) ve výši 186.828,60 Kč, 6% úroku z prodlení za dobu od 31. 7. 2000 do 23. 2. 2020 ve výši 219.495,45 Kč a nákladů řízení ve výši 7.480 Kč, vykonatelnou na základě směnečného platebního rozkazu Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 17. 4. 2003, č. j. Sm 57/2003-11.

b) Dílčí pohledávku č. 2 ve výši 1.541.324,80 Kč, sestávající z jistiny (leasingových splátek) 572.843,90 Kč, úroku z prodlení (ve výši 10 % z neuhrazených leasingových splátek, počínaje „splátkou od 31. 5. 1999“, za dobu od data specifikovaného v přihlášce do 23. 2. 2020) v celkové výši 941.820,90 Kč a nákladů řízení ve výši 26.660 Kč, vykonatelnou na základě rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. 10. 2005, č. j. 37 Cm 61/2003-48. Z odůvodnění tohoto rozsudku plyne, že dlužník uhradil na leasingových splátkách celkem 734. 956,30 Kč (23 splátek po 31.138,10 Kč a část následné splátky ve výši 18.780 Kč); byt celková dlužná částka (z titulu leasingových splátek) činila 759. 672,50 Kč, právní předchůdce žalobce požadoval (jen) 572.843,90 Kč; „zbývající část pohledávky ve výši 186. 780,- Kč byla předmětem řízení pod č. j. Sm 57/2003-11“.

4) Podle seznamu přihlášených pohledávek (přezkumného listu pro nezajištěného věřitele) žalovaný ani dlužník nepopřeli pravost, výši a pořadí dílčí pohledávky č. 1. Žalovaný popřel pořadí dílčí pohledávky č. 2 v rozsahu částky 368.977 Kč (z titulu příslušenství pohledávky), s tím, že jistina pohledávky (dlužné leasingové splátky a nikoli cena předmětu financování) k okamžiku jejího vzniku činila 572.843 Kč. Celková výše této pohledávky v částce 1.541.324,80 Kč „ponížená“ o dvojnásobek původní jistiny a o náklady řízení (ve výši 26.660 Kč) představuje částku 368.977 Kč; v tomto rozsahu jde (podle názoru žalovaného) o podřízenou pohledávku podle ustanovení § 172 odst. 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jejího řešení (insolvenčního zákona).

4. Na tomto základě odvolací soud – cituje ustanovení § 172 odst. 1 až 3 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019, pro věc rozhodném) – především zdůraznil, že účelem novelizace ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona bylo zabránit tomu, aby bylo v rámci insolvenčního řízení dlužníků v oddlužení uspokojováno často excesivně vysoké příslušenství (tvořené především úroky z prodlení a smluvními úroky), případně nepřiměřeně vysoké smluvní pokuty, jimiž dochází k významnému navyšování pohledávek některých věřitelů na úkor uspokojení jistin pohledávek věřitelů, kterým jejich pohledávky plynutím času a navyšování o úroky nenarostly.

5. Proto vzal v úvahu při posouzení otázky (ne)podřízenosti části dílčí pohledávky č. 2 výši jistiny, která zde byla na počátku právního vztahu, z něhož vzešla.

6. V této souvislosti odvolací soud konstatoval, že smlouva ze dne 20. 8. 1996 má povahu leasingové smlouvy, tj smlouvy nepojmenované podle ustanovení § 269 odst. 2 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku (dále jen „obch. zák.“). Klíčovou funkcí finančního leasingu – pokračoval odvolací soud – je pořizovací funkce a jeho cílem je zpravidla konečný převod vlastnictví k předmětu leasingu. Finanční leasing lze vymezit jako závazkový vztah, jehož podstatou je závazek poskytovatele leasingu (pronajímatele) předat příjemci leasingu (nájemci) na určitou dobu do užívání věc či jinou majetkovou hodnotu, kterou pronajímatel obvykle za tím účelem pořídí do svého vlastnictví na základě poptávky a podle výběru nájemce, a závazek nájemce uhradit náklady spojené s pořízením (předmětu) leasingu prostřednictvím leasingových splátek. Nájemce má obvykle právo na koupi předmětu leasingu do svého vlastnictví za cenu, která „bývá označována jako zůstatková či zbytková, neboť vyjadřuje rozdíl mezi cenou předmětu leasingu, respektive náklady spojenými s pořízením předmětu leasingu, na počátku a celkovou výší té části leasingových splátek, kterými je pořizovací cena předmětu leasingu splácena“. Závazky pronajímatele se tak omezují na finanční služby (pořízení věci, předání do užívání a její prodej na konci leasingového vztahu); jde o účelové pořízení věci, práva či jiné majetkové hodnoty podle potřeb, výběru a určení nájemce s využitím cizích zdrojů (tj. zdrojů poskytovatele předmětu leasingu).

7. Dále odvolací soud s poukazem na rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 1. 2010, sp. zn. [31 Cdo 4356/2008](#) [uveřejněný pod číslem 24/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 24/2011“)], a rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. [23 Cdo 4122/2008](#), a ze dne 27. 7. 2011, sp. zn. [32 Cdo 319/2010](#), akcentoval, že insolvenční soud správně považoval za výši jistiny přihlášené pohledávky v okamžiku jejího vzniku „smluvní cenu za nájem předmětu leasingu“ v celkové výši 1.495.848,80 Kč, jak byla na počátku sjednána ve výše uvedené smlouvě, kterou se dlužník zavázal leasingovému pronajímateli uhradit ve sjednaných měsíčních splátkách a kterou byl povinen uhradit i za situace, kdy došlo k předčasnému ukončení leasingové smlouvy z důvodu na jeho straně. Potud jde o „konečnou sumu zahrnující pořizovací cenu předmětu leasingu, celkovou částku sjednaného nájmu a zisk leasingového pronajímatele, jejímž primárním účelem je úhrada ceny předmětu leasingu v sjednaných splátkách“.

8. Současně odmítl argumentaci žalovaného založenou na srovnání s „nájemním právem“, když „úhrada nájemného u standardních nájemních smluv je primárně bezprostředně navázána na užívání předmětu nájmu, s tím, že povinnost k platbě nájemného se skončením nájmu zaniká. V případě finančního leasingu však za situace, je-li na počátku sjednaná cena leasingu splácena leasingovým uživatelem řádně, představuje její zbývající neuhrazený zůstatek existující nesplacnou pohledávku“.

9. Proto odvolací soud uzavřel, že za stavu, kdy výše jistiny přihlášené dílčí pohledávky č. 2 k okamžiku jejího vzniku činila 1.495.848,80 Kč a žalobcem přihlášené příslušenství ve formě úroku z prodlení dosahuje částky 959.820,90 Kč, nelze mít část této dílčí pohledávky v rozsahu částky 368.977 Kč (viz popření žalovaným) za podřízenou pohledávku podle ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

10. Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, které má za přípustné k řešení právních otázek dosud (podle jeho názoru) Nejvyšším soudem nezodpovězených, a to, zda:

a) Lze za jistinu dluhu ke dni jeho vzniku ve smyslu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona považovat souhrn všech leasingových splátek?

b) Lze vůbec u leasingu po dobu řádného plnění splátek dle leasingové smlouvy hovořit o vzniku dluhu, když splátky leasingu nelze považovat za splátky úvěru, nýbrž fakticky jde o úplatu za užívání předmětu leasingu, který je do skončení splátkového kalendáře ve vlastnictví leasingového pronajímatele, a do vlastnictví leasingového nájemce přechází až úhradou poslední splátky, která fakticky představuje kupní cenu předmětu leasingu?

č. 53

11. Dovolatel poukazuje na (v předchozích fázích řízení tvrzené) zásadní rozdíly mezi smlouvou o úvěru či o zápůjčce a leasingovou smlouvou, která se svým charakterem nejvíce blíží smlouvě nájemní, kdy „lze sumu leasingových splátek analogicky přirovnat k předem sjednanému nájemnému, jež se však stane dluhem až okamžikem neuhrazení té které jednotlivé splátky“. Z toho logicky vyplývá – pokračuje dovolatel – že do okamžiku skončení leasingu (respektive vzniku dluhu na splátkách) nelze o jistině ke dni vzniku dluhu hovořit, když do té doby zde žádný dluh neexistuje.

12. Proto požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů nižších stupňů změnil a žalobu zamítl, popřípadě, aby je zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

13. Žalobce považuje rozhodnutí odvolacího soudu za správné.

III.

Přípustnost dovolání

14. Dovolání je přípustné podle ustanovení § 237 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“), a to k řešení právních otázek dovolatelem otevřených, týkajících se výkladu ustanovení § 172 odst. 2 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019), dosud v daných skutkových poměrech Nejvyšším soudem beze zbytku nezodpovězených.

IV.

Důvodnost dovolání

15. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

16. Podle ustanovení § 172 insolvenčního zákona (ve znění účinném od 1. 6. 2019) po úplném uhrazení všech pohledávek, kterých se týká insolvenční řízení, s výjimkou pohledávek uvedených v § 170, lze v insolvenčním řízení uhradit rovněž podřízené pohledávky a pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo

v družstvu (odstavec 1). Podřízenou pohledávkou je pohledávka, která má být podle smlouvy uspokojena až po uspokojení jiné pohledávky případně ostatních pohledávek dlužníka, zejména je-li vydáno rozhodnutí o úpadku dlužníka; za podřízenou pohledávku se považuje také pohledávka z podřízeného dluhopisu podle zvláštního právního předpisu. Je-li způsobem řešení úpadku oddlužení, za podřízené pohledávky se s výjimkou pohledávek uvedených v § 170 považují také úroky, úroky z prodlení a poplatek z prodlení z pohledávek přihlášených věřitelů a smluvní pokuta sjednaná pro případ prodlení s plněním přihlášené pohledávky, není-li taková smluvní pokuta dluhem z podnikání, ve výši, ve které v souhrnu převyšují výši jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (odstavec 2). Podřízené pohledávky se postupem podle odstavce 1 uspokojují v závislosti na dohodnuté nebo stanovené míře jejich podřízenosti; jinak se uspokojují poměrně. Jako poslední se vždy uspokojují pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu, a to poměrně (odstavec 3). Pohledávky společníků nebo členů dlužníka vyplývající z jejich účasti ve společnosti nebo v družstvu se v insolvenčním řízení neuplatňují, ale pouze se oznamují insolvenčnímu správci, který vede jejich evidenci (odstavec 4).

č. 53

17. Podle ustanovení § 488 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve znění účinném do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.

18. Nejvyšší soud v prvé řadě předesílá, že jako východiska, na nichž spočívá i jeho rozhodovací činnost, přejímá závěry formulované k výkladu právních norem Ústavním soudem již ve stanovisku jeho pléna ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. [Pl. ÚS-st.-1/96](#), uveřejněném pod č. 294/1996 Sb. Tam Ústavní soud vysvětlil, že vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu *e ratione legis* před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Tamtéž Ústavní soud dodal, že smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (uvědomuje si skutečnost, že ze souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze pouze presumovat i jeho souhlas s jejími důvody) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoli pochybnost, lze upřednostnit výklad *e ratione legis* před výkladem jazykovým (srov. např. rozsudky velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. [31 Cdo 1693/2008](#), a ze dne 9. 3. 2011, sp. zn. [31 Cdo 4545/2008](#), uveřejněné pod čísly 34/2011 a 84/2011 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

19. Jak správně zmínil již odvolací soud, ustanovení § 172 odst. 2 věta druhá insolvenčního zákona bylo „vlozeno“ do tohoto zákona s účinností od 1. 6. 2019 zákonem č. 31/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon

č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

20. Jelikož se tak stalo (až) na základě pozměňovacího návrhu č. 1190 ke sněmovnímu tisku č. 71, důvodová zpráva k označenému zákonu ve vztahu v dané změně mlčí. Z odůvodnění pozměňovacího návrhu plyne, že „jeho cílem je řešit situace, v nichž v praxi dochází k přihlašování takových pohledávek do oddlužení, jejichž příslušenství výrazně přesahuje výši jistiny, tedy výši původního dluhu, a to navýšením o různé úroky, úroky z prodlení či poplatků z prodlení. Důsledkem je, že plněním splátkového kalendáře dochází k distribuci měsíčních splátek ve značné výši na příslušenství pohledávek, což snižuje uspokojení jistiny pohledávek věřitelů, kterým pohledávka plynutím času a navyšováním o úroky nenarostla. V řadě případů se jedná o reliкty pohledávek dlouhodobě vymáhaných v exekučním řízení, ve kterém bylo rovněž přednostně uspokojováno příslušenství, nikoliv jistina pohledávky (tj. typické případy dluhové pasti). Nelze rovněž odhlédnout od skutečnosti, že řada takových pohledávek vznikla v době před nabytím účinnosti zákona č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, tj. před 1. 12. 2016, kdy skrze nedostatky v právní úpravě docházelo ke vzniku excesivního příslušenství tvořeného právě především úroky z prodlení a smluvními úroky. Navrhuje se tudíž stanovit, aby příslušenství pohledávky ve formě úroků, úroků z prodlení a poplatků z prodlení přesahující výši jistiny (a to výši k okamžiku vzniku pohledávky, třebaže později mohlo dojít k částečnému uspokojení jistiny a do insolvenčního řízení byla jistina přihlášená v nižší výši) bylo v insolvenčním řízení uspokojováno v režimu tzv. podřízených pohledávek (§ 172 insolvenčního zákona), tedy až po úplném uhrazení všech ostatních pohledávek zahrnutých do oddlužení. Výběr pouze určitého druhu příslušenství sleduje logiku privilegování takových typů příslušenství, které nemají sankční povahu nebo které představují náklad vynaložený věřitelem. Takové příslušenství pohledávky se nadále uspokojuje v běžném pořadí nezávisle na výši jistiny. Navrhovaná právní úprava úzce souvisí s existujícím ustanovením § 170 insolvenčního zákona, které stanoví, které pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují žádným ze způsobů řešení úpadku“.

č. 53

21. Dále Nejvyšší soud připomíná, že jeho judikatura je ustálena v následujících závěrech:

1) Spor o to, zda věřitelem přihlášená pohledávka (její část) je pohledávkou podřízenou, se v insolvenčním řízení řeší jako incidenční spor uvedený v ustanovení § 159 odst. 1 písm. a) insolvenčního zákona, konkrétně jako spor o pořadí pohledávky (§ 195 insolvenčního zákona). Přitom platí, že v incidenčním sporu o (jen) určení pořadí pohledávky se insolvenční soud zabývá pouze okolnostmi rozhodnými pro posouzení správnosti uplatněného pořadí pohledávky, bez zřetele k tomu, zda spornou je i existence nebo výše této pohledávky. Skutečnosti rozhodné pro posouzení důvodu vzniku pohledávky, nebo důvodu jejího možného zániku, anebo důvodu, pro který se stala soudně nevymahatelnou, případně pro posouzení (určení) správné výše pohledávky, jsou vyhrazeny sporu o určení pravosti nebo výše pohledávky; srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2020, sen. zn. [29 ICdo 48/2020](#), uveřejněný pod číslem 109/2020 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, a rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 19. 7. 2022, sen. zn. [29 ICdo 8/2021](#), uveřejněný pod číslem 40/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 40/2023“).

2) Výčet podřízených pohledávek obsažený v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona je výčtem taxativním (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 2022, sen. zn. [29 ICdo 74/2021](#), uveřejněný pod číslem 39/2023 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

3) Pojem jistina přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku nemůže být vykládán jako okamžik vzniku původního závazkového vztahu. Obsahová odlišnost pojmů „pohledávka“ a „závazkový vztah“ plyne přímo z dikce ustanovení § 488 obč. zák. K významovému rozdílu obou pojmů srov. v literatuře pro dobu do 31. 12. 2013 např. Knapp, V. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek II., 1. vydání, Praha, CODEX 1995, str. 50 až 54, a pro dobu od 1. 1. 2014 např. Hulmák, M., a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, str. 2 až 4 (srov. opět důvody [R 40/2023](#)).

4) Podstatou tzv. finančního leasingu (jako inomínátního kontraktu podle ustanovení § 269 odst. 2 obch. zák.) je závazek leasingového pronajímatele předat leasingovému nájemci jím vybraný předmět leasingu, pořízený obvykle leasingovým pronajímatelem z jeho prostředků, a závazek leasingového nájemce uhradit náklady s tím spojené rozložené do leasingových splátek, po jejichž zaplacení má nájemce právo předmět leasingu od pronajímatele koupit. Jeho smyslem je zajistit za úplatu financování věci pro leasingového nájemce, který se k ní chová od předání jako k věci vlastní se všemi riziky na své straně. Leasingové splátky tak mají jinou povahu než nájemné, protože nejde primárně o úplatu za užívání předmětu leasingu, ale fakticky o splátky ceny, za niž předmět leasingu pořídil leasingový pronajímatel, zvýšené o případné další složky (např. úročení finančních prostředků, za něž byl předmět leasingu pořízen, pojištění apod.) a zahrnující i jeho přiměřený zisk. Zatímco běžný nájem má funkci užívací, leasing má především funkci pořizovací a protihodnotou leasingových splátek tedy není možnost předmět leasingu užívat, ale především možnost splácet jeho pořizovací cenu postupně. Je-li právním důvodem pro plnění ve splátkách (leasingová) smlouva, vzniká věřiteli právo na plnění sjednaných splátek dnem vzniku (účinnosti) smlouvy, která toto právo na dílčí plnění zakládá (pokud jeho vznik neváže na další právní skutečnost – např. převzetí předmětu leasingu nájemcem), nikoli až dnem splatnosti jednotlivých splátek. Srov. např. [R 24/2011](#), jakož i důvody rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. [32 Cdo 4437/2008](#), sp. zn. [32 Cdo 319/2010](#), a ze dne 21. 12. 2015, sp. zn. [29 Cdo 3866/2012](#).

5) Sjedná-li si leasingová společnost (pronajímatel) ve smlouvě s leasingovým nájemcem pro případ předčasného ukončení leasingové smlouvy z důvodů na straně nájemce právo na úhradu všech dlužných splátek, tedy i splátek splatných po odstoupení od smlouvy, není výkon tohoto práva v rozporu s poctivým obchodním stykem jen proto, že jde o splátky splatné po odstoupení od smlouvy (po odebrání vozidla leasingovému nájemci).

22. Právním důvodem vzniku pohledávky, představující souhrn splátek splatných po dni účinnosti odstoupení od smlouvy, je ujednání stran smlouvy o majetkovém vyrovnání

pro případ odstoupení od smlouvy, které není v rozporu s dispozitivním ustanovením § 351 obch. zák.

Srov. např. opět [R 24/2011](#).

23. Z výše zmíněných závěrů pro poměry projednávané věci především plyne, že z titulu závazkového vztahu založeného leasingovou smlouvou vzniklo leasingovému pronajímateli (právnímu předchůdci žalobce) vůči dlužníku právo na zaplacení (všech) sjednaných leasingových splátek; ujednání, podle něhož bude dlužník splácet předmět leasingu v měsíčních splátkách, na tom nic nemění.

24. Za stavu, kdy žalobce přihlásil do insolvenčního řízení dlužníka (vykonatelnou) pohledávku č. 2 (z titulu leasingové smlouvy), sestávající z jistiny ve výši 572.843,90 Kč, úroků z prodlení (z patnácti leasingových splátek) v celkové výši 941.820,90 Kč a nákladů řízení v částce 26.660 Kč, kterou žalovaný popřel jen co do pořadí (v části týkající se úroků z prodlení v celkové výši 368.977 Kč), se soudy nižších stupňů správně nezabývaly (nemohly zabývat) otázkou existence (pravosti) a výše pohledávky (a jejího příslušenství).

25. Právní posouzení věci Nejvyšším soudem tak bylo omezeno (jen) na výklad ustanovení § 172 odst. 2 věty druhé insolvenčního zákona, konkrétně na výklad pojmu (...) „výše jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku“.

26. Vzhledem k tomu, že je výčet tzv. podřízených pohledávek (jako pohledávek, které se v insolvenčním řízení uspokojují až po uspokojení „jiných případně ostatních pohledávek“) obsažený v ustanovení § 172 insolvenčního zákona taxativní, na čemž se nic nezměnilo ani s účinností od 1. 6. 2019, kdy byl tento výčet doplněn o pohledávky vypočtené v ustanovení § 172 odst. 2 větě druhé insolvenčního zákona, je pro naplnění primárního účelu insolvenčního zákona [§ 1 písm. a) a § 5 písm. a) insolvenčního zákona] nutné vykládat dotčené ustanovení (jako výjimku z pravidla) restriktivně (nikoli širěji, nad limity nastavené smyslem a účelem dané normy). K tomu srov. např. obdobně důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sen. zn. [29 NSČR 42/2021](#), uveřejněného pod číslem 93/2022 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek.

27. Na tomto základě Nejvyšší soud – vycházející ze zásad pro výklad právních norem formulovaných ve stanovisku pléna Ústavního soudu sp. zn. [Pl. ÚS-st.-1/96](#) a přihlížející k obsahu důvodové zprávy k návrhu zákona č. 31/2019 Sb. – dospěl k závěru, že v poměrech dané věci je výší jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku (tj. hranicí, nad kterou je přihlášená pohledávka z titulu úroků z prodlení pohledávkou podřízenou) částka 1.495.848 Kč, sestávající z 48 leasingových splátek po 31.138,10 Kč a odkupní ceny předmětu leasingu 1.220 Kč. Přitom není podstatné, zda věřitel do insolvenčního řízení přihlásil celou (původní) jistinu pohledávky s úroky z prodlení nebo sníženou (v rozsahu plnění dlužníkem) jistinu pohledávky s úroky z prodlení nebo (jen) úroky z prodlení z jistiny, když limit pro posouzení, zda a v jakém rozsahu jde o pohledávku podřízenou, je určen právě a jen výší jistiny přihlášené pohledávky k okamžiku jejího vzniku, aniž by bylo významné, zda, kdy a v jaké výši následně dlužník věřiteli na jistinu pohledávky plnil.

28. Přihlásil-li žalobce do insolvenčního řízení dlužníka pohledávku z titulu úroků z prodlení z jistiny, jejíž výše činila k okamžiku vzniku pohledávky 1.495.848 Kč, úhrnnou částkou

941.820,90 Kč, zjevně nemohlo jít (ani s případným přihlédnutím k dílčí pohledávce č. 1) o pohledávku (byť jen zčásti) podřízenou.

29. Jelikož se dovolateli nepodařilo prostřednictvím uplatněného dovolacího důvodu zpochybnit správnost právního posouzení věci, na němž rozhodnutí odvolacího soudu spočívá, Nejvyšší soud (při absenci vad řízení, k jejichž existenci u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti – § 242 odst. 3 o. s. ř.), dovolání jako nedůvodné zamítl [§ 243d písm. a) o. s. ř.].